This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Nec eſt quòd miremur Te belli & pacis conſilia pari robore pertractare: jam diutinis rerum experimentis didicimus quantum in rebus domi & foris agendis valeas. Per omnes dignitatum gradus, in ſingulis optimè meritus ad honorum faſtigium perveniſti. Totus Reipublicæ natus non ſolùm per Te, ſumma cum laude functus es, majoribus Règni muniis, ſed & in liberis traduce virtutis ſemine, maximas Eccleſiæ & Reipublicæ partes feliciter geris. Ne quid omittam, rerum Romanarum maximè ſacrarum inveſtigatio, non indignus viſus eſt locus, referendæ tibi gratiæ modò accepti beneficii in probatione meorum Operum, & judicio de his. Nonne par erat Tibi offerri partum, qui Te auctore prodit in lucem? Quid convenientius quàm Tibi dicari Opus merè Romanum & Ponti-

Digitized by Google

ſicium. Has igitur Obſervatiunculas, CANCELLARIE ILLUSTRISSIME, *ſingularis in Te obſervantiæ, & grati animi argumentum ſuſcipe; & à Romanis neglecta, ab Aquitano vindicari æqui bonique conſule.*

TVÆ AMPLITVDINI

Addictiſſimus & devotiſſimus ANT. DADINUS ALTESERRA, U. J. Profeſſor, & Decanus Univerſitatis Toloſanæ.

Lutecia Pariſiorum die 1. Mart. 1679.

Digitized by Google

INDICULUS
ROMANORUM PONTIFICUM
quorum Vitæ in hoc Opere illuſtrantur.

A

ADEODATUS. 70
Adrianus I. 114
Agapitus I. 53
Agatho. 72
Alexander I. 4
Anacletus. 3
Anaſtaſius I. 36
Anicetus. 8

B

Benedictus I. 58
Benedictus II. 77
Benedictus III. 153
Bonifacius I. 38
Bonifacius II. 51
Bonifacius III. 59
Bonifacius IV. *ibid.*
Bonifacius V. 60

C

Caius. 17
Calixtus I. 10
Celeſtinus I. 38
Clemens I. 2
Conon. 80
Conſtantinus. 87
Cornelius. 12

D

Damaſus I. 34
Deuſdedit. 60
Dionyſius. 15
Donus I. 71

E

Evariſtus. 4
Eugenius I. 67
Eugenius II. 138
Euſebius. 19
Eutychianus. 16

F

Fabianus. 12
Felix I. 15
Felix III. 45

G

Gelaſius I. 45
Gregorius II. 91
Gregorius III. 94
Gregorius IV. 138

H

Hilarus. 40
Honorius I. 61

Digitized by Google

Hormiſda. 49
Hyginus. 8
I
Innocentius I. 37
Joannes II. 52
Joannes III. 57
Joannes V. 79
Joannes VI. 85
Joannes VII. 86
Julius I. 32
L
Leo I. 40
Leo II. 75
Leo III. 125
Leo IV. 145
Liberius. 33
Linus. 1
Lucius I. 14
M
Marcus. 31
Marcellinus. 18
Marcellus I. 19
Martinus I. 65
Melchiades. 19
N
Nicolaus I. 157
P
Paſchalis I. 136
Paulus I. 108
Pelagius I. 57
Pelagius II. 58
Pius I. 9
S
Sergius I. 80
Sergius II. 144
Severinus. 62
Silverius. 53
Simplicius. 43
Siricius. 35
Siſinnius. 87
Sixtus I. 6
Sixtus II. 14
Sixtus III. 39
Soter. 9
Stephanus I. 14
Stephanus III. 104
Stephanus IV. 108
Stephanus V. 135
Sylveſter I. 19
Symmachus. 46
T
Teleſphorus. 6
Theodorus I. 63
V
Vigilius. 55
Vitalianus. 68
Urbanus I. 11
Zacharias. 100
Zepherinus. 9
Zozymus. 38

ANTO-

ANTONII DADINI ALTESERRÆ NOTÆ ET OBSERVATIONES IN ANASTASIUM

De Vitis Romanorum Pontificum.

IN LINO.

H*IC ex præcepto beati Petri conſtituit, ut mulier in Eccleſiam velato capite introiret.* A Petro memoratur hîc inſtitutum, ut mulieres velato capite ſint in Eccleſia, quò pudori ſexûs conſulatur. Idem à Paulo præceptum, 1. Corinth. 11. ut mulier oret velato capite, quaſi monente natura, quæ capillos dedit mulieri *ἀντὶ περιβολαίου, pro velamine.* Apoſtolicæ inſtitutionis fuit, ut mulieribus locus tabulato diſtinctus à viris eſſet in Eccleſia. Jo. Chryſoſtom. in Matth. Homil. 74. ἐχρῆν μὲν οὖν ἔνδον ἔχειν τὸ τεῖχος τὸ διεῖργον ὑμᾶς τῶν γυναικῶν. *Oportebat quidem interiore pariete à mulieribus ſeparari.* Auguſtin. de Civ. Dei libr. 22. cap. 8. *Admonetur in ſomnis appropinquante Paſcha, ut in parte fœminarum obſervanti ad baptiſterium, quæcumque illi baptizata pri-*

mitus occurriſſet, ſignaret ei locum ſigno crucis Chriſti. Anaſtaſ. in Sergio: *Hic fecit imaginem Beati Petri Apoſtoli, quæ eſt in parte mulierum.* Idem in Gregorio III. *Hic fecit oratorium intra eandem baſilicam, juxta arcum principalem parte virorum.* Idem in Adriano I. *Et rugas in Presbyterio à parte virorum & mulierum ex argento puriſſimo.* Idem in Leone III. *Simulque ut columnas tornatiles tam in ingreſſu corporis dextra lævaque ex parte virorum ac mulierum.* Dicatis etiam virginibus proprius locus erat in Eccleſia. Ambroſ. ad Virgin. lapſam cap. 6. *Nonne vel illum locum tabulis ſeparatum, in quo in Eccleſia ſtabas, recordari debuiſti, ad quem religioſæ matronæ & nobiles certatim currebant tua oſcula petentes, quæ ſanctiores & meliores te erant?*

IN CLEMENTE.

HIC *fecit ſeptem regiones dividi notariis fidelibus Eccleſiæ, qui geſta martyrum ſollicitè & curiosè unuſquiſque per regionem ſuam diligenter perquirerent.* A Clemente Pontifice notarii per ſeptem regiones Urbis diſpoſiti, qui geſta martyrum ſcriberent, & in acta Eccleſiæ referrent. Notarii erant ſcriptores qui celerrimè per notas ſcribebant. De quibus Martialis libr. 14. Epigr. 208.

Currant verba licet, manus eſt velocior illis:
Nondum lingua ſuum, dextra peregit opus.

Inde dicti notarii, quòd per notas quæ σιγλαὶ dicuntur, celeritatis causâ ſcriberent. Auguſtin. de Doctrin. Chriſtiana libr. 2. cap. 26. *Ex eo genere ſunt etiam notæ, quas qui didicerunt, propriè jam notarii appellantur.* Hoc genere ſcriptorum paſſim uſi ſunt veteres. Hieronym. in Eſaiam cap. 13. in Prolog. *Dictamus hæc, non ſcribimus, currente notariorum manu currit oratio.* Idem ad Alipium & Auguſtin. *Si autem Dominus vitam tribuerit, & notariorum habuerimus copiam, paucis lucubrationibus reſpondebimus.* Idem ad Auguſtin. *Grandem Latini ſermonis in iſta provincia notariorum patimur penuriam.* Id genus ſcriptorum majori ſumptu conducebatur. Idem adverſ. Vigilantium: *Parce ſaltem nummis tuis, quibus notarios librarioſque conducens, eiſdem & ſcriptoribus uteris, & fautoribus.* Eccleſia Romana ſuos habuit notarios, qui geſta martyrum exciperent. Præter hunc locum Anaſtaſius in Antero: *Hic geſta martyrum diligenter à notariis exquiſivit, & in Eccleſia recondidit.* Eorumdem munus fuit notitiam Eccleſiæ, id eſt, omnia geſta Eccleſiæ

Digitized by Google

conficere, putà donationes, permutationes rerum Eccleſiæ, manumiſſiones ſervorum Eccleſiæ, & cætera. Anaſtaſ. in Julio: *Hic conſtitutum fecit, ut notitia, quæ omnibus pro fide Eccleſiaſtica eſt, per notarios colligeretur, & omnia monumenta in Eccleſiam per primicerium notariorum confecta celebrarentur, &c.* Erant quatuordecim regiones Urbis, quæ à Clemente in ſeptem contractæ, & ſingulis impoſiti notarii, qui martyrum geſta exciperent. Inde dicti ſunt notarii regionarii. Anaſtaſ. in Adriano: *Domnus Paulus Papa eum clericari juſſit, quem notarium regionarium in Eccleſia conſtituens, poſtmodum eum Subdiaconum fecit.*

Sepultus eſt in Græcia. Clemens Romanus Pontifex in Græcia ſepultus, hac occaſione, quòd in perſecutione Trajani in Cherſoneſſum relegatus, anchorâ collo illigatâ, in mare præceps miſſus, inde corpus ejus Romam tranſlatum Nicolao I. Pontifice, de quo Martyrolog. Rom. Nov. 23. Gregor. Tur. de Glor. Martyr. cap. 35. 36.

IN ANACLETO.

HIC *memoriam Beati Petri conſtruxit & compoſuit.* Anacletus furente ipſa perſecutione memoriam, id eſt, ædem ſacram dicavit B. Petro. Memoriæ Apoſtolorum & martyrum dictæ ædiculæ ſacræ, quæ tempore perſecutionis ædificatæ ſunt in ipſorum memoriam, quòd eorum memoria ibi celebraretur. Optatus Milevit. lib. 2. *Denique ſi Macrobio dicatur, ubi illic ſedeat; numquid poteſt dicere, In cathedra Petri, quam neſcio ſi vel oculis novit, & ad cujus memoriam non accedit quaſi ſchiſmaticus?* Et mox: *Ecce præſentes ſunt ibi duorum memoriæ Apoſtolorum.* Et infrà: *Si nefas tibi videtur, aut reatum putas, memoriis Apoſtolorum & Sanctorum omnium communicaſſe.* Auguſtin. in Pſalm. 44. *Oſtendatur mihi Romæ in honore tanto templum Romuli, in quanto ibi oſtendo memoriam Petri.* Idem in Pſalm. 65. *Melius eſt ut Romam cùm venerit Imperator, depoſito diademate ploret ad memoriam Piſcatoris, quàm ut Piſcator ploret ad memoriam Imperatoris.* Idem in Pſalm. 140. *Imperator venit Romam, quò feſtinat ad templum Imperatoris, an ad memoriam Piſcatoris.* Idem de Civit. Dei lib. 22. cap. 10. *Nos autem martyribus noſtris non templa ſicut diis, ſed memorias ſicut hominibus mortuis, quorum apud Deum vivunt ſpiritus, fabricamus.*

Digitized by Google

mitus occurriſſet, ſignaret ei locum ſigno crucis Chriſti. Anaſtaſ. in Sergio: *Hic fecit imaginem Beati Petri Apoſtoli, quæ eſt in parte mulierum.* Idem in Gregorio III. *Hic fecit oratorium intra eandem baſilicam, juxta arcum principalem parte virorum.* Idem in Adriano I. *Et rugas in Presbyterio à parte virorum & mulierum ex argento puriſſimo.* Idem in Leone III. *Simulque ut columnas tornatiles tam in ingreſſu corporis dextra lævaque ex parte virorum ac mulierum.* Dicatis etiam virginibus proprius locus erat in Eccleſia. Ambroſ. ad Virgin. lapſam cap. 6. *Nonne vel illum locum tabulis ſeparatum, in quo in Eccleſia ſtabas, recordari debuiſti, ad quem religioſæ matronæ & nobiles certatim currebant tua oſcula petentes, quæ ſanctiores & meliores te erant?*

IN CLEMENTE.

HIC *fecit ſeptem regiones dividi notariis fidelibus Eccleſiæ, qui geſta martyrum ſollicitè & curioſè unuſquiſque per regionem ſuam diligenter perquirerent.* A Clemente Pontifice notarii per ſeptem regiones Urbis diſpoſiti, qui geſta martyrum ſcriberent, & in acta Eccleſiæ referrent. Notarii erant ſcriptores qui celerrimè per notas ſcribebant. De quibus Martialis libr. 14. Epigr. 208.

Currant verba licet, manus eſt velocior illis:
Nondum lingua ſuum, dextra peregit opus.

Inde dicti notarii, quòd per notas quæ σιγλαὶ dicuntur, celeritatis causâ ſcriberent. Auguſtin. de Doctrin. Chriſtiana libr. 2. cap. 26. *Ex eo genere ſunt etiam notæ, quas qui didicerunt, propriè jam notarii appellantur.* Hoc genere ſcriptorum paſſim uſi ſunt veteres. Hieronym. in Eſaiam cap. 13. in Prolog. *Dictamus hæc, non ſcribimus, currente notariorum manu currit oratio.* Idem ad Alipium & Auguſtin. *Si autem Dominus vitam tribuerit, & notariorum habuerimus copiam, paucis lucubrationibus reſpondebimus.* Idem ad Auguſtin. *Grandem Latini ſermonis in iſta provincia notariorum patimur penuriam.* Id. genus ſcriptorum majori ſumptu conducebatur. Idem adverſ. Vigilantium: *Parce ſaltem nummis tuis, quibus notarios librarioſque conducens, eiſdem & ſcriptoribus uteris, & fautoribus.* Eccleſia Romana ſuos habuit notarios, qui geſta martyrum exciperent. Præter hunc locum Anaſtaſius in Antero: *Hic geſta martyrum diligenter à notariis exquiſivit, & in Eccleſia recondidit.* Eorumdem munus fuit notitiam Eccleſiæ, id eſt, omnia geſta Eccleſiæ

Digitized by Google

conficere, putà donationes, permutationes rerum Eccleſiæ, manumiſſiones ſervorum Eccleſiæ, & cætera. Anaſtaſ. in Julio: *Hic conſtitutum fecit, ut notitia, quæ omnibus pro fide Eccleſiaſtica eſt, per notarios colligeretur, & omnia monumenta in Eccleſiam per primicerium notariorum confecta celebrarentur, &c.* Erant quatuordecim regiones Urbis, quæ à Clemente in ſeptem contractæ, & ſingulis impoſiti notarii, qui martyrum geſta exciperent. Inde dicti ſunt notarii regionarii. Anaſtaſ. in Adriano: *Domnus Paulus Papa eum clericari juſſit, quem notarium regionarium in Eccleſia conſtituens, poſtmodum eum Subdiaconum fecit.*

Sepultus eſt in Græcia. Clemens Romanus Pontifex in Græcia ſepultus, hac occaſione, quòd in perſecutione Trajani in Cherſoneſſum relegatus, anchorâ collo illigatâ, in mare præceps miſſus, inde corpus ejus Romam tranſlatum Nicolao I. Pontifice, de quo Martyrolog. Rom. Nov. 23. Gregor. Tur. de Glor. Martyr. cap. 35. 36.

IN ANACLETO.

HIC memoriam Beati Petri conſtruxit & compoſuit. Anacletus furente ipſa perſecutione memoriam, id eſt, ædem ſacram dicavit B. Petro. Memoriæ Apoſtolorum & martyrum dictæ ædiculæ ſacræ, quæ tempore perſecutionis ædificatæ ſunt in ipſorum memoriam, quòd eorum memoria ibi celebraretur. Optatus Milevit. lib. 2. *Denique ſi Macrobio dicatur, ubi illic ſedeat; numquid poteſt dicere, In cathedra Petri, quam neſcio ſi vel oculis novit, & ad cujus memoriam non accedit quaſi ſchiſmaticus?* Et mox: *Ecce præſentes ſunt ibi duorum memoriæ Apoſtolorum.* Et infrà: *Si nefas tibi videtur, aut reatum putas, memoriis Apoſtolorum & Sanctorum omnium communicaſſe.* Auguſtin. in Pſalm. 44. *Oſtendatur mihi Romæ in honore tanto templum Romuli, in quanto ibi oſtendo memoriam Petri.* Idem in Pſalm. 65. *Melius eſt ut Romam cùm venerit Imperator, depoſito diademate ploret ad memoriam Piſcatoris, quàm ut Piſcator ploret ad memoriam Imperatoris.* Idem in Pſalm. 140. *Imperator venit Romam, quò feſtinat ad templum Imperatoris, an ad memoriam Piſcatoris.* Idem de Civit. Dei lib. 22. cap. 10. *Nos autem martyribus noſtris non templa ſicut diis, ſed memorias ſicut hominibus mortuis, quorum apud Deum vivunt ſpiritus, fabricamus.*

Digitized by Google

IN EVARISTO.

HIC *titulos in urbe Roma diviſit Presbyteris.* Evariſtus in Urbe titulos diviſit Preſbyteris: id eſt, ſingulis Eccleſiis impoſuit Preſbyteros, in eis ordinatos ſub earum titulo. Eccleſiæ dicebantur tituli, quia cùm Preſbyteri ordinabantur, ordinatio fiebat ſub earum titulo. Ordinatio non fiebat ſine titulo, id eſt, adſcriptione certæ Eccleſiæ, in qua ordinatus titulatus dicebatur, can. *Neminem.* can. *Sanctorum.* 70. diſt. Auguſtin. de Bon. conjugal. cap. 24. *Quemadmodum ſi fiat ordinatio Cleri ad plebem congregandam, etiam ſi plebis congregatio non ſubſequatur, manet tamen in illis ordinandis ſacramentum ordinationis.* Hinc ordinandus in Epiſcopum, nondum Preſbyter, priùs ordinabatur in Preſbyterum ſub titulo certæ Eccleſiæ. Regin. 2. Chronic. *Porro Coloniæ Agripinæ Rex Hilduinum Abbatem præponere tentavit in Pontificali cathedra, fecitque à Francone Epiſcopo Tungrenſis Diœceſis in Aquis-Palatio Presbyterum ordinari ad titulum ſancti Petri prædictæ Metropolis.* Tituli quos Evariſtus inſtituit, ſunt tituli Cardinales, id eſt, Eccleſiæ adſcriptæ Preſbyteris Cardinalibus, quarum numerus per tempora adauctus eſt. Anaſtaſ. in Marcello: *Et viginti quinque titulos in urbe Roma conſtituit quaſi Diœceſes, propter baptiſmum & pœnitentiam multorum, qui convertebantur ex paganis, & propter ſepulturas martyrum.*

Et ſeptem Diaconos conſtituit, qui cuſtodirent Epiſcopum prædicantem, propter ſtylum veritatis. Ex conſtitutione Evariſti ſeptem Diaconi debent adſtare Epiſcopo prædicanti, ut cuſtodes habeat adverſus inſidiantes, & teſtes veritatis prædicatæ adverſus detractores, can. *Diaconi.* 93. diſt. Ex Synodo Romana habita ſub Gregorio Epiſcopus debet habere Clericos in privato famulatu, ut teſtes habeat converſationis, can. *Cura Paſtoris.* 2. qu. 7. Imò ex conſtitutione Lucii Epiſcopus in omni loco circa ſe debet habere duos Preſbyteros & tres Diaconos propter teſtimonium Eccleſiaſticum, can. *Jubemus. de conſecr.* diſt. 1. de quo & Anaſtaſ. in Lucio.

IN ALEXANDRO.

HIC *Paſſionem Domini miſcuit in precationem Sacerdotum, quando miſſæ celebrantur.* Conſtitutum de memoria Paſſionis Chriſti in miſſæ ſacrificio celebranda, non eſt proprium Alexan-

Digitized by Google

drī, ſed potiùs ipſius Chriſti, cùm præcepit Apoſtolis, ut quotieſcumque facerent, hoc eſt, ſacrificarent, in ejus memoriam agerent. *Hoc facite in meam commemorationem*, Luc. 22. Quæ verba ſecutus Paulus 2. Cor. 1. *Quotieſcumque*, inquit, *manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat.* Memoria Paſſionis Chriſti quotidie celebratur in ſacrificio miſſæ. Olim lectio Paſſionis Chriſti fiebat ſemel in anno. Auguſtinus de Tempore ſerm. 144. *Paſſio autem, quia uno die legitur, non ſolet legi, niſi ſecundùm Matthæum. Volueram aliquando ut per ſingulos annos ſecundùm omnes Evangeliſtas etiam Paſſio legeretur. Factum eſt; non audierunt homines quæ conſueverunt, & perturbati ſunt.*

Hic conſtituit aquam aſperſionis cum ſale benedici in habitaculis hominum. Ex conſtitutione Alexandri aqua ſale benedicta non modò in Eccleſia, ſed & in ædibus privatorum haberi debet, can. *Aquam. de conſecrat.* diſt. 3. Uſum aquæ luſtralis ſeu benedictæ in Eccleſia, Apoſtolicæ inſtitutionis eſſe tradit Auctor Conſtit. Apoſtolic. lib. 7. cap. 44. Eandem etiam in ædibus ſingulorum haberi ſtatuit Alexander, non abs cauſa, quia ſparſio aquæ benedictæ valet ad arcendos dæmones, avertendas calamitates frugum & ſegetum, & vitandos nocturnos terrores. Marcellus Epiſcopus Apamæenſis in Syria ſparsâ aquâ benedictâ fugavit dæmonem, qui fani Jovis everſionem impediebat. Theodorit. lib. 5. cap. 21. ἀπέδραμεν ὁ δαίμων, οὐκ ἐνεγκὼν τὴν τοῦ ὕδατος προσβολήν. *Aufugit dæmon, non ferens vim aquæ aſperſæ.* Dæmones qui ægro inſultabant, ſparſione aquæ benedictæ pulſos narrat Petrus Cluniacenſis de Miracul. lib. 1. cap. 7. *Unde alta voce ſocium Olivum, ut ſurgeret, inclamans, vas quod fortè cum aqua benedicta in proximo dependebat, fide plenus arripit, & ſanctificatum elementum huc illucque confidenter aſpergens, omnia illius habitaculi loca infundit.* Et infrà: *Quibus penitus ægro qui hoc ſolus cernebat teſtificante excluſis, & ille à dæmonum infeſtatione liberatus eſt, & quantùm ad ſimilia valeat ſalutaris aquæ cum fide aſperſio, demonſtratum eſt.* Cladem locuſtarum vaſtantium ſegetes aquâ benedictâ per agros ſparsâ avertit Stephanus VI. Pontifex. Anaſtaſ. in ejus vit. *Surrexit, & aquam propriis manibus benedicens, manſionariis præcepit dicens: Tollite, & ſingulis diſtribuite, monentes ut in nomine Domini agros ſuos circumeant, & hanc aquam ſpargant per ſata & vineas, petentes divinum ſibi ſuffragium & ſubſidium.* Quid; Anſelmus Abbas in Cantuarienſem Archiepiſcopum electus, & ad Eccleſiam raptus, electionis impatientiâ penè exanimis, aquâ benedictâ aſpersâ & potâ ſtatim ad

Digitized by Google

animum rediit. Teſtis ipſe lib. 3. epiſt. 1. ad Fratres Beccenſes: *De longè audientes accurrerunt, & videntes me aut animam, aut ſenſum amiſſurum, timuerunt, & hoc timore aquâ benedictâ me aſpergentes, eam mihi potandam porrexerunt.* Aqua benedicta etiam prodeſt ad curandas febres & alios morbos. Gregor. Turon. de Glor. Confeſſ. cap. 24. *Quartanariis quoque & gulam dolentibus data benedicta aqua ſæpius medebatur.*

IN SIXTO.

HIC *conſtituit ut miniſteria ſacra non tangerentur, niſi à miniſtris.* Decretum Sixti eſt, ne vaſa ſacra ab aliis quàm à ſacris miniſtris contrectentur, can. *In ſancta. de conſecr.* diſt. 1. Ex Conc. Laodicenſi can. 21. non licet Subdiaconis, quorum nondum ſacer erat ordo, ſacra vaſa contrectare. Ex Conc. Bracar. I. can. 28. idem interdictum eſt Lectoribus. Can. *Non oportet.* can. *Non licet.* 23. diſt. miniſteria ſunt vaſa ſacra. Anaſtaſ. in Gregor. II. *Ambonem etiam marmoreum in eadem Eccleſia fecit, eamque diverſis ditavit linteis, atque miniſteriis.* Idem in Urbano: *Hic fecit miniſteria ſacrata omnia argentea.*

Hic conſtituit, ut quicumque Epiſcoporum evocatus fuiſſet ad Sedem Apoſtolicam, & rediens ad Parochiam ſuam, non ſuſciperetur, niſi cum literis Patriarchæ ſalutationis plebi, quæ eſt Formata. Sixti alterum decretum eſt, ne Epiſcopus evocatus ad Sedem Apoſtolicam, inde rediens in ſua Eccleſia admittatur ſine formatis, ut liqueat an habeat communionem Sedis Apoſtolicæ. Formatæ erant literæ quibus ſignificabatur, portitores literarum habere communionem Sedis Apoſtolicæ. Optat. lib. 2. poſt editam ſeriem Romanorum Pontificum à Petro uſque ad Siricium: *Cum quo nobis totus orbis commercio formatarum, in una communionis ſocietate concordat.* Et Auguſtin. epiſt. 163. *Hic primò aſſerere conatus eſt, ubique terrarum eſſe communionem ſuam. Quærebam utrum epiſtolas communicatorias, quas Formatas dicimus, poſſet quò vellem dare.*

IN TELESPHORO.

HIC *conſtituit ut ſeptem hebdomadas ante Paſcha jejunium celebraretur.* Jejunium Quadrageſimæ non eſt primitus inſtitutum à Teleſphoro: id enim inſtitutionis Apoſtolicæ eſſe jam obſervatum ex can. 69. Apoſtolorum, ſed Pontificia lege ſancitum,

Digitized by Google

can. *Statuimus.* diſt. 4 Jejunium enim Quadrageſimæ à Domino inſtitutum agnovere Patres. Hinc illud fidei noſtræ opus vocitat Ambroſ. ſerm. 33. *Diximus ſuperiore Dominica hoc eſſe fidei noſtræ opus primum, ut horum quadraginta dierum curriculo devotiſſimè jejunemus.* Et illud jejunium à quibuſdam infringi contra præceptum Domini conqueritur idem ſerm. 35. *Qualis autem Chriſtianus es, cùm, Domino jejunante, tu prandes? Dicite enim mihi, interrogo vos, qui in Quadrageſima prandetis, ſi non in conſcientiis veſtris rei eſtis, quòd abſtinente toto populo, vos ſoli contra præceptum Domini devoratis.* Jejunium Quadrageſimæ ad exemplum jejunii Chriſti inſtitutum. Hieronym. in Jonam cap. 3. *Ipſe quoque Dominus verus Iona miſſus ad prædicationem mundi jejunavit quadraginta dies, & hæreditatem nobis jejunii derelinquens, ad eſum corporis ſui ſub hoc numero noſtras animas præparat.* Jejunium Quadrageſimæ conſtituitur ſeptem hebdomadis. Hinc Gregorius Homil. 16. in Evangel. in Dominica 1. Quagrageſim. *A præſenti etenim die uſque ad Paſchalis ſolennitatis gaudia, ſex hebdomadæ veniunt, quarum videlicet dies quadraginta duo fiunt, ex quibus dum ſex dominici abſtinentiæ ſubtrahuntur, non plus in abſtinentia, quàm triginta & ſex dies remanent.*

Et natali Domini noctu miſſæ celebrarentur, cùm omni tempore ante horæ tertiæ curſum nullus præſumeret miſſam celebrare, qua horâ Dominus noſter aſcendit crucem. Teleſphori conſtitutum eſt, ut in nocte nativitatis Dominicæ miſſæ celebrentur, cum extra hunc diem miſſæ non celebrarentur ante horam tertiam, qua Chriſtus crucifixus eſt, can. *Nocte ſancta. de conſecr.* diſt. 1. In natali Domini miſſa celebratur de nocte in galli cantu. Abbas Urſpergenſ. *Centius quidam civis Romanus, ex fautoribus Henrici IV. in nativitate Domini Gregorium Papam* (is eſt Gregor. VII.) *in galli cantu miſſam celebrantem, de altari graviter vulneratum rapuit, & in turre ſua in cuſtodiam miſit.* In die natali Domini in miſſa quæ celebratur in galli cantu, Evangelium alta voce legit Carolus IV. Imp. de quo Albert. Argentinenſ. in Chronic. *In die quoque ſancto nativitatis Domini Rex communicatus fuit, legitque in miſſa galli cantu alta voce, habens in manu evaginatum gladium, Evangelium Exiit edictum à Cæſare Auguſto.* Mediam noctem ſignat galli cantus, quo Chriſtiani ſurgebant ad orandum. Auguſtin. in Pſalm. 118. *Poſt galli cantum conſuevit eſſe tempus orandi.* In honorem nativitatis Domini multa ſingularia introducta ſunt. Primum, quòd miſſa celebratur de nocte. Secundum, quòd eodem die tres miſſæ celebrantur; prior media nocte, qua horâ natus eſt Chriſtus; ſecunda di-

Digitized by Google

luculo, id eſt, ſub lucem; tertia, horâ tertiâ qua ſolent celebrari miſſæ publicæ. Gloſſ. in d. can. *Nocte.* cap. *Conſuluiſti. de celebrat. miſſar.* Tertium, quòd ſi natalis Domini incidat in feriam ſextam, licet veſci carne ex conſuetudine generali cap. ult. de obſerv. jejun. de quo Matth. Paris ad ann. 1255. *Erat autem illo anno dies natalis Domini feriâ ſextâ, & comederunt aliqui carnes, ob reverentiam Chriſti, quia Verbum caro factum, ea die prodiit in lucem ſæculi, unde quidam admirative ait: O carni conceſſus honor!* Miſſæ publicæ celebrantur horâ tertiâ, can. *Et hoc. de conſecr.* diſt. 1. Conc. Emeritenſ. can. 19. Aurelianenſ. III. can. 14. de quo dixi Diſſert. lib. 6. cap. 2.

Et ante ſacrificium hymnus diceretur angelicus, hoc eſt, Gloria in excelſis Deo. Poſtrema pars decreti Teleſphori eſt, ut initio ſacrificii miſſæ caneretur hymnus angelicus, hoc eſt, *Gloria in excelſis Deo.* Primum hoc inſtitutum à Teleſphoro, ut hymnus angelicus caneretur in miſſa in natali Domini, d. can. *Nocte ſancta.* Deinde uſu receptum, ut idem hymnus decantetur ſemper in miſſis ſolennibus, etiam in Cœna Domini, can. *Porro. de conſecr.* diſt. 1. Symmacho hoc tribuit Anaſtaſ. in ejus vit.

IN HYGINO.

HIC *Clerum compoſuit, & diſtribuit gradus.* Ordines Eccleſiaſtici diſtincti erant jam à tempore Apoſtolorum, & gradus cujuſque compoſitus: verum aliquid additum priori diſtinctioni & gradui ordinum ab Hygino credendum eſt.

IN ANICETO.

HIC *conſtituit ut Clerus comam non nutriret, ſecundùm præceptum Apoſtoli.* Aniceti decretum eſt, ne Clerici comam nutriant, ſed deſuper caput in modum ſphæræ radant, can. *Prohibere.* 23. diſt. Ex antiqua conſuetudine Eccleſiæ Clerici fuere tonſi in coronam. Beda Hiſt. Anglic. lib. 4. cap. 1. de Theodoro, qui à Vitaliano Papa ordinatus, & in Britanniam miſſus Evangelii prædicandi causâ: *Qui Subdiaconus ordinatus, quatuor expectavit menſes, donec illi corona creſceret, quò in coronam tonderi poſſet: habuerat enim tonſuram more orientalium ſancti Pauli Apoſtoli.* Nativam coronam capillorum ordine ſuo in orbem ſurgente habuiſſe memoratur Nicetius Trevirenſis Epiſcopus. Gregorius Turon. de Vit. Patr. cap.

Digitized by Google

cap. 17. *Igitur ſanctus Nicetius Epiſcopus, ab ipſo ortus ſui tempore Clericus deſignatus eſt: nam cùm partu fuiſſet effuſus, omne caput ejus, ut eſt conſuetudo naſcentium infantium, à capillis nudum quidem cernebatur; in circuitu verò modicorum pilorum ordo apparuit, ut putares ab eiſdem coronam Clerici fuiſſe ſignatam.*

IN PIO.

UT *ſanctum Paſcha die Dominico celebraretur.* Tempore Pii ſtatutum, ut Paſcha ſemper die Dominico celebraretur. Hoc tribuitur Pio, can. *Noſſe. de conſecr.* diſt. 3. Tempore Victoris Papæ vehemens orta eſt controverſia de die Paſchatis, Eccleſiis Aſiæ diem Paſcha celebrantibus 14. die Lunæ, exemplo Judæorum, cæteris Eccleſiis ſemper Paſcha celebrantibus die Dominica, etiam ſi non incideret in eum diem; cujus diſſidii causâ Victor Eccleſias Aſiæ ſubmovit à communione. Euſeb. lib. 5. cap. 23. 24. Et à Victore decretum, ut Paſcha ſemper celebraretur die Dominico, can. *Celebritatem. de conſecr.* diſt. 3. de quo Anaſtaſ. in Victore: *Hic conſtituit ut ſanctum Paſcha die Dominico celebraretur.*

IN SOTERE.

HIC *conſtituit ut nulla monacha pallam ſacratam contingeret, nec incenſum poneret in ſancta Eccleſia.* Soteris decretum eſt, ne ſanctimonialis ſacra vaſa, vel ſacram pallam altaris contingat, vel incenſum adoleat circa altaria, can. *Sacratas.* 23. diſt. Idem decretum repetitum à Bonifacio I. ex Anaſtaſ. in ejus vita.

IN ZEPHERINO.

HIC *conſtituit ut in præſentia omnium Clericorum, & laïcorum fidelium, ſive Levita, ſive Sacerdos ordinaretur.* Zepherini decretum eſt, ut ordinationes Preſbyterorum & Diaconorum fiant in præſentia Cleri & plebis, ut fiant conſilio Cleri, aſſenſu & teſtimonio plebis. Idem tribuitur Anacleto, can. *Reliqui.* 67. diſt. Idem Conc. Carth. IV. can. 22. *Epiſcopus ſine concilio Clericorum ſuorum Clericos non ordinet, ita ut civium conniventiam & teſtimonium quærat.* can. *Epiſcopus.* 24. diſt. In ordinandis Clericis, hanc legem ſibi impoſuit Cyprianus epiſt. 33. ad Preſbyteros & Diaconos;

Digitized by Google

De ordinationibus Clericorum, P. C. ſolemus vos antè conſulere, & mores ac merita ſingulorum communi conſilio ponderare. Novati ordinationem, quòd Presbyter ordinatus eſſet reluctante Clero & plebe, nullam & irritam fuiſſe tradit Euſeb. lib. 6. cap. 35. Ordinationem Oſberni Presbyteri ad Eccleſiam de Tricheſtana in Anglia nullam eſſe intendebat Jordanus Prior Acreuſiæ, quòd ſine ipſius aſſenſu, invitis & reclamantibus Parochianis, Eccleſiam ingreſſus eſſet. Jo. Sariſber. epiſt. 119. *Adverſus Osbertum Presbyterum ſuper Eccleſia de Tricheſtana, Jord. Prior Acreuſiæ inſtituit controverſiam, dicens eum præfatam Eccleſiam poſſidere, quam ſine Prioris aſſenſu, & alterius Advocati, citra ſolennem ordinem juris, & regni conſuetudinem, invitis & reclamantibus Parochianis ingreſſus fuerat.*

Et ſic miſſæ celebrarentur, excepto quòd jus Epiſcopi intereſſet, ut tantùm Clerus ſuſtineret omnibus præſentibus ex ea conſecratione de manu Epiſcopi jam coronam conſecratam; & acciperet Presbyter tradendam populo. Ex conſtitutione Zepherini, ubi Epiſcopus miſſam celebrabat, ipſe coronam conſecratam, id eſt, ſacram Euchariſtiam diſtribuebat Clericis, & reliquas partes tradebat Presbytero, per eum diſtribuendas plebi. Officium Presbyteri eſt tradere ſacram Euchariſtiam plebi. Presbyteri ruris in Eccleſia civitatis, præſente Epiſcopo vel Presbyteris ipſius urbis, non poſſunt offerre, id eſt, miſſam celebrare, nec Euchariſtam dare, ex Conc. Neocæſar. can. 13. can. *Presbyteri.* 95. diſt. Tamen etiam præſente Presbytero Diaconus, ſi neceſſitas urgeat, poteſt erogare Euchariſtiam, ex Conc. Carth. IV. can. 38. can. *Præſente.* 93. diſt. Et hæc fuit antiquior conſuetudo Eccleſiæ. Cyprian. de Lapſis: *Ubi verò ſolennibus adimpletis calicem Diaconus offerre præſentibus cœpit, &c.* Idem Juſtin. Martyr Apolog. 2. Εὐχαριστήσαντος δὲ τοῦ προεστῶτος καὶ ἐπευφημήσαντος παντὸς τοῦ λαοῦ, οἱ καλούμενοι παρ' ἡμῖν διάκονοι διδόασιν ἑκάστῳ τῶν παρόντων, μεταλαβεῖν ἀπὸ τοῦ εὐχαριστηθέντος ἄρτου, οἴνου, καὶ ὕδατος, καὶ τοῖς οὐ παροῦσι ἀποφέρουσι. *Præſidens verò poſtquam gratiarum actionem perfecit, & populus univerſus fauſta acclamatione eam comprobavit, Diaconi diſtribuunt unicuique præſentium, ut participet eum, in quo gratiæ actæ ſunt, panem, vinum & aquam, & abſentibus perferunt.*

IN CALIXTO.

HIC *conſtituit jejunium die ſabati, frumenti, vini, & olei gratiâ.* Calixtus dicitur auctor jejunii ſabati: tamen ex Apo-

Digitized by Google

ſtolica inſtitutione, & primæva Eccleſiæ conſuetudine, in memoriam Chriſti quieſcentis in ſepulcro, id repetendum eſſe verius eſt. Auguſtin. epiſt. 86. *Sequitur ſabbatum, quo die caro Chriſti in monumento requievit. Hinc exorta eſt iſta in regia illa urbe varietas, ut alii, ſicut maximè populi Orientis, propter requiem ſignificandam, mallent relaxare jejunium; alii propter humilitatem mortis Domini jejunare, ſicut Romana & nonnullæ Occidentis Eccleſiæ.* Ambroſ. in epiſt. ad Roman. cap. 14. *Nam ſunt quidem qui quartâ feriâ carnem non edendam ſtatuerunt, ſunt qui ſabatis, ſunt iterum qui à Paſcha uſque ad Pentecoſtem edant.* In jejunio ſabati variæ fuere conſuetudines Eccleſiarum: Romana Eccleſia jejunium ſabati ſervabat, Mediolanenſis Eccleſia contrà; & in hac re conſuetudines Eccleſiarum ſervandas eſſe, conſulto B. Ambroſio, ſcripſit Auguſtin. epiſt. 118. *Mater mea Mediolanum me conſecuta, invenit Eccleſiam ſabbato non jejunantem: cœperat perturbari, & fluctuari, quid ageret, cùm ego talia non curabam; ſed propter ipſam conſului de hac re beatiſſimæ memoriæ virum Ambroſium. Reſpondit ſe nihil docere me poſſe, niſi quod ipſe faceret: quia ſi melius noſſet, id potiùs obſervaret. Cumque ego putaſſem, nulla reddita ratione, auctoritate ſola ſua nos voluiſſe admonere, ne ſabbato jejunaremus; ſubſecutus eſt, & ait mihi: Cùm Romam venio, jejuno ſabbato; cùm hîc ſum, non jejuno: ſic etiam tu ad quam fortè Eccleſiam veneris, ejus morem ſerva, ſi cuiquam non vis eſſe ſcandalo, nec quemquam tibi.* Jejunium ſabati etiam ab Innocentio I. comprobatum. Anaſtaſ. in Innocentio: *Hic conſtituit ſabbato jejunium celebrari, quia ſabbato Dominus in ſepulcro poſitus eſt, & diſcipuli ejus jejunaverunt.* De jejunio ſabati etiam Hieronym. apud Auguſtin. epiſt. 19. & Caſſian. de Inſtit. Cœnobitar. lib. 3. cap. 10. Socrat. lib. 5. cap. 21. Niceph. Calliſt. lib. 12. cap. 34.

IN URBANO.

HIC *fecit miniſteria ſacrata omnia argentea.* Miniſteria, id eſt, vaſa ſacra Eccleſiæ argentea eſſe, decretum ab Urbano. Singulare eſt quod narratur de Exuperio Toloſano Epiſcopo, eum ſacrificaſſe in vitro, id eſt, calice vitreo. Hieronym. ad Ruſticum: *Nihil illo ditius qui corpus Domini caniſtro vimineo, ſanguinem portat in vitro.* Eâ tamen ætate paſſim vaſa ſacra erant ex auro vel argento. Auguſtin. in Pſalm. 113. *Simulacra gentium argentum & aurum. Sed enim & nos pleraque inſtrumenta & vaſa ex hujuſce-*

Digitized by Google

modi materia vel metallo habemus, in uſum celebrandorum ſacramentorum, quæ ipſo miniſterio conſecrata ſancta dicuntur.

IN FABIANO.

H*IC regiones diviſit Diaconibus.* Jam à Clemente urbs Roma, quæ diviſa erat in quatuordecim regiones, redacta erat in ſeptem, & ſingulis regionibus impoſiti notarii qui erant ex ordine lectorum, qui martyrum geſta exciperent: tum à Fabiano Diaconi diviſi per ſeptem regiones Urbis, ut martyribus in cuſtodia alimoniam miniſtrarent, & eos docerent de his quæ pertinebant ad fidem. Hoc enim erat munus Diaconorum martyres in carcere viſitare, eis alimenta erogare, & eos inſtruere. Cyprian. epiſt. 11. *Et credideram quidem Presbyteros & Diaconos, qui illic præſentes ſunt, monere nos & inſtruere pleniſſimè circa Evangelii legem, ſicut in præteritum ſemper ſub anteceſſoribus noſtris factum eſt, ut Diaconi ad carcerem commeantes, martyrum deſideria conſiliis ſuis & Scripturarum præceptis gubernarent.* Auguſtin. in Brevicul. Collat. *Et recitatum eſt à Donatiſtis Concilium ferme ſeptuaginta Epiſcoporum contra Cæcilianum apud Carthaginem factum, ubi eum abſentem damnaverunt, quòd ad eos venire noluerit tamquam à traditoribus ordinatus, & quia, cùm eſſet Diaconus, victum afferre martyribus in cuſtodia conſtitutis prohibuiſſe dicebatur.*

Et fecit ſeptem Subdiaconos, qui ſeptem notariis imminerent. Ut geſta martyrum in integro colligerent, Clemens inſtituit ſingulos notarios per ſeptem regiones Urbis, qui martyrum geſta exciperent. Fabianus ne notarii ſine teſte eſſent, eis appoſuit totidem Subdiaconos qui eis imminerent, id eſt, eos obſervarent, quò geſta martyrum in integro, id eſt, integra fide colligerentur. Hinc dicti Subdiaconi Regionarii. Anaſtaſ. in Vigilio. Imminere eſt aliquem obſervare. Gregor. lib. 8. epiſt. 29. *Ut fratri & Coepiſcopo noſtro Decio ſtudeat imminere.* Q. Curt. lib. 6. *Sic ego imperio quod dedignor, immineo.* Ambroſ. de Offic. lib. 2. cap. 27. *Agens in rebus imminebat.*

IN CORNELIO.

C*ORPORA Apoſtolorum Petri & Pauli de Catacumbis levavit noctu.* Legendum, *Catatumbas.* Hic eſt locus ſecundo ab Urbe milliario, ubi in cryptis condebantur corpora martyrum. De quo & Anaſtaſius in Damaſo: *Hic fecit baſilicas duas, unam juxta Theatrum ſancto*

Digitized by Google

Laurentio, & aliam viâ Ardeatinâ, ubi requieſcit in Catatumbis. Idem in Adriano: *Verùm etiam & Eccleſiam Apoſtolorum, foris portam Appiam milliario tertio, in loco qui appellatur Catatumbas, ubi corpus beati Sebaſtiani martyris cum aliis quieſcit.* Et Gregorius lib. 3. epiſt. 3. *Ad ſecundum Urbis milliarium in loco qui dicitur Catatumbas.* Ubi dixi.

In Tellude noctu ante templum Palladis. Cornelius Pontifex Centumcellis ubi exulabat, per Præfectum Urbi Decio præſentatus noctu in Tellude ante templum Martyris. Malè vulgò in interludo.

Ego de corona Domini literas accepi. Cornelius interrogatus à Decio de literis acceptis contra Rempublicam, reſpondit ſe literas accepiſſe à corona Domini. Corona Domini eſt ordo Clericorum. Auctor Conſtitution. Apoſtolic. lib. 2. cap. 28. de Preſbyteris: ὡς σύμβουλοι τοῦ ἐπισκόπου, καὶ τῆς ἐκκλησίας στέφανος, εἰσὶ γὰρ συνέδριον, καὶ βουλὴ τῆς ἐκκλησίας. Imitatus Paulum, Philipp. 4. *Fratres mei cariſſimi, gaudium meum & corona mea, ſic ſtate in Domino.*

Tunc Decius iracundiâ plenus, juſſit os beati Cornelii cum plumbatis cædi. Plumbatæ genus flagelli plumbeis glandibus in capite inſtructi, quo cædebantur martyres, de quo Martyrolog. Rom. 6. Jun. & ibi Baron.

Cujus corpus noctu collegit beata Lucina cum Clericis, & ſepelivit in crypta. Tempore perſecutionis corpora martyrum noctu condebantur in cryptis. Hieronym. in Ezechiel. lib. 12. cap. 40. *Dum eſſem Romæ puer, & liberalibus ſtudiis erudirer, ſolebam cum cæteris ejuſdem ætatis & propoſiti diebus Dominicis ſepulcra Apoſtolorum & martyrum circuire, crebroque cryptas ingredi, quæ in terrarum profunda defoſſæ ex utraque parte ingredientium per parietes habent corpora ſepultorum.* B. Laurentium ſepultum in crypta cum aliis multis martyribus refert Anaſtaſ. in Xiſto II. Ferreolus & Ferrucius ſepulti in crypta apud Veſontionem. Gregor. Tur. de Mirac. Martyr. cap. 71. *Hîc in abdito crypta, duo, ut paſſio declarat, martyres Ferreolus atque Ferrucio ſunt ſepulti.*

Græci quoque condebant corpora in hypogæis, id eſt, locis ſubterraneis. Petron. in Satyric. *Hæc ergo cùm virum extuliſſet, non contenta vulgari more, funus paſſis proſequi crinibus, aut nudatum pectus in conſpectu frequentiæ plangere, in conditorium etiam proſequuta eſt defunctum, poſitumque in hypogæo Græco more corpus cuſtodire, ac flere totis noctibus diebuſque cœpit.* Chriſtiani quoque fugientes martyrium latebant in cryptis. Anaſtaſ. in Caio: *Hic fugiens perſecutionem Diocletiani, in cryptis habitando, martyrio coronatur.*

Digitized by Google

IN LUCIO.

HIC *poteſtatem dedit omnis Eccleſiæ Stephano Archidiacono ſuo.* Lucius ad martyrium pergens Stephano Archidiacono ſuo dedit poteſtatem omnium rerum Eccleſiæ. Archidiaconus erat cuſtos & adminiſtrator rerum Eccleſiæ. Hinc in Archidiacono induſtriam requirit Hieronym. ad Evagrium: *Diaconi eligant de ſe, quem induſtrium noverint, & Archidiaconum vocent.* Et eum imitatus Sidon. lib. 4. epiſt. 25. *Lector hic primùm, poſt laborum temporumque proceſſu Archidiaconus, in quo gradu ſeu miniſterio multùm retentus propter induſtriam.* Sic & Stephanus proximus ſucceſſor Lucii ante martyrium omnia vaſa Eccleſiæ & arcam pecuniæ Eccleſiaſticæ, Xiſto Archidiacono ſuo in poteſtatem dedit, de quo Anaſtaſ. in Stephano: *Omnia vaſa Eccleſiæ Archidiacono ſuo Xiſto in poteſtatem dedit & arcam pecuniæ.* Idem antè præſtitit Cornelius, de quo Anaſtaſ. *Iam ante paſſionem ſuam omnia bona Eccleſiæ tradidit Stephano Archidiacono ſuo.* Xiſtus II. Laurentium habuit Archidiaconum ſuum, & martyrii æmulum. Hinc ille Xiſto ad martyrium properanti, apud Ambroſ. 1. Offic. 41. *Quò, Sacerdos ſancte, ſine Diacono properas?*

IN STEPHANO.

HIC *conſtituit Sacerdotes & Levitas veſtes ſacratas in uſu cotidiano non uti, niſi in Eccleſia tantùm.* Ne Presbyteri & Diaconi ſacris veſtibus uterentur in uſu quotidiano, vetuit Stephanus. Eo nomine notantur Vandali, quòd de ſacris pallis & veſtibus veſtes ſibi facerent. Sigebert. ad ann. 451. *In Africa exardeſcentibus Wandalis, cùm ita divinos libros exurerent, & de ſacris palliis ac veſtibus veſtes ſibi facerent.* Proculum Miſſum Genſerici Regis Vandalorum arguit Victor Uticenſ. de Perſecut. Vandal. quòd de pallis altaris camiſias ſibi & femoralia faceret.

IN XISTO II.

ET *poſt paſſionem beati Xiſti poſt tertia die paſſus eſt & beatus Laurentius ejus Archidiaconus.* B. Laurentius fuit Archidiaconus Xiſti, quem ad martyrium properantem & ipſe ad martyrium anhelans his verbis affatus, quæ retulit Ambroſ. de Offic.

Digitized by Google

lib. 1. cap. 41. *Quò, Sacerdos ſancte, ſine Diacono properas? &c.* Voti compos ſex pòſt diebus martyrium paſſus eſt.

IN DIONYSIO.

HIC *Presbyteris Eccleſias diviſit, & cœmiteria, & Parochias, Diœceſes inſtituit.* Evariſtus primus titulos, id eſt, Eccleſias in Urbe diviſit, auctore ipſo Anaſtaſio; poſtea clade variarum perſecutionum, & diutina vacatione Eccleſiarum perturbato ſtatu Eccleſiarum, tandem à Gallieno reddita pace Eccleſiæ, rurſus à Dionyſio diviſæ Parochiæ, aut veriùs reſtitutæ, primùm in Urbe, tum in Provinciis, ut patet ex integra epiſt. Dionyſii ad Severum Cordubenſem Epiſcopum, cujus pars extat in can. *Eccleſias.* 13. qu. 1. & in cap. *Paſtoralis. de his quæ fiunt à Præſ. ſine conſ. Cap.* de quo fuſiùs dixi Diſſ. lib. 5. cap. 4.

IN FELICE.

HIC *conſtituit ſupra ſepulcra martyrum miſſas celebrari.* Oratoria ſeu altaria extruebantur ſuper ſepulcra martyrum in eorum memoriam. Auguſtin. contra Fauſt. lib. 20. cap. 22. *Populus autem Chriſtianus memorias martyrum religioſa ſolennitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & ut meritis eorum conſocietur, atque orationibus adjuvetur; ita tamen ut nulli martyrum, ſed ipſi Deo martyrum, quamvis in memorias martyrum, conſtituamus altaria, &c.* Et hæc dicebantur martyria. Synod. Chalced. can. 8. οἱ κληρικοὶ τῶν πτωχείων, καὶ μοναστηρίων, καὶ μαρτυρίων, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐν ἑκάστῃ πόλει ἐπισκόπων, διαμενέτωσαν. *Clerici ptochotrophiorum, monaſteriorum, & martyriorum ſub poteſtate Epiſcoporum permaneant.* Pallad. Hiſt. Lauſiac. cap. 103. de Innocentio Abbate: εἰσῆλθεν εἰς τὸ μαρτύριον ἑαυτοῦ ὃ ᾠκοδομήκει αὐτὸς, ἐν ᾧ κατέκειτο λείψανα τοῦ θείου Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. *Ingreſſus eſt in ſuum martyrium, quod ipſe ædificarat, in quo ſitæ ſunt reliquiæ ſancti Ioannis Baptiſtæ.* Hieronym. in vita Hilarionis: *Cauſam occultandi juxta præceptum Antonii fuiſſe referentes, ne Pergamius qui in illis locis ditiſſimus erat, ſublato ad villam ſuam Sancti corpore, martyrium fabricaretur.* Conſtitutione Theodoſii permiſſum eſt, quo in loco Sanctorum aliquis eſt conditus, pro ejus veneratione martyrium, quod vocant, condere, L. 7. C. Th. *de ſepulcr. violat.* Hinc Martyra-

Digitized by Google

tii dicti Preſbyteri conſtituti in oratoriis martyrum, cultûs martyrum causâ. Conc. Aurelian. II. can. 13. *Abbates Martyrarii Recluſi vel Presbyteri, epiſtolia dare non præſumant.* Gregor. Tur. de Mirac. martyr. lib. 2. cap. 46. *Eo tempore cùm poſt obitum Proſerii Martyrarii Urbanus Diaconus hujus baſilicæ ordinatur æditaus.* Et quòd conſtitutione Felicis permiſſum eſt miſſas celebrari ſuper ſepulcris martyrum, intelligendum eſt de miſſis quæ celebrarentur in oratoriis extructis in memoriam martyrum, in quibus conditæ erant eorum reliquiæ, vel integra corpora.

IN EUTYCHIANO.

HIC *conſtituit ut fruges ſuper altare tantùm fabæ & uvæ benedicerentur.* Inſtituti Apoſtolici fuit, ut novæ fruges & uvæ recentes ſuper altare offerrentur velut primitiæ frugum, & à Sacerdotibus benedicerentur, neve mel aut lac vel aliud quicquam offeratur, præter uvas & fruges recentes, ex can. 3. Apoſt. Syn. Carth. can. 40. Syn. VI. in Trull. can. 28. 57. can. *Didicimus. de conſecr.* diſt. 1. & Conſtit. Apoſtol. lib. 8. cap. 46. Inde manavit ritus apud Græcos, ut fruges & uvæ recentes benedicantur à Patriarcha CP. in feſto Aſſumptionis B. Mariæ, in ſacra æde Blachernarum, teſte Balſamon. ad d. can. 3. Apoſt. & apud Latinos, ut uvæ benedicantur in feſto D. Sixti, Gloſſ. in d. can. *Didicimus.* Itaque Eutychianus non eſt dicendus auctor ejus inſtituti, ſed potiùs inſtaurator. Ac valde probabilis eſt conjectura Baronii, hoc inſtitutum repetitum ab Eutychiano, ut opponeretur errori Manichæorum, qui putabant vinum eſſe fel principum tenebrarum, & quibus vinum guſtare ſacrilegium erat, ut teſtatur Auguſtin. de Morib. Manichæor. cap. 16. Idem contra Fauſt. lib. 20. cap. 12.

Conſtituit ut quicumque fidelium martyrem ſepeliret, ſine dalmatica, aut colobio purpurato, nulla ratione ſepeliret. Eutychianus ſtatuit ne martyr ſine dalmatica vel colobio purpurato ſepeliretur. Hoc conſtitutum eſt ad cultum martyrum, quia dalmatica erat veſtis communis Epiſcoporum & Diaconorum. Auguſtin. Quæſt. veter. Teſt. cap. 46. *Quaſi non hodie Diaconi dalmaticis induantur ſicut Epiſcopi.* Et Pontius Diaconus in vit. S. Cypriani apud Surium Sept. 14. *Et cùm ſe dalmaticâ expoliaſſet, & Diaconibus tradidiſſet, in linea ſtetit.* Paſcaſii Diaconi feretro ejus dalmatica impoſita ſtatim claruit miraculis. Gregor. Dialog. lib. 4. cap. 40. *Hic itaque cùm*

temporibus

Digitized by Google

temporibus Symmachi Apoſtolicæ Sedis Præſulis eſſet defunctus, ejus dalmaticam feretro ſuperpoſitam, dæmoniacus tetigit, ſtatimque ſanatus eſt. Martyres ſepulti cum dalmatica vel colobio purpureo. Colobium erat tunica ſine manicis, inſtar dalmaticæ, habens plagulam purpuræ aſſutam, quod eſt ſignum militiæ Chriſti, Doroth. Doctrin. 1. ἔχει δὲ τὸ κολόβιον ἡμῶν καὶ σημεῖον τι πτὲ πορφυροῦν· τί θέλει τὸ σημεῖον τὸ πορφυροῦν; ἕκαστος στρατευόμενος τῷ βασιλεῖ, πορφύραν ἔχει εἰς τὸ χλανίδιον αὐτοῦ. *Habet & tunica ſignum purpureum: quid vult ſignum purpureum? unuſquiſque Regi militans habet purpuram in chlamyde ſua.* Cucullas Tabennenſibus Fratribus impoſuit Pachomius Abbas, inſignes ſigno crucis purpureæ. Pallad. Hiſt. Lauſiac. cap. 38. τινας σταυροῦ διαπορφυρεῖς ἐκέλευσε τούτοις ἐπιτίθεσθαι. *Cucullas juſſit eis imponi, habentes crucem purpuream.*

IN CAIO.

HIC conſtituit, ut ordinationes omnes in Eccleſia ſic aſcenderent, ſi quis Epiſcopus eſſe mereretur, ut eſſet Oſtiarius, Lector, Exorciſta, ſequens Subdiaconus, Diaconus, Presbyter, & exinde Epiſcopus ordinaretur. Conſtitutione Caii ordinationes Epiſcoporum per ſaltum vetitæ: id eſt, ne quis ordinetur Epiſcopus, niſi priùs ſuſceptis ſingulis ordinibus, can. *Illud.* 77. diſt. Adeoque ex Conſtitutionibus Sylveſtri, Zozimi & Syricii prohibetur, ne quis perveniat ad Epiſcopatum, niſi in ſingulis ordinibus per certa tempora immoratus ſit, ex Anaſtaſio in Sylveſtro, Sigeberto ad ann. 387. can. *In ſingulis.* can. *Quicumque.* ead. diſt. can. *Monachos.* 16. qu. 1. His gradibus Joannem perveniſſe ad Cabillonenſem Epiſcopatum, teſtis eſt Sidon. lib. 4. epiſt. 25. *Lector hic primùm, ſic miniſter altaris, idque ab infantia, poſt laborum temporumque proceſſu Archidiaconus, in quo ſeu gradu ſeu miniſterio multùm retentus propter induſtriam, diu dignitate non potuit augeri, ne poteſtate poſſet abſolvi: attamen hunc jam ſecundi ordinis Sacerdotem collegam ſibi conſecravere.* Hinc Cato Preſbyter poſt Gallum electus ad Epiſcopatum Arvernenſem, gloriabatur ſe per omnes gradus ad Epiſcopatum perveniſſe. Apud Gregor. Tur. lib. 4. Hiſtor. Fr. cap. 6. *Nam & ipſos clericatus gradûs canonica ſum ſemper inſtitutione ſortitus. Lector decem annis fui, Subdiaconatûs officium quinque annis, Diaconatûs verò quindecim annis mancipatus fui; Presbyterii autem jam honore viginti annis potior: quid enim mihi nunc reſtat, niſi ut Epiſcopatum, quem fidelis ſervitus promeretur, accipiam?* Hinc repen-

tinas ordinationes Epiſcoporum, quæ fiebant apud hæreticos, damnat Tertull. de Præſcript. adv. hæretic. *Ordinationes eorum temerariæ, leves, inconſtantes, nunc neophytos conlocant, nunc ſæculo obſtrictos, nunc apoſtatas veſtros, ut gloriâ eos obligent, quia veritate non poſſunt. Nuſquam facilius proficitur quàm in caſtris rebellium, ubi ipſum eſſe, illic promereri eſt. Itaque alius hodie Epiſcopus, cras alius; hodie Diaconus, qui cras Lector; hodie Presbyter, qui cras laïcus: nam & laïcis ſacerdotalia munera injungunt.*

IN MARCELLINO.

E*T poſt hoc factum jacuerunt corpora ſancta in platea, ad exemplum Chriſtianorum, diebus triginta ſex, ex juſſu Diocletiani.* Corpora martyrum inſepulta jacuerunt in foro, ad exemplum Chriſtianorum: id eſt, ut hoc ſpectacula Chriſtiani moverentur ad defectionem, ex juſſu Diocletiani, pœnæ ad exemplum. Anaſtaſ. in Theodoro: *Videns autem Iſacius caput Mauritii, gaviſus eſt, & fecit ad exemplum multorum in circo Ravennate in ſtipitem poni.* Eodem tempore in perſecutione Maximiani corpora martyrum inſepulta feris & alitibus expoſita, & ne ſepelirentur, cuſtodes adhibiti. Euſeb. lib. 8. cap. 19. Apud Græcos damnatorum corpora inſepulta manebant. Q. Curt. lib. 8. cap. 2. *Iure interfectum Clytum Macedones decernunt, ſepultura quoque prohibituri, ni Rex humari juſſiſſet.* Apud Romanos idem moris fuit etiam in animadverſione militum. Tacit. 1. Annal. *Corpora extra vallum abjecta oſtentui.* Tamen conſtitutione Diocletiani damnatos ſepulturæ tradi non vetatur, L. *Obnoxios.* C. *de Relig. & ſumpt. fun.* Conſtantinopoli erat locus, cui nomen erat Polagium, deſtinatus ſepulturæ damnatorum, cujus meminit Cedren. in Conſtantino Copronymo: τάφον καταδίκων. Et temporibus ipſis Decii corpora martyrum ſepulturæ tradi vetitum non fuit; & penes copiatas ſeu laborantes, fuit cura ſepulturæ corporum martyrum. Cyprian. epiſt. 3. *Et quod maximum eſt, corpora martyrum, aut cæterorum, ſi non ſepeliantur, grande periculum imminet eis, quibus incumbit hoc opus.* Cloacas urbis cùm Tarquinius Priſcus plebis operâ faceret, & tædio operis cives mortem ſibi conſciſcerent, novo pœnæ genere eos compeſcuit à propria nece, defunctorum corpora figens crucibus ſpectanda civibus, ſimul & feris alitibuſque laceranda. Plin. lib. 36. cap. 15.

Digitized by Google

IN MARCELLO.

D*AMNATUS eſt in catabulum.* Marcellus à Maxentio damnatus eſt in catabulum. Catabulum in urbe erat ſtabulum jumentorum, quæ uſui erant ad vehenda onera publica. De quo Anaſtaſ. infr. tribus locis: *Cùm multis diebus ſerviret in catabulo.* Et paulò pòſt: *Emerunt eum de catabulo.* Et rurſus: *Et juſſit in eadem Eccleſia iterum plancas exſterni, ut ibidem animalia catabuli congregata ſtarent.* Et Papias: *Catabulum, clauſura animalium, ubi deſuper aliquid jacitur.* Inde Catabulenſes dicti, qui pœnæ cauſâ inſerviebant catabulo. De quibus L. 9. C. Th. *de Piſtorib. & Catabulenſ.* Et Caſſiodor. 3. Var. 16. & lib. 4. epiſt. 47. Catabulum eſt equile regium, ad quod martyres damnari ſolebant. Euſeb. lib. 8. cap. 22. ὅπως τε βασιλικῶν ἵππων ἐνόχους παραστάσει καταδικάσειν. *Regiorum equorum curæ obnoxios judicavit.* Cedren. in Nicephoro: ἀπὸ γενικῶν, καὶ ἀπελθὼν ἐν τῷ καταβολίῳ. Ineptè Platina cacabulum vocat. Cujac. 16. obſ. 5.

IN EUSEBIO.

H*IC hæreticos invenit in urbe Roma, quos verè ad manus impoſitionem reconciliavit.* Reconciliatio publicorum pœnitentium, & converſorum hæreticorum, pertinet ad Epiſcopum, fitque per manuum impoſitionem, can. *In cap.* 50. diſt. can. *Quamvis.* 68. diſt. can. *Si jubet.* 26. qu. 6. Anaſtaſ. in Silveſtro: *Et conſtituit ut Presbyterum Arrianum reſipiſcentem non ſuſciperet, niſi Epiſcopus loci deſignati.* Idem ſtatutum à Siricio. Anaſtaſ. in ipſius vit. Sigebert. ad ann. 387.

IN MELCHIADE.

H*IC fecit ut oblationes conſecratæ per Eccleſias ex conſecratu Epiſcopi dirigerentur, quod declaratur fermentum.* A Melchiade decretum ut fermentum, id eſt, panis fermentatus benedictus ab Epiſcopo vice eulogiæ mitteretur per Eccleſias in ſymbolum communionis. De quo Anaſtaſ. infr. in Siricio.

IN SYLVESTRO.

H*IC in exilio fuit in montem Soractem.* Sylveſter latuit in monte Soracte, fugiens perſecutionem Conſtantini. Soracte mons vicinus Urbi. Plin. lib. 2. cap. 93. *Et Soracte vicino Urbi tra-*

Digitized by Google

ſta. Idem libr. 7. cap. 2. *Haud procul urbe Roma in Faliſcorum agro familiæ ſunt paucæ, quæ vocantur Hirpiæ, ſacrificio annuo, quod fit ad montem Soraſtem Apollini, ſuper ambuſtam ligni ambulantes, non aduruntur.*

Hic fecit in urbe Roma Eccleſiam in prædio cujuſdam Presbyteri ſui, qui cognominabatur Equitius, quem titulum Romanum conſtituit juxta Thermas Domitianas, qui uſque in hodiernum diem appellatur titulus Equitii. Evariſtus primus in Urbe diviſit titulos, id eſt, Eccleſias parœciales Preſbyteris. Excreſcente multitudine fidelium, Marcellus 25. titulos in Urbe conſtituit. Reddita pace Eccleſiæ Pontifices per tempora auxere titulos Urbis. Sylveſter conſtituit titulum Equitii, cui nomen ab Equitio Preſbytero, in cujus fundo poſitus eſt.

Amas argenteas duas penſantes ſingulæ libras denas. Hamæ ſunt vaſa, è quibus acetum vel aqua funditur ad extinguenda incendia, L. 5. §. *Sciendum.* ff. *De offic. Præfect. vigil.* L. *Quæſitum.* §. *Acetum. de inſtruct. legat.* Plin. lib. 3. epiſt. 33. Amæ in uſu Eccleſiaſtico, ſunt vaſa, è quibus vinum vel aqua funditur in calicem propter ſacrificium miſſæ. Anaſtaſ. in Benedict. III. *Amam unam ex argento puriſſimo, penſantem libras decem.* Ordo Romanus: *Amas argenteas, cantatorium, & cætera vaſa aurea & argentea.* Inde amulæ diminutivum. Anaſtaſ. in Gregor. III. *In oratorio amulas ſuper auratas pariæ duo.* Idem in Adriano I. *Amulam offertoriam unam penſantem libras ſexaginta & ſeptem.* Hamarum & hamularum uſum apertè indicat Ordo Romanus: *Amulæ argenteæ ad vina fundenda paratæ.*

Patenam argenteam chriſmalem auro cluſam, penſantem libras quinque. Patena chriſmatis, eſt patena in qua chriſma deponebatur, paratum ad ordinationes, vel baptiſmum. Auro cluſa dicitur, quia includebatur aureâ thecâ cuſtodiæ causâ. Patena eſt vas patens, in quo reponitur ſacrum corpus Chriſti. Anaſtaſ. in Nicolao I. *Patenam ex auro puriſſimo miſit Michaël Imperator, cum diverſis lapidibus pretioſis albis, praſinis & hyacinthinis.* Hinc patena calici adjungitur. Ditmarus lib. 6. *Et magnum calicem ex eodem metallo cum patena ſimul & fiſtula dedit.*

Phara coronata decem penſantes ſing. libras octonas. Pharus eſt majus lychni ſeu candelabri vel lucernæ genus tranſlatitiè à Pharo Alexandrina, quæ de nocte navigantibus adlucebat. Anaſtaſ. infr. hoc loco: *Pharum ex auro puriſſimo, item pharum cantharum ex auro puriſſimo ante altare, in quo ardet oleum nardicum piſticum.* Et rurſus: *Pharum cantharum argenteum cum delphinis centum & viginti.* Idem

Digitized by Google

in Adriano : *Fecit & farum majorem in eadem beati Petri Eccleſia in typum crucis, qui pendet ante presbyterium, habentem candelas* 1365. Idem in Benedict. III. *Pharum cantharum argenteum ſedentem in pedibus quatuor, in quo lucerna ſimul & cerei ponebantur juxta lectorium, miro opere fecit.* Leo Oſtienſis Chronic. Caſſ. lib. 3. cap. 31. *Fecit & pharum cum* 12. *extrinſecùs pertinentibus turribus ſex, & triginta lampadibus ex ea pendentibus.* Walafridus Strabo Vit. S. Galli lib. 2. cap. 34. apud Sur. tom. 5. *Farum quæ ante altare ſancti Galli pendebat, pro incendendis luminaribus.* Ait oleum è nardo piſticum, id eſt, fidele, pretioſum, ut Marci 14. ναρδου πιςικῆς. Hieronym. in Matth. lib. 4. cap. 26. *Nardum piſticum, hoc eſt, verum & abſque dolo.* Interdum pharo jungitur cantharus, quod eſt genus vaſis, cui ſuperponitur pharus.

Canthara cyroſtrata in gremio baſilicæ argentea quinquaginta. Canthara ceroſtrata (ſic enim legendum, vel ſimpliciter ceroſtrata) ſunt vaſa in quibus collocantur cerei vel lucernæ. Anaſtaſ. in Vigilio: *Ceroſtatas argenteas deauratas majores duas, quæ ſtant uſque hodie ante corpus beati Petri Apoſtoli.* Anaſtaſ. in Honorio : *Fecit & ceroſtatas majores ex argento paria duo, quæ ſunt ante corpus beati Petri Apoſtoli.* Idem in Leone III. *Fecit ceroſtatas majores verſatiles anaglyphos ex argento puriſſimo.* In cantharis ardebat oleum, in pharis cerei & lucernæ. Bulenger. de Rom. Pontific. lib. 2. cap. 6. In cantharis etiam mittebatur thus ſuffitûs causâ. Anaſtaſ. in Benedict. III. *Cantharum interraſilem, in quas thus mittitur.*

Et chriſma ab Epiſcopo confici. Conſecratio chriſmatis eſt ordinis Epiſcopalis, ex Synodo Romana habita ſub Sylveſtro can. 4. Ea eſt vetita Presbyteris, & data ſolis Epiſcopis, quod probavit Syn. Carthag. II. can. 3. & Carthag. III. can. 86 can. *Si jubet.* & ſeq. 26. qu. 6. Hieronym. in Sophon. *Sacerdotes quoque qui dant baptiſmum, & ad Euchariſtiam Domini imprecantur adventum, faciunt oleum chriſmatis, manus imponunt, Catechumenos erudiunt, Levitas & alios conſtituunt Sacerdotes.* Frodoard. in Chronic. ad ann. 967. de Adalberone Laudunenſi Epiſcopo : *Remis denique poſtea Kal. Aprilis, Epiſcopus eſt ordinatus, in ſancto Palmarum die, exin Laudunum rediens, ſacrum chriſma ſacravit Eccleſiaſtico more, &c.*

Et privilegium Epiſcopis dedit, ut baptizatuum conſignarent, propter hæreticam ſuaſionem. Conſignatio ſeu confirmatio baptizatorum eſt ordinis Epiſcopalis, & pertinet ad Epiſcopos tantùm, ex Synodo Romana habita ſub Sylveſtro. Quod comprobatum eſt can. *Presbyteris.* & ſeq. *de conſecr.* diſt. 4. can. *De his.* can. *Manus.*

Digitized by Google

can. *Noviſſimè*. & ſeqq. *de conſecr*. diſt. 5. Hieronym. ad Luciferianos : *Non quidem abnuo hanc eſſe Eccleſiarum conſuetudinem, ut ad eos qui longè in minoribus urbibus per Presbyteros & Diaconos baptizati ſunt, Epiſcopus ad invocationem ſancti Spiritus manum impoſiturus excurrat.*

Hic & hoc conſtituit, ut baptizatum liniret Presbyter chriſmate levatum de aqua, propter occaſionem tranſitûs mortis. Chriſmatio ſeu unctio baptizatorum, inſtituta à Sylveſtro propter occaſionem tranſitûs mortis, id eſt, propter frequentes caſus qui contingebant, ut recèns baptizati obirent. De quo Vicecomes de Baptiſm. lib. 5. cap. 3.

Hic conſtituit ut nullus laïcus crimen laïco inferre audeat. Ex Synodo Romana habita ſub Sylveſtro can. 14. laïci non audiuntur teſtes vel accuſatores adverſus Epiſcopum, can. *Nullus*. 2. qu. qu. 7. can. *Teſtimonium*. 11. qu. 1. quia oppido multi infeſti eis exiſtunt, can. *Laïcos*: can. *Laïci*. 2. qu. 7.

Hic conſtituit ut Diaconi dalmatica uterentur in Eccleſia, & pallio linoſtino læva eorum tegeretur. Sylveſtri inſtitutum eſt, ut Diaconi Eccleſiæ Romanæ dalmaticis uterentur intra Eccleſiam. Cæteris interdictum eſt uſu dalmaticæ, niſi ex privilegio, ut Arelatenſibus, can. *Communis*. 23. diſt. vel certis diebus, can. *De jejunio*. 76. diſt. Dalmatica eſt tunica ſine manicis, quæ eſt veſtis Diaconorum. Auguſtin. Quæſt. veter. Teſtam. cap. 46. *Quaſi non hodie Diaconi dalmaticis induantur ſicut Epiſcopi.* Et Ammian. lib. 24. *Pectoralem tuniculam ſine manicis textam, Maras quidam nomine indutus eſt, ut appellant Chriſtiani, Diaconus.* Dalmaticæ additur pallium linoſtinum in læva in ornatu Clericorum, quod eſt pallium lineum, alba, ſeu mappula, qua utebantur Diaconi Eccleſiæ Romanæ, can. *Diaconus*. can. *Illud*. 93. diſt. Hoc eſt, orarium quod Diaconi geſtant in ſiniſtro humero, can. *Vnum orarium*. 25. diſt.

Hic conſtituit ut nullus Clericus propter cauſam quamlibet in curiam introiret, nec ante judicem cinctum cauſam diceret, niſi in Eccleſia. Ex Synodo Romana ſub Sylveſtro vetatur, ne quis Clericus cauſam dicat apud judicem cinctum, id eſt, civilem, can. *Nullus Clericus*. 11. qu. 1. Cincti judices ſunt magiſtratus omnes qui habent imperium merum, qui habebant jus cinguli & gladii. Gregor. Nazianz. epiſt. 46. ad Africanum : κἂν τὴν ἀναίμακτον ἄρχῃ ἀρχὴν, κἂν τὴν μετὰ ξίφους, καὶ τελαμῶνος. *Sive incruentum imperium gerat, ſive cum gladio & cingulo.* Hinc cincti diſcinctis opponuntur,

Digitized by Google

id eſt, judices in actu poſiti, his qui magiſtratu defuncti ſunt. Sidon. lib. 5. epiſt. 7. *Cinctus jura, diſcinctus privilegia.* Idem conſtituit Julius, de quo Anaſtaſ. in ejus vit. *Hic conſtitutum fecit, ut nullus Clericus cauſam quamlibet in publico ageret, niſi in Eccleſia.*

Hic conſtituit, ut ſacrificium altaris, non in ſerico, atque in panno tincto celebraretur, niſi tantùm in linteo ex terreno lino procreato. Synodus Romana ſub Sylveſtro ſtatuit, ne ſacrificium miſſæ celebretur in panno ſerico vel tincto, ſed in lineo tantùm, can. *Conſulto. de conſecr.* diſt. 1. Veſtis linea fuit inſigne Sacerdotum. Jacobus Nazarenus lineo tantùm pallio uſus eſt, de quo Matth. 14. *Fugit adoleſcens, relicta ſindone, qua erat amictus.* Inde alba dicitur veſtis ſacra Clericorum. Paul. Diacon. de vit. P. Emeritenſ. cap. 6. *Quoniam igitur dominico die, dum in atrium cum multis filiis Eccleſiæ tenderet, ut mos eſt, Archidiaconus cum Clero in albis, &c.*

Subdiaconus annos quinque, cuſtos martyrum annos quinque. Cuſtos martyrum non erat nomen proprii gradus ſeu ordinis Eccleſiaſtici, ſed officii Subdiaconorum. A Fabiano ſeptem Subdiaconi in Urbe inſtituti, qui notariis totidem per ſeptem regiones Urbis diſpoſitis imminerent, ut acta martyrum in integro, id eſt, ex fide conſcriberentur, ut obſervatum eſt ex Anaſtaſio in Fabiano. Horum officium etiam erat cuſtodire martyres, his alimenta in carcere miniſtrare, corpora mortuorum ſepelire, & cavere ne ſepultorum corpora eriperentur. Vel cuſtodes martyrum legebantur ex ordine Subdiaconorum, poſtquam Subdiaconatûs munere functi eſſent quinquennium; & horum munus erat in quinquennium, antequam progreſſus pateret ad Subdiaconatum.

Faſtigium argenteum batutile. Baſilica Conſtantiniana adornata faſtigio argenteo. Templis paganorum adjici ſolebat faſtigium, id eſt, culmen, ornatûs causâ. Arnob. lib. 1. adverſ. gent. *Templa felibus, ſcarabeis, & buculis, ſublimibus ſunt elata faſtigiis.* Æquè apud Chriſtianos ædibus ſacris faſtigia imponi moris fuit. De baſilica Conſtantiniana teſtatur Anaſtaſius hoc loco, & infrà in Sixto III. *Fecit autem Valentinianus ex rogatu Sixti Epiſcopi faſtigium argenteum in baſilica Conſtantiniana, quod à Barbaris ſublatum fuerat.* Faſtigium hujus baſilicæ fuit ex argento batutili, id eſt, conflatum ex argento ducto in laminas, quod fit percuſſione metalli, voce ducta à Latino *batuere*, quod ſonat *percutere*. Plaut. in Caſina: *Sculponeas quibus batuatur tibi os.* Tranquill. in Caligul. cap. 32. *Myrmillonem è ludo rudibus ſecum batuentem.* Et cap. 54 *Batuebat pugnatoriis armis.* Hoc ſenſu eadem voce uſus eſt Anaſtaſ. infr.

Digitized by Google

hoc loco: *Altaria ſeptem ex argento batutili.* Ædes auguſtæ etiam faſtigium habuere. Flor. lib. 4. cap. 2. *Omnes honores unum in Principem congeſti circa templa imagines, in theatro diſtincta radiis corona, ſuggeſtus in curia, faſtigium in domo, menſis in cælo.* Ambroſ. in Pſalm. 118. *Non ſtellat ut faſtigia culminum, quæ bene tecta, atque munita ſunt.*

Cum gemmis Alabandinis in oculis. Alabandinæ gemmæ ſunt, quæ petuntur ex Alabanda urbe Cariæ, haud procul à Mæandro fl. Plin. lib. 37. cap. 2. *Alabandinas cryſtallos.* Idem cap. 7. ejuſd. lib. *Alabandicos carbunculos.* Anaſtaſ. in Gregorio IV. *Alamandinas majores numero viginti.*

Ex argento dolatico. Argentum dolaticum eſt argentum dolatum vel dedolatum.

Cameram baſilicæ ex auro trimme. Camera, id eſt, teſtudo baſilicæ Conſtantinianæ, fuit laqueata ex auro Trimmæ, id eſt, ex auro ducto in bracteas. Eodem ſenſu hac voce uſus eſt Anaſtaſ. hoc loco: *Fecit autem & cameram baſilicæ ex Trimma auri fulgentem.* De quo Bulenger. de Rom. Pontif. lib. 2. cap. 67.

Scyphum ſingularem ex metallo corallo ornatum, undique de gemmis praſinis & hyacinthinis auro interclusum. Scyphus, quod eſt genus poculi, de gemmis auro intercluſus dicitur, quia gemmæ includuntur auro. Paulus in L. *Pediculis.* §. 1. *de aur. & argent. legat. Auro facto adnumerantur gemmæ auro incluſæ.* Hinc incluſores dicti aurifices, qui gemmas auro includunt. Hieronym. lib. 5. in Hierem. *Fabros autem & incluſores vel legis interpretes atque doctores debemus accipere, vel artifices incluſoreſque auri, atque gemmarum, quæ ars apud barbaras nationes pretioſiſſima eſt.* Auguſtin. de Mirabilib. ſacr. Scriptur. lib. 2. cap. 29. *Militibus & fabris & incluſoribus.* Eodem ſenſu Anaſtaſ. infr. hoc loco dixit: *Candelabra aurichalca ſeptem ex argento, intercluſa ſigillis Prophetarum.* Et ſuprà: *Patenam chriſmalem auro cluſam.* E contrario excluſores dicuntur, qui gemmas excludunt, id eſt, examinant vel probant argentum. Auguſtin. de ſpirit. & liter. cap. 11. *Unde & excluſores dicuntur quidam artifices argentarii. Hinc eſt & illud in Pſalmis: Et excludantur ii, qui probati ſunt argento.* Idem in Pſalm. 34. *Unde dicuntur & in arte argentaria excluſores, id eſt, quadam confuſione maſſæ ad ſuæ formæ expreſſores.*

Metretæ tres ex argento puriſſimo, portantes ſingulæ medimnos decem. Metreta eſt menſura liquidorum, putà vini vel olei, continens medimnos decem. Medimnus capit modios ſex. Medimnæ

Digitized by Google

dimnæ mentio habetur Joann. cap. 2. ἦσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίαι λιθιναὶ ἓξ κείμεναι κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν ἰουδαίων χωροῦσαι ἀνὰ μετρητὰς δύο, ἢ τρεῖς. *Erant ibi hydriæ lapideæ ſex poſitæ, ſecundùm purificationem Judæorum, capientes ſingulæ metretas duas aut tres.* Quem ad uſum à Conſtantino dicatæ ſint hujuſmodi metritæ, non alienum eſt credere eas datas, quibus contineretur oleum propter lucernas Eccleſiæ. Metretæ ſolebant offerri, quia erant in uſu Eccleſiæ, ut infrà hoc loco: *Metretas argenteas duas penſantes libras* 200. Et infr. eod. *Metretum ex auro penſans libras centùm quinquaginta portantem medimnos tres.*

Candelabra aurichalca ſeptem ante altaria, cum ornatu ſuo ex argento, intercluſa ſigillis Prophetarum. Candelabra ex aurichalco ſolebant ornari ſigillis, id eſt, ſignis Apoſtolorum, Prophetarum. Anaſtaſ. infr. hoc loco: *Fecit autem candelabra aurichalca in pedibus decem numero, quatuor concluſa cum ſigillis argenteis. Coroſtrata aurochalca argento cluſa ſigillata quadraginta.* Sigilla ſunt parvula ſigna. Gregor. Turon. de Mirac. Martyr. lib. 1. cap. 41. *Adoratis diis atque eorum ſigillis proſtratus.* Veſtes etiam ſolebant intexi ſigillis ſeu imagunculis, unde dicuntur veſtes ſigillatæ, L. 11. C. Th. *de ſcenic.* de quo plura dicemus infrà ſuo loco.

Thymiamateria duo ex auro puriſſimo. Conſtantinus obtulit thymiamateria duo, id eſt, thuribula ad thus adolendum ante altare. Thymiamaterium à Græco θυμιατήριον. Ejus uſum oſtendit Anaſtaſ. in Sergio: *Hic fecit thymiamaterium aureum majus, cum columnis & cooperculo, quod ſuſpendit ante imagines tres aureas beati Petri Apoſtoli, in quo incenſum & odor ſuavitatis feſtis diebus, dum miſſarum ſolemnia celebrantur, omnipotenti Deo opulentiùs mittitur.* Thuris adolendi antiquiſſimus Eccleſiæ ritus commendatur Evagr. lib. 4. cap. 7. θυμιατήριον ἐξῃτήσατο, καὶ πάντα τὸν χορὸν ἐν ᾧ καθειστήκεισαν ἐπιθυμιάσας, ἐπὶ γῆς ἑαυτὸν ῥίπτει, προσευχαῖς τε καὶ λιταῖς τὸν θεὸν ἱλεούμενος. *Thuribulum poſtulat, & toto choro, in quo ſimul conſtiterunt, thus adolens, ſe proſternit humi, precibus & orationibus Deum placaturus.*

Fontem ſanctum, ubi baptizatus eſt Auguſtus Conſtantinus ab eodem Epiſcopo Silveſtro. Ceſſante perſecutione, baptiſteria inſtituta in Eccleſiis, baptiſmi conferendi causâ. Fontes vocarunt, quòd ab initio baptiſmus miniſtrabatur in fontibus. Fons iſte in quo baptizatus eſt Conſtantinus, fuit ex metallo, id eſt, marmore porphyretico, ut mox ſubjungitur: *Ipſum ſanctum fontem ex metallo porphyretico ex omni parte coopertum intrinſecus & foris, & deſuper, &*

D

quantum aqua continet ex argento puriſſimo. Metallum pro marmore accipitur hîc, ut & in L. *Item ſi fundi.* §. *Sed ſi hæc.* ff. *de uſufruct.* L. 3. §. ult. *de reb. eor. qui ſub tutel. vel cur. ſunt.* Spartian. in Peſcennio Nigro:

Nigrum nomen habet, nigrum formavimus ipſi,
Ut conſentirent formâ metalla tibi.

Caſſiod. 2. Var. 7. *Ornent aliquid ſaxa jacentia poſt ruinas, ita tamen ut metalla ipſa de locis publicis corruiſſe apud te manifeſta ratione doceatur.*

Mixum verò ex ſtuppa Amianti. Mixum eſt ellychnium lucernæ. Anaſtaſius in Hilaro: *Lucernam auream cum myxis luminum decem.* Vulgò *meſche*, veteribus ellychnium. Plin. lib. 23. cap. 4. *Ellychnia ex uva, fiunt claritatis præcipua.*

In labro fontis baptiſterii, agnum ex auro puriſſimo fundentem aquam. In labro fontis baptiſterii Conſtantiniani erat agnus aureus, ex ore fundens aquam deſtinatam baptiſmo infantium. Labrum eſt vaſis genus, in quo infantes lavari ſolent, quaſi lavabrum. Iſidor. Origin. lib. 20. cap. 6. Hîc labrum fontis baptiſmalis eſt concha, qua continebatur aqua comparata ad baptiſmum, uti labrum porphyreticum alibi eſt vas marmoreum, in quo conditur corpus defuncti. Ambroſ. epiſt. 34. *Eſt hic porphyreticum labrum pulcherrimum, & in uſus hujuſmodi aptiſſimum: nam & Maximianus Diocletiani ſocius ita humatus eſt.* Et Leo Oſtienſ. Chronic. Caſſinenſ. lib. 2. cap. 9. *Otho II. Romam rediens eodem tempore defunctus eſt, atque in labro porphyretico ſepultus in atrio Eccleſiæ beati Petri Apoſtoli, introeuntibus in Eccleſia ipſius paradiſum ad lævam.* Labra ſunt & lavacra, in quibus lavantur lintea, L. *Lines.* ff. *de act. comp.* Alibi labra ſunt margines agrorum. Servius in Virgil. eclog. 5. *Vitis agreſtis, quia in terræ marginibus naſcitur, labruſca dicitur à labris & extremitatibus agrorum.*

Patenam ex auro puriſſimo unam cum turre & columba. Conſtantinus patenam auream obtulit cum turre & columba in cuſtodiam ſacri corporis Chriſti. Sacra Euchariſtia cuſtodiæ causâ locari ſolebat in turricula aurea vel argentea, cui incubabat columba aurea vel argentea. Præter hunc locum, Anaſtaſius in Innocent. I. *Turrem argenteam cum patena & columba deaurata, penſant. libras triginta.* Idem in Hilario: *Turrem argenteam cum delphinis, penſantem libras ſexagintâ, columbam auream penſantem libras duas.* Gregor. Turon. de Mirac. Martyr. lib. 1. cap. 72. *Alius autem ſuper ſepulcrum ſanctum calcare non metuens, dum columbam auream quærit elidere.* Tur-

Digitized by Google

rem ex auro conflatam à Felice Bituricenſi Epiſcopo, Euchariſtiæ ſervandæ causâ, carmine celebravit Fortunatus lib. 3. cap. 23. Ejuſdem turris meminit Greg. Turon. de Mirac. Mart. lib. 1. cap. 86. *Acceptaque turre Diaconus, in qua miniſterium dominici corporis habebatur, ferre cœpit ad oſtium.* Super turricula in qua cuſtodiebatur corpus Chriſti, pendebat columba aurea, ſignum Spiritus ſancti. Et hoc eſt quod intelligit Joannes Chryſoſtom. Homil. 31. ad plebem Antiochen. cùm ait corpus dominicum reponi ſuper altare non faſciis involutum, ut olim cùm eſſet in cunis, ſed Spiritu ſancto conveſtitum.

Eodem tempore fecit baſilicam ſanctæ Martyris Agnetis ex rogatu Conſtantiæ filiæ ſuæ, & baptiſterium in eodem loco. Baptiſterium erat in limine Eccleſiæ. Greg. Turon. de Mirac. D. Martin. lib. 2. cap. 6. *Venit ad ſanctam baſilicam, qui diebus multis jacens ad oſtium illud, quod ſecus baptiſterium ad medium diem pandit egreſſum.*

Coronam auream ante corpus, ubi eſt pharocantharus cum delphinis quinquaginta. Conſtantinus coronam auream obtulit ante corpus B. Petri. Coronæ pendebant ante altare & ſepulcrum B. Petri. Anaſtaſ. in Sergio: *Cantharos & coronas quæ ante ſacrum altare & confeſſionem beati Petri Apoſtoli ex antiquo pendebant, deponi fecit.* Coronæ aureæ ſolebant offerri Deo; quia Chriſtus ſolus regnat, ſolus imperat. Imperatores ipſi ſolebant dicare coronam ſuam. Infeliciter periit non ſine vindicta numinis Leo Copronymi filius, quòd coronam Heraclii in magno templo dicatam abſtulit, & publicè geſtavit, de quo Cedren. in ejus Vita. Coronæ etiam dicabantur in honorem Martyrum. Auguſtin. epiſt. 205. *Sertum verò illud quod plus illo foro, corona martyrii eſt, quo vitam finivi corporis.* Et infrà: *Quia gladio vitam non finivit, aureolam, qua in ſignum datur martyrii, talis non habet.* Paulin. de Vita D. Martin. lib. 6.

Abripuit ſanctam dextra vellente coronam,
Quæ meritum Sancti propter conjuncta decebat.

Supra arenarium cryptæ. Arenarium eſt cœmeterium ubi ſepeliebantur martyres, quia plerumque erat in locis arenoſis. Innocent. III. lib. 2. epiſt. 140. *Eccleſiam ſancti Juliani cum domibus, cellis, cryptis, vineis, & arenariis ſuis.* Et Anaſtaſ. ipſe in Theodor. *Eodem tempore revelata ſunt corpora ſanctorum Martyrum Primi & Feliciani, quæ erant in arenario ſepulta viâ Numentanâ.* Alibi cœmeteria dicuntur areæ ſepulturæ. Tertull. ad Scapulam: *Sicut & ſub Hilariano Præſide, cùm de areis ſepulturarum noſtrarum adclamaſſent, areæ non ſint, areæ ipſorum non fuerunt.*

Digitized by Google

In quo loco conſtruxit abſidam, & exornavit marmoribus porphyreticis. Conſtantinus condidit baſilicam S. Laurentii Martyris in urbe, & in ea poſuit corpus Martyris, in crypta, ſuper qua conſtruxit abſidam ornatam marmoribus porphyreticis. Abſis vel abſida eſt ædificium quod imponi ſolebat ſepulcris Martyrum in modum abſidis. Anaſtaſ. in Honorio de Eccleſia B. Agnetis Martyris: *Fecit abſidam ejuſdem baſilicæ ex muſivo.* Leo Oſtienſ. Chronic. Caſſinenſ. lib. 3. cap. 27. *Legatos præterea Conſtantinopolim ad conducendos muſæi & quadratarii operis peritos opifices mittit, ut alii abſidam, & arcum atque veſtibulum majoris Eccleſiæ muſivo componerent.* Abſis erat ſtructura marmoribus adornata, in medio baſilicæ, in qua erat ſedes Epiſcopi. Anaſtaſ. in Benedict. III. *Et impetu facto, abſidam in qua Epiſcopi pſallentes reſidebant cum Clero, leones veluti ferociſſimi conſcenderunt.* Plerumque abſis erat marmorata, id eſt, cruſtis marmoreis conveſtita, & erat camerata, id eſt, fornicata. Paulin. epiſt. 11. ad Severum: *Abſidem ſolo & parietibus marmoratam, camera muſivo illuſa clarificat.* Caſſian. collat. 24. cap. 6. *Si quis abſidis cameram volens in ſublime concludere, ſubtiliſſimi illius centri lineam jugiter circumducat.* Abſis erat eminentior, & gradibus conſcendebatur. Auguſtin. epiſt. 203. *Tranſit honor hujus ſæculi, tranſit ambitio; in futuro Chriſti judicio, nec abſidæ gradatæ, nec cathedræ velatæ, &c.* Leo Oſtienſ. l. 1. Chronic. Caſſin. c. 19. *Porro in ejus baſilicæ abſida media ad quam per octo gradus aſcenditur, altare conſtituit in honorem Domini Salvatoris.* Sepulcris Sanctorum, inquam, ſolebat imponi culmen in modum abſidis. Sepulcro Gregorii Lingonenſ. Epiſcopi abſidam impoſuit Tetricus, filius ejus & ſucceſſor. Greg. Turon. de Vit. Patr. cap. 7. *Cùm beatus Pontifex in angulo baſilicæ fuiſſet ſepultus, ſanctus Tetricus, filius & ſucceſſor ejus, ante altare baſilicæ fundamenta jecit, erectaque abſida miro opere conſtruxit & tranſvolvit, quâ tranſvolutâ, diſruptoque pariete, arcum ædificavit, quod opus perfectum atque exornatum, ut in medio abſidæ loculum fodit, quo corpus beati Patris transferre volens, convocat Presbyteros & Abbates ad illud officium, &c.* Abſis erat cancellis ſepta; & hoc eſt quod ait mox Anaſtaſius: *Et cancellos ex argento puriſſimo ornavit.* Sepulcra Martyrum ſolebant cancellis ambiri. Auguſtin. de Civit. Dei lib. 22. cap. 8. *Venit & Paſcha, atque ipſo die dominico mane, cùm jam frequens populus præſens eſſet, & loci ſancti cancellos, ubi martyrium erat, idem juvenis orans teneret.* Gregor. Turon. de Mirac. Martyr. lib. 1. cap. 28. *Hoc enim ſepulcrum ſub altari collocatum, valde rarum habetur; ſed qui orare deſiderat, reſeratis cancellis quibus locus ille ambitur, accedit ſuper ſepulcrum.*

Digitized by Google

Et ante ipſum locum in crypta poſuit lucernam ex auro puriſſimo, myxorum decem. Conſtantinus ante ſepulcrum B. Laurentii Martyris poſuit lucernam auream. Lucernæ & lychni ardere ſolebant ante ſepulcra Martyrum & ſanctorum Confeſſorum. Ante ſepulcrum B. Thomæ Apoſtoli apud Edeſſam Syriæ arſiſſe traditur lychnus perpetuùm, ſine fomento olei ſyrpique: de quo Greg. Turon. de Miracul. Martyr. lib. 1. cap. 32. *Lychnus etenim inibi poſitus atque inluminatus, ante locum ſepulturæ ipſius, perpetualiter die noctuque, divino nutu reſplendet, à nullo fomento olei ſcirpique accipiens, &c.* Ante ſepulcrum Felicis Nolani Martyris pendebat lychnus, de quo idem Tur. cap. 104. ejuſd. libr. *Ad hujus quoque cellulæ parietem, quo beatum corpus tumulo conditum requieſcit, adhæret adpendens porticus, in qua dependens fune lychnus, lumen loco conſueverat miniſtrare.* Ante corpus B. Laurentii Martyris bis ſenas lucernas argenteas obtulit etiam Conſtantinus, de quo Anaſtaſ. infrà hoc loco: *Ante corpus beati Laurentii Martyris, argento clauſam paſſionem ipſius ſigillis ornatam cum lucernis bymixis* (ſic lege pro *byſſinis*) *argenteis.* Lucerna bymixos eſt quæ habet duo myxa, *deux meſches.* Anaſtaſ. in Leone III. *Fecit lucernas majores fuſiles bymixus anaglyphas duas.*

In eodem loco poſſeſſio cujuſdam Syriacetis religioſæ feminæ, quam fiſcus occupaverat tempore perſecutionis. Martyrum bona fiſco addicebantur. Hieronym. de Scriptor. Eccleſiaſtic. cap. 54. *Origenes qui & Adamantius, decimo Severi Pertinacis anno, adverſus Chriſtianos perſecutione commota, Leonide patre Chriſti martyrio coronato, cum ſex fratribus & matre vidua paupere relinquitur: rem enim familiarem ob confeſſionem Chriſti fiſcus occupaverat.*

Eiſdem temporibus Auguſtus Conſtantinus fecit baſilicam beatiſſimis Martyribus Marcellino Presbytero, & Petro Exorciſtæ, inter duas Lauros, & mauſoleum ubi beatiſſima mater ipſius ſepulta eſt Helena Auguſta in ſarcophago porphyretico, viâ Lavicanâ, milliario ab urbe Roma tertio. Inter duas Lauros, id nomen loco poſito viâ Lavicanâ, tertio ab Urbe milliario, juxta quem Conſtantinus extruxit baſilicam SS. Marcellini & Petri. Ibi Severum obſeſſum ab his qui erant partium Caſſii, Nigri & Albini, refert Tertull. Apologetic. cap. 35. *Unde Caſſii & Nigri & Albini, unde qui inter duas Lauros obſident Cæſarem, unde qui faucibus ejus exprimendis palaſtricam ejus exercent, unde qui armati palatium irrumpunt.*

Calices miniſteriales argenteos viginti, penſantes ſingulos libras tres. Calices alii erant minores, qui erant comparati ad miniſterium ſacrificii altaris, unde miniſteriales dicti, ut hîc & infrà. *Calices*

Digitized by Google

miniſteriales decem penſales ſing. libras tres. Et infrà : *Calices miniſteriales 15. penſantes ſinguli libras duas.* Idem in Marco : *Calices miniſteriales argenteos tres, penſantes libras binas.* Idem in Damaſo: *Calices miniſteriales argenteos quinque penſantes ſingulos libras tres.* Calices cum ſiphone erant calices cum fiſtula ad miniſtrandum ſanguinem Chriſti. Conrad. in Chronic. Moguntin. *Erant fiſtulæ quinque ad communicandum argenteæ deauratæ.* Ditmarus lib. 6. *Et magnum calicem ex eodem metallo, cum patena ſimul & fiſtula dedit.* Alii erant majores calices, qui ornatûs causâ pendebant in arcubus vel trabibus. Anaſtaſ. in Leone III. *Fecit in baſilica beati Pauli Apoſtoli calices majores fundatos ex argento, qui pendent in arcu majore, numero undecim, & alios qui pendent inter columnas majores, dextra lævaque numero quadraginta.* Et infr. in eod. *Fecit autem in baſilica beati Petri Apoſtoli calices majores ex argento mundiſſimo, qui ſedent ſuper trabes arg.* Et infrà : *Fecit verò calices fundatos ex argento, qui pendent inter columnas majores dextra lævaque baſilicæ, numero ſexaginta quatuor.* Neque omittendum quòd calices, quorum uſus erat ad communicandum, dicebantur communicales. *Fecit verò communicales ex argento puriſſimo per ſingulas regiones, qui præcederent per ſtationes per manus Acolythorum.* Alii erant calices, qui ornatûs causâ ponebantur circa altare. Anaſtaſ. in Leone IV. *Obtulit etiam B. Petro Apoſtolo calices de argento, qui ſedent ſuper circuitu altaris, numo, 16. penſantes libras.* Vel miniſteria. Anaſtaſ. in Adrian. I. *Item fecit patenam & calicem in baſilica beati Petri Apoſtoli pro quotidianis miniſteriis ex auro puriſſimo.* Alii erant majores cum anſis ad ornatum, de quibus Anaſtaſ. in Leone III. *Et calicem majorem cum gemmis & anſis duabus, penſantem libras quinquaginta octo, &c.* Idem in eodem: *Obtulit calicem majorem fundatum cum ſyphone, penſantem libras triginta & ſeptem.*

Inſulam Sardiniam cum poſſeſſionibus omnibus ad eandem pertinentibus. Conſtantinus Sardiniam inſulam obtulit baſilicæ SS. Marcellini & Petri à ſe conditæ in dotem Eccleſiæ. Inde Sardinia inſula fuit juris & proprietatis Eccleſiæ Romanæ, de quo in cap. *Si diligenti. de præſcript.* & cap. *Ea te. de jurejur.* ubi dixi.

Patenam argenteam chriſmalem ſingularem, penſantem libras decem. Patena chriſmalis eſt vas in quo ſervatur chriſma, comparatum ad chriſmationem ſeu unctionem baptizatorum. Chriſmarium vocant. Synod. Altiſſiodor. can. 6. *Presbyteri chriſma petant, ſed cum chriſmario & linteo, ſicut reliquiæ Sanctorum deportari ſolent.* Patenas ad chriſma vocat Anaſtaſ. in Innocentio: *Patenas duas ad chriſma pen-*

Digitized by Google

ſantes ſingulas libras quatuor. Ampullam chriſmatis Optat. Milevit. adverſ. Donatiſt. lib. 2. *Ampullam quoque chriſmatis per feneſtram ut frangeretur, jactaverunt.*

Pelvim ex argento ad baptiſmum. Pelvis ad baptiſmum eſt hydria, quâ continebatur aqua benedicta ad baptiſmum.

Calicem argenteum anaglyphum. Calix anaglyphus eſt cælatus, id eſt, ſignis ſeu ſigillis inſculptus. Vaſa anaglypha ſunt vaſa cælata, ſignis ſeu ſigillis inſculpta. Anaſtaſ. in Adrian. *Crucem interraſilem anaglypham.* Idem in Innocentio: *Scyphum argenteum anaglyphatum.* Idem in Leone III. *Necnon & crucem anaglypham interraſilem ex auro puriſſimo, pendentem in pergula ante altare.* Pergula erat exedra ante altare, in qua exponebantur ſacra donaria. Vide Cujac. 11. obſ. 13.

Fecit autem formam aquæductus per miliaria octo. Formæ ſunt canales ſtructiles, per quos aqua ducitur, ut hîc & L. 1. 8. 9. C. Th. *de aquæduct.* ut forma Auguſta, forma Claudia, d. L. 8. & 9. forma ſabathena, de qua Anaſtaſ. infr. in Honorio, & in Adrian. I. & in Gregor. IV. forma Trajani, Anaſtaſio in Felice. Formas Urbis inter ſpectanda ipſius opera celebrat Sidon. lib. 1. epiſt. 5. *Inter hæc patuit & Roma conſpectui, cujus mihi non ſolùm formas, verùm etiam naumachias videbar epotaturus.*

IN MARCO.

HIC conſtituit ut Epiſcopus Oſtienſis, qui conſecrat Epiſcopum Urbis, pallio uteretur, & ab eodem Epiſcopus urbis Romæ conſecraretur. Pallium quod eſt plenitudinis pontificalis officii inſigne, de jure confertur tantùm Archiepiſcopis, can. 1. & ſeqq. 100. diſt. cap. 4. *de elect.* Verùm ex ſpeciali gratia, etiam Epiſcopis quibuſdam indultum fuit, à ſummis Pontificibus, ut à Marco Epiſcopo Oſtienſi, propter conſecrationem ſummi Pontificis quam habet ex antiqua conſuetudine. Siagrio Epiſcopo Auguſtodunenſi à Gregorio, de quo ipſe lib. 7. epiſt. 5. & aliis: unde manavit conſuetudo ut Oſtienſis conſecret ſummum Pontificem, ut refert Robert. Abbas in Suppl. Sigeberti ad ann. 1180. *Oſtienſis Epiſcopus ex antiqua conſuetudine ordinat & ſacrat Pontificem Romanum, quæ conſuetudo exinde accidit, quòd martyriſato beato Sixto & ſancto Laurentio ejus Diacono, beatus Iuſtinus Preſbyter cum Clero Romano, elegit Dionyſium in Pontificem Romanum, quem ſacravit Maximus Oſtienſis Epiſcopus: ex hac conſuetudine exinde Oſtienſis*

Digitized by Google

Epiſcopus ordinat & ſacrat Romanum Pontificem, & habet pallium ſolummodo ad ea quæ pertinent in ordinatione & conſecratione Romani Pontificis. Ejuſdem ritus meminit Auguſtin. in Brevic. collat. diei 3. cap. 16. *Rom. Pontifex ſolet ordinari à tribus Epiſcopis, quorum primus eſt Oſtienſis.* Anaſtaſ. in Joanne V. *Hic conſecratus eſt à tribus Epiſcopis, Oſtienſi, Portuenſi, Veliternenſi, ſicuti prædeceſſor ejus Leo Papa.*

Hic fecit duas baſilicas, unam viâ Ardeatinâ, ubi requieſcit, & aliam in urbe Roma, juxta Pallacinis. Tuenda eſt vulgaris lectio, malè Baronius legit *Palatinas.* Pallacenis fuit nomen cloacæ Urbis, quæ eſt juxta monaſterium S. Laurentii Martyris, cujus meminit Anaſtaſ. infr. in Nicolao I. *Inde cœpit decurrere in cloacam, quæ eſt juxta monaſterium ſancti Laurentii Martyris, quæ vocatur Pallacini.* Idem in Leone III. *Et in monaſterio beati Laurentii Martyris, qui appellatur Pallacini.* Idem in Benedicto III. *Inde autem Tyberis impetum faciens cœpit decurrere in cloacam, quæ eſt juxta monaſterium ſancti Sylveſtri & ſancti Laurentii Martyris, quod vocatur Pallacini.* Idem in Gregorio IV. *Fecit etiam in monaſterio beatiſſimi Martyris Chriſti Laurentii, quod dicitur Pallacinis, caniſtra de argento ſex.* Eadem Palacenis dicta à Gregorio lib. 5. epiſt. 44. *Tabernam in hac Urbe, quæ eſt poſita juxta Palacenis.*

IN JULIO.

ET notitia quæ omnibus pro fide eccleſiaſtica eſt, per omnia colligeretur, & omnia monumenta in Eccleſiam per Primicerium Notariorum confecta celebrarentur, ſive cauſationes, vel inſtrumenta, aut donationes vel commutationes, vel traditiones, aut teſtamenta, vel allegationes. Sæviente perſecutione officium Notariorum in Urbe erat, geſta Martyrum colligere, ceſſante perſecutione; ne ſine actu eſſent: eis tributum munus curandi notitiam rerum eccleſiaſticarum, id eſt, conficiendi omnia acta eccleſiaſtica, quæ confecta referebantur ad Primicerium Notariorum qui erat primus è ſeptem, & dicebatur Primicerius Notariorum, ut Primicerius dicitur Præfectus minorum Clericorum, can. *Perlectis.* verſ. *Ad Primicerium.* diſt. 25. Ad Primicerium Notariorum, inquam, referebantur omnia acta eccleſiaſtica, putà cauſationes, id eſt, inſtrumenta quæ pertinent ad cauſas ſeu judicia eccleſiaſtica, donationes, commutationes, traditiones, ex cauſa ſcilicet acquirendi dominii, putà emptiones, venditiones, teſtamenta vel delegationes: ſic enim exiſtimo legendum pro *allegationes.* Delegata ſunt

legata

Digitized by Google

legata vel quælibet noviſſimæ voluntatis judicia. Anaſtaſ. in Innocent. I. *In quo loco beatiſſimus Innocentius ex delegatione illuſtris feminæ Veſtinæ, titulum Romanum conſtituit.* Auguſtin. de Tempor. ſerm. 76. *Cæterùm diſpendium magnum eſt, cùm tibi Dominus ad hoc dederit ut diſpenſes, ejus delegata non ſerves.* Optat. Milevit. adverſ. Donatiſt. lib. 1. *Brevis auri & argenti ſedenti Cæciliano, ſicut delegatum à Menſurio fuerat, traditur, adhibitis teſtibus.*

Aut manumiſſiones Clerici in Eccleſia per Scriniarium ſanctæ Sedis celebrarent. Julius ſtatuiſſe memoratur, ut manumiſſiones in Eccleſia fierent apud Scriniarium Sedis Apoſtolicæ: ſed verius eſt ex Conſtitutione Conſtantini hoc introductum ut manumiſſiones fierent in Eccleſia, L. 1. C. *de his qui in Eccleſ. manumitt.* cujus meminit Sozom. lib. 3. cap. 9. Manumiſſiones fiebant in Eccleſia apud Epiſcopum, & apud geſta Eccleſiæ inſinuabantur, quo tutius eſſet libertatis beneficium. Auguſtin. ſerm. 2. de vit. com. Cleric. *Tamen de laboribus ſuis, antequam eſſet Clericus, emerat aliquos ſervulos, hodie illos in conſpectu veſtro manumiſſurus eſt epiſcopalibus geſtis.* Manumiſſiones in Urbe fiebant in Eccleſia apud Scriniarium Sedis Apoſtolicæ, quia referebantur in ſcrinium, id eſt, archivum Eccleſiæ, cujus cuſtodia eſt penes Scriniarium Sedis Apoſtolicæ, cap. *Ad audientiam. de præſcript.*

IN LIBERIO.

TUNC miſſa auctoritate per Catulinum Agentem in rebus, ſimul Urſatius & Valens venerunt ad Liberium. Per Agentes in rebus perferebantur literæ & mandata Imperatoris, & qui erant evocandi in Comitatum Principis, per eos evocabantur. Ambroſ. de Offic. lib. 2. cap. 27. *Legebatur reſcripti forma, directio Magiſtri officiorum ſtatuta, Agens in rebus imminebat.* Et Symmach. lib. 7. epiſt. 59. *Sacras mihi literas Julius Agens in rebus exhibuit.*

Et perſecutio magna fuit in Urbe Roma, ita ut Clerici & Sacerdotes, neque in Eccleſias, neque in balnea haberent introitum. In Clericos perſecutionis genus ſub Conſtantio, interdictio Eccleſiarum & balneorum. Chriſtiani etiam meliorum temporum utebantur balneis, non deliciarum, ſed valetudinis causâ. Tertull. Apolog. cap. 41. *Lavor honeſta hora & ſalubri.* Joannes Apoſtolus ipſe non abſtinuit balneo, verùm aliquando balneum lavandi causâ ingrediens, cùm audiiſſet Cherintum intus eſſe, ſtatim foras ſe proripuit, ne lavaret cum hæretico, de quo Euſeb. lib. 3. cap. 22.

Digitized by Google

lib. 4. cap. 13. Epiphan. in Panar. hæreſ. 30. art. 24. Poſt mortem matris, mœroris levandi cauſâ, balneo ſe uſum, de ſe teſtis eſt Auguſtin. Confeſſ. lib. 9. cap. 12. *Viſum etiam mihi eſt ut irem lavatum, quod audieram indè balneis nomen inditum, quia Græci βαλανεῖον dixerint, quòd anxietatem pellat ex animo.*

Hic Liberius ornavit de platinis marmoreis vetus ſepulcrum ſanctæ Agnetis Martyris. Sepulcra Martyrum & majorum ornari ſolebant cruſtis marmoreis. Unde memoriæ marmoratæ ſæpius memorantur. Auguſtin. in Pſalm. 33. & 48. Platinæ ſunt tabulæ marmoreæ. Platonias vocat Anaſtaſ. in Damaſo: *Ædificavit platoniam, ubi corpora Apoſtolorum jacuerunt, id eſt, beati Petri & Pauli, quam & verſibus ornavit.* Idem in Sixto III. *Cancellos argenteos ſupra platonias porphireticas, penſantes libras trecentas.* Et infr. eod. *Hic fecit platoniam in cæmiterio Calixti, viâ Appiâ, ubi nomina Epiſcoporum & Martyrum ſcripſit cum memoriis.* Idem in Leone III. *Super lilios ex metallis marmoreis platonias poſuit.* Utrumque à Græco πλατύνω, dilato, extendo. Caſſiodor. 3. Variar. epiſt. 9. *Supra memoratas platonias, vel columnas.*

IN DAMASO.

HIC conſtituit ut Pſalmos diu noctuque canerent per omnes Eccleſias, qui hoc præcepit Preſbyteris & Epiſcopis vel Monaſteriis, Idem de Damaſo Sigebert. in Chronic. ad ann. 382. Falsò Damaſo tribuitur inſtitutum de canendis Pſalmis diu noctuque in Eccleſiis, quia hoc inſtitutum erat à primordiis ſurgentis Eccleſiæ. Sed Damaſo acceptum ferri poteſt Pſalterium, quod ſecundùm LXX. Interpretes in omnibus Eccleſiis canebatur ab Hieronymo emendatum, à Damaſo canendum Gallicanis Eccleſiis traditum. Unde Gallicanum dictum eſt, à Romanis retento Pſalterio ſecundùm LXX. Interpretes. Unde Romanum dictum eſt. & hoc eſt quod ait Sigebertus loco maximè laudato: *Hoc Pſalterium Damaſus Papa rogatu Hieronymi, in Gallicanis Eccleſiis cantari inſtituit, & propter hoc Gallicanum vocatur, Romanis Pſalterium ſecundùm LXX. retinentibus ſibi, propter quod Romanum vocatur.*

Digitized by Google

IN SIRICIO.

HIC *conſtitutum fecit de omni Eccleſia, vel contra hæreſes, & diſperſit per univerſum mundum, ut in omnis Eccleſiæ archivio teneantur, ob impugnationem contra omnes hæreſes.* Conſtitutiones Pontificias contra hæreticos in archivum omnium Eccleſiarum referri, à Siricio ſtatutum, ut omnibus notæ eſſent. Conſtitutiones & epiſtolæ Pontificiæ ſervantur in archivo Eccleſiæ Romanæ. Hieron. adv. Rufinum lib. 2. *Si à me fictam epiſtolam ſuſpicaris, cur eam in Romanæ Eccleſiæ chartario non requiris?* Anaſtaſ. in Cæleſtino: *Hic fecit conſtitutum de omni Eccleſia, quod hodie archivio Eccleſiæ tenetur reconditum.* Idem in Leone: *Iterum multas epiſtolas fidei miſit beatiſſimus Leo Archiepiſcopus, quæ hodie reconditæ in archivo tenentur.* Gelaſii libri adverſus Eutychem & Neſtorium in archivo Eccleſiæ, cuſtodiæ cauſâ repoſiti. Anaſtaſ. in ejus Vita: *Hic fecit & libros adverſus Eutychem & Neſtorium, qui hodie in bibliotheca & Eccleſiæ archivo reconditi tenentur.* Chirographum, id eſt, ſententiam anathematis dictam contra Dioſcorum Schiſmaticum in archivo Eccleſiæ repoſuit Bonifacius II. de quo Anaſtaſ. in ejus Vita: *Quem chirographum archivo Eccleſiæ recluſit, quaſi damnans Dioſcorum.* Synodus Romana habita per Martinum in archivo Eccleſiæ poſita. Anaſtaſ. in Martino: *Quæ Synodus hodie archivo Eccleſiæ continetur.* Idem in Joanne V. *Quorum chirographus archivo Eccleſiæ detentus eſt.*

Hic conſtituit ut nullus Presbyter Miſſas celebraret per omnem hebdomadam, niſi conſecratum Epiſcopi loci deſignati ſuſciperet declaratum, quod nominatur fermentum. Syricii decretum eſt, ne quis Preſbyter Miſſam celebraret, priuſquàm ab Epiſcopo ſuſcepiſſet fermentum, id eſt, panem fermentatum benedictum; & hoc eſt fermentum quod ex inſtituto Melchiadis mitti ſolebat ab Epiſcopo per Eccleſias in ſymbolum communionis Eccleſiæ. Ejuſdem ritus inſigne veſtigium extat apud Innocentium I. epiſt. ad Decentium: *De fermento verò quod die Dominica per titulos mittimus, ſuperfluè nos conſulere voluiſti, cùm omnes Eccleſiæ veſtræ intra Civitatem ſint conſtitutæ, quarum Presbyteri, quia die ipſa propter plebem ſibi creditam, vobiſcum convenire non poſſunt, idcirco fermentum à nobis confectum per Acolythos accipiunt, ut ſe à veſtra communione maximè illa die non judicent ſeparatos, quod per Parochias fieri debere non puto, quia nec longè portanda ſunt Sacramenta, nec vos per cœmiteria diverſa conſtitutis Presbyteris deſtinamus, ſed Presbyteri eo-*

rum conficiendorum jus habent atque licentiam. Olim in Orientali Eccleſia Euchariſtia in feſto Paſchæ tranſmittebatur per alias Eccleſias, quod vetuit Synod. Laodicen. can. 14.

Hic conſtituit ut ſi quis converſus de Manichæis rediret ad Eccleſiam, nullatenus communicaretur, niſi tantùm relegatione Monaſterii diebus vitæ ſuæ teneretur obnoxius. Statutum Syricii ne Manichæi converſi recipiantur ad ſacram communionem, niſi in vitæ exitu, & in Monaſteria pœnitentiæ cauſâ detrudantur. Familiaris Clericorum fuit pœna, detruſio in Monaſterium pœnitentiæ causâ, can. *Si Epiſcopus.* 50. diſt. can. ult. 55. diſt. can. *Si quis Clericus.* can. *Dictum.* 81. diſt. can. *Clerici.* 23. qu. 8. Eâdem pœnâ uſus eſt Innocent. I. in Cataphrygas. Anaſtaſ. in Innocent. *Et multos Cataphrygas in Vrbe invenit, quos exilio & Monaſteriis relegavit.*

IN ANASTASIO.

HIC *conſtituit ut quotieſcumque ſancta Evangelia recitantur, Sacerdotes non ſederent, ſed cernui ſtarent.* Anaſtaſii decretum eſt, ut cùm legitur Evangelium, Clerici ſtarent. Cùm legitur Evangelium, ſtamus, ut illo habitu corporis ad iter compoſito ſignificemus, nos eſſe paratos ad ſequendum Deum ejuſque fidem Evangelio teſtatam. Hunc morem fuiſſe Orientalis Eccleſiæ teſtis eſt Jo. Chryſoſt. de diverſ. utriuſq. Teſt. loc. ſerm. de Circo. In Orientali Eccleſia, cùm Evangelium legeretur, cerei accendebantur. Hieronym. ad Vigilantium: *Per totas Orientis Eccleſias, quando legendum eſt Evangelium, accenduntur luminaria jam ſole rutilante, non utique ad fugandas tenebras, ſed ad ſignum lætitiæ demonſtrandum.* Idem ſervatum Romæ. Anaſtaſ. in Leone III. *Fecit lucernas fuſiles duas ex argento puriſſimo, & hoc conſtituit, ut Dominicorum dies vel in ſanctis ſolemnitatibus hinc inde juxta Lectorium conſiſterent, & ad legendum ſacras lectiones luminis ſplendore refulgerent.*

Et hoc conſtituit nulla ratione tranſmarinum hominem in Clericatum honorem ſuſcipi, niſi quinque Epiſcoporum deſignaret chirographum, propter Manichæos. Ab Anaſtaſio propter Manichæos qui maximè valebant in Africa, ſtatutum ne Clerici ordinarentur ſine chirographis, id eſt, litteris commendatitiis quinque Epiſcoporum. can. *Tranſmarinos.* 98. diſt. quod repetitum eſt à Gregorio I. & Alexandro III. can. *Afros.* ead. diſt. cap. 1. *de Cleric. peregrin. non ordinand.*

Sepultus eſt in cœmiterio ſuo ad Urſum pileatum. Id nomen fuit vico

in quo fuit cœmiterium Anaſtaſii, ſumptum fortè ab urſo pileato, qui erat pro inſigni. Tabernæ circa forum ſignis diſtinctæ erant. Quintil. 6. Inſt. cap. 3. *Digito demonſtravit imaginem Galli in ſcuto Mariano Cimbrico pictam.* Tabernæ autem erant circa forum, ac ſcutum illud ſigni gratiâ poſitum. In ſcuto Mariano fuiſſe imaginem Galli exerentis linguam, addit Plin. lib. 35. cap. 4. *Tal[illegible],* inquit, *oſtendens in tabula pictum inficetiſſimè Gallum exerentem linguam.* Ludi causâ ſigna ponebantur, quæ riſum moverent, ut nihil mirum ſit hoc loco, urſum pileatum quaſi ſervum manumiſſum ſigni causâ viſum eſſe. Innocentium I. in eodem cœmiterio ad Urſum pileatum ſepultum refert Anaſtaſ. in ejus Vita in fine. Ejuſdem cœmiterii ad Urſum pileatum meminit Anaſtaſ. in Nicolao I. *Necnon & cimiterium eâdem viâ ad Vrſum pileatum reſtauravit.* Vicus Urſi pileati fuit in regione quinta Urbis ſeu Eſquilina. Sext. Ruf. de regionib. Urb. Similiter in regione quarta Urbis fuit locus dictus *ad albas Gallinas*, cujus meminit Sextus Rufus in libello de reg. Urb. Et Gregor. lib. 2. epiſt. 17. *Domum poſitam in hac Vrbe regione quarta juxta locum qui appellatur Gallinas albas.* Fortè à Gallinis albis quæ erant hoc loco inſignis vice. Villa Cæſarum quæ erat ad Tyberim juxta nonum lapidem viâ Flaminiâ, dicta eſt *ad Gallinas*, quòd ibi ſervaretur proles gallinæ albæ, quam prætervolans aquila ex alto abjecit in gremium Liviæ Druſillæ ſedentis ſub dio, de qua Plin. l. 15. c. 30.

IN INNOCENTIO.

HIC *conſtitutum fecit de omni Eccleſia, & de Regulis Monaſteriorum.* Innocentius I. Regulas dedit Monachis quæ deſiderantur. Per id tempus Auguſtinus Regulam dedit Sanctimonialibus. Teſtem ipſum habemus epiſt. 109. qua continetur Regula. Ante Siricium Monachi erant extra Clerum. Syricius I. Monachos in Clericos ordinari optavit & voluit, can. *Monachos.* 16. quæſt. 1.

Calices argenteos baptiſmi numero tres, penſantes ſing. libras. Innocentius obtulit calices argenteos baptiſmi causâ. In Eccleſiis erant calices dicati baptiſmo, id eſt, ad tribuendam ſacram communionem baptizatis, quia baptizati ſtatim à baptiſmo admittebantur ad ſacram communionem ſub utraque ſpecie, ut moris erat ea ætate. Tertull. de Pudicitia cap. 9. *Annulum quoque accepit tunc primum, quo fidei pactionem interrogatus obſignat, atque ita exinde opimitate Dominici corporis veſcitur.*

Digitized by Google

IN ZOZIMO.

ET *fecit conſtitutum, ut Diaconi lævas tectas haberent de palliis linoſthinis.* A Zozimo conſtitutum ut Diaconi in læva geſtarent mappulas, quæ pallia ſunt lintea ſeu linea, can. *Illud.* 92. diſt. Hodie manipulum appellant.

Et per Parochias conceſſa licentia cereos benedici. Zozimo tribuitur conſtitutum de benedicendo cereo Paſchali. Idem Sigebert. ad ann. 417. *Zozimus Papa decernit cereum Sabbato ſancto Paſcha per Eccleſias benedici.* Inde Sabato Paſchæ cereus ſolenniter benedictus accenditur. Leo Oſtienſis Chronic. Caſſinenſ. lib. 3. cap. 31. *Argenteam columnam ſupra baſim porphyreticam ſtatuit, ſupra quam cereus magnus, qui Paſchali Sabbato benedicendus eſt, ſolenniter imponeretur.*

Et juſſit ut nullus Clericus poculum in publico propinaret, niſi tantùm in cellis fidelium, maximè Clericorum. Zozimi decretum ne Clerici tabernam ſeu cauponam ingrediantur edendi vel bibendi causâ. Idem vetuit Synod. Carth. IV. can. 27. niſi neceſſitatis causâ in itinere, can. *Clerici.* 44. diſt. Clericis quoque non licet cauponam exercere. Synod. VI. in Trull. can. 9.

IN BONIFACIO I.

NEC *ſervum Clericum fieri, nec obnoxium curiæ vel cujuſlibet rei.* Bonifacii Decreto vetitum, ne ſervi vel obnoxii curiæ, id eſt, curiæ municipali, vel rationibus publicis admittantur in Clerum. Idem conſtitutum variis ſanctionibus Cæſareis & Pontificiis, L. *Officialis.* L. *Si quis.* C. *De Epiſc. & Cleric.* can. 1. *Et.* per totum. 51. diſt. can. *Legem.* 53. diſt. can. 1. *Et.* per totum. 54. diſt.

IN CELESTINO I.

HIC *fecit multa conſtituta, & conſtituit, ut centum quinquaginta Pſalmi David ante ſacrificium pſallerentur antiphonatim, quod antè non fiebat, ſed tantùm recitabantur epiſtola Pauli Apoſtoli, & ſanctum Evangelium. & ſic Miſſæ fiebant.* Idem refert Sigebert. ad ann. 426.

Cantharus argenteas ceroſtratas in gremio baſilicæ viginti quatuor penſant. ſing. libras viginti. In gremio baſilicæ, id eſt, in

choro ſeu medio Eccleſiæ. Anaſtaſ. in Sylveſtro: *Canthara ceroſtrata in gremio baſilicæ argentea quinquaginta.*

IN SIXTO III.

HUIUS temporibus fecit Valentinianus Auguſtus Confeſſionem beati Pauli Apoſtoli ex argento puriſſimo, quæ habet libras ducentas. Confeſſiones Apoſtolorum Martyrum & Sanctorum ſunt ſepulcra eorum. Anaſtaſ. infr. eod. *Item fecit Sixtus Epiſcopus Confeſſionem ſancti Laurentii Martyris, cum columnis porphyreticis, & ornavit tranſennam & altare, & Confeſſionis ſancti Martyris Laurentii.* Idem in Hilario: *Confeſſionem ſancti Iohannis Baptiſtæ fecit ex argento.* Et infrà: *Et Confeſſionem ſancti Iohannis Evangeliſtæ fecit ex argento.* Et rurſus: *In Oratorio S. Crucis fecit Confeſſionem, ubi lignum Dominicum poſuit cum Cruce aurea cum gemmis.* Idem in Anaſtaſ. II. *Hic fecit Confeſſionem beati Laurentii Martyris ex argento.* Idem in Honorio: *Et inveſtivit Confeſſionem beati Petri ex argento puro.*

Et ornavit tranſennam & altare. Tranſenna eſt tranſitus. Idem in Stephano IV. *Et poſt modicos dies ipſum de eadem cuſtodia ejicientes Waldipertum Presbyterum, eumque projicientes in terra juxta tranſennam campi Lateranenſis ejus effoderunt oculos.* Pergula, per quam tranſitur. Paulin. epiſt. 12. *Hæc baſilica aperitur tribus arcubus paribus prælucente tranſenna.* Macrob. lib. 2. cap. 10. *Sedenti in tranſenna.* Vel trajectus funis. Servius in illum locum 5. Æneid. *Et volucrem trajecto in fune columbam. Unde tranſenna dicitur extentus funis.* Vel crates ſeu machina qua aves capiuntur. Plaut. in Rudente: *In ætate hominum plurimæ fiunt tranſennæ, ubi decipiuntur dolis.* Idem in Bacchid. *Nunc ab tranſenna hic turdus lumbricum petit.* Idem in Perſa: *Hunc ego hominem hodie in tranſennam, doctis ducam dolis.*

Miniſterium ad baptiſmum, vel pœnitentiam, ex argento, penſant. lib. decem. Miniſteria vaſa ſacra. Idem Anaſtaſ. in Hilaro: *Miniſteria ad baptiſmum argentea libras decem.* Idem in Gregorio: *Ambonem etiam marmoream in eadem Eccleſia fecit, eamque diverſis ditavit linteis, atque miniſteriis.* Capellam vocant recentiores. Eginart. in Carolo M. *Capellam, id eſt, Eccleſiaſticum miniſterium.*

Digitized by Google

IN LEONE.

H*IC conſtituit ut Monacha non acciperet velaminis capitis benedictionem, niſi probata fuerit virginitate ſexaginta annorum.* Leonis decretum eſt ne Monacha, id eſt, virgo, veletur ante annum ætatis ſexageſimum. Ex Conc. Agath. can. 19. & Syn. VI. in Trull. can. 40. modus impoſitus eſt ne velentur ante annum 40. Syn. Carth. III. can. 4. ante annum 25. can. *Sanctimonialis.* & ſeq. 20. qu. 1.

Hic conſtituit ſuper ſepulcra Apoſtolorum cuſtodes, qui dicuntur Cubicularii ex Clero Romano. Decreto Leonis impoſiti ſunt cuſtodes ſepulcris Apoſtolorum lecti ex ordine Clericorum, qui dicti ſunt Cubicularii. Cubicularii ſunt ſervi qui ſunt in miniſterio cubiculi. Tranquill. in Julio cap. 4. *Cum uno medico & Cubiculariis duobus.* Inde Cubicularii dicti ſunt cuſtodes corporum Apoſtolorum, quaſi eſſent cubicularii Apoſtolorum, vel quia aſſumebantur è cubiculo ſeu camera Pontificis. Eadem analogia Cubicularios Eccleſiæ ſancti Martini pro æditui saccepit Ottho Friſingenſ. Chronic. lib. 4. cap. 32. & Sigebert. ad ann. 509. Eoſdem matricularios vocitat Abbas Urſpergenſ. Vandelbert. Diacon. in Vita S. Goaris apud Surium 6. Julii: *Cuſtodes vel Matricularii Eccleſiæ.* Capellæ vel oratoria adjecta Eccleſiis dicuntur cubicula. Anaſtaſ. in Sergio: *Hic tectum & cubicula quæ circumquaque ejuſdem baſilicæ ſunt, ſtudioſiùs ornavit.*

IN HILARO.

N*YMPHÆUM & triporticum ante oratorium ſanctæ Crucis, ubi ſunt columnæ miræ magnitudinis, quæ dicuntur Hecatonpenta.* Nymphæa ſunt ædes publicæ, in quibus nuptias celebrabant, qui ædibus carerent. Zonar. in Leon. M. Aliàs nymphæa ſunt aquaria columnis marmoreis ornata, quæ plerumque ponebantur ante ædes ſacras ornatus causâ, ut hîc nymphæum poſitum ab Hilaro ante oratorium ſanctæ Crucis. Ante baſilicam ſancti Petri fuit cantharus columnis ornatus, ſalientes aquas fundens, de quo Paulin. epiſt. 33. *Quave prætento nitoris atrio, fuſa veſtibulo eſt, ubi cantharum miniſtra manibus & oribus fluenta ructantem, faſtigiatus ſolido ære tholus ornat, & inumbrat, non ſine myſtica ſpecie quatuor columnis, ſalientes aquas ambiens: decet enim ingreſſum*

ingreſſum Eccleſiæ talis ornatus, ut quod intus myſterio ſalutari geritur, ſpectabili pro foribus opere ſignetur. Et Anaſtaſ. in Symmacho: *Et cantharum beati Petri cum quadriporticu marmoribus ornavit.* Nymphea in Urbe variis locis extructa. Ammian. lib. 15. *Ad Septem zonium, celebrem locum, ubi operis ambitioſi nymphæum Marcus condidit Imperator.* Et Capitolin. in Gordiano Juniore: *Opera Gordiani Romæ nulla extant, præter quædam nymphæa & balnea.*

Lacus & conchas triantas duas, cum columnis porphyreticis ragiatis, foratis, aquam fundentes. Lacus erant piſcinæ lapideæ juxta fores ædium, continentes aquam ad jumentorum adaquationem, & reprimenda incendia. Donatus in Adelphis: *Varro docet ſemper lacum portis additum, ſcilicet ad uſum jumentorum exeuntium & introeuntium, & præterea ut adverſus hoſtilem ignem portis de proximo ſubveniretur.* Tranquill. in Galba cap. 7. *Ad lacum ubi adaquari ſolebat.* Lines vocat, L. *Lines.* ff. *De act. empt.* Conchæ ſunt vaſa lapidea, quæ aquam è lacubus excipiebant. Hinc conchæ lacubus ferè ſemper conjunguntur, ut hîc & infr. eod. *Et in medio lacum porphyreticum cum concha aſſirta in medio aquam fundentem.* Lege *aſſita* vel *adſita.* De conchis infr. in Paſchali. Circa lacus & conchas quæ erant in veſtibulo ædium, ornatus cauſâ ponebantur columnæ marmoreæ, vel lapideæ; & marmoreæ ut plurimùm, ut tutæ eſſent ab injuria, erant ragiatæ, id eſt, amictæ reticulis è ferro vel ære, vel nervis. Ulpian. in L. *Fundi.* §. *Reticuli.* ff. *de act. empt.* *Reticuli circa columnas, plutei circa parietes, item cilicia vela ædium non ſunt.* Varro 3. de re ruſtic. cap. 5. *Inter columnas exteriores, pro pariete reticuli è nervis ſunt, ut perſpici in ſilva poſſit, & quæ ibi ſunt, neque avis eas tranſire.* Ragia eſt reticulum, unde manavit haud dubiè vulgare *Rejat, une grille de fer.* Hujuſmodi lacus & conchæ foratis aquam fundebant, id eſt, per fiſtulas quæ forata dicuntur, quia capita fiſtularum foris prominentia per ora capitum leonum fundunt aquam. Sidon. lib. 2. epiſt. 2. *In hanc ergo piſcinam fluvium de ſupercilio montis elicitum ſex fiſtulæ prominentes, leonum ſimulatis capitibus effundunt.* A Latino *forare.* Frontin. de aquæductib. lib. 2. *Non enim ſolùm ad ipſarum aquarum cuſtodiam, ſed etiam ad caſtelli tutelam pertinet, quod ſubinde & ſine cauſa foratum vitiatur.* Et hoc eſt quod priùs idem dixit *foramen*: *Foramen novum caſtello imponunt, vetus relinquunt, quo venalem extrahant aquam.* Ait *lacus & conchas trientas*, lege *trientes.* Lacus & conchæ di-

Digitized by Google

ctæ trientes à modulo aquæ, quia capiunt trientem digiti aquæ, quæ ducitur ex formis aquæductuum beneficio Principis. Frontin. de aquæduct. lib. 1. *Vnciæ ergo modulus habet diametri digitum unum, & trientem digiti.*

In medio cancellis æreis, & columnis cum faſtigiis, & epiſtyliis, undique ornatam ex muſivo, & columnis Aquitanicis. Muſivum opus eſt opus teſſellatum, id eſt, teſſellis marmoreis variegatum. Auguſtin. de Civit. Dei lib. 15. cap. 8. *Et cætera hominum, vel quaſi hominum genera, quæ in maritima platea Carthaginis muſivo picta ſunt.* Paulin. epiſt. 12. *Abſidem ſolo & parietibus marmoratam, camera muſivo illuſa clarificat.* Anaſtaſ. in Symmacho: *Et cantharum beati Petri cum quadriporticu marmoribus ornavit, & ex muſivo agnos & cruces & palmas fecit.* Muſeum vocat Plin. lib. 36. cap. 21. *Appellantur quidem ita & eroſa ſaxa, in ædificiis quæ muſea vocant.* Columnæ Aquitanicæ ſunt columnæ marmoris Aquitanici, quod effoditur in montibus Pyreneis qui continentur finibus Aquitaniæ. Sidon. lib. 2. epiſt. 10. *Fulmentis Aquitanicis ſuperba.* Vitruv. lib. 3. cap. 1. *De fulmentis Aquitanicis.* Faſtigia columnis adduntur. Faſtigia columnarum ſunt capita ſeu capitella columnarum. Plin. lib. 36. cap. 23. *In Epheſiæ Dianæ æde primùm columnis ſpiræ ſubditæ & capitella addita.* Leo Oſtienſ. lib. 3. cap. 28. *In columnarum ipſius Eccleſiæ capitellis.* Auguſtin. lib. 2. Qu. in Exodum cap. 109. *Baſes columnarum non eas tantùm videtur dicere Scriptura, quibus columnæ ab imo fulciuntur, ſed etiam ſuperiores, quæ capitella nos dicimus.* Super capita columnarum ornatus cauſâ ponebantur angeli ex argento vel auro. Anaſtaſ. in Leone III. *Pari modo in baſilica ipſius Apoſtoli fecit Cherubin ex argento puriſſimo deauratos quatuor, qui ſtant ſuper capita columnarum.*

In urbe Roma conſtituit miniſteriales, qui circuirent conſtitutas ſtationes. Stationes erant ſtatæ preces ad memorias ſeu ſepulcra Martyrum. Tertull. 2. ad Uxor. *Vt ſi ſtatio facienda eſt, maritus de die condicat ad balneas.* Idem de jejun. adv. Pſychic. *Proinde nec ſtationum, quæ & ipſæ ſuos quidem dies habeant, quartæ feriæ & ſextæ.* Anaſtaſ. in Gregor. III. *Item in cimiterio ſanctæ Petronillæ ſtationem annuam dari inſtituit.* Stationes erant conſtitutæ certis diebus & certis locis: ideo ab Hilaro lecti ſunt miniſteriales, id eſt, Clerici qui luſtrarent, id eſt, viſitarent ſtationes, id eſt, loca & altaria deſtinata ſtationibus.

Fecit autem oratorium ſancti Stephani in baptiſterio Lateranenſi.

Digitized by Google

Hilarus oratorium dedicavit in baptiſterio Lateranenſis baſilicæ. In baptiſteriis oratoria, id eſt, altaria dedicari ſolebant. Anaſtaſ. in Symmacho: *Item ad fontem in baſilica beati Petri Apoſtoli oratorium ſanctæ Crucis ex argento.*

Fecit autem & bibliothecas duas in eodem loco. Hilarus binas bibliothecas poſuit in baptiſterio Lateranenſi. Eccleſiæ majores habuere bibliothecas. Hieronym. ad Pammach. adverſ. Jovinian. *Eccleſiarum bibliothecis fruere.* Bibliothecæ Hieroſolymitanæ per Alexandrum Epiſcopum inſtructæ meminit Euſebius lib. 6. cap. 14. Cæſarienſis Bibliothecæ Hieronym. in epiſt. ad Titum, & lib. 3. adverſ. Pelag. In bibliotheca Eccleſiæ Romanæ depoſiti libri Gelaſii adverſum Eutychem & Neſtorium. Anaſtaſ. in ejus Vit. *Hic fecit libros adverſus Eutychem & Neſtorium, qui hodie in bibliotheca & Eccleſiæ archivo reconditi tenentur.* Inter officia Eccleſiæ Romanæ fuit Bibliothecarius. Anaſtaſ. in Gregor. II. *Bibliothecæ illi eſt cura commiſſa.*

IN SIMPLICIO.

HIC conſtituit ad ſanctum Petrum Apoſtolum, & ad ſanctum Paulum Apoſtolum, & ad ſanctum Laurentium Martyrem hebdomadas, ut Presbyteri manerent ibi propter pœnitentes & baptiſmum. Regionem tertiam ad ſanctum Laurentium. Regionem primam ad ſanctum Paulum. Regionem ſextam vel ſeptimam ad ſanctum Petrum. Simplicius in Eccleſiis ſancti Petri, ſancti Pauli, & ſancti Laurentii inſtituit Preſbyteros, qui per hebdomadas pœnitentiam & baptiſmum miniſtrarent, hinc dicti Hebdomadarii. Anaſtaſ. in Gregor. III. *Et à Presbyteris hebdomadariis miſſarum ſolemnia.* Idem in Stephano IV. *Hic ſtatuit ut omni Dominico die à ſeptem Epiſcopis Cardinalibus hebdomadariis, qui in Eccleſia Salvatoris obſervant, miſſarum ſolemnia ſuper altare beati Petri celebrarentur.* Hoc exemplo in Concilio G. Lateranenſi habito ſub Innocentio III. in ſingulis Eccleſiis Cathedralibus & Conventualibus inſtituti Pœnitentiarii audiendis confeſſionibus & pœnitentiis injungendis, cap. *Inter cætera. de offic. ordin.* Ottho ſancti Nicolai in carcere Tulliano Diaconus Cardinalis & Legatus Sedis Apoſtolicæ in Anglia in Concilio habito 1239. in Eccleſia ſancti Pauli Londinenſis, Pœnitentiarios, id eſt, Confeſſores, inſtituit in ſingulis Eccleſiis Cathedralibus, ut refert Matth. Paris: *In Eccleſiis verò Cathedralibus Confeſſores inſtitui præcipimus generales.* In Eccleſia Cameracenſi Pœ-

Digitized by Google

nitentiarii officio ſe per plures annos functum refert Thom. Cantipratan. Apum lib. 2. cap. 30.

Sub hujus Epiſcopatu venit relatio de Græcia ab Acacio Conſtantinopolitano Epiſcopo, & affirmavit Petrum Alexandrinæ urbis Eutychianiſtam hæreticum, facta petitione ab Acacio Epiſcopo, chirographo ejus conſtructa. Relatio de hæreſi accipitur hîc pro delatione, quæ fiebat chirographo deferentis obſignata. Anaſtaſ. infr. in Felice III. *Sub hujus Epiſcopatu iterum venit relatio de Græcia Petrum Alexandrinum revocatum ab Acacio Epiſcopo Conſtantinopolitano.* Et infr. eod. *Poſt annos tres iterum venit relatio ab Imperatore Zenone, ut pœnitens rediret Acacius.* Idem in Gelaſio: *Hujus temporibus iterum venit relatio de Græcia, eo quòd multa, & homicidia fierent à Petro & Acacio.* Idem in Anaſtaſ. *Tunc Feſtus & Probinus Senatores miſerunt relationem Regi, & cœperunt agere ut Viſitatorem daret Rex Sedis Apoſtolicæ.* Idem in Bonifacio II. *Eodem tempore venit relatio ab Afris Epiſcopis de conſtitutione, ut cum conſilio Sedis Apoſtolicæ omnia Carthaginenſis Epiſcopus faceret.* In libris Juris relatio aliter ſumitur pro conſultatione emiſſa ad Principem à Præſide vel Judice in dubiis cauſis, L. *Ad Principem.* L. *Ad Imperatorem.* ff. *de appell. & relat.* Auguſtin. epiſt. 137. *Quæ vel in negotiis ſæcularibus judices faciunt, quando cauſæ dubitatio ad majorem poteſtatem refertur, ut pendente relatione aliquid inde audeant commutare.* Optat. Milevit. lib. 1. adv. Donatiſt. *Relatio miſſa eſt, reſcriptum venit.*

Eodem tempore fuit Eccleſia prima, hoc eſt, Sedis Apoſtolicæ executrix. Acacius Epiſcopus Conſtantinopolitanus agnovit primatum Eccleſiæ Romanæ, cùm Petrum Alexandrinum Epiſcopum de hæreſi detulit apud Sedem Apoſtolicam, quæ eo nomine executrix dicitur, quia deferente Acacio Simplicius Pontifex cauſâ cognitâ damnavit Petrum Alexandrinum. Primatum Eccleſiæ Romanæ agnovit Hieronym. epiſt. ad Damaſum; *Ideo mihi Cathedram Petri, & fidem Apoſtolico ore laudatam cenſui conſulendam, inde nunc meæ animæ poſtulans cibum, unde olim Chriſti veſtimenta ſuſcepi. Faceſſat invidia Romani culminis, recedat ambitio: cum ſucceſſore piſcatoris & diſcipulo crucis loquor. Ego nullum primum niſi Chriſtum ſequens, Beatitudini tuæ, id eſt, Cathedræ Petri communione conſocior, ſuper illam petram ædificatam Eccleſiam ſcio.*

Digitized by Google

IN FELICE III.

TVNC *venerabilis Felix Archiepiſcopus Sedis Apoſtolicæ urbis Romæ, mittens Defenſorem cum conſilio Sedis ſuæ.* Defenſores erant Subdiaconi Eccleſiæ Romanæ, quibus utebatur Pontifex vel ad regendum patrimonium Eccleſiæ Romanæ, vel ad legationes obeundas, vel ad judicandum de rebus & perſonis Eccleſiaſticis, can. *Valde neceſſarium.* 94. diſt. can. *Pervenit.* 11. qu. 1. can. *Probinum.* can. *De præſentium.* 16. qu. 1.

Et poſt tranſitum ejus factum eſt à Presbyteris & Diaconibus conſtitutum de omni Eccleſia, ut nullus aliquando in ea cauſa præſumeret ſe feſtinum oſtendere de ea re, quæ aliquando ad requiſitionem pervenire debet. Vacante Sede Romana morte Felicis Clerus Romanus ſtatuit ut nullus interim feſtinaret cognoſcere de ea re quæ aliquando ad requiſitionem pervenire deberet, id eſt, de cauſa Acacii Conſtantinopolitani & Petri Alexandrini, de qua Felix agere cœperat. Vacante Sede nihil innovandum, cap. *Novit. ne Sed. vacant.*

IN GELASIO.

HVJVS *temporibus inventa eſt Eccleſia ſancti Angeli in monte Gargano.* Temporibus Gelaſii inventa eſt crypta ſancti Michaelis Archangeli in monte Gargano; unde & ejus memoria ſingulis annis celebriori feſtivitate colitur. Rem refert Sigebertus ad annum 488. in epocha anni lapſus, quia Gelaſius non ſedit ante annum 492.

Quorum codices ante fores baſilicæ ſanctæ Mariæ incendio concremavit. Manichæi urbe pulſi, & eorum libri cremati ante fores baſilicæ ſanctæ Mariæ. Idem factum à Symmacho. Anaſtaſ. in ejus Vita: *Poſt hæc omnia beatus Symmachus invenit Manichæos in urbe Roma, quorum omnia ſimulacra, vel codices ante fores baſilicæ Conſtantinianæ incendio concremavit.* Ex conſtitutione Theodoſii libri hæreticorum publicè comburendi, L. 6. *de hæretic.* Libri etiam improbatæ lectionis, putà magici vel his ſimiles corrumpendi ſunt, L. 4. §. 1. ff. *Famil. erciſcund.* Mathematici converſi libros publicè crematos narrat Auguſtin. in Pſalm. 61. *Ergo iſte, nunc quæſitus, inventus, adductus eſt: portat ſecum codices incendendos, per quos fuerat incendendus.*

Digitized by Google

Hic fecit tractatus & hymnos ſicut beatus Ambroſius Epiſcopus. Tractatus ſunt expoſitiones Scripturæ. Auguſtin. contr. Maximin. lib. 1. *Siquidem non tantùm verbis me nudare conatus es à diſcipulatu eorum, verùm etiam & tractatum tuum dediſti.* Nemeſianus & alii ad Cyprian. epiſt. 78. *Es enim omnibus hominibus in tractatu major, in ſermone facundior.* Hinc tractatus eſt ſermo qui habetur ad populum poſt lectionem Evangelii inter miſſæ ſolemnia. Ambroſ. epiſt. 33. *Sequenti die, erat autem Dominica, poſt lectiones atque tractatum, dimiſſis Cathecumenis, ſymbolum aliquibus competentibus, in baptiſteriis tradebant baſilicæ.* Inde miſſas agere & tractare ſunt diverſa. Victor Uticenſ. de perſec. Vand. lib. 2. *Liberum arbitrium habetis in Eccleſiis veſtris, miſſas agere vel tractare.* Inde tractatores dicti expoſitores Scripturæ. Auguſtin. epiſt. 11. *Omnes veteres tractatores qui nos in Domino præceſſerunt, & qui Scripturas ſanctas interpretati ſunt, aut obſcura interpretati ſunt, aut manifeſta.* Idem in Pſalm. 102. *Vocat per lectorem, vocat per tractatorem.* Idem de Tempore ſerm. 220. *Dicit illud de ore ſuo tractator aut diſputator Epiſcopus.* Idem in Joan. cap. 22. *Remotis omnibus lectionibus & paginis & voce lectoris & tractatoris.* Hymni ſunt carmina in laudem Dei quæ canuntur in Eccleſia. Gelaſius hymnos compoſuit exemplo Ambroſii.

IN SYMMACHO.

TUNC Feſtus & Probinus Senatores miſerunt relationem Regi, & cœperunt agere ut Viſitatorem daret Rex Sedi Apoſtolicæ. Tunc Rex dedit Petrum Altinæ Civitatis Epiſcopum. Inſtaurato ſchiſmate inter Symmachum & Laurentium, Petrus Altinus Epiſcopus à Theodorico Rege Gothorum Viſitator Sedis Apoſtolicæ datus, poſtulantibus duobus Senatoribus contra Canones. Idem narrat Sigebert. ad ann. Chr. 496. *Aliqui Romanorum ſubornatis falſis teſtibus, incriminantes Symmachum Papam, latenter Laurentium in Papatum ſubintroduxerunt, pro quo ſchiſmate dirimendo, Rex Theodoricus Epiſcopum Petrum, contra Canones Viſitatorem Sedis Apoſtolicæ inſtituit, id eſt, ut pulſo utroque Sedem teneret.*

Hic fecit baſilicam ſancti Andreæ Apoſtoli, apud beatum Petrum Apoſtolum, ubi fecit ciborium ex argento, & Confeſſionem penſ. libras centum & viginti. Altari baſilicæ imponitur ciborium, ut infr. eod. *Intra civitatem Romanam baſilicam ſanctorum Silveſtri & Martini à fundamento conſtruxit, juxta Thermas Trajanas, ubi & ſuper*

Digitized by Google

altare ciborium argenteum fecit penſant. libras 120. Anaſtaſ. in Gregor. II. *Et altare à novo fecit, & ciborium argenteum quod fuerat ruinâ quaſſatum.* Leo Oſtienſ. lib. 1. Chron. Caſſ. cap. 20. *Super altare autem S. Benedicti, argenteum illud auro & ſmaltis ſimul exornans.* quod erat cooperculum argenteum quod imponebatur altari ornatûs causâ. Joannes Chryſoſtom. in Act. Apoſtolor. cap. 19. in illa verba, *Faber argentarius qui faciebat delubra argentea* : καὶ πῶς ἔνι ναοὺς ἀργυροῦς γένεσθαι, ἴσως ὡς κιβώρια μικρά; *Et quomodo poſſibile erat fieri delubra argentea, fortè ædiculas & coopercula quæ ciboria vocant?* Eodem modo ſepulcris Apoſtolorum & Martyrum imponebatur ciborium, ut ſepulcro Apoſtolorum à Gregorio I. impoſitum ciborium, quod ſuſtineretur quatuor columnis argenteis. Anaſtaſ. in Gregorio: *Hic fecit beato Petro Apoſtolo ciborium cum columnis ſuis quatuor ex argento puro.* Cujus meminit Gregor. Tur. de Mirac. Martyr. lib. 1. cap. 28. de baſilica Petri: *Habet etiam quatuor columnas in altari, quæ ſunt ſimul centum præter illas, quæ ciborium ſepulcri ſuſtentant.* Et inf. eod. *Sunt ibi & columnæ miræ elegantiæ candore niveo quatuor numero, quæ ciborium ſepulcri ſuſtinere dicuntur.* Sepulcro B. Agnetis Martyris impoſitum ciborium ab Honorio. Anaſtaſ. in ejus Vit. *Ornavit autem ſepulcrum ejus ex argento, poſuit & deſuper ciborium æreum deauratum miræ magnitudinis.*

Fecit autem oratoria duo ſancti Ioannis Baptiſtæ, & ſancti Ioannis Evangeliſtæ: quæ cubicula omnia à fundamento perfecta conſtruxit. Cubiculum idem quod ſacellum vel oratorium, ut hoc loco quæ priùs dicta ſunt oratoria, mox dicuntur cubicula. Anaſt. in Marcellino: *Hic ſepultus eſt in cœmiterio Priſcillæ, in cubiculo claro, quod patet uſque in hodiernum diem.* Idem in Leone III. *Cubicula verò juxta Eccleſiam beati Petri Apoſtolorum Principis in meliorem ſtatum erexit.* Inde Cubicularii dicti Clerici, qui miniſtrabant in prædictis oratoriis.

Gradus verò ante fores baſilicæ beati Petri ampliavit. Ad baſilicam Petri gradibus aſcenditur. Ea eſt forma veterum ædium ſacrarum, ut gradibus ad eas aſcendatur. Anaſtaſ. infr. eod. de baſilica B. Pauli: *Et ante fores baſilicæ gradus fecit in atrio, & cantharum.* Idem in Stephano IV. *Quem ad gradus Eccleſiæ beati Petri comprehendentes cuſtodes Longobardorum ad ſuum deduxerunt Regem.* Idem in Adriano: *Carolus Rex omnes gradus ſigillatim ejuſdem ſacratiſſimæ beati Petri Eccleſiæ deoſculatus eſt, & ita uſque ad prænominatum pervenit Pontificem, ubi in atrio ſuper gradus juxtà*

Digitized by Google

fores Eccleſiæ aſſiſtebat. Ad templa etiam gradibus aſcendebatur: Ammian. lib. 23. *Namque Kalendis ipſis Ianuariis aſcendente eo gradile Genii templum.*

Eodem tempore fecit baſilicam beati Pancratii, ubi & fecit arcum argenteum, qui penſabat libras quindecim Arcus argentei erant ornamenta ædium ſacrarum, ut hic & infr. eod. *Arcus argenteos duodecim, qui penſabant ſinguli libras decem.* Et rurſus: *Nam ad Archangelum Michaelem baſilicam ampliavit, & gradus fecit. Baſilica S. Pancratii fuit titulus Cardinalis Epiſcopi Albanenſis.* Anaſtaſ. infr. in Leone III. Prioratus S. Pancratii de Lewes in Anglia eſt unus è majoribus Prioratibus Ordinis Cluniacenſis, quem fundavit Willelmus Comes Warennæ. W. Malmeſb. lib. 2. de Geſt. Pontific. Angl. Matth. Weſtm. ad ann. 1078. de quo cap. *Sacroſancta de elect.*

Et cameram fecit & matronæum, & ſuper confeſſionem imaginem argenteam cum Salvatore. In ædibus ſacris erat pars matronarum ſeu fœminarum tabulato diſtincta à parte virorum, quæ matroneum dicebatur. Præter hunc locum Anaſtaſ. in Gregor. IV. *Cui ex ſeptentrionali plaga lapidibus circa ſeptum matroneum adpoſuit.* Inde emendandus locus Anaſtaſii in Leone III. *Matronam verò ipſius Lateranenſis Patriarchii quæ extenditur à campo, & ultra imagines Apoſtolorum*; ut legatur matroneum quaſi partem matronarum. Malè vulgò legitur *matronam.*

Hic conſtituit ut omni die Dominico vel natalibus Martyrum, hymnus diceretur angelicus, id eſt, Gloria in excelſis Deo. Theleſphorus primus inſtituit hymnum angelicum decantari in miſſa, quæ celebraretur ſub mediam noctem natalis Domini: poſtea hoc adjectum eſt à Symmacho, ut hymnus angelicus decantaretur in omnibus miſſis quæ celebrarentur in die Dominico, vel natalibus Martyrum. Sigebert. ad annum 493. *Hic Symmachus conſtituit, omni die Dominico vel natalitio Martyrum, Gloria in excelſis Deo, ad miſſas cantari: quem hymnum Teleſphorus ſeptimus à Petro Papa, nocte tantùm natalis Domini ad miſſas à ſe in ipſa nocte inſtitutas cantari inſtituit, & in eo ad Angelorum verba, quæ ſequuntur, adjecit.* Natalitia ſeu natales Martyrum ſunt dies paſſionis Martyrum: inde dicti quòd per martyrium Martyres Chriſto renaſcuntur, & melioris vitæ lucem nanciſcuntur. Auguſtin. in Pſalm. 39. *Mortes in quas Pagani ſævierunt, in illis hodie reficimur, natalem Martyrum celebramus, exempla Martyrum nobis proponimus.* Idem in Pſalm. 63. *Nam & Martyres nondum ſurrexerunt, & tamen*

men illi nondum profecerunt, nondum reſurgentium natalitia celebremus. Idem in Pſalm. 118. *Purpurata eſt univerſa terra ſanguine Martyrum, floret cœlum coronis Martyrum, ornatæ ſunt Eccleſiæ memoriis Martyrum, inſignita ſunt tempora natalibus Martyrum.* Idemque Hom. 30. *Attende animo tot Martyrum millia: cur enim ſe natalitia eorum conviviis turpibus celebrare delectat, & eorum vitam ſequi honeſtis moribus non delectat?* Anaſtaſ. in Vigilio: *Anthemius Scribo veniens Romam, invenit eum in Eccleſia ſanctæ Cæciliæ* 10. *Kalendas Decembris: erat enim natalis ejus dies.*

IN HORMISDA.

F*VRORE repletus Anaſtaſius Auguſtus contra Papam Hormiſdam inter alia ſacra ſua hoc ſcripſit dicens.* Sacra ſunt epiſtolæ Principum. Anaſtaſ. ipſe in Conſtantino: *Hiſdem temporibus miſit ſuprà fatus Imperator ad Conſtantinum Pontificem ſacram, per quam juſſit eum ad regiam aſcendere urbem.* Et inf. eod. *Dominus autem Iuſtinianus Imperator audiens ejus adventum, magno repletus gaudio, à Nicæa Bithyniæ miſit ſacram, gratiarum actione plenam.* Et infrà: *Cujus & ſacram cum pravi dogmatis exaratione Conſtantinus ſuſcepit.* Et rurſus eod. *Poſt aliquod verò temporis Scholaſticus Cubicularius Patricius & Exarchus Italiæ veniens Romam, detulit ſecum ſacram Anaſtaſii Principis.* Idem in Joanne IV. *Dirigens per eos & ſacram, per quam denominatum Pontificem conjuravit.* Auguſtin. lib. contra Donatiſtas poſt collat. cap. 31. *Illi portant multorum Imperatorum ſacra, nos ſola portamus Evangelia.* Pelag. epiſt. ad Laurentium Ep. Centumcellenſ. *Sacram inſinuant ſe clementiſſimi Principis impetraſſe.* Can. *Principali.* 83. diſt.

Textum libelli pœnitentiæ. Id eſt, formulam profeſſionis fidei & ejurationis hæreſis, quæ facienda erat à Petro Alexandrino & Acacio Conſtantinopolitano Epiſcopis. Suprà dixit ſimpliciter, *Textum libelli.* Textus pro libro, vel codice. Gregor. libr. 7. epiſt. 49. *In textu Heptatici.* Idem lib. 12. epiſt. 30. in fine dixit, *Codicem Heptatici,* Textum vitæ Guiniſi Monachi Caſſinenſis dixit Leo Oſtienſ. lib. 3. Chronic. Caſſ. 47.

In quibus & Juſtinus Imperator & Vitalianus Conſul ſimul occurrerunt cum gloria & laudibus. Juſtinus Imperator & Vitalianus Conſul obvii occurrerunt Legatis Sedis Apoſtolicæ cum gloria & laudibus, id eſt, cum crucibus & cereis, & canticis laudis. Eadem cum pompa Joanni Papæ occurrêre cives Conſtantino-

Digitized by Google

politani. Anaſtaſ. in Joanne: *Qui dum ambulaſſent cum Ioanne Papa, occurrerunt beato Ioanni miliario 12. omnis civitas cum cereis & crucibus, in honorem beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli.* Conſtantinopoli cum gloria ſuſceptus eſt Agapitus. Anaſtaſ. in ejus Vit. *Et ſuſceptus eſt Agapitus Epiſcopus cum gloria.* Vigilio occurrit cum Juſtiniano plebs CP. cum canticis. Anaſtaſ. in Vigilio: *Et plebs illa pſallebat ante eum uſque ad Eccleſiam ſanctæ Sophiæ, Ecce advenit Dominator Dominus, &c.* Henrico III. Regi Anglorum Pariſios venienti ſolemni cum pompa obvii proceſſere Scholares Pariſienſes cum cereis & veſtibus feſtivis, quas comitiſſas appellant. Matth. Paris ad ann. 1254. *Cereos veſteſque feſtivas, quas Comitiſſas appellant, & omnia quæ gaudium poterant atteſtari, emerunt.*

Hic invenit Manichæos, quos etiam diſcuſſos cum examinatione plagarum exilio deportavit. Manichæi flagellis cæſi, Urbe pulſi. Bœticum hæreſis damnatum flagellatum refert Auguſtin. in Pſalm. 122. *Nam quis dubitet nuperrimè, ſicut audivimus à fratribus, qui interfuerunt Coepiſcopis noſtris, illum Bœticum inimicumcontra Dominum latrantem, dignè flagellatum fuiſſe.*

Eodem tempore venit regnum cum gemmis pretioſis, à Rege Francorum Clodoveo Chriſtiano. Clodoveus ab Anaſtaſio Imperatore accepit codicillos Conſulatus, unà & coronam auream, quam ipſe obtulit beato Petro, quæ dicta eſt regnum, fortè quòd à Rege oblata eſſet. Sigebert. ad ann. 510. *Clodoveus Rex ab Anaſtaſio Imperatore codicillos de Conſulatu & coronam auream cum gemmis, & tunicam blateam accepit: & ex eo die Conſul & Auguſtus eſt appellatus; ipſe verò Rex miſit Romam ſancto Petro coronam auream cum gemmis, quæ regnum appellari ſolet.* Inde quælibet corona aurea regnum dictitari cœpit Romæ. Anaſtaſ. in Conſtantino: *In die autem qua ſeſe invicem viderunt, Auguſtus Chriſtianiſſimus cum regno in capite ſeſe proſtravit, pedes oſculans Pontificis.* Idem in Leone III. *Fecit autem iſdem beatiſſimus Pontifex in baſilica beati Andreæ regnum ex auro puriſſimo, necnon & ſupra altare beatæ Petronillæ, fecit regnum aureum cum gemmis pretioſiſſimis.* Et infrà: *Et in titulo ſanctæ Dei Genitricis, quæ appellatur Calixti, fecit regnum ex auro puriſſimo.* Et infr. *Regnum ſpanoclyſtum ex auro puriſſimo.* Idem in Gregorio IV. *Regnum aureum unum, quod uſque hodie ſuper altare dependet.* Idem in Sergio II. *Regnum aureum valde pretioſiſſimum cum gemmis praſinis hyacinthinis & albis.* Et infr. eod. *Regnum de argento cum tintinnabulis.* Idem in Leone

Digitized by Google

IV. *Obtulit regnum de argento puriſſimo, pretioſiſſimiſque gemmis, habens in medio crucem.* Et infr. eod. *Regnum quod pendet ſuper altare majus ex auro puriſſimo ſculptile ſine gemmis.*

Et Evangelia cum tabulis aureis cum gemmis pretioſis. Codicem Evangeliorum reponi in ciſta aurea & gemmis ornata, mos fuit. Gregor. Tur. de Glor. Confeſſ. cap. 63. *Tunc capſam ad ſancta Evangelia recludenda, patenamque & calicem ex auro puro, pretioſiſque lapidibus præcepit fabricari.* Anaſtaſ. in Leone IV. *Sed & Evangelium cum tabulis argenteis.* Leo Oſtienſ. lib. 3. Chronic. Caſſ. 30. *Evangelium cum tabula fuſili argentea opere anaglypho.*

Pallia olobera blattea, cum tabulis auro tectis de chlamyde vel de ſtola Imperiali. Pallia olovera blattea ſunt veſtes ſericæ, infectæ mero ſeu vero conchylio ſeu murice, id eſt, purpurâ. Anaſtaſ. in Felice II. *Pallia olovera auro texta quatuor.* Quibus privatis interdictum, L. ult. C. Th. *de veſtib. olover.* Blatea dicta à Latino *blatta,* quod eſt genus vermiculi, qui prehenſus rubore inficit manus. Sic pallium blatteum, blatteam tunicam dixit Vopiſcus in Aurelian. *Cùm ab eo uxor ſua peteret, ut unico pallio blatteo ſerico.* Ut & paulò pòſt: *Idem conceſſit, ut blatteas matronæ tunicas haberent.* Et Gregor. Tur. Hiſt. lib. 2. cap. 38. *Igitur ab Anaſtaſio Imperatore codicillos de conſulatu accepit, & in baſilica beati Martini tunicâ blatteâ indutus eſt.*

Scyphos argenteos ſtationales ſex cum crucibus penſantes ſingulos libras ſex. Scyphi ſtationales erant qui per acolytos præferebantur ante ſtationes, ut & calices. Anaſtaſ. in Leone III. *Fecit verò iſdem Antiſtes beato Petro Apoſtolo calicem aureum diverſis ornatum prætioſis lapidibus, qui præcedit per ſtationes, penſantem libras tredecim.* Et infr. eod. *Fecit verò communicales ex argento puriſſimo per ſingulas regiones, qui præcederent per ſtationes per manus acolytorum numero viginti quatuor.*

IN BONIFACIO II.

HIC *Presbyteris, & Diaconibus, & Subdiaconibus, atque notariis ſcutellas de adeptis hæreditatibus obtulit, & alimoniis multis in periculo famis Clero ſubvenit.* Menſtruæ ſportulæ ſeu annonæ erogabantur Preſbyteris, Diaconis, & minoribus Clericis. Cyprian. epiſt. 34. *Cæterum Presbyterii honorem deſignaſſe nos illis jam ſciatis, ut & ſportulis iiſdem cum Presbyteris honorentur, & diviſiones menſuræ* (lege *menſurnæ*) *æquatis quantitatibus partiantur.* Hinc

Digitized by Google

Clerici qui menſtruas ſportulas accipiebant de penu Eccleſiæ, fratres ſportulantes dicti. Idem epiſt. 66. *In honore ſportulantium fratrum, tamquam decimas ex fructibus accipientes, ab altari & ſacrificiis non recedant.* Vel fratres menſurantes. Idem epiſt. 28. *Interea ſe à diviſione menſurantium contineant, non quaſi à miniſterio Eccleſiaſtico privati eſſe videantur, ſed ut integris omnibus ad noſtram præſentiam differantur.* Et hujuſmodi annonæ ſeu ſportulæ Clericis diſtribuebantur, per ſcutulas vel ſcutellas, id eſt, per teſſeras ſeu ſigna quæ dicebantur ſcutulæ vel ſcutellæ, quòd eſſent in formam ſcutelli ſeu ſcutuli. Scutella eſt diminutivum ſcutulæ, quod eſt ſignum, in formam ſcuti ſeu ſcutuli. Caſſian. coll. 1. cap. 5. *In parviſſima quadam ſcutula, quæ depicta in ſe continet præmia, jacula vel ſagittas intorquere contendunt.* Et hoc eſt quod dicitur hîc Bonifacius Preſbyteris & Clericis ſcutellas obtuliſſe de rebus Eccleſiæ, id eſt, particulas rerum quæ obveniebant Eccleſiæ ex teſtamento vel donatione fidelium: quia erogatio hujuſmodi fiebat per ſcutellas, id eſt, per ſigna ſeu teſſeras. Unde diſtributiones annonæ vel annonæ ipſæ dictæ ſunt ſcutellæ. Signum pro ſignato, ſicuti in libris Juris teſſeræ frumentariæ accipiuntur, pro annonis frumentariis quæ præſtitabantur per teſſeram, L. *Mortuo.* §. 1. L. *Titia. de legat.* 2. Aliàs ſcutella pro vaſculo in quo pulmentum deponitur. Joann. Diacon. lib. 2. cap. 23. *Cui dediſti duodecim nomiſmata & argenteam ſcutellam, quam tibi miſerat cum infuſis leguminibus beata Sylvia mater tua.*

Hic congregavit Synodum in baſilica beati Petri Apoſtoli, & fecit conſtitutum, ut ſibi ſucceſſorem ordinaret. Bonifacius II. in Synodo Romana conſtitutum fecit, ut ſibi liceret ſucceſſorem deſignare, & Vigilium Diaconum ſucceſſorem elegit, exacto chirographo & jurejurando Cleri Romani: ſed Bonifacius facti pœnitens, in ſecunda Synodo, quod geſtum erat, reſcidit, quia contra Canones hoc factum fuerat. Romanus Pontifex non poteſt deſignare ſucceſſorem, can. *Si quis Papa.* can. pen. 29. diſt. can. *Epiſcopo.* & ſeq. 8. qu. 1.

IN JOANNE II.

EODEM *tempore vir religioſus Auguſtus miſit fidem ſuam chirographo ſcripto proprio ad Sedem Apoſtolicam per Epiſcopos, &c.* Juſtinianus Imp. miſit profeſſionem fidei ad Joannem II. Rom. Pontificem ex antiqua conſuetudine. Symmachus Pon-

Digitized by Google

tifex in Apologetic. adverſ. Anaſtaſ. *Omnes Catholici Principes, ſive cùm Imperii gubernacula ſuſceperunt, ſive cùm Apoſtolicæ Sedi novos agnoverunt Præſules inſtitutos, ad eam ſua protinus ſcripta miſerunt, ut ſe docerent ejus eſſe conſortes. Itaque qui hoc non fecerunt, ab eadem ſe ipſos profitentur alienos: quod chartis quoque ſuis apud te etiam poſſumus adſtruere, niſi te æmulum & reum, & inimicum vitaremus & judicem.*

IN AGAPITO.

CVIVS *corpus in loculo plumbeo tranſlatum eſt, uſque in baſilicam beati Petri Apoſtoli.* Corpora majorum ſolebant condi in loculis plumbeis. Anaſtaſ. in Joann. III. de Narſete: *Cujus corpus poſitum eſt in locello plumbeo.* Idem Paul. Varnefr. de Geſt. Longobard. lib. 2. cap. 11. Veteribus loculus pro feretro, in quo condebantur corpora mortuorum, quæ non cremabantur. Plin. lib. 7. cap. 2. de pollice Pyrrhi Regis: *Hunc cremari cum reliquo corpore non potuiſſe tradunt, conditumque loculo in templo.*

IN SILVERIO.

INTRA *civitatem autem grandis fames erat, ita ut aqua venundaretur pretio, niſi nympharum remedium ſubveniſſet.* A Gothis obſeſſa urbe Roma, eo penuriæ rerum omnium deventum eſt, ut aqua veniret, niſi urbi ſuccurſum eſſet nympharum remedio, id eſt, auxilio aquæ nympheorum, id eſt, balneorum, quæ frequentiora erant Romæ.

Tunc erat Vigilius Diaconus Apocriſiarius Conſtantinopoli. Apocriſiarii ſeu Reſponſales erant Miſſi ſeu Legati, qui nomine Romani Pontificis ſemper erant in comitatu Imperatoris, ut rebus Eccleſiæ proſpicerent. Eo munere functum eſſe Gregorium in aula Conſtantinopolitana tempore Pelagii, teſtis eſt Joannes Diaconus ejus Vit. lib. 1. cap. 26. *Nec multò pòſt pro reſponſis Eccleſiaſticis ad urbem Conſtantinopolim à Pelagio Præſule deſtinatur.* Hodie nuntii Apoſtolici vocantur. Per Apocriſiarios mandata Pontificia perferebantur ad Patriarcham CP. Anaſtaſ. in Theodoro: *Tunc ſanctiſſimus Theodorus Papa ſcripſit Paulo Patriarchæ regiæ civitatis, tam rogans, quamque regulariter increpans; necnon per Apocriſiarios pro hoc maximè deſtinatos præſentialiter ammonens & conteſtans.* Idem in Martino: *Qui videlicet Apocriſiarii, ex præce-*

Digitized by Google

ptione Apoſtolicæ auctoritatis commonuerunt eum, ut de tali hæretico intentu recederet. Idem in Nicolao: *Arſenium Epiſcopum hujus almæ Sedis Apoſtolicæ Apocriſiarium & Miſſum illico deſtinavit.*

Et ad primum & ſecundum velum retinuit omnem Clerum. Silverius ingreſſus ad Belliſarium intra Pincianum Palatium, Clerici verò qui eum proſequebantur, retenti ad primum & ſecundum velum, id eſt, ad primas & ſecundas fores, ut conſtat ex hoc loco & epiſt. Silverii ad Amatorem, quæ extat in can. *Guliſarius.* 23. qu. 4. Vela ſumuntur pro foribus, quia fores auguſtarum vel majorum ædium erant velis obſeptæ. Tranquil. in Claudio: *Interque prætenta foribus vela ſe abdidit.* Anaſtaſ. in Gregor. IV. *Vela Alexandrina tria ante portas majores pendentia, habentia homines & caballos.* Tertull. adverſus Valentinian. *Tot ſyparia portarum.* Anaſtaſ. in Leone III. *Et alia vela alba holoſerica majora tria, quæ pendent ante regias in introitu.* Sidon. lib. 1. epiſt. 2. *Pellitorum turba ſatellitum pro foribus immurmurat, excluſa velis, incluſa cancellis.* Foribus Eccleſiarum etiam vela appoſita. Hieronym. ad Heliodor. *Janitor creber in porta, vela ſemper in oſtiis.* Nec velis caruere etiam fores ſcholarum. Auguſtin. de verb. Apoſtol. ſerm. 25. *Quamvis ille eſſet paganus grammaticus melior ad velum, quàm ad cathedram.* Laudatur Alexander Severus, quòd domi ſalutaretur quaſi privatus patente velo, remotis admiſſionalibus. Lamprid. in Alexandro: *Salutabatur verò quaſi unus ex Senatoribus patente velo, admiſſionalibuſque remotis.* Et hoc eſt quod ait L. pen. C. *de naufrag. levato velo.*

Et miſit eum in exilium in Pontias. Silverius in exilium relegatus in Pontiam inſulam, quæ eſt in ora maris Tyrrheni. Ibidem exulaſſe Faviam Domitillam perſecutore Domitiano legitur. Martyrol. Rom. 7. Maii.

Joannes Subdiaconus Regionarius primæ regionis tulit pallium de collo ejus. Fabianus Pontifex Notariis per ſeptem regiones Urbis diſpoſitis, ut Martyrum geſta colligerent, teſtimonii cauſâ adjecit totidem Subdiaconos: hinc dicti Subdiaconi Regionarii, ut hîc & infr. eod. *Tunc Sixtus Subdiaconus Regionarius regionis ſextæ.*

Qui deficiens mortuus eſt, & Confeſſor factus eſt. Silverius in exilio mortuus in inſula Pontia habitus eſt numero Confeſſorum. Idem de Martino mortuo in exilio in Cherſoneſſo inſula, Anaſt. in ejus Vit. *Et ibidem ut Deo placuit, vitam finivit in pace Chriſti Confeſſor.* Hoc diſtant Confeſſores à Martyribus, quòd Martyres ſunt, qui extrema paſſi ſunt pro fide: Confeſſores, qui aliquid paſſi ſunt

Digitized by Google

pro fide, putà exilium, carcerem, tormenta, non uſque ad necem. Optat. Milevit. lib. 1. adverſ. Donatiſt. *Nam ferme ante annos ſexaginta & quod excurrit, per totam Aphricam perſecutionis eſt devagata tempeſtas, quæ alios fecerit Martyres, alios Confeſſores.* Hanc diſtinctionem juvat Cyprian. epiſt. 5. *Quemadmodum autem ad ſumptus ſuggerendos, ſine illis qui glorioſa voce Deum confeſſi in carcere ſunt conſtituti, &c.*

IN VIGILIO.

ET *fecit eum Patritium & Comitem.* Patriciatus erat culmen dignitatum: tamen interdum Patriciatui addebatur dignitas Comitivæ, quaſi acceſſio & complementum omnium dignitatum. Syneſ. epiſt. 144. Περὶ τοῦ Κόμητος ἐγγεγράφεις, λέγω δὲ τοῦ τυχόντος ἀρχῆς τῶν ἐν τῇ πατρίδι στρατιωτῶν. *De Comite ſcripſeras, intelligo autem de eo, qui adeptus eſt præfecturam militum in patriam.* Joſeph Tiberiadenſi præpoſito ædificiis Eccleſiarum Tiberiadis Comitivæ honorem adjecit Conſtantinus: de quo Epiphan. hæreſ. 30. ἀξιώματος Κομιτῶν ἔτυχε. Comitis nomen datum eſt omnibus magiſtratibus, qui ex ſacro Comitatu aſſumerentur, [illegible] patet ex Notit. dignitat. Imper. Necnon nomen & dignitas Comitis addi ſolebat Honoratis, id eſt, iis qui functi erant omnibus muneribus reipublicæ gradatim, & per ordinem, L. 75. C. Th. *de Decurionib.*

Quo audito, Auguſta miſit Anthemium Scribonem cum juſſionibus ſuis. Scribonum varium erat munus in perferendis & exequendis mandatis Imperatoris. Anaſtaſ. in Theodoro: *In boiatos miſit Ravennam per manus Maurini Scribonis.* De quo plura in Gregor. lib. 8. epiſt. 36. & lib. 12. epiſt. 30.

Anthemius Scribo veniens Romam invenit eum in Eccleſia ſanctæ Ceciliæ 10. *Kalendas Decembris, & rogante populo tentus eſt: erat enim natalis ejus dies, munera tradens populo.* Vigilius memoratur fuiſſe in Eccleſia ſanctæ Cæciliæ in die natali ejus, & munera tradidiſſe populo. Hic locus intelligi poteſt de Euchariſtia, quia Græci eam vocant τὸ δῶρον, τὰ δῶρα, vel τὰ ἅγια δῶρα.

Plebs autem ſequebatur eum acclamantes, ut orationem ab eo acciperent: data oratione, reſpondit omnis populus, Amen. Oratione data Roman. Pontifex benedicebat populo. Anaſtaſ. in Stephano IV. *Illicque oratione ab Epiſcopo data juxta antiquitatis morem, tribuentemque pacem omnibus, in Lateranenſe introduxerunt Patriarchium.* Idem in Sergio II. *Et data à prædicto almo Pontifice ſuper populum oratione,*

Digitized by Google

ab Eccleſia pariter omnes regreſſi ſunt. Cùm Sacerdos benedicit, populus reſpondet, *Amen.* Ambroſ. in Pſalm. 40. *Sicut enim cùm Sacerdos benedicit, populus reſpondet, Amen. Confirmans benedictionem ſibi, quam plebi Sacerdos à Domino deprecatur, ita in Pſalmo reſponſum eſt, Fiat, Fiat, quaſi Amen, Amen.*

Retranſmiſit Romam Ampliatum Presbyterum, & Vicedominum ſuum. Vicedominus eſt Vicarius Epiſcopi in temporalibus, can. *Diaconum.* can. *Volumus.* 89. diſt. can. *Salvator.* 1. qu. 3.

Ingreſſus eſt Conſtantinopolim in vigilia Domini noſtri JESU-CHRISTI. Vigiliæ cum jejunio præcedunt majores ſolemnitates, putà Nativitatis Domini, Paſcha, Pentecoſtes, Aſſumptionis B. Mariæ, Joannis Baptiſtæ, Apoſtolorum: inde dictæ, quia orationis cauſâ in his de nocte ſolebant celebrari vigiliæ, cap. *Quæſivit, de V. S.* Ambroſ. ſerm. 60. de feſt. Paſch. & Pentecoſt. *Tunc enim ſicut modò fecimus, jejunavimus Sabato, vigilias celebravimus orationibus pernoctantes inſtitimus.* Gregor. de Mirac. D. Martin. lib. 2. cap. 25. *Nam cùm in venerabili Dominicæ Nativitatis nocte ſacroſanctis deducta excubiis, procedentes de Eccleſia ad baſilicam Sancti ire deſtinaremus.* Ambroſ. de Virginib. lib. 3. *Dies factus eſt Petrus, dies Paulus: nox fuit, cùm pauciores ad vigilias convenerunt.* Sed licèt deſierint vigiliæ, manſit nomen, & in vigiliis jejunium. Auctor ſermon. ad fratres in Eremo ſerm. 25. de nativitate Joannis Baptiſtæ: *Hæc autem feſtivitas non ſolùm apud fideles, ſed apud infideles vigiliam habet; in hoc feſto maximè Pagani infideles ad Eccleſiam ſuam conveniebant vigilantes, ſed deſtructis vigiliis illis, adhuc tamen antiquitatis nomen tenemus, quia dum jejunamus, vigiliam nuncupamus.*

Tunc adunatus Clerus rogaverunt Narſetem, ut unà cum ejus ſuggeſtione rogarent Principem. Suggeſtio eſt inductio, admonitio. Anaſtaſ. ſupr. eod. *Tunc Romani fecerunt ſuggeſtiones ſuas contra Vigilium.* Idem in Joann. III. *Tunc Romani invidiâ ducti ſuggeſtionem fecerunt Juſtiniano & Sophiæ.* Et infr. *Vt cognovit Joannes Papa, quia ſuggeſtionem ſuam ad Imperatorem contra Narſetem miſiſſent.* Suggerenda idem eſt. Victor Uticenſ. de perſec. Vandalic. lib. 2. *Nullum invenit remedium imminens calamitas, niſi à ſancto Eugenio rationabilis, ſi cor barbarum moveretur, ſuggerenda daretur tali textu conſcripta.* Et infr. *Et quia ſecundo reſponſo ſuggerendam me promiſi oblaturum.*

Digitized by Google

IN PELAGIO.

EODEM tempore Narſes & Pelagius Papa conſilio inito, data Litaniâ à ſancto Pancratio, cùm hymnis & canticis ſpiritualibus venerunt ad ſanctum Petrum Apoſtolum. Litania ſeu proceſſio ſolemnis indicta per Pelagium ab æde ſancti Pancratii ad baſilicam S. Petri Apoſtoli. Peſtis depellendæ cauſâ ſolemnem Litaniam indixit Gregorius I. de quo Gregor. ipſe lib. 2. epiſt. in Præf. Gregor. Tur. lib. 10. cap. 1. Paul. Diac. de geſt. Longobard. lib. 3. cap. 25. Joan. Diacon. lib. 1. cap. 25. Litaniarum uſum laudavit Juſtinianus Novella 123. cap. 22. Solemnis Litania per ſingulas hebdomadas die Sabati indicta ab Honorio. Anaſtaſ. in Honorio: *Hic fecit conſtitutum in Eccleſia, & decrevit ut per omnem hebdomadam Sabato die exeat Litania ab beatum Apollinarem, & ad beatum Petrum Apoſtolum, cum hymnis & canticis populus omnis occurrere debeat.*

Pelagius tenens Evangelia & crucem Domini ſuper caput ſuum, in ambonem aſcendens, ſatisfecit cuncto populo & plebi, quia nullum malum peregiſſet contra Vigilium. Pelagius in ambone, id eſt, pro ſuggeſtu Eccleſiæ, ſe purgavit de nece Vigilii per SS. Evangelia & crucem Domini. Similiter Leo III. de objectis ſacramento ſe purgavit, adhibitis 12. Epiſcopis, in ambone Eccleſiæ. Anaſtaſ. in Leone III. can. *Auditum.* can. *Omnibus.* 2. qu. 5. can. *Nos ſi.* ead. cauſ. qu. 7. & Sixtus III. à quodam Baſſo accuſatus in Synodo ſe purgavit, can. *Mandaſtis.* 2. qu. 5.

IN JOANNE III.

HIC conſtituit ut oblationes, amulæ vel luminaria in eiſdem cimiteriis per omnes Dominicas de Lateranis miniſtrarentur. Oratoria erant in cœmiteriis Urbis, in quibus ſacrificium miſſæ per ſingulas dies Dominicas celebrari ſolebat: idcirco ne ſumptus deeſſet, Joannes III. conſtituit, ut oblationes, id eſt, panis qui offerendus erat ſacrificii cauſâ, hamæ ſeu amulæ, id eſt, urceoli quibus continetur vinum & aqua ad Sacrificium miſſæ, & luminaria, id eſt, cerei miniſtrarentur de Lateranis, id eſt, de Lateranenſi baſilica. Idem conſtitutum à Gregorio III. Anaſtaſ. in ejus Vit. *Iiſdemque inſtitutis diſpoſuit, ut in cimiteriis circumquaque poſitis Romæ in die natalitiorum eorum* (id eſt, SS. Apoſtolorum &

Digitized by Google

Martyrum) *luminaria ad vigilias faciendas, ut oblationes de Patriarchio, per oblationarium deportarentur ad celebrandas miſſas, per quem præviderit Pontifex, qui pro tempore fuerit, Sacerdotem.*

IN BENEDICTO.

SEPULTUS *eſt in baſilica beati Petri Apoſtoli in ſecretario.* Secretarium eſt ſacrarium Eccleſiæ, in quo vaſa ſacra aſſervantur. Græci διακονικὸν appellant, Syn. Laodicen. can. 21. Agath. can. 66. can. *Non oportet.* 1. & 2. 23. diſt. Sulpic. Sever. dialog. 2. *Præteriens ergo Martinus in ſecretario Eccleſiæ habuit manſionem.* Gregor. Tur. lib. 5. cap. 18. *Nos collecti in unum ſedebamus in ſecretario baſilicæ beati Petri, &c.* Leo Oſtienſ. Chronic. Caſſinenſ. lib. 3. cap. 26. *Juxta cujus abſidam, bicameratam domum ad theſaurum Eccleſiaſtici miniſterii recondendum extruxit, quæ videlicet domus Secretarium appellatur.* Ante ſecretarium ſepultus eſt Gregor. I. Anaſtaſ. in ejus Vit. *Et ſepultus in baſilica beati Petri Apoſtoli ante ſecretarium.* In ſecretario ſtabant Rom. Pontifices proceſſuri ad Eccleſiam. Idem in Adriano II. *Hinc ſanctiſſimo Papæ Adriano cum Epiſcopis & proceribus, in ſecretario ſanctæ Mariæ Majoris juxta morem ſanctæ Sedis Apoſtolicæ reſidenti, ſe ſatis humiliter præſentarunt, dona & epiſtolas obtulerunt.* Aliàs ſecretarium eſt Prætorium judicis, L. 3. C. *Ubi Senator, vel clariſſ.* Ambroſ. ſerm. 4. *Sed fortè judicem metuis, quem in ſecretario reliquiſti.* Auguſtin. de ſerm. Domin. in monte cap. 21. *Quemadmodum etiam & in hac ordinatione Reipublicæ, vel à ſecretario, vel à Prætorio judicis extramittitur, qui in carcerem traditur.* Symmach. lib. 10. epiſt. 36. *Cùm examinandos ritus Baſſi Præfecti Urbis poteſtas vicaria ad ſecretarium commune prodidiſſet.*

IN PELAGIO II.

HIC *ordinatur abſque juſſione principis, eo quòd Longobardi obſiderent civitatem Romanam.* Idem Sigebert. in Chronic. ad ann. 581. & Paul. Varnefrid. de geſt. Longobard. cap. 20. Ex conſuetudine Rom. Pontifices non ſolebant ordinari ſine aſſenſu Imperatoris CP. can. *Agatho.* 63. diſt.

Digitized by Google

IN BONIFACIO III.

HIC obtinuit apud Phocam Principem, ut Sedes Apoſtolica beati Petri Apoſtoli caput eſſet omnium Eccleſiarum. Id eſt, Eccleſia Romana, quia Eccleſia Conſtantinopolitana primam ſe omnium Eccleſiarum ſcribebat. Bonifacius III. impetravit à Phoca, ut Eccleſia Romana prima omnium Eccleſiarum diceretur, quia Conſtantinopolitana ſe primam jactabat propter Imperii ſedem illuc tranſlatam. Sigebert. in Chronic. ad ann. 607. Otho Friſing. Chronic. lib. 5. cap. 16. Aymoin. lib. 4. cap. 4. Lupold. Babeng. de jur. Regni. c. *1*.

Hic fecit conſtitutum ſub anathemate, ut nullus Pontifice vivente, aut Epiſcopo civitatis ſuæ, præſumat loqui de ſucceſſore, aut partes ſibi facere, niſi tertio die depoſitionis ejus, adunato Clero & filiis Eccleſiæ: tunc electio fiat, &c. Bonifacii III. decretum eſt, ne Rom. Pontificis electio fiat, niſi poſt tertium diem depoſitionis, id eſt, ſepulturæ defuncti, can. *Nullus.* 79. diſt. cap. *Bonæ memoriæ. de elect.*

IN BONIFACIO IV.

EODEM tempore petiit à Phoca Principe templum, quod appellatur Pantheon, in quo fecit Eccleſiam ſanctæ Mariæ ſemper Virginis, & omnium Martyrum. Hæc Eccleſia dicta eſt ſanctæ Mariæ ad Martyres. Anaſtaſ. in Paulo: *Ipſe verò hoc agnito fugit in Eccleſiam ſanctæ Dei Genitricis Virginis Mariæ, quæ vocatur ad Martyres.* Sic dicta, quia Pontifex Kalendis Novembris celebrandam ibi inſtituit ſolemnitatem omnium Martyrum, quæ poſtea tranſiit in ſolemnitatem omnium Sanctorum. Sigebert. in Chronic. ad ann. 609. *Hic Pantheon Romæ à Phoca Imperatore impetratum vertit in Eccleſiam ſanctæ Mariæ & omnium Martyrum, quæ poſtea creſcente religione Chriſtiana decreta eſt fieri in honore omnium Sanctorum.* Hanc poſteriores Rotundam vocarunt. Bertoldus Conſtantienſis Preſbyter in Chronic. ad ann. 1087. *Guibertus verò hæreſiarcha, non magis ab incœpta perverſitate ceſſavit, imò ſe apud ſanctam Mariam ad Martyres, quam Rotundam dicunt, incaſtellavit.*

Digitized by Google

IN DEUSDEDIT.

ET *datâ Rogâ militibus, pax facta eſt in tota Italia.* Roga eſt erogatio quæ à Principe donationis vice fiebat militibus. Anaſtaſ. in Severino: *Quando & Rogæ veſtræ, quas Domnus Imperator vobis per vices mandavit, ubi ſunt à ſancto viro reconditæ.* Gregor. lib. 2. epiſt. 32. *Theodoſiani verò qui hîc remanſerunt, Rogam non accipientes, vix ad murorum cuſtodiam ſe accommodant.* Ubi dixi. Roga etiam eſt erogatio quæ à Rom. Pontificibus fiebat Clero, vel plebi. Anaſtaſ. infr. eod. *Hic dimiſit pro obſequiis ſuis & ad omnem Clerum Rogam unam integram.* Idem in Bonifac. V. *Hic Clerum amavit, Rogam integram Clero ſuo dedit. Hic dimiſit omni Clero pro obſequiis ſuis Rogam unam integram.* Idem in Joanne IV. *Hic dimiſit omni Clero Rogam integram.* Idem in Eugenio: *Rogam Clero ſolitam tribuit.* Idem in Leone III. *Hic verò Rogam Clero ſuo in Presbyterio maximè ampliavit.*

Hic conſtituit ſecundam miſſam in Clero. Unica miſſa publica, id eſt, ſolemnis, diebus Dominicis celebrari ſolebat, can. *Et hoc. de conſecr.* diſt. 1. De quo Dionyſ. Areopag. epiſt. ad Demophil. Joan. Moſch. Limonar. cap. 27. Alteram miſſam celebrari inſtituit Leo P. ne nimis arctaretur populus, unius miſſæ more ſervato, can. *Neceſſe. de conſecr.* diſt. 1. & poſt eum Deuſdedit P. ſecundam Miſſam in Clero, id eſt, in Eccleſia Romana inſtituit, teſte Anaſtaſio hîc, quia fortè conſuetudo unius Miſſæ publicæ nondum deſierat in Eccleſia Romana, quæ ſemper antiquitatis tenacior fuit.

IN BONIFACIO V.

HIC *conſtituit, ut teſtamentum valeat ſecundùm juſſionem Principis.* Decreto Bonifacii V. ſancitum, ut teſtamenta condita ſecundùm juſſionem Principis, id eſt, ſecundum leges, valeant.

Hic conſtituit, ut nullus trahatur de Eccleſia. Decretum Bonifacii V. eſt, ne quis per vim extrahatur de Eccleſia. Idem antè ſancitum conſtitutione Theodoſii l. 3. C. *de his qui ad Eccleſ. confug.* Auguſt. in Pſalm. 150. *Tales compedes conſolidant vobis & Epiſcopi manus, numquid non fugiunt in Eccleſiam compediti; & ſolvuntur hîc.*

Hic conſtituit ut Acolytus non præſumat reliquias ſanctorum Marty-

Digitized by Google

rum levare, niſi Presbyter. Decretum Bonifacii eſt, ne Acolyto liceat reliquias Martyrum geſtare, ſed tantùm Preſbytero. Tamen Diaconorum miniſterium fuit Sanctorum reliquias diebus ſolemnibus ante Epiſcopum præferre, Conc. Brachar. III. can. 5.

Hic conſtituit ut in Lateranis Acolytus non baptizaret cum Diacono, ſed Subdiaconi ſequentes. Diaconorum erat baptizare, uti Preſbyterorum. Tertull. de baptiſm. cap. 17. *Dandi quidem habet jus ſummus Sacerdos, qui eſt Epiſcopus: dehinc Presbyteri, & Diaconi, non tamen ſine Epiſcopi auctoritate, propter Eccleſiæ honorem.* Hieronym. ad Luciferian. *Non quidem abnuo hanc eſſe Ecceleſiarum conſuetudinem, ut ad eos qui longè in minoribus urbibus, per Presbyteros & Diaconos baptizati ſunt, Epiſcopus ad invocationem ſancti Spiritus manum impoſiturus excurrat.* Bonifacii decretum ſingulare fuit, ne in Lateranenſi baſilica Diaconus baptizaret cum Acolyto, ſed cum Subdiacono.

Caſtrum quod dicitur Luceolis. Ejuſdem meminit Anaſt. in Gregor.

IN HONORIO.

INVESTIVIT regias januas in ingreſſu Eccleſiæ majoris, quæ appellantur Medianæ, ex argento. Regiæ ſunt majores fores Eccleſiarum. Joannes Monach. in Vit. S. Odonis Abbatis Cluniacenſ. de Apro quem vocat ſingularem: *Ille autem omiſſa feritate, ut ingredienti aditus à quovis concederetur, prædictas regias diutius pulſavit, atque oris ſui ſpuma, quo adhærere potuit, linivit.* Porta baſilicaris idem eſt. Frodoard. in Chronic. ad ann. 820. *Rhemis in Monaſterio ſancti Petri ad portam baſilicarem.* Idem lib. 4. Hiſt. Rhem. cap. 46. Majorem portam baſilicæ ſancti Petri regiam vocat Paulin. epiſt. 33. *In ampliſſimam glorioſi Petri baſilicam, per illam venerabilem regiam, cæruleâ eminus fronte ridentem.* Anaſtaſ. in Conone: *Qui miſſi fuerant de exercitu, ad cuſtodiendas regias baſilicæ clauſas obſervabant.* Idem in Gregorio III. *Ab arcu altaris uſque ad regias.* Idem in Leone III. *Fecit in baſilica Dei Genitricis ad præſepe in ingreſſu præſepii regias veſtitas ex argento puriſſimo.*

Et formam quæ deducit aquam in lacum Sabbatenum, & ſub ſe formam, quæ conducit aquam Tyberis. Honorius formam, id eſt, aquæductum deduxit ex lacu Sabatheno in Urbem, in atrium Eccleſiæ beati Petri Apoſtoli. Eandem reſtituit Adrianus I. Anaſtaſ. in ejus Vita: *Forma quæ vocatur Sabbatena, nimis confracta exiſtens, per quam decurrebat aqua per Centenarium*

Digitized by Google

in atrio Eccleſiæ beati Petri Apoſtoli , &c. Eandem reſtituit Gregor. IV. Anaſtaſ. in ejus Vit. *Formam quæ Sabbatena nuncupatur, &c.* Forma Sabbatena eſt , quæ deducitur ex lacu Sabateno , qui angularius vocatur , L. *Rutilia Polla. ff. de contrah. empt.* Unde nomen , à tribus angulis, quos præ ſe fert via Aurelia quà ducit in Vaticanum , ut nos docuit Platina in Adriano. In atriis Eccleſiarum erant chantari ſeu fontes aquarum , quæ foris magno ſumptu ducebantur per fiſtulas in uſum Eccleſiarum. Anaſtaſ. in Gregorio II. *Sancti Laurentii pariter Eccleſiam foris muros ſitam reparavit , atque aquam fiſtulis compaginatis , poſt multum temporis in eandem Eccleſiam reduxit.*

Fecit Eccleſiam beato Adriano Martyri in tribus Fatis , quam & dedicavit. Tria Fata locus in Urbe , cujus meminit Procop. de Bell. Gothic. lib. 9. ad fin. Quod comprobatur & alio loco Anaſtaſii in Adriano : *In Eccleſia verò beatorum Coſmæ & Damiani in tribus Fatis veſtem de ſtauracin fecit.* Et rurſus : *Baſilicam SS. Coſmæ & Damiani ſitam in tribus Fatis reſtauravit.* Ne mihi tribuam aliena , hoc jam obſervavit Lacerda Adverſar. cap. 149. n. 27. Fortè etiam legendum *de tribus Satis* , id eſt , tribus annis , juxta vulgare ruſticorum , qui numerant annos per ſata ſeu ſegetes. Virgil. eclog. 1.

Poſt aliquot mea regna videns mirabor ariſtas.

IN SEVERINO

HUJUS *temporibus devaſtatum eſt Epiſcopium Lateranenſe à Mauritio Chartulario, & Iſacio Patritio & Exarcho Italiæ , cùm adhuc electus eſſet Domnus Severinus.* Cùm adhuc electus eſſet Severinus , id eſt , electus & nondum conſecratus , Epiſcopium , id eſt , Patriarchium Lateranenſe , à Mauritio Chartulario , & Iſacio Patritio, & Exarcho Italiæ direptum eſt. Vacantium Eccleſiarum res à plebe diripi ſolebant : quod genus prædationis levas vocabant à verbo *levare* , quod ſonat tollere , à Victore III. vetitum. Leo Oſtienſis Chronic. Caſſinenſ. lib. 2. cap. 97. *Seditiones quas dicunt levas ſeu prædationes , quas hìc in Abbatis dormitione fieri ſolere compererat , Victor III. P. ne ultrà fieret , ſeveriſſimè interdixit.* Petr. Damian. libr. 5. ep. 6. *Plebium conſuetudinem fama vulgante cognovimus , ut videlicet ſuo defuncto Epiſcopo domum Epiſcopi hoſtiliter irrumpentes invadant, facultates ejus prædonum more diripiant, prædiorum domos invadant , vites inſuper & arbuſta beſtiali immaniore s feri-

tate ſuccidant: quod nimirum niſi Eccleſiaſtici vigoris fuerit cenſura correctum, haud dubium quin regionibus illis repentini furoris immineat gladius. Nec deſiit furor plebis Romanæ diripiendi ædes Pontificias vacante Sede. Monſtrelet. Chronic. vol. 1. cap. 62. de electione Joannis XXIII. *Et tantoſt toute ſa maiſon fut forcée & on emporta tout ce qu'on y trouva, & meſmement n'y demeura huys ne feneſtre, que tout ne fuſt oſté.* Baſilica Lateranenſis eſt prima è Patriarchalibus Eccleſiis urbis Romæ, ſic dicta, quòd è domo Laterani converſa eſt in Eccleſiam. Hieronym. ad Occean. de Fabiola: *In baſilica quondam Laterani, qui Cæſariano truncatus eſt gladio.* Baſilicæ Lateranenſi adjungitur Epiſcopium ſeu Patriarchium Lateranenſe, quia ibi fuit domicilium & palatium antiquorum Romanorum Pontificum. Anaſtaſ. in Vigilio & Stephano III. *Quo audito, Auguſta miſit Anthemium Scribonem cum juſſionibus ſuis, & cum virtute majore Romam dicens: Excepto in baſilica ſancti Petri parce: nam ſi in Lateranis atque in Palatio aut in qualibet Eccleſia inveneris Vigilium, mox impoſito in navi, perduc eum uſque ad nos.* Radevic. de Frideric. geſt. lib. 1. cap. 10. *Vnde de Imperatore Lothario in Palatio Lateranenſi ſuper hujuſmodi picturam ſcriptum eſt: Rex venit ante fores jurans prius Vrbis honores. Pòſt homo fit Papæ, ſumit quo dante coronam.* Et Anaſtaſ. ipſe in Stephano IV. *Illicque oratione ab Epiſcopo data juxta antiquitatis morem tribuentemque pacem omnibus, in Lateranenſe introduxerunt Patriarchium.*

Et ſigillaverunt omne veſtiarium Eccleſiæ, ſeu cymilia Epiſcopii. Cimelium Eccleſiæ eſt veſtiarium, in quo ſacræ veſtes, vel ſacra vaſa & res pretioſiores Eccleſiæ cuſtodiæ cauſâ reponuntur, ut interpretatur ipſe Anaſtaſius hîc & infr. eod. *Quomodo ipſe cum exercitu ſigillaſſet omne veſtiarium Epiſcopii.* Idem in Vitaliano: *Sed & vaſa ſacrata vel cymilia ſanctarum Dei Eccleſiarum tollentes nihil dimiſerunt.* Paul. Varnefrid. de geſtis Longob. libr. 5. cap. 11. *Nam & vaſi & cimelia ſanctarum Dei Eccleſiarum, imperiali juſſu & Græcorum avaritia ſublata ſunt.*

IN THEODORO.

I*NTARTIZAVIT adverſus Iſacium Patritium.* Mauritius Chartularius dicitur intartizaſſe adverſus Iſacium Patritium & Exarchum Ravennatem. *Intartizare* eſt inſurgere, rebellare adverſus Principem. Anaſtaſ. in Adeodato. *Hujus temporibus Mezentius qui erat in Sicilia cum exercitu Orientali, intartizavit, & arripuit re-*

Digitized by Google

gnum auctor rebellionis. Hinc intarta Anaſtaſ. in Deuſdedit : *Qui egreſſus de Roma venit Neapolim, quæ tenebatur à Joanne Compſino intarta.* Idem in Adeodato : *Et multi ex judicibus ejus truncati perducti ſunt Conſtantinopolim, ſimul & caput ejuſdem intartæ, id eſt, Mezentii.* de quo antea. Ductum à Græco ἀνταίρειν.

Miſit Donatum Magiſtrum Militum, & Sacellarium ſuum ad civitatem Romam cum exercitu. Sacellarius fuit inter officia aulæ Conſtantinopolitanæ : is fuit Præfectus fiſci quaſi Sacellarius, à ſacello quod eſt diminutivum ſacci, quo nomine fiſcus ſignificatur. Auguſtin. in Pſalm. 146. *Fiſcus enim ſaccus eſt, unde & fiſcellæ & fiſcinæ dicuntur.* Et infr. *Fiſcus ſaccus eſt publicus.* Inter officia Eccleſiæ Romanæ cenſetur & Sacellarius, ut in Ordin. Roman. & apud Anaſtaſ. in Gregor. II. in Adrian. I. & Leone III.

Fugit Mauritius ad Beatam Mariam ad Præſepe, quem tollentes de Eccleſia, miſerunt boiam in collum ejus. Boia vinculi genus Feſto. Arnold. Lubec. in ſuppl. Helmoldi libr. 2. cap. 26. *Cumque Epiſcopus facta aſperſione, ad eos deveniſſet, boiam aquâ benedictâ miſeratione ductus aſperſit, his uſus verbis : Dominus erigit eliſos, Dominus ſolvit compeditos ; & ſtatim cum magno ſtrepitu boia diſcrepuit.* Hinc inboiati pro vinctis. Anaſtaſ. infr. eod. *Similiter & omnes qui conſilio cum ipſo fuerant, inboiatos miſit Ravennam.* Et rurſus : *Illos autem qui cum ipſo directi fuerant, omnes inboiatos juſſit arctâ cuſtodiâ in carcerem mitti.*

Videns autem Iſacius caput Mauritii gaviſus eſt, & fecit ad exemplum multorum in Circo Ravennate in ſtipitem poni. Damnatorum capita ad exemplum in ſtipite proponebantur. Beda Hiſt. libr. 3. cap. 12. *Porro caput & manus cum brachiis à corpore præciſas juſſit Rex qui occiderat, in ſtipitibus ſuſpendi.* Damnatorum capita, ut perduellium, miſſa ad Principem. Anaſtaſ in Adeodato : *Et multi ex Judicibus ejus truncati perducti ſunt Conſtantinopolim, ſimul & caput ejuſdem intartæ.* Idem in Gregor. II. *Cujus abſciſſum caput Conſtantinopolim, ad Principem miſſum eſt.* Mauritii caput ſpectaculi causâ in ſtipite poſitum in Circo. Martyres traducti per amphitheatrum, & ibidem mactati. Euſeb. lib. 5. cap. 1. Hieronym. de ſacris Script. cap. 17.

Ipſis temporibus venit Pyrrhus ex Africa, qui fuerat Patriarcha CP. in urbem Romam ad limina Apoſtolorum. Frequens fuit peregrinatio fidelium ad limina Apoſtolorum. Anaſtaſ. in Leone IV. *Cùm ipſe undique Chriſtianum populum ad Principis Apoſtolorum ſacratiſſima orationis causâ vel gratiâ limina deſtinari cerneret.* Sidon. libr. 1. epiſt.

Digitized by Google

epiſt. 5. *Inter hæc patuit & Roma conſpectui, cujus mihi non ſolùm formas, verùm etiam naumachias videbar epotaturus, ubi priuſquam vel pomœria contingerem, triumphalibus Apoſtolorum liminibus affuſus, omnem protinus ſenſi membris malè fortibus exploſum eſſe languorem.* Odo Cluniacenſ. Vit. S. Geraldi Comitis libr. 2. cap. 17. *Conſuetudinem ſibi fecerat, ut Romam frequentiùs adiret.* Gregor. VI. in oratione ad Cardinales apud Continuatorem Bedæ libr. 2. cap. 26. *Securi peregrini inſuetas viarum tenebant orbitas, lecti per urbem, antiquis oculos paſcebant miraculis, cantantes donis factis repatriabant.* Hinc ſecuritatis causâ Romipetæ, ſub protectione Sedis Apoſtolicæ poſiti, & ex conſtitutione Callixti II, ſi quis Romipetas viſitantes limina Apoſtolorum ceperit, excommunicatur, can. *Si quis Romipetas.* 24. qu. 3.

Fecit eum munera erogare in populum, & Cathedram ei poni juxta altare, honorans eum in Sacerdotem regiæ Civitatis. Largitionis causâ ſparſio nummorum ſolet fieri in plebem à Romano Pontifice. Anaſtaſ. in Leone IV. *In omnes qui aderant huic celebritati, in aſſumptione ſc. B. Mariæ Virginis plures argenteos erogavit.* Pyrrho olim CP. Romam venienti honoris causâ hoc conceſſit Pontifex, ut largitionem faceret in plebem.

Eodem tempore revelata ſunt corpora ſanctorum Martyrum Primi & Feliciani, quæ erant in arenario ſepulta viâ Numentanâ. Revelatio Martyrum ſolemni celebritate colitur. Ambroſ. in Pſalm. 118. ſerm. 6. *Celebramus enim diem quo revelata ſunt populis corpora ſanctorum Martyrum.* Ea fuere corpora SS. Gervaſii & Prothaſii. Tranſlatio & elevatio reliquiarum fiebat cum majori ſolemnitate. De iiſdem Martyribus Ambroſ. epiſt. 85. *Quid multa. condidimus integra, ad ordinem tranſtulimus, veſpere jam incumbente ad baſilicam Fauſtæ, ibi vigiliæ tota nocte, manus impoſitio: ſequenti die tranſtulimus ea in baſilicam, quam appellant Ambroſianam. Duos transferimus, cæcus ſanatus eſt.* Cujus rei teſtis eſt & Auguſt. libr. contra Petilian. epiſt. cap. 16.

IN MARTINO.

UT *& clementiſſimo Principi ſuaderet typum exponere.* Typus eſt pragmaticum Edictum, Nov. 113. cap. 1. Syn. VI. in Trull. can. 38. τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις τύποις. *Civiles ac publicos typos.* Et Balſamo in can. 12. Syn. Calched. τὰ βασιλικὰ πραγμάτα, πραγματικοὶ τύποι λέγονται. *Imperialia Edicta pragmatica*

formæ dicuntur. Hinc Anaſtaſ. inf. eod. *In quo typo omnes omnino voces ſanctorum Patrum, cum nefandiſſimorum hæreticorum dictionibus enervavit.* Et infr. *Et ſi quidem inveneris provinciam ipſam conſentientem in typo à nobis expoſito.* Et infr. *Quia factus eſt à nobis orthodoxus typus.* Typi etiam ſunt pacta pacis inter Principes. Paul. Diaconus libr. 19. *Deſtruxit autem & pacem cum Bulgaribus fixam, perturbans typos, qui à patre ordinabiliter facti ſunt.*

Ipſe in lite præſumere ſtuduit in tantum, ut altare ſanctæ noſtræ Sedis, quod erat in domo Placidiæ ſacratum, in venerabili oraculo ſubvertens diriperet. Oraculum pro oratorio. Anaſtaſ. infr. in Agathone: *In oraculo beati Petri Apoſtoli intra Palatium.* Et rurſus: *Intra oraculum ſancti Petri intra Palatium.* Idem in Sergio: *In oraculum beati Cæſarii Martyris Chriſti.*

Quatenus minimè totius corpus catholicæ Eccleſiæ nocibilis eorum ectheſeos languor diſrumpere valeat. Ectesis à Græco ἔκτησις, defectio, ſolutio membrorum, tabes, ectesis, φθίσις, morbus ſonticus: de quo in L. 1. §. *Sed ſciendum.* ff. *de Ædil. edict.*

Et fecit Synodum ſecundùm inſtitutum Patrum orthodoxorum, in Eccleſia Salvatoris juxta Epiſcopium Lateranenſe. Plerumque Synodi Romanæ celebratæ fuere in Eccleſia Lateranenſi, quæ dicta eſt Conſtantiniana à conditore, quia condita eſt à Conſtantino. Anaſtaſ. in Sylveſtro, & infr. hoc loco: *Qui tollentes ſanctiſſimum Martinum Papam de Eccleſia Salvatoris, quæ & Conſtantiniana dicitur.* Eadem dicta eſt Salvatoris, quia dicata eſt Salvatori, & habuit faſtigium argenteum, quod habet in fronte Salvatorem ſedentem in ſella. De ea Petr. Damian. libr. 2. epiſt. 1. *Lateranenſis Eccleſia ſicut Salvatoris eſt inſignita vocabulo, qui nimirum omnium caput eſt electorum, ita mater & quidam apex, & vertex eſt omnium per orbem Eccleſiarum. Hæc ſeptem Cardinales habet Epiſcopos, quibus ſolis poſt Apoſtolicum ſacroſanctum illud Altare licet accedere, ac divini cultus myſteria celebrare.*

Sedentibus Epiſcopis & Presbyteris, adſtantibus Diaconis & Clero univerſo. In Concilio Epiſcopi & Preſbyteri ſedent, Diaconi adſtant, ex Con. Laodic. can. 20. can. *Non oportet.* 93. diſt. Jo. Chryſoſtom. in Matth. Homil. 33. διά σε κάθηται ὁ πρεσβύτερος, διά σε ἕστηκεν ὁ διάκονος, πόνων καὶ ταλαιπωρούμενος. *Causâ tui Preſbyter ſedet, causâ tui ſtat Diaconus, laborans & afflictus.* Conc. Romanum de imaginibus colendis à Gregorio III. habitum, reſidentibus Epiſcopis & Preſbyteris, adſtantibus Diaconis. Anaſtaſ. in ejus Vit.

Digitized by Google

Nam dum communionem ei porrigeret ſanctiſſimus Papa, voluit eum crudeliter interficere, ut demandarat ſuo Spathario. Spatharius eſt qui geſtat gladium Principis. Franci ſpatham vocant. Aymoin. libr. 1. cap. 12. *Et extenſa manu Franciſcam ejus terræ dejecit, quæ ſpatha dicitur.* Anaſtaſ. in Gregor. II. *Spatham atque enſem deauratam.* Inde Spatharius & Protoſpatharius. Anaſtaſ. in Sergio: *Deinde Zachariam immanem ſuum Protoſpatharium cum juſſione direxit.* Et infrà: *Zacharias Spatharius perterritus.* Idem in Gregorio II. *Marianus imperialis Spatharius, qui Romanum Ducatum tenebat.* Caſſiodor. 3. Var. epiſt. 43. Officium Spatharii fuit ſpatham Imperatoris evaginatam præferre. Annal. Franc. *Ante ejus tribunal, ſpatha nuda more imperiali præferebatur.*

Et non eſt permiſſus videre Pontificem, quando Exarcho communionem porrexit, vel pacem dedit. Epiſcopus vel Pontifex pacem dat, id eſt, benedictionem. Ambroſ. de exceſſ. Satyri: *Procedamus ad tumulum, ſed priùs ultimum coram populo vale dico, pacem prædico, oſculum ſolvo.* Jo. Chryſoſtom. in Matth. Homil. 29. καὶ γὰρ δὲ ἐκκλησίᾳ ὁ προεστὼς δίδωσιν εἰρήνην. *Nam & in Eccleſia Præſul pacem præſtat.*

IN EUGENIO.

UT etiam die tranſitus ſui pauperibus vel Clero, ſeu familiæ Presbyteria in integrum erogari præciperet. Eugenius in die mortis, Clero & pauperibus, & familiæ Preſbyteria erogari præcepit, id eſt, annonas, quales erogari ſolent Preſbyteris. Anaſtaſ. in Zachar. *Hic dilexit Clerum ſuum valde, atque Presbyteria eis annuè in duplo & ampliùs tribuit.* Modus annonarum Preſbyterorum & Clericorum erat varius pro dignitate ordinis: qui major eſt ordine, potior eſſe debet in portione percipienda, cap. *Statuimus.* de majorit. & obed. Benedictionem vocat Anaſtaſ. in Conone: *Hic dimiſit omni Clero & Monaſteriis benedictionem in auro, ſicut prædeceſſor ejus Benedictus Papa.*

Hujus temporibus Petrus Patriarcha Conſtantinopolitanus direxit ſynodicam epiſtolam ad Sedem Apoſtolicam juxta conſuetudinem priorem omnino obſcuriſſimam & ultra regulam. Romani Pontifices & Patriarchæ ſub initio ſolebant mittere ſynodicam epiſtolam ordinationis ſuæ ad Imperatorem & Patriarchas, & Patriarchæ ad Sedem Apoſtolicam. Anaſtaſ. in Vitaliano: *Hic direxit Reſponſales ſuos cum ſynodica juxta conſuetudinem, in regiam urbem apud piiſſimos*

Digitized by Google

Principes ſignificans de ordinatione ſua. Idem in Gregorio III. *Hic beatiſſimus vir, juxta ritum Eccleſiaſticum, & fidei ſuæ ſponſionem orthodoxam Synodicam Eccleſiæ miſit Conſtantinopolitanæ, ſimulque & aliam ſuggeſtionem dirigens ſereniſſimo Conſtantino Principi.*

In baſilica ſanctæ Dei genitricis ſemperque Virginis Mariæ, quæ appellatur ad Præſepe. Baſilica ſanctæ Mariæ, quæ dicitur ad Præſepe, eſt una è quinque Patriarchalibus Eccleſiis Urbis, una ex ſeptem quæ ſolemni ritu viſitari ſolent; ſic dicta à ſacello præſepis in ea poſito. Anaſtaſ. in Gregorio II. *Hic Gerontocomium, quod poſt abſidam ſanctæ Dei Genitricis ad Præſepe, ſitum eſt Monaſterium instituit.* Primùm dicta eſt baſilica Liberii à conditore; id eſt, Liberio P. qui eam condidit, ex Anaſtaſio in ejus vit. à Sixto III. reſtituta & B. Mariæ Virgini dicata, dicta eſt baſilica S. Mariæ: tum à ſacello præſepis dicta eſt ad Præſepe. De quo Anaſtaſ. in Gregor. III. *Fecit & ibidem in Oratorio quod Præſepe dicitur, imaginem auream Dei Genitricis.* Idem in Leone III. *Fecit in baſilica Dei Genitricis ad Præſepe in ingreſſu præſepii regias veſtitas ex argento puriſſimo.* Tandem eadem dicta eſt baſilica ſanctæ Mariæ Majoris. Idem in Gregorio IV. *Et in ea ſanctum fecit præſepium ad ſimilitudinem præſepii ſanctæ Dei Genitricis, quod appellatur Majoris.* Idem in Sergio II.

IN VITALIANO.

ET ipſa die ambulavit Imperator ad ſanctum Petrum, adorationem, & donum ibi obtulit. Imperator ingrediens Romam, mox orationis causâ properat ad baſilicam Petri, & dona offert. Auguſtin. in Pſalm. 140. *Imperator venit Romam, quo feſtinat ad templum Imperatoris, an ad memoriam Piſcatoris.* Idem in Pſalm. 65. *Sed melius eſt, ut Romam cùm venerit Imperator, depoſito diademate, ploret ad memoriam Piſcatoris, quàm ut Piſcator ploret ad memoriam Imperatoris.*

Dominico die proceſſit ad ſanctum Petrum cum exercitu ſuo, omnes cum cereis exierunt obviàm ei, & obtulit ſuper altare illius pallium auro textile, & celebratæ ſunt Miſſæ. Imperatori baſilicam ſancti Petri adeunti Clerus occurrit cum cereis, & Imperator ex more dona obtulit. Occurſûs honor Imperatoribus & Principibus Eccleſiam ineuntibus impenſus ab Epiſcopis & Clericis, & Imperator ſacris intereſſe non ſolet ſine oblatione. De quo fusè lib. 1. de Ducib. & Comit. cap. 17.

Digitized by Google

Item Dominico die fuit ſtatio ad ſanctum Petrum. Stationes die Dominico fiebant. Stationes erant ſtatæ preces, quas fideles ſtantes faciebant in ſingulis Eccleſiis urbis Romæ, præcipuè die Dominico, in memoriam Dominicæ Reſurrectionis. Tertull. de Coron. milit. *Jam & ſtationes, aut alii magis faciet, quam Chriſto, aut & Dominico die quando nec Chriſto.*

Et Eccleſiam beatæ Mariæ ad Martyres, quæ de tegulis æreis erat cooperta, diſcooperuit. Tectum baſilicæ ſanctæ Mariæ ad Martyres fuit è tegulis æreis. Majores baſilicæ teguntur ære, vel plumbo. Hinc Stephan. Tornac. epiſt. 165. *Anglico plumbo teguntur Eccleſiæ, nudantur Romano.* Trullum, id eſt, faſtigium Eccleſiæ SS. Coſmæ & Damiani, plumbeis chartis, id eſt, tabulis tectum. Anaſtaſ. in Sergio: *Trullum verò ejuſdem Eccleſiæ fuſis chartis plumbeis cooperuit, atque munivit.* Idem in Gregor. III. *Item in baſilica ſanctæ Dei Genitricis quæ ad Martyres dicitur, tectum vetuſta incuria demolitum, purgari fecit ad purum, & cum calce abundantiſſima, ſeu cartis plumbeis, à novo reſtauravit.* Baſilica S. Mariæ ad Martyres eſt ea quæ Rotunda vocatur. Bertoldus Conſtantienſ. in Chronic. ad ann. 1087. *Guibertus verò hæreſiarcha non magis ab incœpta perverſitate ceſſavit, imò ſe apud S. Mariam ad Martyres, quam Rotundam dicunt, incaſtellavit.*

Talem afflictionem poſuit in populo Calabriæ, Siciliæ, Africæ, Sardiniæ per diagrapha ſeu capita, atque nauticationes. Itali, Siculi & Afri gravati per deſcriptiones & capita, id eſt, capitationes ſeu cenſus capitis. Deſcriptio fiebat cenſus capitis imponendi causâ, quæ dicebatur cenſus: capitatio eſt cenſus capitis, vectigal quod imponitur perſonis, L. *Si minor. C. de act. empt.* L. 1. C. Th. *De fugitiv. colon.* Auguſtin. Quæſt. nov. Teſt. cap. 75. *Didrachma capitum, vel tributi exactio intelligitur non prædiorum, quod nunc pannoſum aurum appellatur, quia & pauperes exiguntur.* Et hoc diſtat tributum à capitatione: tributum eſt cenſus prædiorum, capitatio eſt cenſus capitis. Tertull. Apologet. cap. 13. *Sed enim agri tributo onuſti viliores, hominum capita ſtipendio cenſa ignobiliora.* Hinc informe tributum vocat Sidon. carm. 7. *Poſcatque informe recidi vectigal.* Nauticatio eſt onus præſtandarum navium, quod provincialibus imponebatur. M. Tull. Verrin. 5. *Idcirco navem Mamertinis non imperaſti, quòd ſunt federati.* Nec ſolùm naves imperabantur, ſed & milites & remiges, ſtipendia & cibaria. Livius libr. 26. *Edixerunt Conſules, ut privato ex cenſu ordinibuſque, ſicut antea remiges darent cum ſtipendio cibariaque dierum 30.*

Digitized by Google

IN ADEODATO.

ET *Deo auxiliante interemptus eſt nec dicendus Mezentius.* Mezentius nec dicendus, nec nominandus, quia per tyrannidem arripuit regnum in Sicilia. Idem de Macario Antiocheno Patriarcha, qui depoſitus eſt ob hæreſim in Synodo VI. in Trull. Anaſtaſ. in Agathone: *Cumque poſt hæc adhortatus eſt nec dicendus Macarius à ſancta Synodo.* De Sarracenis idem Anaſtaſ. in Joanne V. *Pacem conſtituit cum nec dicenda gente Sarracenorum.* Idem in Gregorio II. *Illis interea diebus Conſtantinopolis biennium. eſt à nec dicendis Agarenis obſeſſa.* De Philippico hæretico idem eodem loco: *A Philippico nec dicendo.* Idem in Stephan. III. *Iuxta quod à præfato nec dicendo Aiſtulpho tyranno fuerat directus.* Idem in Leone III. *Obviàm illi ſine planeta iniquus nec dicendus Paſchalis Primicerius occurrit.*

Sed & caſalia conquiſivit. Caſalia ſunt prædia ſuburbana. W. Tyrius de bell. ſacr. libr. 4. cap. 19. *Receſſerant etiam à nobis per illos dies, noſtri domeſtici, & ſuburbanorum noſtrorum, quæ caſalia dicuntur, habitatores.* Jacob è Vitriaco Occidental. Hiſtor. libr. 2. cap. 2. *Non ſolùm civitates & oppida, ſed etiam caſalia repleverant.* Anaſtaſ. ipſe in Adriano: *Civitatem Ravennatium & caſales ac omnia prædia Ravennatia, & alios plures fundos, ſeu caſales & maſſas.* Et infr. *Cum fundis & caſalibus.* Idem in Paſchali: *Hoſpitale cum fundis & caſalibus atque maſſis.*

Per letanias quæ quotidie fiebant. Letaniæ indictæ pluviæ arcendæ gratiâ, quandoque indictæ inundationis causâ. Anaſtaſ. in Gregor. II. *Per dies autem ſeptem aqua Romam tenebat pervaſam. A Domno itaque Papa letaniæ crebrò fiebant.* Aliàs pro gratiarum actione pacis. Anaſtaſ. in Zachar. *Et ſic regreſſus eſt, Deo propitio, cum victoriæ palma in hanc urbem Romam, qui & omnem populum aggregans, eos eſt allocutus, ut ad perſolvendas omnipotenti Deo gratiarum actiones, ab Eccleſia Dei Genitricis, quæ vocatur ad Martyres, egreſſi omnes cum letania generaliter properarent ad beatum Principem Apoſtolorum; & ita factum eſt.* Aliàs pro impetrando auxilio adverſus hoſtes. Anaſtaſ. in Stephano. III. *Hic Beatiſſimus vir pro ſalute provinciæ & omnium Chriſtianorum, omni ſabbathorum die letaniam omni poſtpoſito neglectu fieri ſtatuit.*

Digitized by Google

IN DONO.

HIC reperit in urbe Roma in Monaſterio quod appellatur Bœtianum, Neſtorianitas Monachos Syrios, quos per diverſa Monaſteria diviſit. Monachi lapſi in hæreſim pœnitentiæ causâ transferuntur in arctiora Monaſteria, Can. *Si Epiſcopus.* 50. diſt. Can *De lapſis.* 16. qu. 6. Eadem eſt pœna Clericorum. Anaſtaſ. in Leone II. *Verumtamen ſupraſcripti defenſores malorum hæreſeos, dum nollent à ſuo recedere propoſito, per diverſa Monaſteria ſunt retruſi.*

Hujus temporibus Eccleſia Ravennatum; quæ ſe ab Eccleſia Romana ſegregaverat, causâ autocephaliæ denuo ſe priſtinæ Sedi Apoſtolicæ ſubjugavit. Reparatus Archiepiſcopus Ravennas S. di Apoſtolicæ ſe ſubjecit. Ante eum Archiepiſcopi Ravennates ita intumuerant, nixi privilegio Conſtantis Cæſaris, ut Epiſcopos ſibi ſubjectos ipſi conſecrarent, & à tribus ſuæ ditionis Epiſcopis conſecrarentur, neque ullam confirmationem peterent à Rom. Pontifice. De quo Hier. Rubeus Hiſt. Ravenn. libr. 4. ad ann. 648.

Apparuit ſtella a parte Orientis à galli cantu uſque mane per menſes tres. Galli cantus pro media nocte. Anaſtaſ. in Leone II. *Et niſi poſt galli cantum cœpit paulatim delimpidare.*

Pro quo capitulo. Capitulum hìc eſt res vel cauſa, quia cauſa eſt caput rei. Anaſtaſ. in Zacharia: *Et alia quæ ſpoponderat capitula.* Aliàs capitulum eſt quæſtio de re certa. Anaſtaſ. in Gregorio II. *Inquiſitus de quibuſdam capitulis, optima reſponſione unamquamque ſolvit quæſtionem.* Interdum capitulum eſt articulus litis, ut in L. penult. §. 1. C. *De rebus credit. & jurejur. Cauſa vel capitulum decidatur.* Et §. *His de præſentibus* ejuſdem leg. *Aliis vel capitulis, vel litis membris.* Caput eſt ſumma cujuſque rei. Plaut. in Aſinar. *Ego caput huic argento fui hodie reperiundo.* inde diminutivum capitulum. Capitulum etiam ſumitur pro ſervo. Servi non habent caput, id eſt, ſtatum ſeu perſonam; ſed dicuntur habere capitulum, quaſi minores capite, ſeu capite minuti. Plaut. in Aſinar. *Scribam huic te capitulo hodie facturum ſatis pro injuria.* Idem in Curculion. *Vbi quid ſubripuere, operto capitulo calidum bibunt.*

Digitized by Google

IN AGATHONE.

H*IC ultra conſuetudinem Arcarius Eccleſiæ Romanæ effectus eſt, & per ſemetipſum cauſam Arcariæ diſpoſuit, emittens videlicet deſuſcepta, per nomenclatorem manu ſua obumbrata: qui infirmitate detentus Arcarium juxta conſuetudinem inſtituit.* Theodorus Arch. Ravennas præter conſuetudinem Arcarius Eccleſiæ Romanæ factus eſt. Arcarius Eccleſiæ Romanæ eſt Præfectus Ærarii Eccleſiæ Romanæ. Arcarii ſunt præpoſiti Arcæ ſeu Ærario Principis, L. ult. C. *De ſuſcept. præpoſit. & Arcariis.* De quib. Sidon. libr. 7. cap. 7. *Arcariis pondera, menſuras allectis.* Hieronym. in epiſt. ad Roman. in illa verba, *Salutat vos Eraſtus Arcarius civitatis: Hic Arcarium ex Arcario dicit.* Ravennas dicitur functus officio Arcarii per ſe emittens per nomenclatorem deſuſcepta ſeu ſuſcepta. Suſcepta vel deſuſcepta ſunt ſecuritates ſuſceptæ pecuniæ vel annonæ fiſcalis, quæ dantur ſolventibus à ſuſceptoribus, de quibus eſt tit. 6. libr. 10. id eſt, præpoſitis ſuſcipiendis annonis vel tributis. Gregor. libr. 8. epiſt. 10. *Poſt ſubditam deſuſcepto paginam.* Idem epiſt. 44. ejuſd. libr. *De cæteris verò rebus, quæ apud nos ſunt, pro memoria futuri temporis ex eiſdem ſuſceptum emittite.* Ait, per nomenclatorem. Inter officia Eccleſiæ Romanæ fuit nomenclator. Ordo Roman. *Poſt equum verò hi ſunt qui equitant, Vicedominus Veſtiarius, Nomenclator atque Sacellarius.* Annal. Franc. ad ann. 802. *Hujus factionis fuere principes Paſcalis Nomenclator & Campulus Sacellarius.* Anaſtaſ. in Conſtantino: *Coſmus Sacellarius, Siſinnius Nomenclator.* Archiepiſcopus Ravennas Pontificiæ dignitatis æmulus, ſuum habuit Nomenclatorem, ut patet ex hoc loco. Etiam in officio magiſtratuum fuit Nomenclator. Symmach. libr. 10. epiſt. 43. *Is cùm à me inſequente tuitionis auxilium popoſciſſet, & unius Nomenclatoris ut in urbe pacata, adminiculo fretus incederet.*

Ut etiam de Palatio caballos ſtratos dirigeret. Legatis Pontificiis caballi ſtrati diriguntur, honoris causâ. Caballus pro equo: hinc Caballarii Equites. Otho Friſingenſ. de geſt. Frideric. I. libr. 1. cap. 24. *Sed de Caballariis nobilitatis tuæ.* Caballicata equitatus. Luitprand. libr. 3. cap. ult. *Quumque eodem perveniſſet, & caballicatas ut vulgò aiunt, circum circa dirigeret.* Et caballicare idem eſt quod equitare. Idem libr. 2. cap. 4. *Ex dicto Burkardi Comitis, ſi Italienſes omnes uno uti tantùm modo calcari, informeſque non fecero equas caballicare*

caballicare, non ſum Burkardus. Et Anaſtaſ. ipſe in Conone: *Sed & pallio ad caballicandum uti licentiam ei conceſſit.* Pallio ad caballicandum uti à Juſtiniano permiſſum Conſtantino Diacono Rectori patrimonii Siciliæ, id eſt, equo ſtrato pallio; quod non congruebat Clericis, cap. *Clerici.de vit. & honeſt. Cleric.* Bern. ep. 42.

In baſilica quæ Trullus appellatur intra Palatium. Synodus VI. celebrata eſt Conſtantinopoli in Trullo. Trullus eſt Palatium Imperatoris, ut refert Auctor hîc & in Leone II. Synodus habita eſt in ſecretario baſilicæ quæ cohæret Trullenſi Palatio. Anaſtaſ. hîc: *Alia die catholicæ Fidei Defenſor pius Princeps in ſecretario reſidens, &c.* Et infr. eod. *Sequenti die in eodem ſecretario reſidente Synodo.*

Poſt hæc Patritii, Ypati omneſque inclyti introierunt. Ὕπατοι Græcis ſunt Conſules. Suidas ὕπατοι οἱ τῶν Ρωμαίων πολιτείαν διοικοῦντες. *Conſules qui Rempublicam Romanam adminiſtrant.* Inclyti ſunt Senatores. Anaſtaſ. in Conſtantino: *Cum Patritiis & omnibus inclytis.* Veteribus inclyti Summates. Plaut. in Pſeudol. *Viris cum ſummis inclytæ amicæ.* Idem in Perſa: *Jovi opulento inclyto, ope gnato.*

Et vocato Georgio Diacono & Chartophylace Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, præceptum eſt ei, ut juxta eorum notitiam Codices ex Bibliotheca Eccleſiæ ad medium deduceret. Chartophylax Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ erat cuſtos chartarii ſeu archivi Eccleſiæ. De quo Codin. de offic. Magiſtri Eccleſiæ cap. 1. Balſamon libr. 7. Jur. GR. de Cartophylac. Idem ad can. 18. Conc. Nicæn. & Meurſius in Gloſſar. in verbo Καρτοφυλάξ.

Eâ horâ ſancta Synodus unà cum Principe ejus orarium auferri juſſerunt à collo ejus, & exiliens Baſilius Epiſcopus Cretenſis Eccleſiæ, ejus orarium abſtulit, & anathematizantes projecerunt eum foris Synodum. Macarius Antiochenus Patriarcha ob hæreſim depoſitus in Synodo Trullenſi, per ademptionem orarii. Eodem modo Conſtantinus Antipapa depoſitus per demptionem & fractionem orarii. Anaſtaſ. in Stephano IV. *Iterum præfatus Conſtantinus ad medium allatus eſt, lectiſque ſacratiſſimis Canonibus, ita depoſitus eſt. accedens enim Maurianus Subdiaconus, orarium de ejus collo abſtulit, & ante pedes ejus projecit, & compages ipſius abſcidit.* Solemnis depoſitio Epiſcoporum fiebat detractione inſignium, quæ in ordinatione conferuntur, putà orarii, annuli, baculi: ex Conc. Tolet. IV. can. 27. Can. *Epiſcopus* 11. qu. 3. Benedictus Sedis Apoſtolicæ invaſor à Leone VIII. depoſi-

Digitized by Google

tus per abſciſſionem pallii, & fractionem ferulæ paſtoralis, ſalvo Diaconatu. Regino 2. Chronic. *Tunc Leo Apoſtolicus coadunata multorum Epiſcoporum Synodo eumdem Benedictum Romanæ Sedis invaſorem judicio omnium ab invaſo gradu depoſuit, & Pontificale pallium quod ſibi impoſuerat, abſcidit; ferulamque paſtoralem manu ejus abreptam, coram omnibus in fruſta confregit, & ad preces Imperatoris Diaconatûs ei tantùm gradu uti conceſſit.* Eodem jure Formoſus Portuenſis Epiſcopus Sedi Apoſtolicæ incubator, mortuus è ſepulcro detractus à Sergio Ro. Pontifice, & demptis Pontificiis veſtibus, tribuſque digitis abſciſſis in Tyberim projectus. Luitprandus libr. I. cap. 8. *Nam Formoſo defuncto, is qui poſt mortem Formoſi Papa conſtitutus eſt, expellitur, Sergiuſque Papa per Adelbertum conſtituitur, quo conſtituto, ut impius, doctrinarumque ſanctarum inſcius, Formoſum à ſepulcro extrahere, atque in Sedem Romani Pontificatus, ſacerdotalibus indumentis indutum collocare præcepit, cui & ait: Quum Portuenſis eſſes Epiſcopus, cur ambitionis ſpiritu Romanam univerſalem Sedem uſurpaſti? His expletis, ſacratis mox exutum veſtimentis, digitiſque tribus abſciſſis, in Tyberim jactare præcepit.* Idem Leo Oſtienſ. libr. 1. cap. 9. Sic depoſitio Magiſtratuum fit ablatis codicillorum inſignibus, L. *Judices.* C. *De dignit.* Et hoc eſt quod ait Jo. Chryſoſtom. in epiſt. ad Roman. cap. 53. reos damnatos priuſquam ſupplicio afficiantur, ſpoliari ornamentis dignitatis ſuæ. ἀφελόμενοι τὰ τῶν ἀξιωμάτων τιμῆς. Et exauctoratio Militum fit detractis inſignibus militaribus, L. 2. ff. *De his qui not. infam.* cap. 2. *De pœn.* in 6. id eſt, cingulo ſeu balteo & calcaribus, ut obſervatum eſt in degradatione Andreæ Hercle militis Anglici ob defectionem ad Scotum, de qua Thomas Walſingan in Eduardo II. ad ann. 1323. *Nempe primò degradatus eſt amputatis ſecuri ad talos ſuos calcaribus, & ſic viciſſim diſcinctus eſt baltheo militari ablatis calceis & chirothecis.* Similiter & reſtitutio Epiſcoporum fit redditis inſignibus Pontificiis, d. Can. *Epiſcopus.*

Deinde abſtulerunt de dyptichis Eccleſiarum nomina Patriarcharum, vel de picturis Eccleſiæ figuras eorum, aut in foribus, ubi ubi eſſe poterant, auferentes, id eſt, Cyri, Sergii, Pauli, Pyrri, Petri, per quos error orthodoxæ fidei uſque nunc pullulavit. In eadem Synodo nomina Patriarcharum damnatorum ob hæreſim ſublata de dypticis Eccleſiæ, & imagines eorum è foribus vel aliis locis Eccleſiæ ubi erant, eraſæ. Sic ubi Joannes Chryſoſtomus depoſitus eſt, nomen ejus demptum è dypticis Eccleſiæ, ſed poſt mor-

Digitized by Google

tem ejus ab Attico ſucceſſore reſtitutum. Socrat. libr. 7. cap. 25. Theodorit. libr. 5. cap. 34.

Imagines Patriarcharum Schiſmaticorum ſublatæ. Uti & tyrannorum imagines. Ambroſ. de interpellat. cap. 9. *Vide quemadmodum in civitatibus bonorum Principum imagines perſeverent, deleantur imagines tyrannorum.* Idem in Pſalm. 38. *Hic ſi quis tyranni imagines habeat, qui jam victus interiit, jure damnetur.* Idem de Offic. libr. 1. cap. 49. *Si tyranni aliquis imaginem habeat, nonne obnoxius eſt damnationi.* Philippici Imperatoris hæretici imago à Romanis in Eccleſiam non admiſſa. Anaſtaſ. in Conſtantino: *Hiſdem temporibus cùm ſtatuiſſet Populus Romanus nequaquam heretici Imperatoris nomen aut chartas vel figuram ſolidi ſuſcipere, unde nec ejus effigies in Eccleſiam introducta eſt, nec ſuum nomen ad Miſſarum ſolemnia proferebant.*

Hic ſuſcepit divalem juſſionem ſecundùm ſuam poſtulationem, ut ſuggeſſit, per quam relevata eſt quantitas, quæ ſolita erat dari pro ordinatione Pontificis facienda. Romani Pontifices coacti ſunt, ut & minores Epiſcopi, certam pecuniæ quantitatem præſtare Regibus Gothorum pro confirmatione. Caſſiod. libr. 8. epiſt. 35. Pulſis Gothis onus ſemel impoſitum facile ſtetit apud Imperatores Græcos. Et hoc turpe onus ſe ſubiiſſe dolens tradit Gregor. in 4. Pſalmo pœnitential. & Joann. Diaconus in ejus Vit. libr. 1. cap. 39. Nec meliùs actum eſt cum ſecutis eum Pontificibus, donec hoc onus remiſſum eſt Agathoni à Conſtantino Pogonato, ut refertur hîc, unde ſumptus eſt Can. *Agatho.* 63. diſt.

IN LEONE II.

LINGUA *quoque Scholaſticus.* Scholaſticorum appellatione intelliguntur Advocati, propter eloquentiæ ſtudium, quod in Scholis delibatur, L. 2. C. *De lucr. Advocat.* libr. 12. ab Officialibus Scholaſticis. Syn. Sardic. can. 12. ἢ σχολαστικὸς ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς. *Aut Scholaſticus de foro.* Baſil. epiſt. 241. εἰ δέ τινα δίκην γυμνάζει ὁ σχολαστικὸς ὁ δεῖνα ἔχει δικαστήρια δημόσια καὶ νόμους. Auguſtin. contra Julian. libr. 2. *Numquid Scholaſtici auditoriales, id eſt, poſtulantes in auditorio Iudicum.* Aliàs Scholaſticus accipitur pro diſerto. Auguſtin. de catechiz. rudib. cap. 9. *Sedulò monendi ſunt ſcholaſtici, ut humilitate induti chriſtiana, diſcant non contemnere, quos cognoverint morum vitia, quàm verborum amplius devitare.* Idem in Joann. cap. 7. *Qui enim habent cauſam, &*

Digitized by Google

volunt ſupplicàre Imperatori, quærunt aliquem ſcholaſticum juris peritum, à quo ſibi preces componebantur, &c. Idem de Tempore ſerm. 78. *Et quia imperiti & ſimplices ad ſcholaſticorum altitudinem non poſſunt aſcendere.* Salvian. de gubernat. Dei libr. 1. in præf. *Non id facere adniſi ſunt, ut ſalubres ac ſalutiferi, ſed ut ſcholaſtici ac diſerti haberentur.*

Hujus temporibus percurrente divali juſſione clementiſſimi Principis reſtituta eſt Eccleſia Ravennatis ſub ordinatione Sedis Apoſtolicæ, ut defuncto Archiepiſcopo, qui electus fuit, juxta antiquam conſuetudinem in civitatem Romanam veniat ordinandus. Conſtitutione Conſtantini Pogonati Eccleſia Ravennatenſis reſtituta eſt ordinationi Sedis Apoſtolicæ, ita ut Archiepiſcopus electus ordinandus eſſet à Romano Pontifice. Jam antè tempore Doni P. Reparatus Archiepiſc. Ravennas ſe ſubjecerat ordinationi Sedis Apoſtolicæ, ut refert Anaſtaſ. in Dono: *Hujus temporibus Eccleſia Ravennatum quæ ſe ab Eccleſia Romana ſegregaverat causâ autocephaliæ, denuo ſe priſtinæ Sedi Apoſtolicæ ſubjugavit.* Sed poſtea tempore Leonis II. ut res tutior eſſet, Conſtitutione Conſtantini Pogonati cautum eſt, ut Archiepiſcopus Ravennas electus, ordinationem ſeu conſecrationem peteret à Romano Pontifice, quia ex privilegio Conſtantis Cæſaris à tribus Epiſcopis ditionis ſuæ ordinabatur, & pallium petebat à Cæſare. Hieronym. Rubeus Hiſt. Ravennat. libr. 4.

Hic fecit conſtitutum quod archivo Eccleſiæ continetur, ut qui ordinatus fuerit Archiepiſcopus, nullam conſuetudinem pro uſu pallii aut diverſis officiis Eccleſiæ perſolvere debeat. Maurus Archiepiſcopus Ravennas concedente Conſtante Cæſare, ita ſe & ſucceſſores ſubduxit à Sede Apoſtolica, ut Epiſcopos ſibi ſubjectos ipſe ordinaret, & à tribus ſuæ Provinciæ Epiſcopis ordinaretur, neque confirmationem peteret à Romano Pontifice; verùm pallium à Cæſare acciperet. Hieron. Rubeus Hiſt. Ravenn. lib. 4. Archiepiſcopo Ravennate redeunte in fidem & obſequium Sedis Apoſtolicæ, edictum à Leone II. eſt, ut pallium peteretur à Ro. Pontifice, & ne eo nomine ulla conſuetudo, id eſt, cenſus perſolveretur. Pro conceſſione pallii nihil dari vel accipi debet, can. *Novit.* 100. diſt.

Sed & ne Mauri quondam Epiſcopi anniverſitas, aut agenda celebretur, ſed & typum autocephaliæ quem ſibi elicuerant, ad amputanda ſcandala Sedis Apoſtolicæ reſtituerunt. Leo II. vetuit ne dies anniverſarius ordinationis Mauri Archiepiſcopi Ravennatis Schiſ-

matici, qui valde infenſus fuit Sedi Apoſtolicæ, teſte Rubeo loco laudato, celebraretur; & ne agenda, id eſt, Miſſa pro defuncto fieret. Anniverſarius dies ordinationis Epiſcoporum ſolebat celebrari, can. *Solemnitates.* 1. *&* 2. *de conſecr.* diſt. Auguſtin. de verb. Dom. ſermon. 32. *Dies anniverſarius ordinationis Domini Senis Aurelii craſtinus illuceſcit; rogat & admonet per humilitatem meam, charitatem veſtram, ut ad baſilicam Fauſti devotione venire dignemini.* Epiſcoporum etiam annua agenda, id eſt, Miſſa pro defunctis ſolebat celebrari. De Epiſcopis Londinenſibus ſepultis in Eccleſia S. Pauli teſtatur Beda Hiſt. Anglic. lib. 1. cap. 3. *Habet hæc in medio pæne ſui altare in honorem Beati Gregorii Papæ dedicatum, in quo per omne ſabathum à Presbytero loci illius agendæ eorum ſolemniter celebrantur.* Agenda eſt ſolemne ſacrificium pro defunctis. Petrus Cluniacenſ. lib. 2. epiſt. 17. de obitu matris: *Tandem luctuoſa oratione finita, agendam incœpi.* Anniverſarium ſacrificium pro defunctis celebrandi uſum commendat Tertullian. de Monogam. *Et offert annuis diebus dormitionis ejus.* Utrumque & anniverſarium ordinationis & obitus demptum eſt Mauro Archiepiſcopo, quia in ſchiſmate vita functus eſt. Typus, id eſt, forma principalis autocephaliæ per Arch. Ravennatem à Principe impetratus, reſtitutus Sedi Apoſtolicæ, ne recidivæ litis materia eſſet. Forma autocephaliæ eſt, quæ dicitur cauſa autocephaliæ, id eſt, exemptionis. Anaſt. in Dono, loco mox laudato. Αὐτοκέφαλοι ſunt qui ſuperiorem non agnoſcunt: iidem dicti ἀκέφαλοι. Hinc acephali dicti Clerici, qui nulli parent Epiſcopo. Syn. Pariſ. apud Gratian. can. *Nulla.* 93. diſt. *Tales acephalos, id eſt, ſine capite priſca Eccleſiæ conſuetudo nominavit.* Conc. Mogunt. I. can. 22. *De Clericis vagis, ſeu de acephalis, id eſt, his qui ſunt ſine capite, neque in ſervitio Domini noſtri, neque ſub Epiſcopo, neque ſub Abbate.* Goffrid. Vindoc. lib. 2. ep. 27. *Acephali non ſumus, quia Chriſtum Salvatorem caput habemus, & poſt ipſum Romanum Pontificem.*

IN BENEDICTO II.

F*ECIT coopertorium ſuper altare cum clavis & faſtellis, & in circuitu palergium chryſoclavum.* Palergium eſt Phrygium, opus quod erat antiquum, à Græco παλαὶ & ἔργον. Anaſtaſ. infrà eod. *Et in circuitu palergium de holoſerico.* *Faſtellis*, malè pro haſtillis. Haſtillæ erant radioli aurei vel argentei. Anaſtaſ. in Leone III. *Sed & ſuper altare majus fecit tetra vela holoſerica alithi-*

Digitized by Google

na quatuor cum aſtillis & roſis chryſoclabis. Leo Oſtienſ. Chron. Caſſ. lib. 2. cap. 103. *Cum aſtili onichino.* Bulenger. de. Rom. Pontifice lib. 1. cap. 45. Alibi haſtilia ſunt vitium adminicula. Plin. lib. 17. [illegible] 23. *Gracilitate ſingularum vitium firmata circumligatis haſtilibus.* vulgò *échalats*.

Hic ſuſcepit divales juſſiones clementiſſimi Conſtantini Magni Principis ad venerabilem Clerum & populum, atque feliciſſimũ exercitum Romanæ civitatis, per quas cõceſſit ut perſona, qui electus fuerit ad Sedẽ Apoſtolicã, è veſtigio abſque tarditate Pontifex ordinetur. Ex cõſtitutione Conſtantini Pogonati conceſſum, ut libera ſit electio Rom. Pontificis, & electus mox ordinetur, non expectato aſſenſu Imperatoris. Ex antiqua conſuetudine Rom. Pontifex non ſolebat ordinari, niſi priùs obtento aſſenſu Imperatoris CP. Tempore Agathonis remiſſum eſt quidem vectigal quod ſolebat præſtari pro ordinatione Pontificis; ſed manſit onus expectandi aſſenſum Principis, can. *Agatho.* 63. diſt. donec hoc onus remiſſum eſt hac conſtitutione.

Hic unà cum Clero & exercitu ſuſcepit mallones capillorum Domni Juſtiniani & Heraclii filiorum clementiſſimi Principis, ſimul & juſſionem per quam ſignificat eoſdem capillos direxiſſe. Conſtantinus Pogonatus obtulit Benedicto P. mallonem capillorum filiorum, ut eis eſſet per adoptionem pater ſpiritualis. Ex more Longobardorum adoptio fiebat per tonſuram capillorum. Aymoin. Monach. lib. 4. cap. 57. *Pepigerat autem fœdus Carolus Martellus Princeps cum Luitprando Langobardorum Rege, eique filium ſuum Pipinum miſit, ut more fidelium Chriſtianorum ejus capillum primus attonderet, ut pater ille ſpiritualis exiſteret.* Idem Paulus Diacon. de geſt. Longobard. lib. 6. cap. 13. Mallones capillorum ſunt circi capillorum, à Græco μαλλὸς, quod Latinè ſonat vellus. Noſtris, *treſſes de cheveux*. Cincinnorum fimbrias dixit M. Tull. in Piſonem: *Erant illi comti capilli, & madentes cincinnorum fimbriæ.*

Hic dimiſit omni Clero, Monaſteriis, Diaconiæ, & Manſionariis auri libras triginta. Similiter Anaſtaſ. in Joanne V. *Hic dimiſit omni Clero, Monaſteriis, Diaconis & Manſionariis ſolidos mille & nongentos.* Idem in Gregorio II. *Hic dimiſit omni Clero, Monaſteriis, Diaconis & Manſionariis ſolidos duo millia.* Rom. Pontifices Eccleſiis & Monaſteriis & Diaconiis & Manſionariis nummos erogare ſolebant. Diaconiæ ſunt ſtationes, ſeu loci pii à Pontificibus conſtituti, in quibus annonæ diſtribuebantur egentibus. Plures fuiſſe in urbe locuples, teſtis eſt Anaſtaſ. in

Digitized by Google

Adriano: *Conſtituit Diaconias tres foras portam Beatorum Apoſtolorum Principis.* Idem in Gregorio III. *Item Diaconiam SS. Sergii & Bacchi, & concedens omnia, quæ in uſum Diaconiæ exiſtunt, ſtatuit perpetuo tempore pro ſuſtentatione pauperum in Diaconiæ miniſterio deſervire.* De quibus plura dixi in Gregorium lib. 4. epiſt. 24. Manſionarii ſunt æditui, ſeu cuſtodes ſacrarum ædium, de quibus fusè in eundem Gregor. lib. 3. epiſt. 51. Ideo à Romanis Pontificibus his erogari ſolebant pecuniæ ad tutelam & refectionem ſacrarum ædium.

IN JOANNE V.

H*IC poſt multorum Pontificum tempora vel annorum juxta priſcam conſuetudinem à generalitate in Eccleſia Salvatoris, quæ appellabatur Conſtantiniana, electus eſt, atque exinde in Epiſcopio introductus.* Ex antiqua conſuetudine electio Romani Pontificis ſolebat fieri in Eccleſia Salvatoris, quæ eſt Baſilica Lateranenſis; & Palatium Lateranenſe, quod eſt junctum Baſilicæ, erat Sedes Pontificum. Anaſtaſ. ipſe in Conone: *Clerus quidem adunatus ante fores Baſilicæ Conſtantinianæ ſuſtinebat, &c.* Idem in Stephano III. *Quem omnes ſincera mente cum laudis præconiis in Baſilicam Salvatoris, quæ appellatur Conſtantiniana, deportaverunt; & exinde intus venerunt, in Patriarchium juxta morem intromiſerunt.* Hinc rejecta eſt electio Urſicini facta in Schiſmate contra Damaſum, quòd facta eſſet ἐν ἀποκρύφῳ τόπῳ, in Baſilica ſcilicet Scicinini. Socrat. lib. 4. cap. 24. Ammian. lib. 27. id eſt, in loco inſolito.

Necnon & alias divales juſſiones relevantes annonæ capita patrimoniorum Siciliæ & Calabriæ non pauca. Eccleſia Romana habebat ampliſſimum patrimonium in Calabria & Sicilia, quod præſtabat onus capitationis, ſicut cætera prædia utriuſque Provinciæ. Leo Imperator Siciliæ & Calabriæ impoſuit tributum in capita, φόρους κεφαλικούς. Cedreno in Leone. Sed hoc onus remiſſum eſt conſtitutione Conſtantini Pogonati. Annonæ capita dixit pro capitatione, quia imponitur in ſingula capita, ut capita dicuntur pabula jumentorum, quia præſtantur militibus juſtis capitibus, id eſt, pro modo capitum, L. *Provincialium.* C. *de erog. milit. ann.* lib. 12. Ammian. lib. 22. *Pabula jumentorum vulgò dictitant capita.* Tempore Cononis à Juſtiniano II. defenſoribus patrimonii Eccleſiæ Romanæ, quod erat in Brutiis & Luca-

Digitized by Google

nia, remiſſa ſunt etiam annua annonæ capita quæ præſtabantur. Anaſtaſ. in Conone: *Hujus temporibus pietas imperialis relevavit per ſacram juſſionem ſuam ducenta annonæ capita, quæ patrimonii Cuſtodes Brutiis & Lucaniæ annua perſolvebant.*

Propter tranſgreſſionem ordinationis Eccleſiæ Turritanæ, quam ſine auctoritate Pontificis fecerat Citonatus Archiepiſcopus Caralitanus. Sardinia inſula fuit proprietatis Eccleſiæ Romanæ ex donatione Conſtantini. Anaſtaſ. in Sylveſtro. Hinc Rom. Pontifex ſibi vindicavit ex conſuetudine ordinationem Epiſcoporum Sardiniæ, neglecto Caralitano Archiepiſcopo, qui eſt Metropolitanus: ſed quia Caralitanus jure Metropolitico intendebat ſe habere jus ordinandi Epiſcopos totius Inſulæ, ab hoc jure ſuſpenſus eſt, id eſt, interdictus conſtitutione Martini. Et quia Epiſcopus Turritanus ordinatus fuerat à Caralitano Metropolita ſine conſenſu Rom. Pontificis, ejus ordinatio irrita dicta eſt.

IN CONONE.

UT *reſtituatur familia ſupraſcripti patrimonii, quæ in pignore à militia detinebatur.* Familia patrimonii Eccleſiaſtici eſt grex ſervorum, qui addicti erant agri colendi cauſâ. Servi Eccleſiæ, imò & liberti, id eſt, ſervi manumiſſi dicuntur de familia Eccleſiæ, Can. 8. 12. qu. 2. ut liberti privatorum dicuntur de familia patroni, L. *Cùm Pater. §. Fidei. de legat.* 2.

Hic ultra conſuetudinem abſque conſenſu Cleri in antipatia Eccleſiaſticorum Conſtantinum Diaconum Eccleſiæ Syracuſanæ Rectorem in patrimonio Siciliæ conſtituit. Ex conſuetudine Subdiaconi Eccleſiæ Rom. mittebantur à Pontifice, non ſine conſenſu Cleri ad regimen patrimonii Eccleſiæ Rom. in Sicilia, Can. *Pervenit.* 11. qu. 1. Can. *Valde neceſſarium.* 94. diſt. Hinc notatur Conon, quòd præter conſuetudinem, ſine conſenſu Cleri, patrimonio Eccleſiæ Romanæ in Sicilia Rectorem impoſuerit Diaconum Eccleſiæ Syracuſanæ.

IN SERGIO.

HIC *tempore Presbyteratus ſui impigrè per cimiteria diverſa Miſſarum ſolemnia celebrabat.* In cœmiteriis erant oratoria, ſeu altaria, in quibus fiebant ſtationes & conventus Chriſtianorum orationis cauſâ, & Miſſæ celebrabantur. Anaſtaſ. in Gregor.

Digitized by Google

Gregor. III. *Item in cimiterio ſanctæ Petronillæ ſtationem annuam dari inſtituit.* Hinc tempore Decii vetitum Chriſtianis, ne in cœmiteria pedem inferrent. Pontius Diaconus in Vit. Cyprian. apud Surium Sept. 14. *Præceperunt etiam ne in aliquibus locis conciliabula fiant, nec cœmeteria ingrediantur.* Populum Alexandrinum ne communicaret cum Georgio pſeudoepiſcopo orationis cauſâ in cœmiterium ſeceſſiſſe narrat Socrates lib. 2. cap. 23. τῇ ἑβδομάδι μετὰ τὴν ἁγίαν πεντηκοστὴν ὁ λαὸς νηστεύσας ἐξῆλθε παρὰ τὸ κοιμητήριον εὔξασθαι. *Hebdomade enim quæ eſt poſt ſanctam Pentecoſten, populus cùm jejunaſſet, orationis cauſâ, egreſſus eſt ad cœmiterium.* Idem Theodorit. lib. 2. cap. 14.

Et ingreſſus denominatum ſanctiſſimum electum ſalutavit, ac oſculatus eſt. Theodoro & Paſchali in concurſu electis, Sergius ſchiſmatis ſolvendi cauſâ electus, Theodorus unus è duobus in ſchiſmate electis, ad Sergium acceſſit per adorationem & oſculum. Cardinales & Epiſcopi admittuntur quaſi fratres ad oſculum Summi Pontificis, imò & ipſi Abbates exempti, Cap. *Cùm olim. de privileg.* Epiſcopi etiam propter reverentiam ordinis admittuntur ad oſculum Principis. Ambroſ. epiſt. 27. de legatione ad Maximum Tyrannum Treviris ſedentem: *Vbi ſedit in conſiſtorio, ingreſſus ſum, aſſurrexit ut oſculum daret.* Hilar. Pictav. contra Conſtantium: *Oſculo Sacerdotes excipis, quo & Chriſtus proditus eſt.* Laïci in ordinatione Rom. Pontificis oſculantur pedes. Anaſtaſ. in Valentino: *Ac deinde condignis gloriæ laudibus, & honoris amplitudine ad Lateranenſe Patriarchium ab ipſis deductus, & in Pontificali eſt poſitus throno, cujus ovanter ab omni Romanorum Senatu, pedibus oſculatis, &c.* Etiam Cardinales in ordinatione Pontificis demittunt ſe ad oſculum pedum. Radevic. de geſt. Frideric. lib. 2. cap. 66. *Deinde ſicut mos eſt, Domini Cardinales & Clerus Romanus, totus qui præſens erat, & qui poſtea confluxerat, populique Romani pars maxima pedes ejus oſculati ſunt.* Et Petrus Damiani Cardinalis & Hoſtienſis Epiſcopus conſultus de Cadalono Antipapa, & Alexandro II. uter verus Pontifex judicandus eſſet, lib. 3. epiſt. 4. *Manus do*, inquit, *plantas oſculor, & non modò ipſum Apoſtolicum, ſed etiam Apoſtolum, ſi jubetis, appello.* Etiam ipſi Imperatores oſculantur pedes Pontificis. Conſtantini Pontificis pedes oſculatus eſt Juſtinianus II. de quo Anaſtaſ. in Conſtantino: *In die autem quâ ſe invicem viderunt, Auguſtus Chriſtianiſſimus cùm regno in capite ſeſe proſtravit, pedes oſculans Pontificis.* Siginolfus Princeps Beneventanorum à Sergio II. benedictionem ſuſcepit, priùs oſcu-

L

Digitized by Google

latus pedes Pontificis. Anaſtaſ. in Sergio II. *Quem Præſul cùm ſuſcepiſſet, ſolo proſtratus, pretioſos ipſius pedes humiliter oſculatus eſt, & ab eo benedictione ſuſcepta, ab ejus conſpectu egreſſus eſt.* Denique in electione Rom. Pontificis mos antiquus fuit oſculandi pedes electi. Idem in Leone IV. *Qui morem conſervantes antiquum, omnes oſculati ſunt pedes.* Idem in Benedicto III. *Et procedentes veſtigia ipſius oſculari cœperunt.*

Prædictus verò Paſchalis, non poſt multum tempus, & ab officio Archidiaconatus, pro aliquibus incantationibus & lucis quos colebat, vel ſortibus quas cum aliis reſpectoribus tractabat, Dei beatique Apoſtolorum Principis Petri interveniente judicio privatus eſt. Paſchalis Archidiaconus Eccleſiæ Romanæ depoſitus ob aliquas incantationes, & cultum lucorum quos colebat cum aliis reſpectoribus, id eſt, cultoribus. Erant qui ad arbores vel fontes vota & preces faciebant. Syn. Altiſſ. can. 3. *Non licet inter ſentes, aut arbores ſacrivos, vel ad fontes vota exolvere.* Reſpectare, verbum frequentativum, idem quod colere, cum reverentia reſpicere. Velleius Patercul. lib. 2. *Impetratoque ut manum contingeret, reverſus in naviculam ſine fine reſpectans Cæſarem, ripæ ſuorum appulſus eſt.* Inde reſpectores.

Miſſus in locellum, quod ſcebrum chartale vocitatur, in hanc Romanam urbem ad confirmandum. Scebrum eſt horreum, inde emendandus Ingulphus in Chronic. Croyland. *Cœpit, largiente Domino, bonis omnibus abundare, ut tam in theſauris ac ſcauris, quàm in terris ac tenementis, ei pro primis amiſſis duplicia poſtmodum redderentur.* Pro *ſcauris*, lege *ſcebris*, vel *ſcearis*.

Imperator Sergium Magiſtrianum in ſpretum prænominati Pontificis Romam mittens. Magiſtriani ſunt agentes in rebus, ſic dicti, quia inter officia palatina militabant ſub diſpoſitione Magiſtri officiorum. Ambroſ. de Offic. lib. 2. cap. 27. *Legebatur reſcripti forma directio Magiſtri officiorum ſtatuta, agens in rebus imminebat.*

Oratione itaque facta, ſigillum expreſſum abſtulit, locellum aperuit, in quo interius plumacium ex holoſerico ſuperpoſitum, quod ſtauracis dicitur, invenit. Capſa argentea, in qua erat portio ligni Crucis Dominicæ, ſigillo erat obſignata. Thecæ reliquiarum ſolebant ſigillo obſignari. Gregor. Turon. de Mirac. Martyr. lib. 1 cap. 33. *Veniens verò Abbas, ablato ab armario ſigillo, capſam reperit obſeratam.* Ligno crucis ſuperpoſitum erat plumacium ex holoſerico. Plumacium erat velum è panno ſerico, in modum plumarum avium contexto. Ambroſ. epiſt. 27. *Cùm de eo convenirem Comites ejus, ne ſine veſte, ſine plumatio paterentur extrudi ſenem.* Et hoc eſt quod

Digitized by Google

vocabant opus plumarium ſeu plumatile. Plautus in Epidico: *Cumatile, aut plumatile.* Plumatum. Petron. in Satyric. *Plumato amictus aureo Babylonico.* Greg. Turon. de Mirac. Martyr. lib. 1. cap. 97. *Extat menſa niveis velata mantilibus, opere plumario exornata.* Inde plumarii ſunt artifices, qui id genus veſtis contexunt, L. 2. Cod. *de excuſ. artific.* lib. 10. Jul. Firmic. Matheſ. lib. 3. cap. 10. *Linteones aut plumarii.* Idem cap. 13. ejuſd. libri: *Facient linteones, aut tunicarum textores plumarios.* Et hoc genus veſtis pretioſiſſimum fuit. Vopiſcus in Carino: *Quid lineas petitas Ægypto loquar, quid Tyro & Sydone tenuitate perlucidas, micantes purpura, plumandi difficultate pernobiles.* Nec modò veſtes, imò & loricæ ſolebant contexi ſquammis ſeu laminis ferreis in modum plumarum. Virgil. 11. Æneid.

Quem pellis ahenis
In plumam ſquammis, auro conſerta tegebat.

Et vela ante fores ædium plumario opere texta poni ſolebant. Anaſtaſ. in Gregorio IV. in fin. *Et velum ante januas linteum plumatum unum.* Ait ex holoſerico quod ſtauracis dicitur. Vela de ſtauracio ſunt vera è ſerico vel purpura variis floribus, vel figuris intexta, quæ è Tyro petebantur: unde & Tyria dicta. Anaſtaſ. *De ſtauracis ſeu Tyria.*

De qua tractis quatuor petalis, in quibus gemmæ clauſæ erant. Petalum à Græco πέταλον, eſt corona aurea quam geſtabant Sacerdotes, vel qui erant è genere Sacerdotum, ut Joannes Apoſtolus & Jacobus frater Domini. De Joanne Euſeb. lib. 3. cap. 25. ὡς ἐγενήθη ἱερεὺς, τὸ πέταλον πεφορηκῶς. *Cùm eſſet Sacerdos, petalum geſtavit.* De Jacobo Epiphan. in Panar. Hæreſ. 29. ἀλλὰ καὶ τὸ πέταλον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐξῆν αὐτῷ φέρειν.

Et ineffabilem portionem ſalutáris ligni dominicæ Crucis invenit, quæ etiam ex die illo pro ſalute humani generis ab omni populo Chriſtiano die exaltationis ſanctæ Crucis in baſilica Salvatoris, quæ appellatur Conſtantiniana, oſculatur ac adoratur. In die exaltationis Crucis dominicæ ſolemnis inſtituta eſt adoratio Crucis per oſculum in baſilica Lateranenſi. Pagani etiam ſolebant oſculari ſigna deorum: inde ſigna deorum videbantur trita oſculis. Lucret. lib. 1.

Tum portas propter ahenas
Signa manus dextras oſtendunt attenuari
Sæpe ſalutantum tactu præterque meantum.

Trullum verò ejuſdem Eccleſiæ fuſis chartis plumbeis cooperuit, atque munivit. Trulla vas vinarium concavum. M. Tull. Verr. 6. *Erat*

Digitized by Google

etiam vas vinarium, ex una gemma pergrandi. Apitius de Re culin. lib. 4. *Quotquot lagana poſueris, tot etiam trullas impleto, deſuper adjicies vinum.* Hinc detrullare eidem paulò antè, pro è trulla diffundere. *Et in patella alternis detrullare convenit.* Trulla excavata cum manubrio aureo. Hinc Trullus dici potuit fornix ſeu camera Eccleſiæ, quia erat in modum Trullæ, & inde Trullus nomen palatii Imperatoris Conſtantinopoli. Tectum Eccleſiæ è chartis, id eſt, tabulis plumbeis. Anaſtaſ. in Gregor. III. *Item in baſilica ſanctæ Dei Genitricis, quæ ad Martyres dicitur, tectum vetuſtâ incuriâ demolitum, purgari fecit ad purum, & cum calce abundantiſſima ſeu chartis plumbeis à novo reſtauravit.*

Baſilicam ſanctæ Aureæ in Oſtiis. Hæc eſt baſilica S. Aureæ Virginis & Martyris in oſtiis Tyberis. Martyrol. R. 24. Auguſt. *Apud Oſtia Tyberina ſanctæ Aureæ Virginis & Martyris.* Hinc emendandus locus mendoſus Anaſtaſ. in Leone III. *Sarta tecta verò Eccleſiæ beatæ Aareæ ſitæ in Oſtia, omnia noviter reparavit.* Lege *Aureæ.* Hanc emendationem tuetur Leo IV. in can. *Igitur.* 23. qu. 8. *Summus autem Præſul Miſſam in Eccleſia B. Aureæ celebravit.* Aureæ nomen tributum Petronillæ Petri Apoſtoli filiæ. Ejus monumento inſcriptum Aureæ Petronillæ refert Sigebert. in Chronic. ad ann. 758.

Hic ſtatuit ut tempore confractionis Dominici corporis, Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miſerere nobis, à Clero & populo decantaretur. Sergius Pontifex ab Anaſtaſio dicitur auctor hujus inſtituti, ut *Agnus Dei* decantetur in celebratione Miſſæ. Hujus inſtituti meminit Alcuinus de divin. offic. cap. 40. Alii tamen volunt hoc inſtitutum in Conc. Nicæno, quod probant ex ipſo Conc. Nicæn. Arabico. Anno 1183. Mariam Virginem fabro lignario apparuiſſe, eique tradidiſſe ſigillum imagine ſua & Chriſti nati inſculptum hac inſcriptione circumſignatum, *Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem*, tradit Robert. Abbas Montenſis in Supplem. Sigebert.

Conſtituit autem ut diebus Annuntiationis Domini, Nativitatis & Dormitionis ſanctæ Dei genitricis ſemperque Virginis Mariæ, ac ſancti Simeonis, quod Hypapantem Græci appellant, Litania exeat, & ad ſanctam Mariam populus occurrat. Hypante ſeu Hypopante, Græcis eſt feſtum occurſus, quod apud Latinos feſtum Purificationis dicitur ab occurſu Simeonis. Paul. Diac. lib. 16. in Juſtiniano: *Et eodem anno Hypopante Domini ſumpſit initium, ut celebraretur apud Byzantium ſecunda die Februarii menſis.* Siffrid. Preſbyt. Miſ-

Digitized by Google

nenſ. Epitom. lib. 2. ad ann. 551. *Sub Pelagio Papa & Iuſtiniano Imperatore ſumpſit initium apud Conſtantinopolim, ut ὑπαντὴ Domini, id eſt, Purificatio beatæ Mariæ Virginis ſolenniter celebraretur.* Idem Anaſtaſ. in Hiſt. *Anno decimo quinto Imperii Iuſtiniani Hypapanti Domini ſumpſit initium, ut celebraretur apud Byzantium die ſecunda Februarii menſis.*

IN JOANNE VI.

SACERDOTES *apud foſſatum, in quo in unum convenerant, in unum miſit.* Joannes Pontifex miſit Sacerdotes ad compeſcendum tumultum militum qui erant apud foſſatum, id eſt, in caſtris juxta Urbem. Foſſata ſunt caſtra militum, quia vallo ſeu foſſa munita erant. Anaſtaſ. infr. eod. *Et uſque in loco qui horrea dicitur, foſſatum feciſſet.* Idem in Stephano III. *Ipſi verò Franci introeuntes cluſas, cunctum foſſatum Longobardorum, poſt peractam cædem abſtulerunt.* Idem in Gregorio IV. de munitione Oſtiæ: *Et à foris non longè ab eiſdem muris ipſam civitatem altiori foſſato præcinxit.* Inde munitiones in limite diſpoſitæ caſtra dicta, quia è caſtris initium cœpere. Annal. Franc. ad ann. 801. *Alter Sarracenus de Africa Legatus Amirali Abraham qui in confinio Africæ, in foſſato præſidebat.* Etiam Prætoriæ cohortes juxta muros urbis caſtra poſuere. Tacit. 6. Annal. de Sejano Præfecto Prætorio: *Vim Præfecturæ modicam antea intendit, diſperſas per Urbem cohortes, una in caſtra conducendo.* Hinc Prætoriani milites, licèt in Urbe militent, pro abſentibus Reipublicæ causâ habentur, L. *Milites.* L. *Qui mittuntur.* ff. *Ex quib. cauſ. major.*

Et illum cum ſuo hoſte ad propria repedare fecit. Hoſtis eſt exercitus, ſic dictus, quia in hoſtem inſtruitur. Aimoin. Continuator. lib. 5. cap. 22. *Sarraceni de Baira egredientes, & hoſtem Ludovici poſt tergum ſequentes.* Idem cap. 28. ejuſd. libri: *Indè hoſtem quam maximam potuit, cum Carlomanno direxit.* Villelm. Tyrius libri 9. cap. 3. *Vt interim cum ſuis hoſtibus in regno moram facere poſſet, allegabat.* Ivo Carnot. epiſt. 28. *Et excommunicatos in hoſtem mittere non debeo.* Paul. Varnefrid. de geſt. Longobard. lib. 2. cap. 32. *His diebus multi nobilium Romanorum, ob cupiditatem interfecti ſunt; reliqui verò per hoſtes diviſi, ut tertiam partem ſuarum frugum Langobardis perſolverent, tributarii efficiuntur.*

Digitized by Google

IN JOANNE VII.

FECIT *verò & imagines per diverſas Eccleſias, quas quicumque noſſe deſiderat in eis, ejus vultum depictum reperiet.* Statuæ & imagines Imperatorum adorabantur, & paſſim ponebantur in templis & foro. Ambroſ. Hexamer. lib. 6. cap. 9. *Sola ære fuſa Principum capita, & ducti vultus de ære, vel marmore, ab hominibus adorantur.* Idem de interpell. cap. 9. *Vide quemadmodum in civitatibus bonorum Principum imagines perſeverent, deleantur imagines tyrannorum.* Corippus de Laudib. Juſtin. lib. 3.

——— Pictus ubique
Juſtinianus erat, Dominis pictura placebat,
Gaudebantque ſui genitoris imagine viſa.

Hujus temporibus Aripertus Rex Longobardorum donationem patrimonii Alpium Cottiarum, quæ longa per tempora à jure Eccleſiæ privata fuerat, ac ab eadem gente deſtruebatur, in libris aureis exaratam jure proprio Beati Apoſtolorum Principis Petri reformavit. Donatio regia in Eccleſiam aureis literis ſcripta memoratur. Diplomata Imperatorum aurea Bulla obſignata tradit Pachymeres in Paleologo lib. 5. cap. 20. ὁ βασιλεὺς αὐτίκα προστάττει, καὶ λόγος ἐκτίθεται χρυσοβούλλειος. *Juſſu Imperatoris evulgatum ſtatim diploma eſt, aurea munitum bulla.* Idem in Andronic. libr. 1. cap. 2. αἱ γὰρ διὰ χρυσοβουλλείων λόγων πίστεις. *Nam fides data diplomatibus aureâ bullâ munitis.*

Leonem etiam & Tiberium, qui locum ejus uſurpaverant, cepit, & in medio Circo coram omni populo jugulari fecit. Leo & Tiberius invaſores Imperii in Circo ſtante populo trucidati. In Circo conciones & concilia habebantur. Livius libr. 9. *Concilium populorum omnium habentibus Anagninis in Circo, quem maritimum vocant.* Ammian. libr. 28. de Populo Romano: *Eiſque templum & habitaculum & concio & ſpes omnis Circus eſt maximus.* Ait, *ſpes omnis*, quia largitiones populares fiebant in Circo & theatro. Jo. Chryſoſtom. de diverſ. utriuſque Teſtam. loc. ſerm. de Circo. Qua de cauſa Imperatores imperium ineuntes procedebant in Circum largitionis causâ. Gregor. Tur. libr. 5. cap. 30. & libr. 6. cap. 30.

Digitized by Google

IN SISINNIO.

QUI *& calcaria pro reſtauratione murorum juſſit decoquere.* Calcaria eſt fornax calcis coquendæ cauſâ, L. *Aut damnum.* §. *In calcariam.* ff. *de pœn.* Tertull. de carne Chriſti: *Pervenimus igitur de calcaria, quod dici ſolet, in carbonariam.* Anaſtaſ. in Gregor. II. *Hic exordio Pontificatus ſui calcarias decoqui juſſit.*

IN CONSTANTINO.

COSMUS *Saccellarius, Siſinnius Nomenclator.* Saccellarius & Nomenclator cenſentur inter Officia Eccleſiæ Romanæ. Saccellarius eſt cuſtos ærarii Eccleſiæ. Anaſt. in Conſtantino: *Subdiaconus atque Saccellarius factus.* Idem in Gregor. II. *Hic ſub ſanctæ memoriæ Dom. Sergio Papa Subdiaconus atque Saccellarius factus.* Idem in Stephano IV. *Unà cum Sergio tunc Saccellario.* Idem in Leone III. *Similiter & Campulus Sacellarius.* Idem in Adriano II. *Ibi à Paulo librorum cuſtode, Joſeph vaſorum cuſtode, ſimulque Baſilio Saccellario, Eccleſiaſticis induti veſtibus, ſalutati.* Et diſtinguitur ab Arcario. Anaſtaſ. inf. *Saulum Diaconum & Vicedominum, Petrum Arcarium.* Nomenculator eſt monitor, qui Pontificem monet de proprio nomine accedentium ad Rom. Pontificem. De utroque Anaſtaſ. in Agathone, ubi dixi. Saccellarius fiſci eſt Procurator, ſeu Præfectus fiſci. Baldric. in epiſt. ad Henricum III. Imp. *Et ſicut liberalitas veſtra Sacellarium habet, qui cauſis ſupervenientibus cotidianas expenſas faciat; ita & ego Sacellarius eorum ſum, &c.* Jo. Diac. libr. 2. cap. 23. *Idem Gregorius juxta conſuetudinem ſuam præcepit Sacellario, ut duodecim peregrinos ad prandium invitaret.* Et paulò pòſt: *Et acceſſito Sacellario, cur contra juſſionem ſuam tertium decimum invitare præſumpſerit, inquiſivit.*

Sergium Abbatem Presbyterum, & Sergium Ordinatorem. Abbatem Preſbyterum ſignat, quia ab initio ſingula Monaſteria habebant unicum Preſbyterum, ſuum Abbatem, à quo Sacramenta peterent, & Miſſam audirent. Auguſtin. epiſt. quæ eſt 81 ſcripſit *Abbati Monachorum inſulæ Capraria & Compresbytero.* Idem de morib. Eccleſ. Catholic. libr. 1. cap. 33. *Vidi ego diverſoria Sanctorum Mediolani, non paucorum hominum, quibus unus Presbyter præerat, vir optimus & doctiſſimus.* Joannes Hieroſolymitanus Epiſcopus epiſt. quæ eſt

60. ſcribit, ſe ordinaſſe Paulinianum Preſbyterum Monaſterii Bethleemitici., quia B. Hieronymus ejus Monaſterii Præpoſitus non ſuſtinebat præ humilitate ſacramenta fratribus miniſtrare. Anaſtaſ. infr. in Stephano III. *Fulradum Abbatem & Presbyterum.* Ordinator eſt Magiſter ordinis Miſſæ, vel Didaſcalus ordinandorum. Ordinationem præcedit inſtructio ordinandorum; & ordinatis traditur ab Ordinatoribus libellus officialis, quo continetur ordo, id eſt, ratio Eccleſiaſtici Officii. Conc. Tolet. IV. can. 25. Can. *Quando.* 38. diſt.

Illic ſuſcepit ſigillum imperiale per Theophanium Regionarium. Sigillum imperiale hîc eſt præceptum Imp. ſigillo munitum, ut alibi ſigillum iconiæ ſeu imaginis Beatæ Mariæ, eſt inſcriptio imaginis. Robert. Montenſ. in Supplem. Sigebert. ad ann. 1183. *Anno ſuperiori apparuit Domina noſtra mater miſericordiæ ſancta Maria cuidam fabro lignario opus facienti in quadam ſilva, & obtulit ei ſignum iconiæ ſuæ & filii ſui Salvatoris noſtri, cujus ſic conſcriptio erat:* Agnus Dei, &c.

Occurrit Theophilus Patricius Extraticus Caraviſianorum, cum ſummo honore eum ſuſcepit. *Extraticus*, lege *Stratigus Scaraviſianorum.* id eſt, dux turmæ equeſtris militum. A Latino barbaro, *Scara*, quod idem eſt ac turma equeſtris. Aymoin. libr. 4. cap. 26. *Anno autem decimo Dagobertus collegit lectam è Franciæ bellatoribus ſcaram, quam nos turmam vel cuneum appellare poſſumus.* Hincmarus Remenſ. ad Epiſcopos diœceſis ſuæ, cap. 3. *Bellatorum acies, quas vulgari ſermone ſcaras vocamus.* Malè *ſcala*, pro *ſcara* legitur apud Vvillelm. Britonem Philippid. libr. 10.

In ſcala Regis, Regi lateraliter hærent.

Inde Scaritæ milites in ſcaram lecti. Fredegarius in Chronic. cap. 37. *Ibique Theodoricus, cum ſcarittis, virûmque decem millia acceſſit.* Scaraviſianos, ſeu Scaritas milites, de quibus agitur hîc, fuiſſe milites Francos, qui per ſcaras militabant ſtipendiis Græcorum, non levis conjectura eſt, quòd Francos Græcis in Oriente militaſſe ſcimus ex Cedreno in Conſtantino Monomacho; imò & Imperatores Byzantinos in ſui cuſtodiam Francis & Germanis uſos, qui bipennes geſtarent. Nicet. in Alexi Comneno.

Pontifex autem & ejus primates cum ſellaribus imperialibus, ſellis & frenis inauratis, ſimul & mappulis ingreſſi ſunt. Sellare hîc diſtinguitur à ſella: ſellare videtur eſſe pallium ſuperſtratum, quòd ornatus cauſâ imponitur ſellæ, *Houſſe.* Anaſtaſ. in Stephano

no III. *Cui & Viceſtratoris uſque in aliquantum locum, juxta ejus ſellarem properavit.* Idem pallium vocat Anaſtaſ. in Conone: *Sed & pallio ad caballicandum uti licentiam ei conceſſit.* Pontifex & Cardinales uſi frenis & ſellis deauratis. Epiſcopos ſuæ ætatis eadem de re notat Bernard. Clarevallenſ. epiſt. 42. ad Wilelmum Senonenſem. *Clamant verò nudi, clamant famelici, conqueruntur & dicunt: Dicite, Pontifices, in freno quid facit aurum?* Ne Clerici frenis, ſellis, pectoralibus, calcaribus deauratis utantur, vetat Conc. Lateranenſ. ſub Innocent. III. cap. *Clerici. de vit. & honeſt. Cleric.* Pontifex & Cardinales equitantes uſi ſunt mappulis in ſolemni pompa. Mappulæ ſunt linteolæ albæ, de quibus Gregor. Dialog. lib. 2. cap. 19. *Quadam verò die miſit ex more: ſed is qui miſſus fuerat Monachus, poſt admonitionem factam à Sanctimonialibus fœminis rogatus mappulas accepit, ſibique eas abſcondit in ſinu.* Et infr. *Cui ait: Numquid ego illic præſens non eram, quando ab ancillis Dei mappulas accepiſti? Qui mox ejus veſtigiis provolutus, ſtultè ſe egiſſe pœnituit, & eas, quas in ſinu abſconderat, mappulas abjecit.* Mappularum uſus communis fuit Epiſcopis & Diaconis Eccleſiæ Romanæ. Gregorius libr. 2. epiſt. 54. Unde ſumptus eſt Can. *Illud.* 93. diſt.

Apoſtolicus Pontifex cum camelauco, ut ſolitus eſt Romæ procedere, à palatio egreſſus, in Placidias uſque, ubi hoſpitatus erat, properavit. Camelaucum, ſeu camelaugum, eſt pileus quo utitur Pontifex, à Græco καῦμα, quòd proſit ad arcendum calorem. Suidas: Καμηλαύκιον παρὰ τὸ καῦμα ἐλαύνειν. *Quòd calorem arceat.* Etymologic. M. Καυσία εἴρηται μὲν καμελαύκιον, παρὰ τὸ ἐλαύνειν τὸ καῦμα. *Cauſia dicitur camelaucium, quòd arceat calorem.* Achmes Oneirocritic. cap. 219. Τὸ καμηλαύχιον ἐπὶ βασιλέως εἰς τὴν Αὐγοῦσταν, καὶ εἰς τέκνον κρίνεται. *Camelaucium Regis ad Auguſtam & ejus liberos refertur.* Camelaucum erat indumentum capitis commune Regibus & privatis, colore diverſum: ſed uſu factum eſt, ut camelaucum Romanis propriè dicatur pileus Pontificis. Papias: *Camelaucus veſtimentum Papæ.*

Hujuſque rei causâ zelo fidei accenſus omnis cœtus Romanæ urbis, imaginem, quam Græci Votaream, vel (ut alii legunt) *Pancaream vocant, ſex continentem ſanctas ac univerſales Synodos, in Eccleſia Beati Petri erexerunt.* Imago ſex univerſalium Conciliorum, quam Græci Votaream, vel Pancaream vocant, à Romana plebe erecta in Eccleſia Beati Petri. Hæc imago à Philippico Imp. Hæretico depoſita, à Theodoſio reſtituta Con-

M

Digitized by Google

ſtantinopoli. Anaſtaſ. in Gregor. II. *Protinus etiam ut ingreſſus eſt Theodoſius regiam urbem, imaginem illam venerandam, in qua ſanctæ erant ſex Synodi depictæ, & à Philippico nec dicendo fuerat depoſita, in priſtino erexit loco.*

Hujus temporibus duo Reges Saxonum ad orationem Apoſtolorum cum aliis plurimis venientes, ſub velocitate ſuam vitam, ut optabant, finierunt. Hic locus accipiendus eſt de Anglo-Saxonibus, anno Chriſti 689. apud *Sedente Sergio Ceadwalla, Rex Anglo-Saxonum, dimiſſo regno, venit ad limina Apoſtolorum, ut baptizaretur; & baptizatus eſt die ſabathi Paſchæ, & in albis poſitus deceſſit: & poſt eum Hun ejus ſucceſſor, cum triginta & ſeptem annis regnaſſet, & ipſe relicto regno ad limina Apoſtolorum profectus.* Et his temporibus frequens erat Anglorum peregrinatio ad limina Apoſtolorum, ut refert Beda libr. 5. cap. 7. *Quod his temporibus plures de gente Anglorum nobiles, ignobileſque, laïci & Clerici, viri ac fœminæ certatim facere conſueverunt.* Idem antè tradit idem Scriptor libr. 4. cap. 23. *Etiam Romam adire curavit, quod eo temporis magnæ virtutis æſtimabatur.* Idem Anaſtaſ. in Benedict. III. *Hujus temporibus Rex Saxonum nomine causâ orationis veniens, relictis omnibus ſuis rebus, regnum proprium ſuum dimiſit, Romam properans ad limina Apoſtolorum Petri & Pauli cum multitudine populi, &c.*

Et ex utriſque partibus ampliùs quàm viginti quinque plagarentur, atque interirent. Plagare eſt vulnus infligere. Auguſtin. de Civit. Dei libr. 21. cap. 11. *Laceſſivit Dominum vel plagavit.*

Donec Pontifex mitteret Sacerdotes cum Evangeliis & crucibus Domini, ſicque partes ſedarentur. Litaniæ, ſeu proceſſiones fiebant prælatis Evangeliis & crucibus. Epiſcopo occurri cum Evangelio moris erat. Ekkeard. Junior de Caſib. M. Sancti Galli, cap. 1. *Parat illico baſilicam & aram, parat tapetes, & pallio dorſili caminatam, Evangelio Epiſcopum, aliquos, qui aderant, Presbyteros recipere jubet.* Et infrà: *Poſt non multum quoque temporis, accidit Petrum etiam Veronenſem Epiſcopum à palatio redeuntem ſimili loci gratiâ inopinatum venire: fratres autem ſuſcipientes illum, quod melius quidem habebant, Evangelium ei offerebant.* Idem cap. 9. *Ad recipiendum enim Epiſcopum cum Evangelio, etiam ſi frater conſcriptus non fuerit, æquum eſſe ut pariter occurrant, omnes concordant. Suſcipitur Epiſcopus, Victor Evangelium obtulit ipſi, quod ubi ille oſculatur, Victor revertitur.* In Litaniis cruces præferri moris antiquiſſimi eſt. Ne Litaniæ ſine crucibus fiant, vetat

Digitized by Google

Nov. Juſtin. 123. cap. 32. In Litaniis mos erat ut crux aurea à Carolo Magno oblata præferretur ante Pontificem: de quo Anaſtaſ. in Leone IV. Occurſus ſolemnis Cleri Principibus & Dynaſtis cum crucibus fiebat. Gregor. Tur. libr. 10. cap. 9. *Ebraccharius verò uſque Venetias urbem acceſſit: miſerat enim ad eum obviam Epiſcopus Regalis Clericos ſuos cum crucibus & pſallentio, qui eos uſque ad urbem deduxerunt.* Lothario Imperatori obviàm itum cum crucibus & ſignis, id eſt, vexillis. Anaſtaſ. in Sergio II. *Obviàm illi ejus Sanctitas dirigens, venerandas cruces, item ſigna, ſicut mos eſt Imperatorem aut Regem ſuſcipere, ita eum cum ingenti honore ſuſcipi fecit.*

IN GREGORIO II.

HIC in Germania per Bonifacium Epiſcopum verbum ſalutis prædicavit, & gentem illam ſedentem in tenebris, doctrina lucis convertit ad Chriſtum. Bonifacius à Gregorio II. conſecratus Epiſcopus, & miſſus in Germaniam ad converſionem gentis, fuit primus Moguntinus Epiſcopus. Ad Romanum Pontificem pertinet ordinatio & miſſio Epiſcoporum ad converſionem infidelium. Hoc jure à Gregorio II. in Germaniam miſſus eſt Bonifacius: à Sergio ordinatus eſt Wilibrodus Clemens dictus, & miſſus ad converſionem Friſonum, qui primus fuit Trajectenſis Epiſcopus, de quo Anaſtaſ. in Sergio. Beda libr. 5. cap. 12. Sigebert. in Chronic. ad ann. 697. A Gregorio I. Auguſtinus miſſus eſt in Angliam feliciter ad converſionem Anglorum, de quo Gregorius ipſe lib. 5. ep. 53. & ſeq. Beda lib. 4. c. 23. & ſeq.

Et Longobardos penè trecentos cum eorum Caſtaldo interfecerunt. Caſtaldus, vel Gaſtaldus Longobardis eſt præpoſitus civitatis, vel caſtri. Paulus Varnefrid. de gent. Longobard. libr. 5. cap. 29. *Ipſumque Alzoronem mutato dignitatis nomine, de Duce Gaſtaldium vocitari præcepit.* Rainerius Gaſtaldeus Soranæ civitatis memoratur apud Leonem Oſtienſem Chronic. Caſſinenſ. lib. 2. cap. 33. Tacipertus Caſtaldius, & Ramingus Caſtaldus Tuſciæ. Anaſtaſ. in Zachar. Interdum Gaſtaldus pro Procuratore. Urban. II. in Can. *Salvator.* 1. qu. 33. *Defenſoris nomine Advocatum, ſive Caſtaldum & Judicem.* Pandulfus Gaſtaldus nominatur in inſcriptione Joannis VIII. epiſt. 215. Idemque Judex Capuanus, in epiſt. ejuſd. 217.

Anno præmiſſo in benedictionem à prædicto viro eis directis tri-

Digitized by Google

bus ſpongiis; quibus ad uſum menſæ Pontificis apponuntur. Ante annum quo Sarraceni duce Addiramen Rege in Galliam irruerunt, à Gregorio II. Eudoni Duci Aquitaniæ, benedictionis gratiâ miſſæ ſunt tres ſpongiæ, de his quæ in uſu erant ad detergendam menſam Pontificis: his conciſis in particulas, & diſtributis militibus, quotquot eas ſumpſere, è prælio in quo Carolus Martellus & Eudo conjunctis copiis Sarracenos ad internecionem fuderunt, incolumes & illæſi evaſere. Spongiæ erant in uſu ad detergendas menſas, ut probatur hoc loco, quem illuſtrat Martial. libr. 14. epigr. 144.

Hæc tibi ſorte datur tergendis ſpongia menſis Utilis.

Vel ad extergenda pavimenta. L. *Quæſitum. §. Item pertica.* ff. *de inſtruct. inſtrum. legat.* M. Tull. pro Sextio: *Meminiſtis tum, Judices, corporibus civium Tyberim compleri, cloacas reſarciri, ex foro ſpongiis effingi ſanguinem.* Hinc virgo Ægyptia, quæ fingens ſe ſtultam, præ humilitate cæteris miniſtrabat, dicebatur *σπόγγος τῆς συνοδίας, Spongia Monaſterii.* Pallad. Hiſt. Lauſiac. c. 40.

Hic Quadrageſimali tempore, ut in quinta feria jejunium, atque Miſſarum celebritas fieret in Eccleſiis, quod non agebatur, inſtituit. Etiam in Quadrageſima jejunium ſolvi perpetuum ab Apoſtolis inſtitutum fuit in gratiam Dominicæ Reſurrectionis. Gregor. in Evangel. homil. 16. *Quamvis ergo de Quadrageſimali tempore, eſt adhuc aliud quod poſſit intelligi: à præſenti etenim die uſque ad Paſchalis ſolennitatis gaudia ſex hebdomadæ veniunt, quarum videlicet dies quadraginta duo fiunt, ex quibus dum ſex dies Dominici abſtinentiæ ſubtrahuntur, non plus in abſtinentia quàm triginta ſex dies remanent.* Præter dies Dominicos etiam feria quinta de conſuetudine à jejunio Quadrageſimæ immunis erat; ſed Gregorius junior reſtituit jejunium etiam in feria quinta, & Miſſarum, id eſt, Officiorum ſolemnitatem per Quadrageſimam. Teſtis eſt Anaſtaſ. hîc & Microlog. de Eccleſ. obſ. cap. 50.

Caniſtra decem penſantia ſingula libras duodecim. Caniſtra erant vaſa argentea, in quibus reponebantur vaſa, id eſt, miniſteria ſacra. Anaſtaſ. in Benedicto III. *Caniſtra exafoci duo ex argento puriſſimo penſantia libras numero quatuor & ſemis.* Locus eſt valde corruptus; & ita reſtituendus videtur, caniſtra exaphodia, à Græco ἐφόδιον, quod eſt ſacrum Viaticum. Conc. Nic. can. 12. quia erant caniſtra, in quibus reponebatur Corpus Domini. Hieronym. ad Ruſticum de B. Exuperio: *Nihil illo ditius qui corpus Domini caniſtro vimineo, ſanguinem portat in vitro.* Inde re-

Digitized by Google

ſtituendus eſt alter locus depravatior Anaſtaſ. in Leone III. *Caniſtrum ex cede Caſolii penſantem libras duodecim & ſemis.* Necnon & illud ejuſdem in Paſchali : *Fecit jam prædictus Pontifex caniſtra Enaſoti ex argento duo.* Et illud ejuſdem in Gregorio IV. *Obtulit etiam caniſtra enna ſodia duo.* Olim pocula menſis apponebantur in caniſtris argenteis. Servius in illum locum 1. Æneid.

Qui dapibus menſas onerent, & pocula ponant:
Veteribus non in manus dabantur pocula, ſed menſis apponebantur; & hodie apud plures pocula in caniſtris argenteis apponuntur, quæ caniſtra ſiccaria dicuntur.

Et ante corpus Apoſtoli poneret mantum, armilauſam, balteum, ſpatam, atque enſem deauratum, necnon coronam auream & crucem argenteam. Luitprandus Rex Longobardorum fractus Pontificis precibus ante altare D. Petri depoſuit veſtes regias & ornamenta, mantum, armilauſam, balteum & ſpatham. Mantum eſt breve palliolum, quod tegit humeros, & ad manus pervenit tantùm. Iſidor. Origin. libr. 19. cap. 24. *Mantum Hiſpani vocant, quòd manus tegat tantùm: eſt enim breve amictum.* Mantum ponitur hîc inter ornamenta regia, inter Pontificia ponit Radevic. de geſt. Frideric. libr. 2. cap. 62. *Multi ex noſtris dicunt vidiſſe Cancellarium undecimo die ab Vrbe exiſſe ſine manto, ſine ſtola, ſine albo equo, & ſine omni habitus munitione, cum pellibus regio pallio coopertus, & cum nigro almutio uſque ad ciſternam.* Inter veſtes regias ponitur armilauſa. Eſt veſtis militaris, quæ armos, id eſt, humeros tegit, & pertinet ad genua, ut ſit expeditior. Paulin. epiſt. 7. ad Severum : *Sibi ergo ille habeat armilauſam ſuam, & ſuas caligas, & ſuas buccas.* Idem epiſt. 13. ad eundem: *Cùm præterea facie non minùs quàm armilauſa ruberet.* Armilauſæ etymon ab armis ſignat Iſidor. Orig. libr. 19. cap. 22. *Armelauſa vulgò vocata, quòd antè & retrò diviſa, atque aperta eſt, in armos tantùm clauſa, quaſi armiclauſa, c literâ ablatâ.* Suidas : Ἀρμιλαύσιον παρὰ τὸ ἄρμα, τὸ ἐπάνω τῶν ὅπλων. *Armilauſæ jungitur baltheum, quod eſt cingulum militare.* Paulin. epiſtol. 7. ad Severum: *Nec baltheo, ſed reſte ſuccincti.* Balteum oblationis causâ ſuper altare deponi moris antiqui fuit. Gregor. Tur. de Mirac. Martyr. libr. 1. cap. 61. *Igitur quodam tempore homo devotus balteum ex auro puriſſimo cum omni apparatu ſtudioſiſſimè fabricatum ſuper altare baſilicæ illius poſuit, orans ut in cauſis ſuis Martyris virtus dignaretur adeſſe.* Ait crucem argenteam.

Digitized by Google

Imperatores crucem auream in collo geſtabant. De Carolo M. teſtatur Ditmarus libr. 4. *Crucem auream, quæ in collo ejus pependit, cum veſtimentorum parte, adhuc imputribilium ſumens, cætera cum veneratione magna repoſuit.*

IN GREGORIO III.

NATALITIORUM *Miſſas.* Miſſæ natalitiorum, ſeu natalium Martyrum ſunt Miſſæ diei ſolemnis eorum ultimi agonis, quia eo die nati ſunt Chriſto. Anaſtaſ. in Gregorio III. *In die natalitiorum eorum, id eſt, SS. Apoſtolorum & Martyrum.* Idem in Adriano: *In natali Apoſtolorum, & in natali Pontificis.* Ambroſ. ſermon. 72. *Natali, ſicut dicunt, imminente vindemia, natalem ejus martyrii procuramus.* Tertull. de Coron. milit. cap. 3. *Oblationes pro defunctis, pro natalitiis annua die facimus.*

In Canone Miſſæ hoc adjecit. Canon Miſſæ eſt ſolemnis oratio, quâ conficitur corpus Domini. Ordo Rom. de ſacrific. Miſſ. cap. 12. *Orationem quam Canonem ſive actionem, propter regularem Sacramentorum confectionem, Romano more appellamus.* Et ita intelligendus eſt Gregor. lib. 7. epiſt. 63. *Quia orationem dominicam mox poſt Canonem dici ſtatuiſtis.* Et Leo Oſtienſ. Chronic. Caſſin. lib. 2. cap. 94. *Cumque ad eum Canonis locum perveniſſet, quo virorum ſolent recenſeri nomina.*

Quam inſtitutionem in eodem oratorio tabulis lapideis conſcribere fecit, in quo faciens pergulam, contulit dona diverſarum ſpecierum. Gregorius Pontifex condidit oratorium juxta Baſilicam beati Petri, & in eo extruxit pergulam, in qua propoſuit varia dona à ſe oblata. In Eccleſiis donaria oblata proponuntur in pergula. Anaſtaſ. infr. hoc loco: *Et ſuper eandem abſidem cruces argenteas tres, & cætera quæ in ornamento pergulæ, ſeu ad veſtes altaris ordinata ſunt.* Eo alludens Tertullian. adverſ. Valentinian. cap. 7. *Aliis atque aliis pergulis ſuperſtructis, & unicuique Deo per totidem ſcalas diſtributis.* Pergula eſt locus ſeu appendix ædium quâ proſpicitur in publicum. Diutino carcere multatus Fulvius tempore belli Punici II. quòd cum corona roſacea è pergula in forum ſpectare viſus eſſet. Plin. lib. 21. cap. 3. *Lucius Fulvius bello Punico II. cum corona roſacea interdiu è pergula ſua in forum proſpexiſſe dictus eſt, auctoritate Senatus in carcerem adductus, non ante finem belli emiſſus eſt.* Apellem tabulas pictas propoſuiſſe in pergula, & poſt tabulas latuiſſe, ut tranſ-

euntium judicia exciperet, ſcribit idem libr. 35. cap. 10. *Idem perfecta opera proponebat in pergula tranſeuntibus, atque poſt ipſam tabulam latens, vitia quæ notarentur, auſcultabat.* Servi etiam venum exponebantur in pergula. Plautus in Pſeudolo:

Te ipſum culleo ego cras faciam deportêre in pergulam.

Gabathas aureas duas, alias ſaxicas numero quinque. Gabathæ ſunt patellæ cavæ ex auro vel argento vel ære, in quibus ardebat oleum. Anaſtaſ. in Honorio: *Fecit & gabathas aureas quatuor, penſantes ſingulas libras ſingulas.* Etymon nominis ſignat Papias: *Gabatha patella vas quaſi cavata.* Hinc à Praſinis deriſus Phocas quaſi per inſaniam gabatha, vice poculi, uteretur. Anaſtaſ. in Hiſtor. *Phocas autem fecit Circenſem ludum, & Praſini conviciis eum laceſſere præſumpſerunt clamantes: In gabatha bibiſti, iterum ſenſum perdidiſti.* Eſt quoddam genus gabatharum quæ dicuntur ſaxicæ vel ſaxiſcæ. Anaſtaſ. in Benedict. III. *Gabatham ſaxiſcam ex argento puriſſimo unam, penſantem libras numero tres.* Fortè quaſi Saxoniciæ, quòd inventæ eſſent in Saxonia, quæ eſt provincia Germaniæ, ut Saxonicia eſt quoddam genus veſtis, petitum à gente Saxonum. Auctor quæſt. utriuſq. Teſtam. cap. 127. *Numquid non tunica mediocris hominis, quamvis munda, Imperatori tamen ſordida & illicita eſt, ſimiliter & Saxonicia Senatori.* Vel quia veniebant & fiebant Romæ in vico Saxonum. In Urbe fuit vicus Saxonum, cujus meminit Anaſtaſ. in Leone IV. *In ipſo pontificii ſui exordio Saxonum vicum validus ignis invaſit.* Aliæ ſunt gabathæ, quæ dicuntur interraſiles. Anaſtaſ. in Leone III. *Gabathas interraſiles novem, penſantes libras undecim.* Interraſiles dictæ, quia erant quaſi deraſæ, id eſt, puræ & ſimplices ſine cælatura. Idem in Gregorio IV. *Gabathas interraſiles quinque cum pedibus ſuis.* Sic aurum interraſile quaſi deraſum & æquatum. Plin. lib. 12. cap. 19. *Coronas ex cinnamo, interraſili auro incluſas, primus omnium in templis Capitolii, atque Pacis, dicavit Imperator Veſpaſianus Auguſtus.* Hanc interpretationem juvat idem lib. 17. cap. 23. *Deraſo cortice quatenus obruatur, unde & raſilem volunt deprimere ſulco.* Gabathæ fiebant in modum leonum vel aliarum belluarum. Idem in eodem: *Item gabatham ſaxiſcam habet in modum leonis.* Gabathis inſculpebantur gryphes & aliæ belluæ. Anaſtaſ. in Leone III. *Gabathas argenteas habentes gryphes deauratos.* Et ibid. *Gabata ſaxiſca in modum leonis.* Gabathæ pendebant in pergula ante altare. Anaſtaſ. in Leone III. *Necnon & gabathas fecit ex auro puriſſimo quindecim cum gemmis pendentes in pergula ante altare.*

Digitized by Google

Gabathæ genus patinæ veteribus notum. Martial. lib. 7. epig. 47.

Tranſcurrunt gabathæ, volantque lances.

Amulas ſuperauratas paria duo pendentes. Fibulatoria numero quinque. De amis ſeu amulis dictum eſt ſuprà. Fibulatoria ſunt veſtes eccleſiaſticæ, ut Dalmaticæ, & ſimiles quæ fibulis connectuntur. Anaſtaſ. in Leone IV. *Fibulatoria majora & minora quinque.* Trebell. Pollio in Claudio: *Saga fibulatoria.* Fibula eſt vinculum ex auro, argento vel ære, quo veſtes ſubnectuntur. Eo ſenſu conjunctivam velut fibulam apponi, ad conjungendas partes orationis, ait Tertull. adverſ. Hermogen. *Nam & artem ipſam velut fibula conjunctivæ particula ad connexum orationi appoſitum eſt.* Hinc fibula pro ipſa veſte fibulata. Leo Oſtienſ. Chronic. Caſſ. lib. 1. cap. 28. *Phialis quoque & hamulis, bocis, ac fibulis auri puriſſimi.* Virg. 4. Æneid.

Aurea purpuream ſubnectit fibula veſtem.

Valer. Flacc. 1. Argon.

At tibi collectas ſolvit jam fibula veſtes.

His affinia ſunt campeſtria, ſeu ſuccinctoria, quibus juvenes ſuccingebantur, cùm ſe exercerent in Campo Martio: unde & Campeſtrium nomen. Auguſt. de Civit. Dei lib. 14. cap. 16. *Et fecerunt ſibi campeſtria, id eſt, ſuccinctoria genitalium: porro autem campeſtria Latinum quidem verbum eſt, ſed ex eo dictum, quòd juvenes qui nudi exercebantur, in campo pudenda operiebant: unde qui ita ſuccincti ſunt, campeſtratos vulgus appellat.* Unde campeſtrati, ſuccinctoria habentes. Luitprand. lib. 6. cap. 4. *Adducti ſunt autem duo pueri nudi, ſed campeſtrati, id eſt, ſuccinctoria habentes.*

Aquamanile argenteum par unum. Aquimanile eſt vas è quo aqua funditur manus lavandi causâ. Anaſtaſ. in Sixto III. *Aquamaniles argenteos, penſantes ſingulos libras octo.* Paulus in L. 3. ff. *de ſupellect. legat. Vaſa aquaria, pelves, aquimanilia.* Varro de vit. pop. Rom. lib. 2. *Urceolum aquæ manile vocamus, quòd eo aqua in trulleum effundatur.* Aquamanus Anaſtaſ. infr. in Leone III. *Fecit aqua manus auri pempto deauratas paria duo.*

Et collare aureum cum gemmis pendentibus. Collare eſt monile è gemmis, colli mulierum ornamentum. Virgil. 1. Æneid.

Colloque monile bacatum.

Ammian. lib. 20. *Iubebatur diadema proferre, negansque unquam ſe habuiſſe uxoris colli, vel capitis, poſcebatur.*

Et faciem altaris & confeſſionem cum regulis veſtivit argento. Regulæ ſunt virgæ ex auro, argento, vel ære, vel ferro, è quibus ducuntur

cuntur vela ante altare vel ſacras imagines. Paul. Varnefrid. de geſt. Longobard. libr. 3. cap. 6. *Multos in itinere negotiatione ſua deceperunt, venundantes regulas æris, quæ ita neſcio quomodo erant coloratæ, ut auri probati atque examinati ſpeciem ſimularent.* Aliis locis regulares vocat Anaſtaſ. in Stephano IV. *Fecit enim & tres regulares argenteos ſuper rugas, per quas ingrediuntur ad altare, ubi imagines infrontiſpicio conſtitutæ ſunt.* Idem in Adriano: *In introitu Eccleſiæ Presbyterii, ubi & regularem ex argento inveſtito fecit, & poſuit ſuper eundem regularem præfatas tres imagines. In ſuperiori verò ruga, id eſt, in medio Presbyterii, faciens aliam regularem ex argento inveſtito.* Idem in Leon. III. *Vela modica de ſtauraci quatuor, quæ pendent in regulari ante imagines.* Et infrà: *Fecit & columnas argenteas ſex, & regulares duos ex argento puriſſimo, penſantes ſimul libras octuaginta.* Idem in Paſchali: *Fecit etiam ante veſtibulum altaris, regularem inveſtitum ex laminis argenteis.*

Coronulas argenteas numero quinque. Coronæ vel coronulæ aureæ, vel argenteæ, erant donaria quæ ſæpius offerebantur à fidelibus, ut infrà hoc loco: *Necnon & coronulam auream cum cruce pendentem ſuper altare.* Coronula eſt diminutivum coronæ: rurſus diminutivum coronulæ eſt cornula. Matth. Paris ad ann. 1247. *Et cornula aurea quæ vulgariter garlanda dicitur.* Inde manavit vernaculum *cornette.*

Hic fecit in Eccleſia Sanctæ Dei Genitricis ad Præſepe per circuitum ſuper columnas regulare candelabrorum ad inſtar Eccleſiæ Beati Petri Apoſtoli. Regulare candelabrorum eſt linea ſeu ordo candelabrorum, quæ ordine diſpoſita erant.

Vela ſerica alba ornata blatto, id eſt, blatteo limbo. Blatta idem eſt quod purpura. Trebellius Pollio in Claudio: *Quum ab eo uxor peteret ut unico pallio blateo ſerico uteretur, ille reſpondit: Abſit ut auro fila penſentur; libra enim auri, tunc libra ſerici fuit.* Gregor. Tur. Hiſt. lib. 2. cap. 38. *Igitur ab Anaſtaſio Imperatore codicillos de Conſulatu accepit, & in Baſilica Beati Martini tunicâ blateâ indutus, & chlamyde.*

Conſtruxitque Monaſterium erga eundem titulum Sanctorum Martyrum Stephani, Laurentii, atque Chryſogoni, conſtituens ibidem Abbatem, & Monachorum Congregationem, ad perſolvendas Deo laudes in eodem titulo diurnis atque nocturnis temporibus ordinatam, ad inſtar officiorum Eccleſiæ beati Petri Apoſtoli. Baſilica ſancti Chryſogoni Martyris eſt titulus Cardinalis. In eo Gregorius III. condidit Monaſterium, & in eo inſtituit Abbatem & Congre-

Digitized by Google

gationem Monachorum, ad celebrandum divinum officium per diem & noctem, ad exemplum Eccleſiæ B. Petri. Ab Eccleſia beati Petri ad alias omnes ſæculares & regulares manavit mos celebrandi divina officia ſuis horis die noctuque. Et hæ ſunt quæ dicuntur Horæ canonicæ, quia divina officia recitantur certis horis, videlicet horâ matutinâ, primâ, tertiâ, ſextâ, nonâ, veſperâ. Anaſtaſ. in Adriano: *Porrò & in Baſilica Beatæ Eugeniæ Monaſterium puellarum noviter ibidem à fundamentis ædificans, conſtituit ut jugiter illic Deo canerent laudes, videlicet horâ primâ, tertiâ, ſextâ, nonâ, veſperâ, matutinâ.* Auguſtin. de Tempor. ſermon. 55. *Et ideo rogo vos, fratres cariſſimi, ad vigilias maturiùs ſurgite; ad tertiam, ad ſextam, ad nonam ante omnia convenite.* Idem ſerm. 78. de Tempore. *Attentiùs tamen rogo & admoneo, fratres, ut ad vigilias maturiùs ſurgere ſtudeatis; ad tertiam, ad ſextam, ad nonam feliciter veniatis.* Similiter Gregorius III. Monaſterium reſtituiſſe memoratur infrà hoc loco, juxta Baſilicam Lateranenſem, ad celebranda ibi officia diurno nocturnoque tempore, inſtar officiorum Eccleſiæ Beati Petri. Et Adrianus inſtituit, ut in Monaſterio Honorii Papæ Horæ canonicæ celebrarentur, ut in Eccleſia Lateranenſi. Anaſtaſ. in Adriano: *Et conſtituit eos, ut in Baſilica Salvatoris, quæ & Conſtantiniana dicta eſt, juxta Lateranenſe Patriarchium poſita, officia celebrarent, hoc eſt, matutinam horam, primam, tertiam, ſextam, ſed & nonam, etiam & veſpertinam.* Idem ſtatuiſſe memoratur infr. in Monaſterio S. Laurentii.

Segregatum videlicet à jure poteſtatis Presbyteri prædicti tituli. Gregor. III. condidit Monaſterium in Eccleſia S. Chryſogoni Martyris, quæ eſt titulus Cardinalis, exemptum tamen à juriſdictione Preſbyteri Cardinalis dicti tituli: quia generaliter ſervatur in Urbe, ut nullum Monaſterium titulo Cardinali ſit ſubjectum, cap. *Dilectus.* extr. *de capell. Monach.*

Fecit autem & tectum noviter, ſimul & cameram ſancti Andreæ Apoſtoli ad ſanctum Petrum Apoſtolum, quam depinxit. Eccleſias depingi moris antiqui eſt. Anaſtaſ. infr. hoc loco: *Hic etiam Baſilicam ſancti Calixti Pontificis & Martyris, penè à fundamentis dirutam, novis fabricis cum tecto conſtruxit, ac totam depinxit.* Et infrà: *Item Baſilicam ſanctæ Dei Genitricis, quæ in Aquiro dicitur, in qua antea Diaconia, & parvum oratorium fuit, eam à fundamentis longiorem & latiorem conſtruxit, atque depinxit.* De quo fuſiùs dixi in Gregor. Tur. lib. 2. cap. 17.

Digitized by Google

Item accubita quæ ſunt ad beatum Petrum, in ruinis poſita, à fundamentis noviter reſtauravit, atque depinxit. Accubitum propriè eſt lectulus tricliniaris, in quo accumbitur epularum causâ. Lamprid. in Heliogabalo: *Non cubuit in accubitis facilè, niſi iis quæ pilum leporinum haberent, aut plumas perdicum ſubulares. Sæpe culcitras mutans vilioribus amicis folles pro accubitis ſternebat.* Interdum accubitum ſignificabat cœnaculum, in quo accubita diſponebantur. Anaſtaſ. in Leone III. *Itemque fecit in Patriarchio Lateranenſi triclinium miræ magnitudinis, in quo loco & accubita collocavit.* Et infr. eod. *Fecit & atrii domum, in qua etiam & accubitos collocavit.* Idem in Leone IV. *Nam & accubitum quod Domnus Leo bonæ memoriæ tertius Papa à fundamentis conſtruxerat, & omnia ornamenta quæ ibi paraverat, præ nimia vetuſtate, & oblivione anteceſſorum Pontificum deleta ſunt; & in die natalis Domini noſtri Ieſu-Chriſti ſecundum carnem, tam Domnus Gregorius, quàm & Domnus Sergius ſanctæ recordationis, ibidem minimè epulabantur. Iſdem verò beatiſſimus & ſummus Præſul Leo quartus cum gaudio & nimia delectatione omnia ornamenta ſive alimenta, quæ inde deleta fuerant, noviter reparavit, & ad uſum priſtinum magnificè revocavit.* Inde reſtituendus locus mendoſus ejuſdem in Gregorio IV. *Fecit etiam juxta acoliti pro quiete Pontificis, ubi poſt orationis matutinales, vel Miſſarum officia, ejus valeant membra ſoporari, hoſpitium parvum, ſed honeſtè conſtructum.* Lege *juxta accubita,* quæ erant ſc. ad Baſilicam B. Petri.

Hujus temporibus Gallienſium caſtrum recuperatum eſt, pro quo quotidie expugnabatur Ducatus Romanus à Ducatu Spoletino, dans pecunias non parvas. Tempore Longobardorum Italia diviſa erat in Ducatus: ſingulæ Provinciæ Ducatus dicebantur, ut Ducatus Romanus, Ducatus Spoletinus, Ducatus Forojulienſis. Paul. Varnefrid. de geſt. Longobard. lib. 4. cap. 52. *Circa hæc tempora mortuo apud Forum Iulii Graſulfo Duce Forojulienſi, Ducatum Hago regendum ſuſcepit. Apud Spoletum quoque Theudelapis defuncto, Atto eidem civitati Ductor efficitur.* Per hæc tempora Ditio Romana multa paſſa eſt à Luitprando Rege Longobardorum, ob cauſam Traſimundi, Ducis Spoletani, qui Romam Rege perſequente confugerat, & à Ducatu Romano obſidione ablatæ ſunt quatuor urbes, Ameria, Hortas, Polimartium & Blera, de quo Anaſtaſ. in Zachar.

Et hoc conſtituit ut ſecundùm conſtitutum, quod à Collegio Sacerdotum coram ſacro corpore Beati Petri factum eſt, pro celebrandis

Digitized by Google

ſolemniis vigiliarum, atque Miſſarum Domini noſtri Ieſu-Chriſti, ſanctæque ejus Genitricis, ſanctorum Apoſtolorum, vel omnium ſanctorum Martyrum, ac Confeſſorum, perfectorumque juſtorum, toto in orbe terrarum requieſcentium, ut in oratorio nomini eorum dedicato, intra Eccleſiam Beati Petri Apoſtoli ſub arcu principali à Monachis vigiliæ celebrarentur, & à Presbyteris Hebdomadariis Miſſarum ſolemnia. Conſtitutum hoc continet duo capita. Unum, ut vigiliæ SS. Apoſtolorum, Martyrum &. Confeſſorum toto orbe quieſcentium celebrarentur in Eccleſia B. Petri. Alterum, ut Miſſæ celebrarentur à Presbyteris Hebdomadariis. In Eccleſia B. Petri erant Presbyteri Hebdomadarii, qui per hebdomadas Miſſas celebrabant: de quibus Anaſtaſ. in Hilaro, ubi dixi.

Iiſdemque inſtitutis diſpoſuit, ut in cimiteriis circumquaque poſitis Romæ, in die natalitiorum eorum luminaria ad vigilias faciendas, & oblationes de Patriarchio per Oblationarium deportarentur ad celebrandas Miſſas, per quem præviderit Pontifex, qui pro tempore fuerit, Sacerdotem. Gregorii III. conſtitutum eſt ut in die natalium Apoſtolorum, & Martyrum, in cimiteriis luminaria ad vigilias celebrandas, & oblationes, id eſt, panis & vinum ad Miſſas celebrandas, è Patriarchio Lateranenſi deportentur per Oblationarium, quod ante inſtitutum à Joanne III. ut obſervatum eſt ex Anaſtaſ. in Joanne. Oblationarius eſt Subdiaconus, qui oblationes, id eſt, panem, vinum deſtinatum ſacrificio Miſſæ, ſuſcipiebat è manu Pontificis, & deinde eum tradebat Archidiacono. Ordo Romanus de offic. Miſſæ: *Oblationes autem à Pontifice ſuſcipit Subdiaconus, & ponit in ſindonem qui eum ſequitur, quam tenent duo Acoliti.* Et infr. *Deinde Archidiaconus ſuſcipit oblatas duas de Oblationario, & dat Pontifici, &c.*

Ven. VVlcarium partibus Franciæ in Vienna dato pallio Archiepiſcopum conſtituit. Archiepiſcopus dicitur conſtitui dato pallio, quia per pallium confertur plenitudo Pontificalis officii, cap. *Niſi. de auctor. & uſu pallii.*

IN ZACHARIA.

EODEM *verò die dominico, poſt peracta Miſſarum ſolemnia, ad prandium eundem Regem, ad Apoſtolicam benedictionem ſuſcipiendam, ipſe beatiſſimus Pontifex invitavit.* Benedictio accipitur hîc pro refectione ſeu prandio, vel quia incipit à benedictione menſæ, vel quia per modum eulogiæ, ſeu benedictionis datur. Vit. Ludovic. P. *Qui quum primo vere à patre dimittere-*

Digitized by Google

tur, interrogatus eſt ab eo, cur Rex quum eſſet, tantæ tenuitatis eſſet in re familiari, ut nec benedictionem quidem niſi ex poſtulato ſibi offerre poſſet. Et infrà: *Et benedictione panis ac vini ſimul participata, Imperator ad civitatem rediit.* Conc. Melphienſe ſub Urbano II. *Ut Epiſcopi & Abbates de vineis, vel agris, ac frugibus, quæ ad ſuum vel fratrum uſum laborant, decimas ſibi pro benedictione, vel hoſpitum ſuſceptione habeant.* Can. *Queſti.* 16. qu. 1.

Ipſa verò nubes cum eis, uſque ad Baſilicam ſancti Apollinaris, in Ravennatium urbem tegendo conviavit. Conviare eſt unà cum alio viam facere. Anaſtaſ. infr. eod. *Poſt hæc autem is ipſe Rex, egreſſus de loco in locum, uſque ad Padum eidem ſancto viro conviatus eum deduxit.*

Qui viri ingreſſi in finibus Longobardorum, in civitatem quæ vocatur Imola. Imola civitas Æmiliæ, olim Forum Cornelii, poſtea Imola dicta, à caſtro urbis, cui nomen erat Imola. Paul. Varnefrid. de geſt. Longobard. libr. 2. cap. 18. *Corneliique Foro, cujus caſtrum Imolas appellatur.* Forum Cornelii civitas Galliæ togatæ, poſtea dictæ Lombardiæ, de qua Martial. lib. 3. epigr. 4.

Si quibus in terris, qua ſimus in urbe, rogabit,
Corneli referas me licet eſſe Foro.

Cornelii Forum civitas Epiſcopalis, quæ olim fuit ſuffraganea Metropolis Mediolanenſis. Hinc Ambroſius E. Mediolanenſis, vacanti Eccleſiæ Viſitatorem dedit unum è ſuffraganeis. Teſtis ipſe epiſt. 44. Conſtantio Coëpiſcopo: *Commendo tibi, fili, Eccleſiam quæ eſt ad Forum Cornelii, quò eam de proximo interviſas frequentius, donec ei ordinetur Epiſcopus.* Hodie paret Metropoli Ravennati. Gregor. libr. 6. epiſt. 39. ubi dixi.

Cum quibus Ticinum conveniens, ubi ipſe reſidebat Rex foris muros ejuſdem civitatis pertranſiens, ad horam orationis nonam, pro vigiliarum Beati Apoſtolorum Principis Petri celebrandis ſolemniis Miſſarum, in Baſilicam ejus, quæ vocatur Ad cælum aureum, perrexit. Hora orationis nona ſignatur, quia officium ſacrum certis horis diſtribuitur, matutinâ, primâ, tertiâ, ſextâ, nonâ, veſperâ, completorio. Reg. Benedict. cap. 16.

Hic in Lateranenſi Patriarchio, ante Baſilicam beatæ memoriæ Theodori Papæ, à novo fecit triclinium, quod diverſis marmoribus, & vitio, metallis, atque muſivo, & pictura ornavit, ſed & ſacris imaginibus, tam oratorium beati Silveſtri, quamque & porticum decoravit. Locus eſt corruptus: pro *vitio*, lege *vitreis*. Veteres parietes ædificiorum vitreis bitumine conjunctis vice tectorii inducebant. Vopiſcus in Firmo: *Nam & vitreis quadraturis betumine,*

aliiſque medicamentis inſertis, domum induxiſſe perhibetur. Senec. epiſt. 86. *At nunc quis eſt, qui ſic lavari ſuſtineat, pauper ſibi videtur, ac ſordidus, niſi parietes magnis & pretioſis orbibus refulſerunt, niſi vitro abſconditur camera?*

Hic in Eccleſia Apoſtolorum Principum Petri & Pauli pendentia vela inter columnas ex palleis ſericis fecit. Inter columnas vela ad ornatum Eccleſiarum è palleis ſeu palliis ſericis adhibebantur. Anaſtaſ. in Adriano: *Sed & per diverſos arcus vela ſyrica numero quinquaginta ſeptem.* Et infrà: *Vela de palliis ſyricis numero viginti, & linea viginti.* Idem in Leone III. *Et vela holoſerica majora ſigillata habentia periclyſin, & crucem de bathin, ſeu fundato.* Lege *blathin.* Idem infr. eod. *Verùm etiam & per arcus argenteos fecit vela Paſcalia cum periclyſi de ſtauraci.* Apud veteres etiam ſigna inter columnas diſponebantur. M. Tull. Verrin. 3. *Quæ ſigna nunc, Verres, ubi ſunt? illa quæro, quæ apud te nuper ad omnes columnas, omnibus etiam intercolumniis, in ſilva denique, diſpoſita ſub dio vidimus.* Imò & ſilvæ inter columnas majorum ædium, id eſt, arborum lineæ ornatûs causâ conſitæ. Horat. lib. 1. epiſt. 10. *Nempe inter varias nutritur ſilva columnas.*

Hic in Eccleſia prædicti Principis Apoſtolorum omnes codices domus ſuæ proprios, qui in circulo anni leguntur ad matutinos, in armarii opere ordinavit. Zacharias libros proprios repoſuit in armario Eccleſiæ Romanæ. Armarium eſt bibliotheca librorum, §. *Sed ſi bibliothecam. De Legat.* 3. Plin. libr. 2. epiſt. 17. *Parieti ejus in bibliothecæ ſpeciem armarium inſertum eſt.* Sidon. libr. 2. epiſt. 9. *Videre te crederes aut grammaticales pluteos, aut Athenei cuneos, aut armaria extructa bibliopolarum.* Hac analogiâ armarium S. Martini dixit Lupus Ferrar. epiſt. 16. *Impendio ſupplicamus, ut commentarios Boëtii in Topica Ciceronis, quos in chartalio codice Amalricus in armario S. Martini habet.* Armarium S. Galli. Ekkeard. Junior de Caſib. Monaſt. S. Galli cap. 10. *Itur in armarium, ſed & in auguſtum S. Galli theſaurarium.* Aliàs armarium eſt locus in quo res cuſtodiæ causâ ponuntur. Hieronym. in Ezechiel. libr. 4. cap. 15. *Continent armariis, riſco, loculis.*

Hic domum cultam Lauretum noviter ordinavit, adjiciens & maſſam fonteianam. Domus culta eſt maſſa ſeu prædium inſtructum ædificiis, colonis, & inſtrumento ruſtico. Anaſtaſ. infr. eod. *Et domum cultam Beato Petro eumdem locum jure perpetuo ſtatuit permanendum: quæ domus culta ſanctæ Ceciliæ uſque in hodiernum diem vocatur. Quam videlicet domum cultam uſui proprio, dominicæ vide-*

Digitized by Google

licet traditionis, deſcripſit. Hic conſtituit aliam domum cultam in decimo quarto milliario ab hac Romana urbe patrimonium Tuſciæ, & conſtitutionibus obligavit uſui Eccleſiæ permanendum. Hic maſſas quæ vocantur Antrus & Formias, ſuo ſtudio jure Beati Petri acquiſivit, quas & domos cultas ſtatuit. Et de omnibus domocultis, ſub anathematis interdictionibus ſtatuit, nulli quoquo modo ſucceſſorum ejus Pontificum, vel alii cuilibet perſonæ licere ipſas domos cultas ab uſu Eccleſiæ quoquo modo alienare. Idem in Adriano: *Hic beatiſſimus Præſul fecit atque conſtituit noviter domos cultas quatuor.* Prædia propria domocultas inſtituit Leo III. Vit. Ludovic. Pii: *Eadem etiam tempeſtate, quum Leo Apoſtolicus gravaretur adverſo incommodo, prædia omnia, quæ illi* (Romani) *domocultas appellant, & noviter ab eodem Apoſtolico inſtituta erant, ſed & ea quæ ſibi contra jus querebantur erepta, nullo judice expectato, diripere, & ſibi conati ſunt reſtituere.*

Porrò eodem tempore contigit, plures Veneticorum hanc Romanam adveniſſe in urbem negociatores, & mercimonii nundinas propagantes, multitudinem mancipiorum, virilis ſcilicet & feminini generis emere viſi ſunt, quos & in Africam ad paganam gentem nitebantur deducere. Notatur turpe mercimonium Venetorum emendi mancipia utriuſque ſexus, ut ea paganis diſtraherentur in Africa: quod vetuit Pontifex. Hoc genus commercii frequens fuit. Paul. Varnefrid. de geſt. Longobard lib. 1. cap. 1. *Ab hac ergo populoſa Germania ſæpe innumerabiles captivorum turmæ abductæ, meridianis populis pretio diſtrahuntur.* Turpius commercii genus fuit, quo ſervi à Virdunenſibus mercatoribus ſolebant caſtrari, quæ dicebantur mancipia Carſamatia, ut Sarracenis venderentur in Hiſpania. Luitprand. Ticinenſ. lib. 6. cap. 3. *Obtuli mancipia quatuor Carſamatia Imperatori, nominatis omnibus pretioſiora; Carſamatium autem Græci vocant, amputatis virilibus & virga, puerum eunuchum: quos Verdunenſes mercatores ob immenſum lucrum facere ſolent, & in Hiſpaniam ducere.*

Sicut cætera Pentapoleos oppida. Flaminia eſt Provincia Italiæ, in qua ſunt primariæ Ravenna & quinque civitates Pentapoles dictæ Paulo Varnefrid. de geſt. Longobard. libr. 2. cap. 19. Hinc Anaſtaſ. antè dixit, *Ravenna, ac civitatum Pentapoleos & Æmiliæ.*

In venerabili itaque Patriarchio ſacratiſſimum Beati Georgii Martyris iſdem ſanctiſſimus Papa in capſa reconditum reperit caput, in quo & pitacium invenit pariter literis exaratum Græcis, ipſum eſſe ſignificantes. Capſis, id eſt, loculis reliquiarum Sanctorum apponitur pitacium, id eſt, ſchedula, ſeu brevis inſcriptio, qua ſi-

Digitized by Google

gnificatur, cujus eſſent. Gregor. Tur. de Glor. Confeſſ. cap. 36. *Habetur enim ibi tumulus, huic à læva contiguus: in hujus fronte ſuperiore habetur ſcriptum, Sanctæ memoriæ Gallæ.* Pitacium eſt ſchedula. Auguſtin. de verb. Apoſtol. ſerm. 23. *Memor legis propoſuit pitacium publicè.* Cujus diminutivum eſt pitaciolum. Flodoard. Hiſt. Rhemenſ. libr. 3. cap. 23. *Pitaciolum irrationabiliter confectum, & manu tua ſubſcriptum.* Hieronym. in Matth. libr. 4. cap. 23. *Pictaciola illa Decalogi, phylacteria vocabant.* Jo. Diacon. libr. 2. cap. 45. *Et ſcribens orationem in pictatio, dedit uni Diaconorum ſuorum.* Alibi pictacium eſt faſciola obligandis vulneribus. Cornel. Celſus libr. 3. cap. 10. *Duo pitacia, quæ latitudinem frontis, longitudinemque æquent.* Veget. art. veterinar. libr. 1. cap. 22. *In plaga verò pitacium imponas, ut diligentiùs claudat.*

Hic beatiſſimus Papa ſtatuit, ut crebris diebus alimentorum ſumptus, qui & eleemoſyna uſque nunc appellatur, de venerabili Patriarchio à Paracellariis, pauperibus & peregrinis, qui ad beatum Petrum morantur, deportari, eiſque erogari, &c. Paracellarii ſunt Cellarii præpoſiti cellæ Patriarchii Lateranenſis, è qua quotidie erogabantur ſtipes pauperibus & peregrinis. Anaſtaſ. in Adriano: *Et quinquaginta panes, ſimulque & decimatas vini duas, & caldaria plena de pulmento erogentur omni die per manus unius fideliſſimi Paracellarii eiſdem pauperibus.* Unde cellarium Patriarchii Lateranenſis dicitur Paracellarium. Anaſtaſ. in Adriano I. *Vinum verò, ſeu diverſa legumina, quæ in prædiis ac locis ipſius domocultæ annuè nata fuerunt, ſimili modo curiosè in Paracellario ſanctæ veſtræ Eccleſiæ deducantur, & ſeparatim reponantur; ſed & porcos qui annuè in caſalibus ſæpius dictæ domocultæ inglandati fuerint, capita centum exinde occidantur, & in eodem Paracellario reponantur.*

IN STEPHANO III.

IN una verò dierum cum multa humilitate ſollicitè procedens, in lætania cum ſacratiſſima imagine Domini Dei & Salvatoris noſtri Jeſu-Chriſti, quæ Anteropſita nuncupatur. In letaniis imago Chriſti Salvatoris circumferri ſolita cum cruce, dicta eſt anteropſita, voce fortè compoſita à Latino *antè*, & Græco ὄψις, viſus, ſpectaculum, quia ante letaniam lata videbatur. Beda Hiſt. libr. 1. cap. 26. de Auguſtino primo Epiſcopo Anglorum, & ſociis ejus. *At illi non dæmonica, ſed divina virtute præditi veniebant, crucem pro vexillo ferentes argenteam & imaginem Domini Salvatoris in*

tabula

tabula depictam, letaniaſque canentes pro ſua ſimul & eorum, propter quos, & ad quos venerant, ſalute æterna Domino ſupplicabant. Et infrà : *Fertur autem quòd appropinquantes civitati more ſuo cum cruce ſancta, & imagine magni Regis Domini noſtri Ieſu-Chriſti, hanc letaniam conſona voce modularentur.* Imago Salvatoris maximo cultui fuit apud fideles. Novembris 9. celebratur commemoratio imaginis Salvatoris, quæ à Judæis crucifixa ubertim ſanguinem fudit : de quo Martyrol. R. Hinc quamplures Eccleſiæ in orbe terrarum dicatæ Salvatori, ut Romæ, & paſſim alibi. Auguſtin. libr. 1. contra Julianum : *Unde etiam matres quotidie toto orbe terrarum, non ad Chriſtum tantùm, id eſt, ad puerum, ſed ad Chriſtum ipſum, id eſt, etiam Salvatorem, cum parvulis currunt.*

Simulque & cum ea alia diverſa ſacra myſteria recipiens, proprioque humero ipſam ſanctam imaginem, cum reliquis Sacerdotibus, idem ſanctiſſimus Papa geſtans, nudiſque pedibus tam ipſe quàm univerſa plebs incedentes, in Eccleſiam ſanctæ Dei Genitricis, quæ ad Præſepe nuncupatur, poſito in omnium capitibus populorum cinere, cum maximo ululatu pergentes. In Letania Pontifex cum clero & plebe proceſſit nudis pedibus, & ipſe & Presbyteri humeris geſtarunt imaginem Chriſti, & reliquias diverſas Sanctorum. Officium Diaconorum fuit in diebus feſtis Martyrum, humeris geſtare reliquias Sanctorum Conc. Brachar. III. can. 5.

Illico à regia urbe venit Ioannes Imperialis Silentiarius. In Palatio fuit Schola Silentiariorum, qui in aula excubarent. E Schola Silentiariorum ad Imperium evectus memoratur Anaſtaſius. Evagr. libr. 3. cap. 31. Ambroſ. in orat. funebr. Valentiniani : *Veſpere profectus eſt Silentiarius.*

Unde & cum nimia celeritate, Deo prævio, ad Francorum pervenit cluſis. Cluſæ ſunt fauces Alpium, per quas patet tranſitus. Annal Franc. *Ad ipſas montium anguſtias, quas Cluſas vocant.* Anaſtaſ. infr. eod. *Ad cuſtodiendum proprias Francorum cluſas.* Et infrà : *Et cluſas funditus eorumdem evertit Longobardorum.* Longobardorum cluſæ dicuntur ſolo everſæ, quia cluſæ, ut tutiores eſſent, erant munitæ propugnaculis. Idem infr. in Adr. *Iam dictus verò Deſiderius, & univerſa Longobardorum exercitus multitudo, ad reſiſtendum fortiter, in ipſis cluſis aſſiſtebant, quas fabricis & diverſis maceriis curioſè munire niſi ſunt.* Luitprand. Hiſt. libr. 1. cap. 2. *Quibuſdam namque difficillimis ſeparata à nobis erat interpoſitionibus, quas Cluſas vocant.* Idem libr. 5. cap. 18. Clauſuras vocat Regino 1. Chronic. *Thermopylas, id eſt, clauſuras*

O

Digitized by Google

Longobardorum petiit. Radevic. de geſtis Frideric. lib. 1. cap. 3. *Clauſuras illorum, quas in anguſtis locis præciſa denſitate ſilvarum fecerant, penetravit.* Cluſuras Caſſiodor. 2. Var. 19. *Vniverſis Gothis & Romanis, & his qui portubus & cluſuris præſunt, præcipimus ſexaginta militibus in Auguſtanis cluſuris jugiter conſtitutis, annonas, ſicut aliis quoque decretæ ſunt, ſine aliqua dubitatione præſtare.* Cujac. 3. obſ. 24.

Et cœptum gradiens iter, ad venerabile Monaſterium ſancti Chriſti Martyris Mauritii pervenit. Circa ann. Chriſti 600. Sigiſmundus Rex Burgundiæ Monaſterium B. Mauritio ſacrum condidit apud Agaunum in Allobrogibus. Aimoin. libr. 2. cap. 4. *S. Maurice en Chablais ſur le Rhoſne.*

Ipſeque in Palatio ſuo, in loco qui vocatur Pontigone. Pipinus Stephanum III. P. venientem in Galliam, adverſus Longobardos præſidii expetendi causâ, eum ſuſcepit in palatio ſuo, cui nomen erat Ponticone, vel Pontigone. Ponticone vel Pontigone, villa Regia, in pago Catalaunenſi, clara Synodo Pontigonenſi, cujus meminit Aimoin. libr. 5. cap. 33. & quæ refertur inter Capitula Caroli Calvi, edita à Jacobo Sirmondo. Ponticonem appellat Gregor. Tur. libr. 4. cap. 23. & libr. 6. cap. 37. Idem de Miracul. D. Mart. l. 4. c. 40. Pontigonem Fiſcum, id eſt, villam Fiſcalem, Frodoard. in Chronic. ad ann. 952.

Cui & vice Stratoris, uſque in aliquantum locum, juxta ejus ſellarem properavit. Pipinus Pontifici functus eſt officio Stratoris, juxta ejus ſellarem equitans. Strator dicitur qui domino equum ephippio inſternit, & aſcendentem in equum ſublevat. In aula Imperatoris Stratores fuere inter Officia Palatina. Spartian. in Antonino Caracalla: *Quum illum in equum Strator ejus levaret, pugione latus confodit.* Pontius Diaconus in Vit. Cypriani apud Surium Sept. 14. *Venerunt ad eum Principes duo, unus Strator officii Galerii Maximi Procoſſ. & alius Equiſtrator è cuſtodiis ejuſdem officij.* Stratorum officium erat probare equos militares, qui à Provincialibus conferebantur, L. unic. C. *De Strator.* Ammian. libr. 29. *Conſtantinus Strator paucos militares equos ex his auſus mutare, ad quos probandos miſſus erat in Sardiniam.* Ludovicus etiam junior, freno equi Nicolai I. prehenſo, pedes equitem deduxit more Stratoris.

In loco qui Cariſiacus appellatur. Cariſiacus villa Regia, clara Synodo Cariſiacenſe, quæ extat inter Capitula Caroli Calvi, & morte Caroli Martelli. Fredegarius in Chronic. cap. 110.

Digitized by Google

Venienſque Cariſiacum villam Palatii ſuper Iſaram fluvium, valida febre correptus obiit in pace. Crecy ſur Oiſe.

Quos ſuſcipiens beatiſſimus Papa, eiſdem motionem præfati Francorum Regis nunciavit. Quandoque iter ſeu motio exercitus edicebatur per teſſeram. Ammian. libr. 21. *Per teſſeram edicto itinere in Pannonias.* Idem libr. 23. *Nondum adulto vere, miſſa per militares numeros expeditionali teſſera, cunctos tranſire juſſit Euphratem.* Sæpius ſignum itineris dabatur buccinâ. Curtius libr. 3. *Patrio more Perſarum traditum eſt orto ſole demum procedere, die jam illuſtri.* Signum è tabernaculo Regis buccinâ dabatur. Idem libr. 5. *Tubâ, cùm caſtra movere vellet, ſignum dabat.* Et infrà: *Ipſe tertiâ vigiliâ ſilenti agmine, ac ne tubâ quidem dato ſigno, pergit ad demonſtratum iter callium.*

Et ipſas claves tam Ravennatium urbis, quamque diverſarum civitatum ipſius Ravennatium Exarchatus, unà cum donatione de eis à ſuo Rege emiſſa, in Confeſſione beati Petri ponens, eidem Apoſtolo, & ejus Vicario ſanctiſſimo Papæ, atque omnibus ejus ſucceſſoribus Pontificibus perenniter poſſidendas, atque diſponendas tradidit. Pipinus Rex Francorum per Fulradum Abbatem Exarchatum Ravennatem, ab Aiſtulpho Rege Longobardorum armis ablatum, conceſſit Petro & ejus ſucceſſoribus, in ſignum donationis depoſitis clavibus ſuper Confeſſione, id eſt, ſepulcro B. Petri. Traditio clavium eſt ſymbolum deditionis, vel donationis. Annales Franc. ad ann. 800. *Aran Sarracenus Præfectus Oſcæ, claves urbis cum aliis donis Regi miſit, promittens eam ſe traditurum.* Traditione aurearum clavium Baſilio Imperatori Capua conceſſa à Principe urbis. Leo Oſtienſ. Chronic. Caſſinenſ. libr. 1. cap. 39. *Cùm ergo Capuanus Princeps Conſtantinopolitano Imperatori Baſilio clam favens, claves aureas ad illum miſit, ſe & urbem Capuam, imò totum Principatum ejus, per hæc imperio tradens.* Claves Sepulcri Hieroſolymitani à Patriarcha benedictionis cauſâ accepit Carolus M. Annal. Franc. ad ann. 801. *Eodem die Zacharias Presbyter, quem Rex Hieroſolymas miſerat, cum duobus Monachis, quos Patriarcha cum eo ad Regem miſit, Romam venit: ii benedictionis gratiâ claves Sepulcri Dominici ac loci Calvariæ cum vexillo detulerunt.*

Eugubium ſeu Comiaclum. Eugubium hodie Comiaclum, civitas Epiſcopalis Umbriæ, quæ pervenit ad ſedem Apoſtolicam, ex donatione Pipini cum Exarchatu Ravennate. Anaſtaſ. in Adriano: *Seu Comaclium de Exarchatu Ravennate.*

Digitized by Google

IN PAULO.

CELLAS *pauperum infirmorum*. Cella eſt habitaculum ſeu domuncula tenuiorum. Martial. libr. 3. epigr. 30.

Unde tibi togula eſt, & fuſcæ penſio cellæ.

Cella meretricis, pro fornice ubi proſtat. Petron. in Satyrico: *Jam pro cella meretrix aſſem exegerat.* Cellæ ſervorum. Columell. de re ruſtic. libr. 1. cap. 6. *Optimè ſolutis ſervis cellæ meridiem æquinoctialem ſpectantes fient.* Petron. in Satyric. *Non longè ab oſtiarii cella.*

IN STEPHANO IV.

ET *aſcendentes cum eo in Vicedominio.* Vicedominium eſt domus Vicedomini, qui erat Vicarius Pontificis in temporalibus. Anaſtaſ. infr. hoc loco: *Unde directus eſt quidam Chriſtophorus Vicedominus, cum multitudine populi, ad eum comprehendendum.*

Continuò accerſito Georgio Epiſcopo Praeneſtino, compulerunt eum, ut orationem Clericatus eidem Conſtantino tribueret. Oratio Clericatus dicitur Ordo Clericatus, quia confertur ab Epiſcopo fuſa oratione ſeu benedictione ſuper ordinando. Anaſtaſ. infrà hoc loco: *Timore correptus, orationem illi Clericatus tribuit, & ita Clericus effectus.*

Sicque jam dictus Sergius & VValdipertus cum Longobardis Romanam Urbem ingreſſi ſunt, & per muros civitatis cum flammulis aſcendebant, metuentes Romanum populum. Flammulæ erant ſigna quæ apponebantur in galeis, vel haſtis, vel loricis militum, ut agnoſcerentur. Vegetius libr. 2. cap. 1. *Vexillationes vocantur à velo; quia velis, hoc eſt, flammulis utuntur.* Vel ſigna ſeu vexilla militaria: unde vexillum regium Francorum dictum eſt auriflammula, *Oriflamme.* Guill. Brito. Philippid. libr. 11. *Aſt Regi ſatis eſt tenues criſpare per auras Vexillum ſimplex cendato ſimplice textum, Splendoris rubri, Lethania qualiter uti Eccleſiana ſolet certis ex more diebus. Quod cùm flamma habeat, vulgariter Aurea nomen, Omnibus in bellis habet omnia ſigna praeire. Quod Regi praeſtare ſolet Dionyſius Abbas, Ad bellum quoties ſumptis proficiſcitur armis.*

Et nequaquam de genuculo ipſi Longobardi auſi ſunt deſcendere, ſed cum nimio tremore ibidem aſſiſtebant. Genuculum, vel geniculum eſt linea ſeu ſtatio & gradus murorum, in qua milites

de geniculis ſtabant, ſagittas in hoſtem mittendi causâ. Geniculum etiam eſt gradus ſucceſſionis, 1. Feud. cap. 1. Muri habent ſuas partes, pedes, geniculum: ſic articulos montium dixit Plin. lib. 37. cap. ult. pro nexibus & juncturis, quibus inter ſe cohærent. Sic geniculatio dicitur oratio, quia funditur flexis genibus. Tertull. ad Scapulam: *Quando non geniculationibus & jejunationibus noſtris etiam ſiccitates ſunt depulſæ.* Hinc de geniculis adorare dictum. Idem de Corona Milit. *Die Dominico jejunium nefas ducimus, vel de geniculis adorare.* Hieronym. in epiſt. ad Epheſ. *Et geniculationes in oratione præceptas.* Caules plantarum etiam habent genicula, id eſt, nodos quibus diſtincti ſunt, ut & ſpicæ tritici. Plin. libr. 27. cap. 8. *Crataeogonon ſpicæ tritici ſimile eſt, multis calamis ex una radice emicantibus, multorumque geniculorum.* Idem libr. 25. cap. 13. *Cicuta, caulis, levis hic, & geniculatus, ut calami.* Unde caules plantarum dicuntur geniculati. Plin. eod. libr. 27. cap. 7. *Actæa gravi foliorum odore, caulibus aſperis geniculatis.* Idem libr. 18. cap. 7. *At milium & panicum in culmum geniculatum.* Idem libr. 23. cap. 1. *Hujus* (vitis albæ ſc.) *ſarmenta longis & exilibus internodiis geniculata ſcandunt.* In genuculo erant molæ aquæ. Anaſtaſ. in Adriano: *Forma Sabathena, ex qua diverſæ molæ in genuculo machinabantur.* Et infrà: *Et intus civitatem, id eſt, in genuculo, ubi molæ machinabantur.*

Pergenteſque in Monaſterium ſancti Viti, abſtulerunt exinde Philippum Presbyterum, quem eligentes, & cum gaudio vocibus acclamantes: Philippum Papam ſanctus Petrus elegit; eum in Baſilicam Salvatoris more ſolito deduxerunt. Electio & ordinatio Epiſcoporum fiebat cum acclamatione populi. Ambroſ. de dignit. Sacerdotali cap. 5. *Et neſcii homines & indocti in ordinationibus eorum clamant & dicunt: Dignus & juſtus eſt.*

Vnum ex eis, Theodorum ſcilicet Epiſcopum, in Monaſterio Clivi Scauri retrudi fecerunt. Hoc eſt Monaſterium S. Andreæ in Urbe poſitum ad clivum Scauri, à B. Gregorio conditum in propriis ædibus, de quo Jo. Diaconus libr. 1. cap. 6. & Gregor. ipſe libr. 7. epiſt. 13. & Anaſtaſ. infr. hoc loco: *Sergius verò in Monaſterium Clivi Scauri deportatus.* Idem in Gregor. IV. *At in Monaſterio ſancti Andreæ, quod appellatur in Clivo Scauri.* Et ita legendum infrà apud Anaſtaſ. in Leone III. *In Monaſterio S. Andreæ, qui ponitur in clivo Scauri.* Pro in clibus Cauri.

In ſella muliebri ſedere ſuper equum fecerunt, & in Monaſterium

Digitized by Google

Cellanovas coram omnibus deportatus eſt. Conſtantinus pſeudo-Pontifex ludibrii causâ equo impoſitus eſt in ſella muliebri. Sic Georgius pſeudo-Epiſcopus Alexandrinus, ab Arrianis intruſus in locum Athanaſii, à plebe pulſus, & camelo traductus. Gregor Nazianz. or. 21. Epiphan. Hæreſ. 76. Socrat. lib. 3. cap. 3. Conſtantinus deportatus in Monaſterium Cella nova, hoc eſt, Monaſterium S. Sabæ, Romæ, quod Cella nova dicitur. Anaſtaſ. in Adriano ſub fin. *Et Petrum religioſum Abbatem venerabilem Monaſterii ſancti Sabæ, quæ appellatur Cella nova.* In eo educatum Gregorium refert Joann. Diac. libro 1. cap. 9. *Loco qui dicitur Cella nova, quo hactenus oratorium nomini ejus dedicatum, & famoſum ſancti Sabæ Confeſſoris Chriſti Monaſterium.*

Factaque ab univerſo populo Romano pœnitentiæ confeſſioniſque deprecatione apud divinam clementiam, per quam ſe omnes peccaſſe in prædicti Conſtantini invaſoris Apoſtolicæ ſedis impia ordinatione confitentes, pro eo quòd non ei reſtiterunt, ita excelſa voce in ambone beati Petri Baſilicæ à Leontio Scriniario eadem relecta eſt confeſſio. Reconciliatio publicorum pœnitentium fit ab Epiſcopo per manuum impoſitionem ante apſidam. Conc. Carth. III. can. 32. can. *Presbyter.* 26. qu. 6. Syn. Carth. can. 46. apud Balſamon.

Ubi erat Gracilis Tribunus, conſentaneus jam dicti Conſtantini Apoſtolicæ ſedis invaſoris. Conſentaneus eſt correus, ſocius criminis. Anaſtaſ. infr. hoc loco: *Paulus Cubicularius, & alii ejus nefandiſſimi conſentanei.* Anaſtaſ. in Adrian. *Paulo Cubiculario cognomento Afiarta, & aliis conſentaneis impiis ſatellitibus.* Et infr. *Et Calvulo item Cubiculario, & maligno conſentaneo.* Gregor. Tur. de Mirac. Martyr. libr. 2. cap. 13. *Qui verò de conſentaneis latentes Regem in patria ſunt regreſſi.* Idem de Glor. Confeſſ. cap. 63. *Statim hujus conſilii effectus eſt conſentaneus.*

Dum ad Colloſeum adveniſſent, illic ejus oculos eruerunt. Coloſſeum olim Amphitheatrum, ſic dictum, quia Neronis cum capite Coloſſus in vicinia erat. Vulgò *Coliſeo.*

Eumque in teterrimam retrudi fecerunt cuſtodiam, quæ vocatur Ferrata in Cellario majore. Cellarium propriè eſt cella in qua cuſtodiæ causâ reponuntur res pretioſiores. Hieronymus in Ezechiel. libr. 8. cap. 27. *Et prætoriola de inſulis Italiæ, & prætoriola ſive cellaria, in quibus merces pretioſiſſimæ reponuntur.* Vel neceſſaria victui. Auguſtin. epiſt. 109. ad Monachas quaſdam: *Et ſicut paſcimini ex uno cellario, ſic induamini ex uno veſtiario.* Idem de Tempore ſerm. 61. *Multa enim ſunt, quæ de horreo, canabo vel cel-*

Digitized by Google

lario aliquotiens proferre non poſſumus. Aliàs cellarium pro carcere ſeu cuſtodia, ut hîc Cellarium majus, pro Cellario Lateranenſi. *Et poſtmodum in Cellarium Lateranenſe deductus, illicque uſque ad tranſitum prænominati Pontificis extitit.* Idem in Adriano: *Sergium Secundicerium, qui Coccus in Cellario erat.* Et infr. *Convocanſque cunctos Cellarios, ſubtiliùs eos perſcrutatur, quomodo ipſe Sergius ab eodem cellario abſtractus fuiſſet.* Cella quoque accipitur pro cuſtodia. Lucianus apud Cyprian. epiſt. 22. *Et recluſi ſumus in duabus cellis.* Conc. Turonenſ. II. can. 20. *Illi verò Archipresbyteri, qui talem cautelam ſuper juniores ſuos habere voluerint, ab Epiſcopo ſuo in civitate retrudantur in cellam, ibique menſe integro panem cum aqua manducent.*

Tunc detectis omnibus ejus rationum geſtis, ſimul & Concilio illo, quod in ſcriptis de ejus quaſi confirmatione editum fuerat, igne combuſſerunt in medio Presbyterii ipſius Eccleſiæ. In Conc. Romano reſciſſa electione Conſtantini, qui ex laïco electus erat Ro. Pontifex, geſta ejus confirmationis igni cremata ſunt in medio Preſbyterii Eccleſiæ Lateranenſis.

Tunc allatis ſacratiſſimis Canonibus, eiſque liquidò perſcrutatis, prolata eſt ſententia ab eodem Sacerdotali Concilio ſub anathematis interdicto, ne ullus umquam præſumat laïcorum, neque ex alio ordine, niſi per diſtinctos gradus aſcendens, Diaconus, aut Presbyter Cardinalis factus fuerit, ad ſacrum Pontificatus honorem poſſit promoveri. Reſciſſa electione Conſtantini, in eodem Concilio ſtatutum eſt, ne deinceps quis ex laïco eligatur Pontifex, niſi per gradus priùs ordinatus fuerit Diaconus, aut Preſbyter Cardinalis. Ne laïcus eligatur Epiſcopus, niſi priùs per gradus Diaconus aut Preſbyter ordinatus fuerit, vetuit Syn. Sardic. can. 13. can. *Oſius.* 61. diſt. quod repetitum eſt in Conc. Romano, in cauſa Conſtantini ex laïco electi Ro. Pontificis. Conſtantinus in medium Synodi adductus varia defenſione uſus eſt: primò dicendo ſe per vim populi electum, ſecundò, nihil ſe novi feciſſe, adductis exemplis Sergii Archiepiſcopi Ravennatis, & Stephani Neapolitani, qui è laïcis electi & ſtatim ordinati. Sed reſciſſa electione Conſtantini, in futurum lex dicta, ne quiſquam laïcus eligeretur in Pontificem.

Statuens ut hi qui ex eis conſecrati erant, nequaquam ad fortiorem honorem aſcenderent. In eodem Concilio ſtatutum, ne hi qui Diaconi aut Preſbyteri ordinati erant à Conſtantino ex laïco electo, ad altiores ordines, nec ad Pontificatus culmen promo-

Digitized by Google

verentur. Ordinati à Schiſmaticis ex diſpenſatione permanent in ſuſceptis ordinibus, adempta ſpecie promotionis ad majores, cap. *Quia diligentia. de elect.* cap. 2. *de Schiſmatic. & ordinat. ab. eis.* can. *Nos conſuetudinem.* 12. diſt.

In eodem Concilio ſtatutum eſt, ut omnia quæ iſdem Conſtantinus in Eccleſiaſticis Sacramentis, ac divino cultu egit, iterari debuiſſent, præter ſacrum Baptiſma, atque ſanctum Chriſma. In eodem Concilio ſtatutum, ut ordinationes, & omnia geſta à Conſtantino, irrita eſſent, & iteranda, præter ſacrum Baptiſma, & Chriſmationem Baptizatorum: quia Baptiſmus & Chriſmatio ſeu Confirmatio Baptizatorum non iterantur.

Illicque in ambonem aſcendens Leontius Scriniarius, cuncta quæ in eodem peracta ſunt Concilio, extenſa voce legit populo. Acta Concilii per Scriniarium lecta ſunt & publicata in ambone Eccleſiæ Lateranenſis, coram populo, notitiæ causâ. Eadem de cauſa Concilia Africana lecta, & inſinuata apud acta Proconſularia. Auguſtin. in Pſalm. 57. *Lectum eſt Concilium Bagaitanum, ubi damnati ſunt Maximianiſtæ: inſertum eſt actis Proconſularibus: probatum eſt, quòd illi damnati non deberent tenere Baſilicas: & pronunciavit Proconſul ex lege.*

Hic ſtatuit, ut omni Dominica die à ſeptem Cardinalibus Hebdomadariis, qui in Eccleſia Salvatoris obſervant Miſſarum ſolemnia, ſuper altare beati Petri celebraretur, & Gloria in excelſis Deo diceretur. Hebdomadarius eſt qui vice ſua ſolemnia Miſſarum celebrat. Leo Oſtienſ. Chronic. Caſſin. libr. 3. cap. 21. *Quum enim fratres die quadam in Eccleſia prima hora ſolemnia agerent, ſubitò cælitus fulmen elapſum ipſum Hebdomadarium Sacerdotem, cui Manno erat nomen, in choro ſtantem extinxit.* Septem ſunt Cardinales Epiſcopi, quibus ſolis poſt Pontificem licet Miſſam celebrare in Eccleſia Salvatoris ſuper altare B. Petri. Petr. Damian. libr. 2. epiſt. 2. *Lateranenſis Eccleſia, ſicut Salvatoris eſt inſignita vocabulo, qui nimirum omnium caput eſt electorum; ita mater & quidam apex & vertex eſt omnium per orbem Eccleſiarum. Hæc ſeptem Cardinales habet Epiſcopos, quibus ſolis poſt Apoſtolicum ſacroſanctum illud altare licet accedere, & divini cultus myſteria celebrare.* Septem Cardinales Epiſcopi: Oſtienſis, ad quem pertinet conſecratio Pontificis; Portuenſis; SS. Rufinæ & Secundæ, aliàs Silvæ Candidæ; Sabinenſis; Præneſtinus; Tuſculanus; Albanus.

Fecit enim & tres regulares argenteos ſuper rugas, per quas ingrediuntur ad altare, ubi imagines in frontiſpicio conſtitutæ ſunt. Regulares

lares vel regulæ quid ſint, à nobis obſervatum eſt ſuprà in Gregor. III. Rugæ ſunt ſemitæ per quas itur ad altare. Ruga eſt via, ſemita, quaſi rugæ ſenili ſimilis. Willel. Tyrius de Bell. Sacr. libr. 12. cap. 25. *Præterea illam ejuſdem plateæ, rugæque Accon partem.* Papias: *Rugæ Romæ ſemitulæ.*

Pro exigendis à Deſiderio Rege Longobardorum juſtitiis beati Petri. Miſſi Pontificii legati à Stephano IV. ad Carolum Regem, pro petenda ope ad vindicandas à Rege Longobardorum juſtitias B. Petri, id eſt, res beati Petri. Juſtitiæ B. Petri ſunt res quæ jure competunt Romanæ Eccleſiæ. Anaſtaſ. infr. hoc loco: *Pariterque pro juſtitiis beati Petri loquerentur. Prætermittens ipſe Deſiderius cauſas de juſtitiis Beati Petri.* Idem infr. in Adriano: *Pro juſtitiis ſanctæ Dei Eccleſiæ faciendis.* Eâdem analogiâ juſtitia Eccleſiarum pro decimis & oblationibus & aliis juribus Eccleſiarum. can. *Quæſitum.* 16. qu. 1. cap. *Quia diligentia. De elect.* cap. *Certificari. De ſepultur.*

Et dum hæc agerentur, ſubitò conjunxit ad beatum Petrum antedictus Deſiderius Rex cum ſuo Longobardorum exercitu. Conjungere eſt accedere. Anaſtaſ. infr. in Adriano: *Quibus egredientibus ab hac Romana urbe, & Peruſiam conjungentibus.*

Priùs quidem Sergius eadem nocte, quâ horâ campana inſonuit, deſcendit per murum, & properavit ad beatum Petrum. Signatur hora, quâ campana inſonuit, id eſt, quâ ſignum datum eſt ad Matutinas. Campanæ ſignum datur ad Matutinas & alias Horas canonicas. Gregor. Tur. de Mirac. D. Martini libr. 1. cap. 33. *Mane autem facto, ſigno ad Matutinas commoto, reverſi ſumus dormitum.* Idem libr. 2. cap. 11. *Mane autem facto, moto Matutinis ſigno, ſuper pedem debilem conſtitit.* Idem cap. 45. ejuſd. libr. *Viſum eſt eis, quaſi ſignum, quod Matutinis commoveri ſolet, audiſſent.* Idem libr. 3. cap. 23. *Interea Beati ſignum movetur Horis matutinis; aggregatur & populus, vigiliiſque celebratis, virtus Sancti clarificata perpatuit.* Idem de Vit. Patr. cap. 8. *Quod Presbyter audiens, gaviſus juſſit ſignum ad vigilias commoveri.* Ingulphus in Chron. Croyland. *Et ad matutinas vigilias de præfato Apoſtolo perſolvendas noſter Secretarius nolam pulſavit pro Fratribus excitandis.* Campana eſt ſignum quo fideles convocantur ad ædes ſacras. Inde campanile, turris ex qua campana ſuſpenditur. Anaſtaſ. in Leone IV. *Fecit etiam ibi ipſum campanile, & poſuit campanam cum malleo æreo & cruce exaurato.* Vulgò campanarium. Leo Oſtienſ. Chron. Caſſ. libr. 3. cap. 26. *In ejus etiam fronte prope valvas majoris Ec-*

cleſiæ de quadratis ſaxis mirificam turrem, quæ campanarium vulgò vocatur, erexit.

IN ADRIANO.

ET tantummodo per ſuum iniquum argumentum erui fecit oculos Chriſtophori Primicerii. Argumentum eſt dolus, ars, calliditas. Gregor. Tur. libr. de glor. Confeſſ. in præfat. *Aut opus hoc à peritis accipi putas, cui ingenium artis non ſuppeditat, nec ulla literarum ſcientia ſubminiſtrat, qui nullum argumentum utile in literis habes, qui nomina diſcernere neſcis.*

Familias etiam, ſeu peculia ipſorum. Familiæ ſunt greges ſervorum, peculia ſunt pecora. Anaſtaſ. infrà hoc loco: *Et prædam multam tam de hominibus, quàm de peculiis abſtulerunt.* Et infrà: *Servos, ancillas, & peculia diverſa, atque res mobiles.* Gregor. libr. 10. epiſt. 12. *In peculio capita quindecim.* Ubi dixi. Peculia ſunt pecora, quia ſervi plerumque habent pecudes in peculio. Plaut. in Aſinar. *Etiam opilio qui paſcit alienas oves, aliquam habet peculiarem, quî ſpem ſoletur ſuam.*

Andream Referendarium & Stabilem Ducem. Referendarius eſt Cancellarius Regis, qui penes ſe habet ſigillum regium. Aimoin. libr. 4. cap. 41. *Beatus Audoënus Refendarius fuit Dagoberti Regis, qui Referendarius ideo eſt dictus, quòd ad eum univerſæ publicæ deferrentur conſcriptiones, ipſeque eas annulo Regis, ſive ab eo ſigillo ſibi commiſſo muniret, ſeu firmaret.* Idem Sigebert. in Chronic. ad ann. 634. *Dado fuit Referendarius Dagoberti Regis. Referendarius autem dicebatur, ad quem publicæ conſcriptiones referebantur, ut per eum annulo ſeu ſigillo Regis confirmarentur.*

Vnde ecce ſequipedes veſtros dirigere ſtudebo, meos Miſſos ad eundem veſtrum Regem. Latinis pediſſequus ſeu à pedibus eſt, qui pedes ſequitur dominum. Plaut. in Pœnul. *Dum ludi fiunt, in popinam pediſequi irruptionem facite.* Idem in Aulular. *Ancillas, mulos, muliones, pediſſequos.*

Pardum religioſum Egumenum præfectum Monaſterio beati Sabæ. Egumenus eſt Præpoſitus ſeu Prior Monaſterii. Anaſtaſ. in Leone III. *Sicut ipſe Hegumenus Monaſterii ſancti Eraſmi profeſſus eſt.* Paulus Diacon. libr. 19. *Et Egumenus Flori.* Et infrà eod. *Et Petrum Hegumenum ſancti Sabæ.* Et rurſus: *Direxit Dorotheum Egomenum Chryſopolitanum.* Idem libr. 24. *Et Petrum Egumenum Gytei.* Et infrà: *Theodorus autem Egumenus ſtudii.* A Græco

Digitized by Google

ἡγούμενος, Præpoſitus Monaſterii, qui eſt Prior clauſtralis ſub Abbate. Unde Græci diſtingunt πατέρα καὶ ἡγούμενον τῆς μονῆς. Synod Nicæn. II. can. 13. & 14. Inde Egumenarchium pro Monaſterio vel cella Abbatis. Anaſtaſ. infr. hoc loco: *Baſilica verò Monaſterii beati Anaſtaſii Chriſti Martyris, unà cum Baptiſterio & Egumenarchio.* Idem in Adriano II. *Et Theogniſto Patriarchali Eugumeno.*

Albinus Delicioſus ipſius Regis. Delicioſus eſt, qui eſt in deliciis Principis. Aliis auricularius, qui gratiâ valet apud Principem. Lambert. Skafnaburgenſ. de reb. geſt. German. ad ann. 1063. *Quantum Regi, quantum auriculariis, quantum Epiſcopo datum ſit, haud ſatis certò comperimus.* Ekkeard. Junior de Caſib. Monaſt. S. Galli cap. 3. *Auricularem & intimum Epiſcopi.*

Cum Apoſtolicis admonitionum ſyllabis. Syllabæ pro literis, ſeu epiſtolis, quia componuntur ex ſyllabis. Evagr. libr. 3. cap. 16. συνοδικαῖς συλλαβαῖς, *literis ſynodicis.* Et idem cap. 3. ejuſd. libr. ἐγκυκλίοις συλλαβαῖς, *encyclicis literis.* Marbod. Red. Epiſc. ad Rainald. Epiſc. Andeg. *Ne quid odio tuo deeſſet, delere nomen meum de Catalogo præcepiſti, priùs omnia, meas etiam ſyllabas perſecutus.* Græcis σύλλαβος, eſt index libri. M. Tull. 4. ad Atticum: *Iiſque imperes, ut ſumant membranulam, ex qua indices fiant, quos vos Græci, ut opinor, συλλάβους appellatis.*

Spoletini & Reatini ad beatum Petrum confugium facientes, ſanctiſſimo Hadriano Papæ ſe tradiderunt, & in fide ipſius Principis Apoſtolorum, atque prædicti ſanctiſſimi Pontificis jurantes, more Romanorum tonſurati ſunt. Spoletini & Reatini qui erant ſub ditione Longobardorum, erant intonſi & barbati: unde à longis barbis & ferro intactis Longobardi dicti. Paul. Varnefrid. de geſt. Longobard. libr. 1. c. 9. libr. 4. cap. 23. Otho Friſingenſ. de geſt. Frideric. libr. 2. cap. 13. Tradentes ſe Romano Pontifici, in ſignum deditionis more Romanorum tonſurati ſunt, quia Romani erant raſi & tonſi. Et hoc eſt quod repetit Anaſtaſ. infrà hoc loco: *Tunc poſt præſtitum ſacramentum omnes more Romanorum tonſurati ſunt.*

Et Judices, Duces nempe, & Graphiones. Duces ſunt Præfecti univerſæ Provinciæ, Graphiones Præfecti vel Judices civitatis. Cujus eſſent dignitatis Graphiones, colligere licet, quòd donationi Exarchatus Ravennatis factæ per Carolum M. beato Petro & ejus ſucceſſoribus, Duces & Graphiones ſubſcripſiſſe memoratur. Infrà: *Duces etiam & Graphiones in ea aſcribi fecit.* Frede-

Digitized by Google

gar. in Supplem. Gregorii Turonenſ. cap. 74. *Scaram de electis viris fortibus de Auſtria & Burgundia cum Ducibus & Graffionibus ſecum habens.* Quos Graphiones, alii Graviones. Paulus Diaconus de geſt. Longobard. libr. 5. cap. 36. *Hic dum Dux eſſet in Tridentina civitate, cum Comite Bajoariorum, quem illi Gravionem dicunt.*

Vbi eum cum bandora ſuſceperunt. Carolus Magnus à Romanis ſuſceptus cum bandora, id eſt, vexillo ſeu ſigno militari, eunte populo in ejus occurſum. Bandum eſt vexillum. Paul. Diac. de geſt. Longobard. libr. 1. cap. 20. *Tato verò Rodulfi vexillum, quod bandum appellant, ejuſque galeam, quam in bello geſtare conſueverat, abſtulit.* Suidas: βάνδον οὕτω καλοῦσι Ρωμαῖοι τὸ σημεῖον τὸ ἐν πολέμῳ. *Bannum ita Romani ſignum militare appellant.* Idem Procop. de bell. Vandalico libr. 2. Inde bandora Anaſtaſio. Radevic. de geſt. Frideric. libr. 2. cap. 67. *Tunc Domini Cardinales Dominum Electum ſignis, banderiis præcedentibus, ad Palatium uſque cum jocunditate perduxerunt.* Italis *bandiera.* Aliis banerium. Albert. Argentinenſ. in Chronic. *Ecce irruit populus cum baneriis ad Palatium Conſulis.* Et infrà: *Rex hoc audito ſtatim banerium ſuum, quod dicitur Sturmholz, ſuper turrim Spirenſis Eccleſiæ conſtituit, & populo civitatis ad arma mandari per Magiſtros civium præcepit.* Noſtris *baniere.*

Conjungente verò eodem Carolo Rege, omnes gradus ſigillatim ejuſdem ſacratiſſimæ beatæ Petri Eccleſiæ deoſculatus eſt. Carolus M. Rex Francorum Romam adventans, ſtatim properavit ad Baſilicam Beati Petri, & ſingulos ejus gradus religionis causâ exoſculatus memoratur. Etiam pagani religionis causâ ſolebant oſculari limina templorum. Tibull. libr. 1. eleg. 5. *Non ego ſi merui, dubitem procumbere templis, Et dare ſacratis oſcula liminibus.* Quo ſe refert Virgil. 2. Æneid. *Amplexæque tenent poſtes, atque oſcula figunt.*

Donationis promiſſionem Carolus Francorum Rex aſcribi juſſit per Etherium religioſum ac prudentiſſimum Capellanum & Notarium ſuum. Capellani ſunt Clerici Palatini qui miniſtrant in ſacello regio: ſic dicti à cappa S. Martini, quam Reges Francorum in expeditione circumferebant, quia erant cuſtodes cappæ ipſius Sancti. Valafrid. Strabo de reb. Eccleſiaſtic. cap. 31. *Dicti ſunt primitus Cappellani à cappa beati Martini, quam Reges Francorum ob adjutorium victoriæ in præliis ſolebant ſecum habere, quam ferentes & cuſtodientes cum cæteris Sanctorum reliquiis, Clerici Cappellani cæpe-*

-*runt vocari.* Idem Sangallenſis de geſt. Caroli M. libr. 1. *De pauperibus ergo ſupradictis quendam optimum Dictatorem & Scriptorem in Capellam ſuam aſſumpſit, quo nomine Reges Francorum, propter cappam ſancti Martini, quam ſecum ob ſui tuitionem & hoſtium oppreſſionem jugiter ad bella portabant, ſancta ſua appellare ſolebant.* Hinc Annales Francor. *Folradus Presbyter Cappellanus.* Et Archicapellanus ſacri palatii eſt Major ſeu Præpoſitus Clericorum capellæ regiæ, quales fuiſſe memorantur Hilduinus Abbas, & Drogo Metenſis Epiſcopus tempore Ludovici Pii. De quibus Aimoin. libr. 5. cap. 10. 17. 19. *Etherius fuit Cappellanus & Notarius Caroli M.* Quandoque Reges utebantur Clericis capellæ ſuæ in Notarios propter peritiam, ut hoc loco Etherius fuit Capellanus & Notarius Caroli M.

Quam priùs ſuper altare beati Petri, & poſt modum in ſancta ejus confeſſione ponentes. Donatio Exarchatus Romani, ſeu confirmatio, ejus quæ olim facta erat à Pipino, depoſita ſuper altare beati Petri, & ſuper ejus confeſſione, id eſt, ſepulcro. Donationes piæ fieri ſolebant inſtrumento donationis impoſito ſuper altare, ut hîc; vel glebâ fundi impoſitâ ſuper altare, vel traditâ in manu Epiſcopi vel Abbatis, vel cujuſcumque Antiſtitis, quod dicebatur ſcotatio, cap. 2. *De conſuetudin.* Ubi dixi. Moribus Anglicis donatio fiebat per traditionem gladii, galeæ, cornu, vel crateris, calcaris, ſtrigilis, arcus, vel etiam ſagittæ. Ingulfus in Chronic. Croyland. *Conferebantur antea multa prædia nudo verbo, abſque ſcripto, vel charta, tantùm cum domini gladio, vel galea, vel cornu, vel cratera; & plurima tenementa cum calcari, cum ſtrigili, cum arcu; & nonnulla cum ſagitta.*

Apparem ipſius donationis per eundem Etherium aſcribi faciens. Appar eſt exemplum inſtrumenti, quòd exemplum ducitur à pari. Apud Gregorium libr. 1. epiſt. 79. libr. 7. epiſt. 39. & libr. 10. epiſt. 7. inſcribuntur *à paribus.* Id eſt, paribus exemplis ſcriptæ ad diverſos Defenſores.

Inter ſuper corpus beati Petri, ſubtus Evangelia, quæ ibidem oſculantur. Super corpus beati Petri propoſita ſunt Evangelia, quæ orantes oſculantur religionis causâ. Maximus ſemper fuit cultus Evangeliorum & gratia circa cautiones morborum, maximè febrium. Hinc febris curandæ causâ Evangelium ad caput apponi moris eſt. Auguſtin. in Joannem cap. 7. *Quid ergo cùm caput tibi dolet, laudamus ſi Evangelium ad caput tibi poſueris, & non ad ligaturam cucurreris?* Et infrà: *Gaudemus quando videmus homi-*

Digitized by Google

nem in lectulo ſuo conſtitutum jactari febribus & doloribus, vel alicubi ſpem poſuiſſe, niſi ut ſibi Evangelium ad caput poneret, non quia ad hoc factum eſt, ſed quia prælatum Evangelium ligaturis. Hinc Evangelia collo ſuſpenſa geſtantur amuleti vice. Joan. Chryſoſtom. in Matth. Homil. 73. in illa verba, *Phylacteria ſua dilatant:* ἃ φυλακτήρια ἐκάλουν, ὡς πολλαὶ νῦν τῶν γυναικῶν, εὐαγγέλια τῶν τραχήλων ἐξαρτῶσαι ἔχουσι. *Hæc phylacteria vocabant, ſicut multæ mulierum modò faciunt, Evangelia ex collo dependentes.* Quæ verba ſua fecit Iſidorus Peluſiota Chryſoſtomi diſcipulus, lib. 2. epiſt. 150. in illud, *Idem magnificant phylacteria:* ὥσπερ νῦν αἱ γυναῖκες τὰ εὐαγγέλια τὰ μικρά. *Quemadmodum etiam nunc fœminæ parva Evangelia.* Necnon Evangelium in ſingulorum ædibus aſſervari moris erat, præſidii causâ adverſus dæmones. Jo. Chryſoſtom. εἰ γὰρ ἐν οἰκίᾳ ἔνθα ἂν εὐαγγέλιον ᾖ κείμενον, οὐ τολμήσει προσελθεῖν ὁ διάβολος. *Nam ſi in quacumque domo Evangelium eſt, illuc diabolus ingredi non audet.* Miſſu Evangelii incendium compeſcitur. Gregor. Tur. de vit. Patr. cap. 6. de S. Gallo Arvernenſi Epiſcopo: *Surgenſque Evangeliis comprehenſis, igni ſe obtulit.* Juraturi reverentiæ causâ manus non imponebant Evangelio, niſi priùs lotas. Ambroſ. in Pſalm. 61. *Juravit ne pejeraret, lavit manus, cùm Evangelium tangeret, ne quid deeſſet exemplo.* Jo. Chryſoſtom. Homil. 7. ad Antiochenos: καὶ εἰ μὲν εὐαγγέλιον καταχεῖν δέῃ, τὰς χεῖρας ἀπονιψάμενος, μετὰ πολλῆς τῆς αἰδοῦς, καὶ τῆς εὐλαβείας κείτλων, καὶ δεδοικὼς κατέχεις. *Et ſi Evangelium quidem capere oporteat, manibus lotis, & cum multa reverentia & religione, tremens & timens ſumis.*

Item in eadem Baſilica ab introitu de rugas uſque ad confeſſionem, pavimentum veſtivit de argento puriſſimo. Rugæ ſunt ſemitæ per quas proceditur ad altare. Anaſtaſ. infr. hoc loco: *Fecit & laudanas duas ex argento, penſantes libras octo, quas poſuit ſuper rugas de Presbyterio, ubi arcus de argento exiſtit.* Et infrà: *Fecit etiam imagines ſex ex laminis argenteis inveſtitas, ex quibus tres poſuit ſuper rugas, quæ ſunt in introitu Presbyterii, ubi & regularem ex argento inveſtito fecit.* Idem in Nicolao I. *Porro in purpureis marmoribus, quæ ante corpus beati Petri Apoſtoli rugas argenteas retinent, dextra lævaque duas cruces argenteas offerens poſuit.* Idem in Stephano IV. *Fecit & tres regulares argenteos ſuper rugas, per quas ingrediuntur ad altare.* Inde rugulæ diminutivum rugæ. Idem in Leone IV. *Iſdem verò ſanctiſſimus Papa fecit rugulas de argento fuſiles cum cancellis in ingreſſu Presbyterii.*

Digitized by Google

Fecit etiam in eadem ipſa Baſilica beati Petri juxta januas majores argenteas cortinas miræ magnitudinis de palliis ſtauracin, ſeu quadrapolis. Cortinæ hîc ſunt vela. Ambroſ. epiſt. 33. *Tradere Baſilicam non poſſum, ſed pugnare non debeo; poſtea vero quàm cognoverim cortinas regias inde eſſe ſublatas.* Et infrà: *Exactus eſt totus ille dies in mœrore noſtro; ſciſſæ ſunt ab illudentibus priùs cortinæ regiæ.* Auguſtin. libr. 2. quæſt. in Exod. cap. 173. αὐλαίας *quas Græci appellant, Latini aulæa perhibent, quas cortinas vulgò vocant.* Iſid. Origin. libr. 19. cap. 26. *Cortinæ ſunt aulea, id eſt, vela de pellibus, qualia in Exodo leguntur, à quibus tabernaculum extrinſecùs tegebatur. Dictæ autem cortinæ à coriis, eo quòd priùs ex pellibus fuiſſent factæ.* Idem Anaſtaſ. infrà hoc loco: *Item fecit in eadem Baſilica beati Pauli Apoſtoli cortinam majorem juxta januas principales, ex palliis quadrapolis, ad inſtar cortinæ, quam in Eccleſia beati Petri fecit.* Idem in Leone III. *Cortinas majores Alexandrinas holoſerico ornatas in circuitu de fundato.* Pallia ſtauracina, ſeu quadrapola, ſunt pallia ſerica auro & argento intexta plumatio opere. Anaſtaſ. in Sergio: *Interius plumatium ex holoſerico ſuperpoſitum, quod ſtauracis dicitur, invenit.* Et idem infrà hoc loco: *Vela de ſtauraci ſeu Tyria numero triginta octo.* Et infrà: *Vela de ſtauracin ſeu octapli numero viginti duo.* Hujuſmodi vela erant variis filis intexta: unde dicta quadrapola, ut hîc, & infrà: *Fecit veſtem de ſtauracin, ſeu cortinam majorem ex palliis quadrapolis, ſed & per diverſos arcus vela ſyrica numero quinquaginta ſeptem, omnia ex palliis quadrapolis ſeu ſtauracin.* Stauracium à ſtaurace, quod eſt genus guttæ malo Sydonio ſimile conficiendæ purpuræ aptum, deducit Papias: *Stauracium genus palliorum depictorum ex ſtorace, quæ gutta ſimilis eſt mali Cydonii.*

De palliis Tyriis atque fundatis fecit vela numero ſexaginta quinque. Pallia fundata ſunt pallia auro intexta, & quaſi fundata. Anaſt. in Leone III. *Fecit in gremio Baſilicæ beati Petri Apoſtoli cortinam majorem Alexandrinam holoſericam, habentem in medio adjunctum fundatum, & in circuitu ornatum de fundato.* Fundatum pro auro, inde funda vel fundus eſt marſupium. Macrob. libr. 2. cap. 4. *Demiſſâ in fundum, id eſt, crumenam pauperem, manu, protulit paucales nummos, quos Principi daret.*

Fecit in ea Baſilica calicem fundatum argenteum penſantem libras quinque. Calix fundatus eſt calix ſignis inſculptus. Vela de fundato ſunt vela aureis ſignis intexta. Idem in Leone IV. *Vela de fundato, quæ ad nitorem ipſius in arcu videntur Eccleſiæ pendere*

Digitized by Google

duodecim. Alibi fundatum pro fundatione. Gu. Tyr. libr. 12. cap. 25. *Vnde ipſe Rex Hieruſalem, & nos omnes Duci Venetorum de fundato Tyri, ex parte Regis, feſto Apoſtolorum Petri & Pauli trecentos in unoquoque anno Byzantios Sarracenatos ex debiti conditione perſolvere debemus.* Apud aurifices quos vocant incluſores gemmarum, funda eſt reticulum ex auro, fundæ ſimile, quo gemmæ includuntur. Plin. libr. 37. cap. 8. de generibus Topazii: *Quamobrem præſtantiores fundâ clauduntur, id eſt, patentes, nec præterquam margines auro amplectente.* Idem c. ſeq ejuſd. libr. *Hiacinthi fundâ includuntur.* Veſtes pretioſas etiam fundatas dici, non eſt quòd æquent pretium fundi, vel plerumque emantur ex pretio fundi. Plaut. in Epidico: *Quaſi non fundis exornatæ multæ incedant per vias.*

Nam abſidam ipſius Eccleſiæ cernens iſdem beatiſſimus Pontifex jam ruinæ vicinam exiſtentem, cancalis ferreis eandem abſidam confirmari fecit. Fortè legendum *cancellis.* Anaſtaſ. in Hilaro: *In medio cancellis æreis.* Et Anaſtaſ. ipſe infrà hoc loco: *Solarium ſuum cum cancellis æreis conſtrui fecit.* Leo Oſtienſ. Chr. Caſſ. lib. 3. cap. 31. *Fecit & cancellos ex ære quatuor ante altare.*

Fecit & laudanas duas ex argento penſantes libras octo, quas ſuper rugas de Presbyterio. Laudanæ ſunt Eccleſiaſtica vaſa quæ ornatus causâ ex auro vel argento collocabantur ante altaria. Papias: *Laudanæ Eccleſiaſtica vaſa.* Sic dicta à laude, quia ponebantur in laudem & cultum Apoſtolorum & Martyrum. Laus, pro cultu; laudare, pro colere, celebrare. Adam. Bremenſ. Hiſt. Eccleſiaſtic. libr. 3. cap. 25. *Sub obtentu fœderis contra Saxones arma laudata ſunt.* Ditmarus libr. 3. *Ibi tunc Rex à præfato Comite & à primis illius regionis collaudatur in dominum.* Idem libr. 6. *Henrico* (Duci Bavariæ) 12. *Kal. Aprilis, cum omnium laude præſentium, cumque haſta ſignifera Ducatum dedit.* Inde laudamentum pro approbatione, vel aſſenſu, quòd qui alicujus judicium probat, laudare videtur. Radevic. de geſt. Frideric. libr. 1. cap. 10. *Laudamentum à Papa Adriano accepiſſe memoratur, ut & ſcriptura pariter, atque pictura talis de medio tolleretur.* Idem libr. 2. cap. 11. *Accepto de hac probabili petitione fideli laudamento, ad propria reverſus eſt.*

Et quinquaginta panes penſantes per unumquemque panem libras duas, ſimulque & decimatas vini duas, penſantes per unamquamque decimatam libras ſexaginta. Decimata eſt menſura vini 60. librarum.

Et

Et caldaria plena de pulmento. Caldaria, olla ſeu cacabus, ubi pulmentum coquitur. Noſtris *une chaudiere.* Pulmentum propriè pultem ſignificat, vel cibum in modum pultis condîtum. Iſidor. Origin. libr. 20. cap. 2. *Pulmentum verò laxiùs ſumptum, pro quolibet eduli, vel obſonio, præter panem, ſumitur.* Plin. libr. 18. cap. 8. ut pro carne paulò infrà hoc loco: *Necnon & carnem de pulmento.*

Portionem vini, id eſt, cuppam capientem calices duos. Vinum è torculari primùm mitti ſolebat in dolia, quæ plerumque erant defoſſa in cellis vinariis: inde poſtea diffundebatur in amphoras & cados, vendendi, vel utendi cauſâ, L. *Quod ſæpe.* § ult. ff. *de contrah. empt.* L. pen. *de tritic. vino vel oleo legat.* Rurſus ex amphoris vel cadis vinum transferebatur in cuppas, unde promebatur uſûs cauſâ. Auguſtin. 9. Confeſſ. cap. 18. *Nam cùm de more tamquam puella ſobria juberetur à parentibus de cuppa vinum depromere.* Et caupones ſolebant vinum cuſtodire in cuppis, quæ erant vaſa minora amphoris & cadis. Et hoc eſt quod Piſoni objiciebat M. Tullius, quòd panem & vinum in penu non haberet, ſed vinum ſumeret à propola, id eſt, caupone, & de cupa: *Piſtor domi nullus, nulla cella, panis & vinum à propola atque de cupa.* Cuppa hîc eſt vas vinarium quod continet calices duos. Et hoc eſt cuppæ genus quod cupellam vocitat Ambroſ. de Tobia cap. 14. *Si quis inſtaurandum convivium putat, ad negotiatorem mittit, ut abſynthiaci cupellam ſibi gratis deferat; cauponem dirigit, ut Picenum vinum, aut Tyriacum requirat.* Aliæ erant cuppæ majores, quæ vini ſervandi cauſâ deponebantur in cellis vinariis. Auguſtin. in Exodum cap. 109. *Anconicos autem dicit, quos vulgò vocamus ancones, ſicut ſunt in columnis cellarum vinariarum, quibus incumbunt ligna, quæ cupas ferunt.*

Cum fundis & caſalibus vineis, olivetis, atque molis. Molæ ſunt molendina, in quibus triticum molitur, id eſt, teritur, ut infrà: *Aineis aquimolis.* Caſalia ſunt prædia ſuburbana, in quibus eſt caſa ſeu tectum. Jacob. à Vitriac. Hiſt. Occidental. libr. 2. cap. 2. *Non ſolùm civitates & oppida, ſed etiam caſalia reple erant.*

Et lecticariam quæ vocatur Aſprula. Lecticaria videtur eſſe prædium ſuburbanum, quo paterfamilias ſeceſſûs cauſâ eundo lecticâ vehi ſolet. Veteres rus petendo ſellâ aut lecticâ vehebantur, L. *Qui ſella aut lectica.* ff. *de ſervitut. ruſtic. prædior.* L. *Item legato. de legat.* 3. Hinc & geſtationes dicebantur loca ipſa, per quæ deambulandi cauſâ ſellâ vel lecticâ vectabantur, ut in L.

Q

Si cujus. §. *Fructuarius.* ff. *de uſufruct. Viridaria vel geſtationes.* Quod probatur & L. *Interdum.* ff. *Quod vi aut clam.*

Vbi & deambulatorium ſcilicet ſolarium ſuum, cum cancellis æreis, nimis pulcherrimè conſtrui fecit. Solarium eſt tabulatum projectum extra ædes, deambulandi & in ſole apricandi gratiâ, L. 12. §. *Item illud.* C. *de ædific. privat.* Menianum à nomine inventoris. Hieronym. in Ezech. lib. 12. cap. 42. *ἐκθέτας autem Romæ appellant ſolaria, de cœnaculorum parietibus eminentia, ſive meniana, ab eo qui ea primus invenit, quæ nonnulli Græcorum ἐξώστας vocant.* E ſolario David Berſabeam lavantem aſpexit, & concupivit. Petrus Apoſtolus horâ ſextâ in ſolarium pranſurus aſcendit, Act. Apoſt. Hieronym. 2. ad Jovinian. *Petrus Apoſtolus non expectans ſtellam more Judaïco, ſed horâ ſextâ in ſolarium pranſurus aſcendit.* Solarium cancellis æreis erat munitum, propter casûs periculum. Solarium à Leone III. extructum reſtituit Leo IV. Anaſtaſ. in Leone IV. *Nam & ſolarium quod beatæ memoriæ Leo tertius Papa conſtruxerat, noviter pulcriùs in meliorem ſpeciem reſtauravit.* Idem in Leone III. *Necnon & ſolarium ab imo uſque ad ſummum noviter reſtauravit.* Idem in Gregorio IV. *Domum ſatis dignam undique porticibus, ab ſolariis circumdatam.*

Fecit etiam imagines ſex ex laminis aureis inveſtitas. Inveſtitas dixit, pro factis, ut interpretatur ipſe auctor infr. *Vtraſque verò ſex imagines, de laminis argenteis, nimis pulcherrimè factas deauravit.*

Forma quæ vocatur Sabbathina, per quam decurrebat aqua per centenarium in atrio Eccleſiæ beati Petri Apoſtoli. E forma Sabbathena aqua decurrebat per centenarium in atrium Eccleſiæ B. Petri. Et hoc eſt quod repetitur infrà hoc loco: *Et confeſtim centenarium illud, quod ex eadem forma in atrio Eccleſiæ beati Petri decurrebat.* Centenarium eſt fiſtula plumbea per quam è forma Sabbathena aqua ducebatur in atrium Baſilicæ B. Petri, ut indicant verba quæ proximè ſequuntur: *Dum per nimiam neglectûs incuriam, plumbum ipſius centenarii furtim jam plurima ex parte exinde ablatum fuiſſet, reliquum plumbum conquaſſatum, protinus iſdem præcipuus Paſtor addita multitudine plumbi ipſum centenarium noviter fecit.* Anaſtaſ. in Nicolao I. *Formam aquæ quæ vocatur Tocia, per quam decurrebat aqua per centenarium in urbem Romanam.* Adrianus aquæductum Sabatenum viâ Aureliâ deduxit in Vaticanum è lacu Sabateno, qui eſt in Tuſcia, quem angularem vocant à tribus angulis, quos præ ſe fert, ſi credimus Platinæ in Vit. hujus Pontific. vel anguillarium, ab anguillis quibus abundat.

Digitized by Google

Hodie Lacum Braciani à vicino ejus nominis oppido vocant. Lacus Sabateni meminit L. *Rutilia Polla. de contrah. emp.* Pancirol. variar. Lect. libr. 2. cap. 38.

Dum per olitana tempora. Olitanum idem quod antiquum, à Latino *olim*, ut infrà hoc loco: *Exemplo olitano.* Et rurſus: *Olitanas trabes.* Anaſtaſ. in Leone IV. *Per olitana curricula temporum.*

Mittens Ianuarium Veſtararium ſuum. Lege, veſtiararium ſuum: & ita emendandus alter locus infrà: *Ianuarium fideliſſimum Veſtiarium ſuum.* Veſtiarius eſt præpoſitus veſtiarii Pontificii. Anaſtaſ. in Leone III. *Qui à parva ætate in veſtiario Patriachii enutritus.* Et infrà: *Et dum taliter in ipſo veſtiario præcipuè degens ſplenderet, & ejus ſolertiſſimam curam ipſe Veſtiarius diligeret.*

Et conſtituit, ut per unamquamque hebdomadam quintæ feriæ die, cum pſallentio, à diaconia uſque ad balneum pergeret. Proceſſio cum pſallentio, id eſt, cantu Pſalmorum fieri ſolebat. Gregor. Tur. Hiſt. Franc. libr. 10. cap. 9. *Ebraccharius verò uſque Venetias urbem acceſſit: miſerat enim ad eum obviàm Epiſcopus Regalis clericos ſuos cum crucibus & pſallentio.* Idem de Mirac. Martyr. libr. 1. cap. 76. *Cùm veneris, audies in pſallentio vocem ejus.* Idem libr. 2. cap. 34. *Vigilata nocte cum grandi pſallentio.*

Pluſquam duodecim millia tufos in litore alvei fluminis in fundamentis ponens. Tufus vel tophus, eſt genus lapidis quo uſi veteres ad ædificia publica & privata. Gallis *Tuf.* De quo auctor infrà: *Monumentum de Tiburtino tufo.* Frontin. de Aquæductib. libr. 2. *Pilæ quoque ipſæ topho extructæ, ſub tam magno onere labuntur.* Tophum vocat Virgil. 2. Georgic. *Et tophus ſcaber, & nigris exeſa chelidris Creta.* Plin. lib. 17. cap. 4. *Nam tophus ſcaber naturâ friabilis expetitur.* Idem libr. 11. cap. 37. *Pilæ rotunditate nigricans tophus nullo pondere.* Papias: *Tophus lapis cavernoſus & mollis.*

Diaconiam verò ſanctæ Dei genitricis ſemperque virginis Mariæ, Scholæ Græcæ quæ appellatur Coſmedin, reſtauravit. Romæ quamplures fuere Diaconiæ: has inter fuit Diaconia S. Mariæ in Coſmedin, aliàs Scholæ Græcæ. Anaſtaſ. in Leone III. *Et in Diaconia ipſius Dei Genitricis, quæ appellatur Coſmedin.*

Et Baſilicam Hieruſalem quæ in Seſſoriano ſita eſt. Hæc eſt Baſilica S. Crucis in Hieruſalem, quæ ſita eſt in Seſſoriano. Anaſtaſ. in Leone III. *Et in Eccleſia Hieruſalem quæ ponitur in Seſſoriano; fecit coronam.*

Baſilicam SS. Rufinæ & Secundæ, quæ ponitur in Epiſcopio Silvæ

Digitized by Google

Candidæ. Epiſcopus SS. Rufinæ & Secundæ erat unus è ſeptem Cardinalibus: ſed quum civitas propter crebras barbarorum incurſiones exhauſta incolis, unita eſſet à Calixto II. Portuenſi, nonniſi ſex Epiſcopi Cardinales fuere. Onufr. Panvin. de Cardinal.

Et in auro ſolidos mancuſos numero ducentos. Mancuſi nummi aurei & argentei, quaſi manu cuſi. Anaſtaſ. in Leone IV. *Multoſque ei in argento mancoſos præbuit.* Joannes VIII. epiſt. 89. *Cenſus 25. millium in argento mancuſorum annualiter additus, civilis mucro anguſtiæ eſt.* Hinc facilè emendatur alter locus Anaſtaſii in Leone IV. *Obtulit crucem de auro unam habentem in medio monocoſſium.* Lege, *mancuſum.*

Idem verò Præſul à novo dedicavit, atque conſtituit Monaſterium ſanctorum Hadriani, atque Laurentii, quòd in ruinis marceſcebat à priſcis temporibus, & tanquam crypta à ſæcularibus inhabitabatur. Olim ſæviente perſecutione cryptæ erant conditoria Martyrum; reddita pace Eccleſiæ, inde tranſlatis reliquiis Martyrum, cryptæ factæ ſunt habitacula tenuiorum & pauperum: & hoc eſt quod dicit Auctor, Monaſterium SS. Hadriani & Laurentii Monachis deſtitutum, tanquam cryptam à ſæcularibus inhabitatum fuiſſe. Cryptæ fuere & latibula ſeſe occultantium. Jo. Diacon. lib. 2. cap. 14. *Retruſas cryptas juxta Flaminium portum invenientes, in eis ſeſe occultaverunt.* Et infrà mox: *At equi ante cryptas illas venerunt, in quibus ſe Monachi abſconderant.*

Baſilica verò Monaſterii beati Anaſtaſii Chriſti Martyris unà cum Baptiſterio & Egumenarchio exuſta. Baſilicæ B. Anaſtaſii Martyris adjunctum erat Baptiſterium, id eſt, Eccleſia baptiſmalis, & Egumenarchium, id eſt, Monaſterium. Ea ætate cura animarum fuit penes Monachos, ex diſpenſatione apoſtolica, Can. *Doctos.* Can. *Sunt nonnulli.* Can. *in Parochia.* 16. qu. 1. Sed Conſtitutione Urbani II. hæc eis interdicta eſt, Can. *Sanè quia.* 16. qu. 2.

Et in altari majori Eccleſiæ beati Petri Apoſtoli fecit ex auro puriſſimo diverſas hiſtorias penſantes libras quingentas nonaginta ſeptem. Hiſtoriæ ſunt figuræ, quæ continent hiſtoriam, id eſt, vitam, Sanctorum, illuſtrium perſonarum, vel figuras animalium. Anaſtaſ. in Leone IV. *Veſtem perfecit habentem hiſtoriam ſancti Martini jacentis in lectulo.* Et infrà: *Veſtem de fundato unam habentem hiſtoriam ſanctorum Martyrum.* Et infrà: *Coronam ex ar-*

Digitized by Google

gento cum hiſtoriis à foris circumdatam. Idem in Leone III. *Et alias duas abſidas, diverſas hiſtorias pingens ſuper marmorum incruſtatione.* Idem in Nicolao: *Cum chryſoclavo habente hiſtoriam, leonum figuras.* Vel miracula Chriſti & Sanctorum. Gregor. Tur. de gloria Confeſſ. cap. 35. *Quia ipſæ hiſtoriæ ſepulcrorum de virtutibus Domini & Apoſtolorum ejus expoſitæ ſunt.*

Ita ut in via lata, amplius quàm duas ſtaturas ejuſdem fluminis, aqua excreviſſet. Statura hîc pro ſtatura hominis. Joannes Diaconus lib. 4. cap. 83. *Gordiani patris Gregorii ſtatura longa, facies deducta.* Eginart. in Vit. Caroli M. *Corpore fuit amplo atque robuſto, ſtatura eminenti, quæ tamen juſtam non excederet.*

IN LEONE III.

PARI *modo & in baſilica beati Petri Apoſtoli, atque in baſilica Salvatoris inſtar imagines fecit.* Inſtar imagines dicuntur ſimiles imagines, ut infr. eodem: *Necnon & in titulo Ceciliæ inſtar fecit coronam ex argento.*

Verùm etiam & cortinas albas holoſericas roſatas, habentes in medio crucem de chryſoclabo, & periclyſin de fundato unam. Cortinæ roſatæ ſunt cortinæ ſeu vela ſerica roſei coloris, ut infrà hoc loco: *Sed & ſuper altare majus fecit vela holoſerica alithina quatuor cum haſtillis & roſis chryſoclabis.* Et infrà: *Veſtem albam roſatam cum chryſoclabo.* Et infr. *Vela alba holoſerica pendentia inter columnas majores dextrâ lævâque, numero quadraginta duo, ex quibus undecim roſata.* Crux de chryſoclavo eſt crux ornata clavulis aureis. Etiam veſtes ſericæ ſolebant ornari clavis aureis. Anaſtaſ. infr. hoc loco: *Sed & ſuper altare majus fecit tetra vela holoſerica alithina quatuor cum haſtilis & roſis chryſoclabis.* Idem in Benedicto III. *Et vela duo de olovero cum cruce de olovero, & liſta ſimiliter de chryſoclavo.* Et infrà: *Similiter & veſtem de purpura imperiali munda ſuper altare majus ex omni parte, cum hiſtoria & cancellis & roſis de chryſoclavo.* Et rurſus: *Camiſias albas ſigillatas holoſericas cum chryſoclavo.* Et hoc eſt quod auro clavatum dixit Vopiſcus in Tacito: *Auroclavatis veſtibus idem interdixit.* Periclyſis eſt fimbria ſeu limbus veſtis, à Græco περικλύζω, circumluo. Anaſtaſ. infr. hoc loco: *Cortinam majorem ſericam albam habentem periclyſin:* Et rurſus: *Veſtem albam holoſericam habentem periclyſin de Tyrio.*

Sarta verò tecta Baſilicæ beati Petri Apoſtoli, id eſt, navem majo-

Digitized by Google

nem, ſed & aliam navem ſuper altare cum quadriporticu. Navis pars media Eccleſiæ à forma ſtructuræ, quæ eſt in modum navis. Veteres gloſſæ G. L. ναὸς, templum ædis: inde πρόναον, veſtibulum templi. Eædem: πρόναον, ante templum. Anaſtaſ. infr. hoc loco: *Simulque & in nave quæ eſt ſuper altare, ſarta tecta omnia noviter reſtauravit.* Idem in Benedicto III. *Sarta tecta Eccleſiæ beati Petri Apoſtoli, id eſt, navem majorem, & aliam navem quæ ſuper corpus ejus eſt.* Ingulphus in Chronic. Croyland. *De namque illo meremio adhuc Domino Turketulo Abbate ſuperſtite, conſummata eſt navis Eccleſiæ.* Ædes ſacræ & opera publica luſtrabantur inſpiciendi gratiâ, an ſarta tecta, id eſt, integra eſſent, an refectione indigerent, L. 7. §. 2. ff. *De offic. Proconſ.* Sarta tecta ſunt modicæ refectiones, quæ ad onus fructuarii pertinent, L. 7. §. *Hactenus.* ff. *de uſu-fruct.* Sarta tecta præcepta habere dixit Plaut. in Trinummo: *Sarta tecta tua præcepta uſque habui meâ modeſtiâ.* Sarta tecta ædium ſacrarum locabantur redemptoribus. Plin. libr. 35. cap. 3. *M. Aufidius tutelæ Capitolii redemptor.*

Veſtem de chryſoclabo, habentem hiſtoriam Nativitatis, & ſancti Simeonis, & in medio cheritiſmon. Cheritiſmos corruptè legitur pro cheriſmos, quod eſt ſpecies armillæ ex gemmis vel margaritis. Vox compoſita à Græco χεὶρ, manus, vel etiam brachium. Inde dextrocherium, pro armilla quæ apponitur dextræ: vox compoſita à Græco & Latino. Capitolinus in Maximino: *Pollice ita vaſto, ut uxoris dextrocherio uteretur pro annulo.* Ambroſ. ſermon. 90. *Et annulo fidei ſubarravit me, ornavit me inæſtimabili dextrocherio.*

Item velum alithino rotatu habens periclyſin, rotas cum cancellis. Velum habens rotas textiles ex auro. Idem in Leone IV. *Veſtem albam cum roſis habentem rotas ſeptem.* Item: *Veſtem albam de chryſoclavo cum rotis ſex.*

Columnas argenteas octo, & gammadia duo. Gammàdium vel gammadia, eſt veſtis inſignita vel intexta formis auro expreſſis in modum litteræ γ, ut infrà hoc loco: *Et tabulas chryſoclabas quatuor cum gemmis ornatas, atque gammadias in ipſa veſte chryſoclabas quatuor.* Et infrà: *Veſtem de ſtauraci cum cruce & gammadiis.* Heſichius: γάμμα ςολὴ ἔχυσα σημεῖα ὡς γάμμα.

Vaſa colatoria argentea deaurata penſ. libras quatuor & uncias tres. Colatorium eſt vas, quo in ſacris officiis vinum ex ampullis effundebatur in calicem. Anaſtaſ. in Sergio II. *Colatorium*

Digitized by Google

de argento, quod in ſacro utitur officio, deauratum unum. Vox deſumpta à Latino *colare,* quod eſt ſtillatim effundere. Malach. 3. *Colabit eos, quaſi aurum & quaſi argentum.* Petrus Bleſ. epiſt. 25. *Iſti ſunt quaſi ſpongia in manu prementis, quaſi quædam colatoria divitias ſuas dominis influentes, & execrandis acquiſitionibus, nihil ſibi præter peccati ſordem & fæculentiam retinentes.* Hinc colatum vas, quo vinum transfunditur. Iſiodor. Origin. lib. 20. cap. 3. *Colatum vas proprium, in quo vinum deportatur.* Colum eſt tubus ſeu fiſtula, per quam vinum è poculo defluit. Virgil. 2. Georgic.

Colaque prælorum fumoſis deripe tectis.

Fecit autem & in Patriarchio Lateranenſi triclinium, & in circuitu laminis marmoreis ornavit, atque marmoribus in exemplis ſtravit. Triclinium ſtratum marmoreis teſſellis, quæ dicta ſunt exempla. Et infrà: *Et in pavimento marmoreis exemplis ſtratis.* Et hoc eſt quod infrà dixit, marmoribus ſculptis: *Sed & Presbyterium ex marmoribus ſculptis ornavit.*

Veſtem albam holoſericam ornatam in circuitu blatti Byzanteo. Blatti vel blatta eſt purpura Byzantina, quæ erat laudatiſſima, ut infrà hoc loco: *Et in titulo Calixti veſtem chryſoclabam ex blattin Byzanteo, habentem hiſtoriam Nativitatis Domini, & ſancti Simeonis.* Et rurſus: *Et in baſilica ſanctorum Coſmæ & Damiani fecit veſtem de blathi Byſanteo, cum periclyſi de chryſoclabo.* Et infrà: *Vela modica de fundato ornata in circuitu de blatthin Bizanteo, & inveſtita de blattin Neapolitano.* Anaſtaſ. in Paſchali: *Item aliam veſtem de blattin Bizantea.* Byzantium mutato nomine à Conſtantino, dicta eſt Conſtantinopolis: ſed in nummis & aliis priſcum nomen retinuit, ut Byzantini dicti ſunt numi, qui cudebantur Conſtantinopoli. Baldric. Hiſt. Hieroſolymit. libr. 7. *Conſtantinopolim quæ vocabulo antiquiori Byſantium dicta fuit, unde & adhuc monetæ civitatis denarios Byſanteos vocamus.* Willelm. Tyrius de Bello ſacr. libr. 12. cap. 25. *Trecentos in unoquoque anno Byſantios Sarracenatos.* Byzantini Chironomontæ ſeu obſoniorum ſectores. Sidon. libr. 4. epiſt. 7. *Inter Apicios epulones, & Byſantinos Chironomontas.*

Cum die quadam more ſolito in lætaniis, quæ ab omnibus majores appellantur, procederet. Lætania major eſt ea lætania quæ inſtituta eſt à Gregorio I. à Baſilica ſeu titulo Jurentii Martyris ad B. Petrum. Gregorius libr. 2. in pr. & libr. 11. cap. 2. Gregor. Tur. de Geſt. Franc. libr. 10. cap. 1. & Joannes Diacon.

Digitized by Google

libr. 1. cap. 4. cujus meminit Martyrolog. R. 25. Maii: *Romæ litaniæ majores ad S. Petrum.* Ekkehard Junior de caſibus Monaſterii S. Galli cap 6. *Letania major Dominicam præcedit, fratribus cruces alias ſequentibus.* Hæc letania ſolebat indici per Notarium Eccleſiæ Romanæ. Anaſtaſ. infr. hoc loco: *Et ſecundùm olitanam traditionem, à Notario ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, in Eccleſia B. Georgii Chriſti Martyris in ejus natali, ipſa letania prædicata fuiſſet.* Quàm ſolemnis eſſet proceſſus letaniæ majoris, intelliges ex eo quòd hiſtoria, id eſt, ſpecies letaniæ majoris effingi ſolebat in veſtibus ſacris. Anaſtaſ. infr. hoc loco: *Et aliam veſtem chryſoclavam habentem hiſtoriam letaniæ majoris.*

Vbi dum prædictus venerabilis Pontifex, à Patriarchio egreſſus fuiſſet, obviàm illi ſine planeta iniquus nec dicendus Paſchalis Primicerius occurrit, & in hypochriſi veniam ab illo petebat, dicens: Quia infirmus ſum, & ideo ſine planeta veni. Notatur Paſchalis Primicerius, quòd Leoni III. inſidias meditans, de more procedendi in letania majori occurrerit ſine planeta, & ut dolum tegeret, ſe excuſarit infirmitatis obtentu. Planeta eſt veſtis ſacerdotalis, ſic dicta à Græco πλάνη, quia circum corpus quaſi errans vagatur. Papias: *Planeta veſtis dicta, quia errantibus evagatur.* Hac veſte uſus eſt Gordianus pater Gregorii. Joannes Diaconus libr. 4. cap. 83. *Cujus Gordiani habitus caſtanei coloris planeta eſt: ſub planeta dalmatica dicitur & caſula, quia totum hominem tegit, quaſi caſula.* Papias: *Planeta Græcè, Latinè dicitur caſula, quia totum tegit, & ſignificat caritatem.* Planeta eſt veſtis Sacerdotum, mappula Diaconorum: inde planetati & mappulati diſtinguuntur. Jo. Diacon. libr. 2. cap. 43. *Cumque magi ex planetatorum, mappulatorumque proceſſionibus, magnum Pontificem cognoviſſent.* Et Anaſtaſ. in Adrian. II. *Obviati omnibus ſcholis, omnibuſque clericorum planetatis ordinibus ad portam auream veniunt.*

Simul etiam & cunctæ ſcholæ peregrinorum, videlicet Francorum, Friſonum, Saxonum, atque Longobardorum, ſimul omnes connexi, ad Pontem Milvium cum ſignis & bandis & canticis ſpiritualibus ſuſceperunt. Scholæ peregrinorum per gentes diſtinctæ, cum ſignis & bandis, id eſt, vexillis, obviæ occurrere Leoni III. Romæ peregrini confluentes ad limina Apoſtolorum erant diſtincti per ſcholas, id eſt, habitacula ſeu xenodochia, quæ aſcripta erant ſingulis Nationibus. Schola Saxonum fuit Romæ, cujus meminit Anaſtaſ. in Leone IV. *Super poſterulam quæ reſpicit ad*

ſcholam

Digitized by Google

ſcholam Saxonum. Romæ fuit & ſchola Anglorum pro ſuſceptione peregrinorum Anglicorum Romam adventantium. Ingulph. in Chronic. Croyland. *Et Romam petens in paucis diebus defunctus, ibidem in ſchola Anglorum ſepultus eſt.*

Univerſi Archiepiſcopi, & Epiſcopi, & Abbates unanimiter audientes dixerunt: Nos ſedem Apoſtolicam, quæ eſt caput omnium Dei Eccleſiarum, judicare non audemus. Ro. Pontifex à nemine judicari potuit: ideo Leo III. falsò inſimulatus à quibuſdam, jurejurando ſe purgavit. De quo Can. *Auditum.* & ſeq. 2. qu. 5. Aimoin. libr. 4. cap. 90.

Et Pontifex unxit oleo ſancto Carolum. Pari modo Sergius II. Ludovicum Lotharii Imperatoris filium unxit & coronavit in Regem Longobardorum, & regali gladio accinxit. De quo Anaſtaſ. in Sergio II. *Tunc almificus Pontifex manibus ſuis ipſum HLudovvicum Lotharii Imperatoris filium oleo ſancto perungens, regali ac pretioſiſſima coronavit corona, Regemque Longobardis præfecit, cui regalem tribuens gladium, illum ſubcingere juſſit.*

Obtulit crucem cum gemmis hyacinthinis, quam almificus Pontifex in letania præcedere conſtituit. In letaniis Crux præfertur. Ne letaniæ fiernt ſine cruce, vetuit Nov. Juſt. 123. cap. 32. Imò & in letaniis plures cruces præcedebant. Anaſtaſ. in Benedicto III. *Fecit cruces argenteas ſeptem, quæ per olitana tempora per omnes catholicas Eccleſias more ſolito præcedebant.* In letaniis etiam præfertur icona ſeu imago B. Mariæ Virginis. Anaſtaſ. in Leone IV. *Dum hæc agerentur, præclarus & celeberrimus dies advenit, in quo beatæ Dei Genitricis ſemperque Virginis Mariæ Aſſumptio celebratur. Tunc præfatus & univerſalis Papa à Patriarchio cum hymnis & canticis ſpiritalibus, ſancta præcedente icona, ad Baſilicam ſancti Hadriani Martyris, ſicut mos eſt, propriis pedibus cum omni clero perrexit.*

Increpabat Campulus Paſchalem dicendo: Malâ horâ faciem tuam vidi, eo quòd tu me miſiſti in iſtud periculum. Malè ominamur, cùm, malâ horâ, dicimus. Gregor. Tur. Hiſt. libr. 6. cap. 45. *Cùm de porta egrederetur, uno carrucæ effracto axe, omnes, malâ horâ, dixerunt.* Simon Comes Montisfortis, apud Matth. Paris ad ann. 1252. in hæc verba adverſus Regem erupiſſe memoratur, *Malâ horâ, ipſum tale verbum à faucibus ejus miſiſſe.* E diverſo bene ominantes dicimus, bonâ horâ, ut in Querulo: *Bonâ horâ hoc exaudiat.*

In venerabili Monaſterio ſancti Sabæ fecit butronem argen. cum

Digitized by Google

caniſtro ſuo, penſantem libras duodecim. Butro eſt cupa ſeu cupella, Gallis *une bouteille.* Anaſtaſ. infr. in Leone IV. *Obtulit in Baſilica beati Petri Apoſtoli butronem de argento puriſſimo, cum gabathis argenteis, pendentibus in catenulis ſeptem.* Et infrà: *Et in Eccleſia beati Petri Principis Apoſtolorum fecit butronem ex argento puriſſimo, qui pendet in Presbyterio ante altare majus.* Inde buticula. Idem in Gregorio IV. *Et buticulas triginta tres.* Cujac. 9. obſervat. 16.

Item & in Monaſterio ſancti Eraſmi fecit veſtem de ſtauraci cum cruce & gammadiis ſimul & paratrapetis ſuis.

Fecit & aliam veſtem de imizino. Imizinum vel mizilum eſt genus ſerici ſubtiliſſimum, de quo infr. hoc loco: *In oratorio verò ipſius Dei Genitricis fecit veſtem albam holoſericam ornatam in circuitu de mizilo.* Anaſtaſ. in Paſchali: *Et de imizilo vela numero quatuor.* Idem in Sergio II. *Obtulit veſtes de imizilo quatuor.* Idem in Leone IV. *Cum velis ex imizino duobus.* Idem in Nicolao I. *Veſtem de fundato unam habentem hiſtoriam leonum, & in circuitu mizinum.* Recentiores vocant hermizinum, noſtri *Almoiſin.* Et hoc eſt quod antiquiores vocant ſericum de Almaria, ſic dictum quòd teneretur apud Almariam Murciæ oppidum. Conrad. in Chronic. Moguntin. *Arnoldus autem primordia ſui conſecrans præſulatus, purpuram optimam de Almaria tollens, ſibi fecit veſtes, tunicam, ſercotium & mantellum, ut in Imperatoris Curia glorioſior appareret.* Roger. Hoveden. in Richardo I. *Deinde per nobilem civitatem, quæ dicitur Almaria, ubi fit nobile ſericum, quod dicitur ſericum de Almaria.* Et infrà: *Et Inſula de Majore reddit ei trecentos pannos ſericos de Almaria per annum de tributo; & Inſula de Evince reddit ei per annum de tributo ducentos pannos de ſerico de Almaria.*

Necnon & feneſtras ipſius Eccleſiæ miræ pulcritudinis ex metallo cypſino decoravit. Lege *cyprino.* Cyprium æs veteribus laudatiſſimum. Anaſtaſ. infr. hoc loco: *Necnon & feneſtras ipſius Eccleſiæ ex metallo cyprino decoravit.* Et rurſus: *Et alias feneſtras Baſilicæ ex metallo cyprino reparavit, & in gremio Baſilicæ fecit.*

Et alias feneſtras de vitro diverſis coloribus decoravit. Feneſtræ Eccleſiarum è vitro verſicolori. Anaſtaſ. infr. eod. *Simul & feneſtras de abſida ex vitro diverſis coloribus concluſit.* Idem in Benedicto III. *Feneſtras verò vitreis coloribus ornavit, & picturâ muſivi decoravit.*

Conſtituit ut ante tres dies Aſcenſionis Dominicæ letaniæ celebra-

Digitized by Google

ventur. Letaniæ ante tres dies Aſcenſionis Dominicæ à Leone III. Romæ inſtitutæ. Hujuſmodi letaniæ à Mamerco Epiſcopo Viennenſi primùm inſtitutæ felici exemplo. Sidon. libr. 5. epiſt. 14. *Quarum nobis ſolemnitatem primus Mamercus Pater & Pontifex, reverentiſſimo exemplo, utiliſſimo experimento, invenit, inſtituit, invexit.* Ait, *reverentiſſimo exemplo*, quia à Romana Eccleſia & univerſo orbe ſuſceptæ ſunt. Can. *Pronuntiandum. de conſecr.* diſt. 3. Cæſarius Arelatenſ. Hom. 33. *Tribus diebus quos regulariter in toto mundo celebrat Eccleſia.*

Fecit crucem anaglypham interſatilem. Lege *crucem anaglypham interraſilem*, ut infrà legitur in Leone III. quæ ſanior videtur verſio: *Necnon & crucem anaglypham interraſilem ex auro pendentem in pergula ante altare.* Aurum interraſile. Plin. libr. 12. cap. 19. *Coronas IX. cinnamo, interraſili auro incluſas.* Vulgò *Or bruni.* A Latino interrado, quo uſus eſt idem lib. 15. cap. 1. de oleis: *Tondentur, & cùm vites, atque interradi gaudent.* Aurum priùs interraſum pingitur, ut pictura tenaciùs hæreat. Feneſtras templi lignis interraſilibus & vermiculatis fabrefactas deſcribit Hieronymus in Ezechiel. cap. 41. *Feneſtræ quoque erant factæ in modum retis inſtar cancellorum, ut non ſpeculari lapide, nec vitro, ſed lignis interraſilibus & vermiculatis clauderentur.*

Veſtem rubeam alithynam, & in circuitu liſtam de chryſoclavo. In re veſtiaria liſta eſt lymbus, fimbria, ora veſtis, ut infrà hoc loco: *Veſtem albam holoſericam, & in circuitu liſtam de chryſoclavo.* Et idem in Leone IV. *Fecit veſtem de fundato cum orbiculis in circuitu ornatam, cum liſta de chryſoclavo.* Leo Oſtienſ. Chron. Caſſ. libr. 1. cap. 21. *Vir nobilis Arnipertus obtulit B. Benedicto tunicam cum liſta aurea, & circulis aureis, & liſtam auream margaritis inſignitam.* Idem libr. 2. cap. 44. *Planetam diapiſtim liſtis aureis ornatam.* Idem libr. 3. cap. 19. *Planeta diacinthina magna aureis liſtis undique decenter ornata.* Imaginibus etiam apponitur liſta ex auro, ut ſuprà hoc loco: *Et tres ante imagines, cum liſta.* ἀλιθινὸν eſt purpureum.

Veſtem chryſoclavam habentem hiſtoriam tranſitus ſanctæ Dei Genitricis miræ magnitudinis. Mors Sanctorum dicitur tranſitus, quia eſt tranſitus ad meliorem vitam, ut tranſitus ſancti Martini. Gregor. Tur. libr. 1. cap. 43. ubi dixi.

Fecit imaginem ipſius Apoſtolorum Principis in porta virorum ex auro puriſſimo. Olim in Eccleſiis locus virorum & mulierum

Digitized by Google

erat diſtinctus, imò & utriùſque ſexus ingreſſus in Eccleſiam fiebat diverſis portis, ut patet ex hoc loco, & ex his quæ ſequuntur: *Simulque & columnas tornatiles tam in ingreſſu corporis dextra lævaque, ex parte virorum, ac mulierum.*

Obtulit polycandelum porphyreticum pendentem in pergula ante Confeſſionem in catenis aureis. Polycandelum porphyreticum eſt candelabrum, in quo lucent multæ candelæ, à Græco πολύς, multus, & Latino candela. Porphyreticum dicitur à colore, quòd eſſet ex argento deauratum, ut infrà hoc loco: *Cyborium cum columnis porphyreticis ex argento puriſſimo.* Columnæ ex argento dicuntur porphyreticæ, quia erant deauratæ.

Fecit aquamanus antipempto deauratas paria duo. Aquimanile antipemptum, aquamanus. Anaſtaſio, aquiminarium, vas aquarium, L. *Cùm aurum.* §. *Si quis eſcarium.* L. *In argent.* §. ultimo, ff. *De aur. & argent. legat.* Vide quæ dixi in Gregorio III.

Super altare ſanctæ Dei Genitricis, ubi ſupra quæ appellatur Mediana. Mediana eſt pars media Eccleſiæ. Gregor. Tur. de mirac. Martyr. libr. 1. cap. 48. *Procedens autem pſallendo, cùm ad Medianam perveniſſet.* Anaſtaſ. infr. hoc loco: *In oratorio ſanctæ Dei Genitricis in mediana, fecit veſtem albam holoſericam roſatam.* Idem in Gregorio IV. *In mediana plaga Eccleſiæ.* Et infr. eod. *Super oratorium ſanctæ Dei Genitricis Mariæ, quæ Mediana dicitur.* Idem in Leone IV. *Obtulit verò in oratorio ſanctæ Dei Genitricis ſemper Virginis Dominæ noſtræ Mariæ, quod in mediana conſiſtit.*

Fecit in Baſilica Dei Genitricis ad Præſepe, & in ingreſſu præſepii, Regias veſtias ex argento puriſſimo. Leo III. fecit Regias, id eſt, majores fores Baſilicæ beatæ Mariæ ad Præſepe, veſtitas argento: ſic enim legendum pro *veſtias.*

Et hoc conſtituit, ut Dominicorum dies, vel in ſanctis ſolemnitatibus, hinc inde juxta lectorium conſiſterent, & ad legendum ſacras lectiones luminis ſplendore refulgerent. Lectorium eſt pluteus, è quo Evangelium legitur, legium. Leo Oſtienſ. libr. 3. Chronic. Caſſinenſ. cap. 32. Græcis ἀναλογεῖον. Suidas: ἀναλογεῖον ἐν ᾧ τίθενται τὰ βιβλία. Inde analogium. Gregor. Tur. de mirac. Martyr. libr. 1. cap. 94. *In cujus Baſilica analogius, in quo libro ſuprà poſito cantatur aut legitur, mirabiliter compoſitus eſſe refertur.* Idem de gloria Confeſſ. cap. 37. *Eſt ibi & ſepulcrum ipſius ſancti venerandi Epiſcopi, à quo hæc ædes nomen accepit, ſub analogio compoſitum.* Ekkeard Junior de caſib. Monaſt.

Digitized by Google

S. Gall. cap. 1. *Infantulis deinde per ordinem lectitantibus, & analogio deſcendentibus.* Diebus Dominicis vel aliis ſolemnibus lucernæ, vel cerei accenduntur, cùm Evangelium legitur. Hinc ſemper juxta lectorium ceroſtata vel lucernæ ponuntur, ut infrà hoc loco: *Fecit verò ubi ſupra lectorium ex argento puriſſimo, necnon & ceroſtatos ex argento mundiſſimo, ſtantes juxta ipſum lectorium: & hoc conſtituit, ut Dominicorum die, vel in ſanctis ſolemnitatibus, hinc inde juxta lectorium conſiſterent, & ad legendum ſacras lectiones luminis ſplendore fulgerent.* Idem in Leone IV. *Similiter & in Monaſterio ſanctorum Joannis & Pauli fecit aliam lucernam argenteam, quæ Dominicis vel feſtis diebus juxta lectorium conſiſtentibus ad legendum ſacras lectiones magno luminis ſplendore luceſcat.* Idem in Benedicto III. *Cantharum argenteum ſedentem in pedibus quatuor, in quo in diebus feſtis atque Dominicis lucerna ſimul & cerei ponebantur juxta lectorium, mirifico opere fecit.* Vulgò lectrinum.

Regnum Spanoclyſtum ex auro puriſſimo. Regnum Spanoclyſtum eſt corona ex auro Hiſpanico, quod eſt laudatiſſimum. Aurum vel argentum Spanicum pro Hiſpanico. Anaſtaſ. in Leone IV. *Vela cum argento Spaniſco. Vela de Spaniſco ornata.* Et infrà: *Vela Spaniſca duo.* Idem in Benedicto III. *Spaniſcas quæ pendent ſuper altare.* Et infrà: *Veſtem de Spaniſco ornatam.* Spania pro Hiſpania, ut infrà: *Calicem aureum Spanoclyſtum, & patenam auream Spanoclyſtam.* Idem in Paſchali: *Regnum Spanoclyſtum ex auro fulvo.*

Et in muſileo beatæ Petronillæ, quod ponitur ad beatum Petrum Apoſtolum, fecit coronam ex argento. Pro *muſileo*, lege *mauſoleo*. Corpus S. Petronillæ à Paulo Papa tranſlatum, in cujus marmoreo ſarcophago inſcriptum legebatur: *Aureæ Petronillæ dilectiſſimæ filiæ.* Sigebert. in Chronic. ad annum 758. Idem error emendandus infrà eod. *Sed in muſileo beatæ Petronillæ, quod ponitur ad beatum Petrum Apoſtolum, fecit vela alba majora tria.*

Sed & in Monaſterio ſancti Stephani quod appellatur Catagalla patritia, pari modo fecit caniſtrum ex argento. Hoc Monaſterium à Leone III. à fundamentis reſtitutum narrat. Anaſtaſ. infr. eod.

Necnon & in oratorio ſancti Viti, quod ponitur in Monaſterio quod appellatur de Sardas, fecit caniſtrum ex argento. Monaſterium de Sardas dictum, quòd poſitum fuit in vico Sardorum. Anaſtaſ. in Leone IV. *Fecit in Baſilica ſanctæ Dei Genitricis, quæ ponitur in vico, qui nuncupatur Sardorum, veſtem de fundato.* Et

Digitized by Google

infrà eod. *Pari modo & in Eccleſia ſanctæ Dei Genitricis Mariæ quæ ſita eſt in vico Sardorum.*

Et in oratorio ſancti Ceſarii quod ponitur in Monaſterio de Corſas, fecit ſimiliter caniſtrum. Monaſterium de Corſas ſic dictum, quia poſitum fuit in vico Corſarum. Romæ fuit vicus Corſarum. Anaſtaſ. in Leone IV. *Monaſterium Corſarum, quod juxta Baſilicam beati Sixti Martyris atque Pontificis ſitum eſt, &c.* Sardis & Corſis inſulis pulſis à Sarracenis locus ad habitandum in Urbe conceſſus à Pontifice.

Et in oratorio ſanctæ Mariæ, quod ponitur in Monaſterio Aquæ Salviæ, fecit ſimiliter. Monaſterium Aquæ Salviæ eſt Monaſterium S. Anaſtaſii Martyris, quod vocatur Ad Aquas Salvias. Anaſtaſ. in Benedicto III. *Obtulit etiam in Monaſterio ſancti Chriſti Martyris Anaſtaſii, quod vocatur Ad Aquas Salvias.*

Fecit ubi ſuprà ſcuta argentea duo ſcripta utroque Symbolo: unum quidem litteris Græcis, & alium Latinis. Scutum hîc eſt tabula argentea oblonga in formam ſcuti, in qua ſcriptum erat Symbolum. Ut infrà eodem: *Fecit & ſuprà in ingreſſu corporis ſcutum ex argento puriſſimo, in quo orthodoxæ fidei Symbolum ſcribi fecit.* Idem infrà in Nicolao I. *Calicem de auro ex lapidibus circumdatum cum ſcutis & diverſis lapidibus pretioſis hyacinthinis albis.* Cujus diminutivum eſt ſcutulum, quod eſt ſignum in modum ſcuti. Jo. Caſſian. collat. 1. cap. 5. *Quemadmodum hi quibus uſus eſt bellica tela tractandi, cùm ante Regem mundi hujus artis ſuæ cupiunt peritiam demonſtrare, in parviſſima quadam ſcutula, quæ depicta in ſe continet præmia, jacula, vel ſagittas intorquere contendunt.* Scutulæ ſunt veſtes ſcutulatæ, id eſt, ſcutulis diſtinctæ. Prudent. in Hamartigon.

Gaudeat & durum ſcutulis perfundere corpus.

Et hoc eſt genus veſtium quod Plin. libr. 8. cap. 48. vocat ſcutulatum textum. Et hoc fuiſſe inventum Galliæ refert Plin. ibidem: *Scutulis dividere Gallia inſtituit.*

Hic autem præclarus Antiſtes Hoſpitalem beato Petro Apoſtolo, in loco qui Naumachia dicitur, à fundamentis noviter conſtruxit. Naumachiæ fuerè Romæ, in quibus edebantur navalium pugnarum ſpectacula, deductâ aquâ è Tyberi. Sidon. libr. 1. epiſt. 5. *Inter hæc patuit & Roma conſpectui, cujus mihi non ſolùm formas, verùm etiam Naumachias videbar epotaturus.* Hoſpitale à Leone III. conſtructum ad Naumachiam, cujus meminit idem ſuprà hoc loco: *In oratorio ſancti Peregrini, quod ponitur in*

Digitized by Google

Hoſpitali Dominico ad Naumachiam, fecit caniſtra ex argento. Idem in Paſchali: *Hoſpitale ſancti Peregrini poſitum ad beatum Petrum Apoſtolum in loco qui vocatur Naumachia, quod idem prædeceſſor ſuus conſtruxerat, &c.*

Necnon & rotas de chryſoclavo ornatas in circuitu de quadrapulo. Rotæ ſunt circuli aurei, qui ornatûs causâ appendebantur in ſacris ædibus. Hujuſmodi rotæ fiebant ex auro, vel argento, vel ſerico, ut infrà hoc loco: *Et rotas ſericas habentes hiſtorias Annunciationis, ſeu Natalis Domini noſtri Ieſu Chriſti.*

Epiſcopium verò Albanenſe ſimul cum Eccleſia quæ in nomine beati Pancratii fundata eſt. Epiſcopi Cardinales habent titulum Cardinalem, id eſt, Eccleſiam in titulum Cardinalem, & juxta Epiſcopium, id eſt, domum Epiſcopalem: ut Epiſcopus Albanenſis, qui eſt unus è ſeptem Cardinalibus Epiſcopis, habuit in titulum Eccleſiam ſancti Pancratii; Epiſcopus Silvæ Candidæ habuit ſuum Epiſcopium juxta Baſilicam SS. Rufinæ & Secundæ, quæ erat titulus. Anaſtaſ. in Adriano: *Baſilicam SS. Rufinæ & Secundæ, quæ ponitur in Epiſcopio Silvæ Candidæ.* Eccleſiæ S. Pancratii meminit Gregor. libr. 3. epiſt. 13.

IN STEPHANO V.

L*UDOVICUS Imperator pro illius amore in finibus Franciæ curtem de ſuo proprio fiſco beato Petro Apoſtolo perpetuali uſu, per præceptionis paginam conceſſit.* Curtis eſt villa ſeu prædium. Frodoard. in Chronic. ad annum 937. *Quidam Presbyter de Bononia curte, ſic enim villa vocatur.* Adamus Bremenſis libr. 4. cap. 5. *Quinquaginta ergo curtes dominicales habuit Archiepiſcopus.* Curtis eſt diminutivum curiæ, quæ idem ſignificat, ut in Cap. *Cum Bertholdus. de re judicat. Curiam ſuam ſive fundum Nutneſtanen.* Eodem ſignificatu curtis voce pro prædio uſus eſt Anaſtaſ. in Gregorio IV. in fin. *In curte quæ cognominatur Draconis, domum ſatis dignam undique porticibus ab ſolariis circumdatam à ſolo noviter fieri ſtatuit. Fecit autem & in curte alia, quæ Galeria vocitatur, domum aliam largam ac ſpatioſam, ſatiſque præcipuam, ad opus atque utilitatem Pontificum, ubi obediens opportunum fuerit.* Curti nomen fuit Galeria, fortè à Galeria tribu, cujus meminit Onufrius Panvinius in Civit. Rom.

Digitized by Google

IN PASCHALI.

IN *ejuſdem venerabili Baſilica, ante aditum, quæ ducit ad corpus, in loco Ferrata altare conſtituit.* Corpus Eccleſiæ eſt chorus Eccleſiæ, ubi Clerici ſtant inter ſacra. Anaſtaſ. in Leone III. *Simulque & columnas volatiles tam in ingreſſu corporis dextra levaque, ex parte virorum, ac mulierum.*

Pariterque & concham ad ſpogiam pro nocturnis diligentiis ibidem ex argento conſtituit, penſantem libras ſeptem & uncias novem. In Baſilica S. Petri conſtituta fuit concha argentea ad ſpongiam, id eſt, ad exprimendam ſpongiam, cujus uſus erat ad hauriendam urinam, cùm neceſſe eſſet de nocte ſurgentibus ad ſacrum Officium. Veteres ſpongiis utebantur ad obſcœna tergenda. Senec. epiſt. 70. *Nuper in ludo beſtiariorum unus è Germanis, cùm ad matutina ſpectarent, ſeceſſit ad exonerandum corpus: nullum aliud illi dabatur ſine cuſtode ſecretum; ibi lignum id quod ad emundanda obſcœna adhærente ſpongia poſitum eſt, totum in gulam farſit, & vi præcluſis faucibus ſpiritum eliſit.* Earumdem uſus fuit ad urinam excipiendam, & veſicam exonerandam. Martial. libr. 12. epigram. 48.

Quod ſciat infælix damnatæ ſpongia virgæ.

Spongiarum etiam multus uſus fuit ad detergenda & fovenda vulnera & ulcera. Plin. libr. 31. cap. 11. *Uſus earum ad abſtergenda, fovenda, operienda vulnera.* Jo. Chryſoſtom. homilia 27. ad Antiochen. διὰ τοῦτο οἱ σόφοι τῶν ἰατρῶν, μαλακῇ τινι σπογγίᾳ τὰ τοιαῦτα καταψήχουσιν ἕλκη. *Proinde periti Medici ſpongia quadam præmolli & humefactata ulcera leniter tractant.* Earumdem uſus fuit ad exhauriendam aquam. Idem in 1. ad Timoth. Homil. 14. καὶ δίσκους καὶ ἀμφορέας καὶ σπόγγους καὶ ἕτερα πολλὰ ἐπινοοῦντας, ὥστε ἀπαντλῆσαι. *Et diſcos atque amphoras & ſpongias & alia plurima ad exhauriendam aquam excogitata.* Spongiis uſi etiam retiarii ad ſiſtendum ſanguinem vulnerum. Tertull. de ſpect. cap. 25. *Poterit & miſericordia moveri defixus in morſus urſorum, & ſpongias retiariorum.* Spongiis madefactis foventur vulnera. Apuleius 1. de Aſino aureo: *Vulnus ſpongia effulciens.* Idem libr. 8. *Ille ſpongiis maditatis tumores comprimere.* Spongiarum etiam uſus fuit ad extergenda pavimenta, unde ſpongiæ cenſentur in inſtrumento domus, L. *Quæſitum.* §. *Item pertica.* ff. *De inſtruct. inſtrum. legat.* Qoud jam obſervatum eſt alio loco. Anaſtaſ. in

Gregorio

Digitized by Google

Gregorio II. Ait, *pro nocturnis diligentiis*, id eſt, pro nocturnis neceſſitatibus, quæ ſæpius diligentiam deſiderant. Veteres res obſcœnas honeſta appellatione velabant, ut fures diligentes vocabant. Hieronym. 1. adverſus Rufinum: *Solemus & argutiſſimos fures diligentes vocare.* Aleatores volebant ſe dici teſſerarios. Ammian. libr. 28. *Quidam aleatorum vocabulum declinantes, ideoque ſe cupientes appellari teſſerarios.* Veteres non nominabant lotium ſine præfatione & verecundia. Plin. libr. 7. cap. 51. inter ſigna mortis recenſet *neglectum effluvium præfandi humoris*, id eſt, urinæ. Diligentiæ opponitur indiligentia. Plin. libr. 9. cap. 36. *Fraudatam profectò ſe luxuria credat, noſque indiligentia damnet.* Idem libr. 10. cap. 23. *Grues excubias habent pro nocturnis temporibus, lapillum pede ſuſtinentes, qui laxatus ſomno & decidens indiligentiam coarguat.*

Propitiatorium etiam altaris ex laminis argenteis exornatum circumduxit. Propitiatorium altaris eſt pars media altaris, ubi ſacrificium propitiationis, id eſt, pacis, offertur. Papias: *Propitiatorium dictum, quaſi propitiatoris oratorium.* Et ipſe Anaſtaſ. infr. hoc loco: *Et propitiatorium ſacri altaris ex argenteis laminis mirificè exornavit.*

Per quorumdam gentis Anglorum deſidiam ita eſt omnis illorum habitatio, quæ in eorum lingua burgus dicitur, flamma ignis exundante combuſta. Burgus eſt caſtrum, munimentum: inde Burgundiones dicti à burgis, in quibus habitabant, quæ erant caſtra per limitem diſpoſita. Oroſ. libr. 7. cap. 32. Iſid. lib. 9. cap. 2. Luitprand. libr. 3. cap. 12. Paul. Diacon. Hiſt. libr. 12. Veget. de re militar. libr. 4. cap. 10. *Caſtellum parvulum quem Burgum vocant.*

In qua & ſanctam Græcorum Congregationem aggregans. Paſchalis Cœnobium nomine ſanctæ Praxedis poſuit Græcis Monachis, qui die noctuque Græcè Deo pſallerent. Monaſterium SS. Stephani & Caſſiani pariter condidit Leo IV. in quo inſtituit Monachos Græcos. Anaſtaſ. in ipſo Leone IV.

Veſtem de blattin cum pſelliis. Veſtis de blattin eſt veſtis blattea, id eſt, purpurea. Gregor. Tur. libr. 2. cap. 38. *Et in Baſilica B. Martini tunicâ blatheâ indutus.* Nomen à blatta, quod eſt conchylium, quo conficitur purpura. Caſſiodor. 1. Variar. *Cum blatta quam noſtro cubiculo dare annis ſingulis conſueviſti, venire feſtina.* ψέλλια Græci, armillas, brachialia. Cujac. 10. obſ. 17.

In Eccleſia beatæ Cæciliæ Martyris fecit concham ex argento, ubi

S

& pretioſum ejuſdem Virginis caput condidit. Concha eſt vas cavum à ſimilitudine concharum maris, ut ſuprà hoc loco: *Concham ac Spongiam pro nocturnis diligentiis ex argento conſtituit.* Idem in Hilaro: *Lacus & conchas triantas duas aquam fundentes.* Et infrà: *Lacum porphyreticum cum concha aſſita in medio aquam fundentem.* Alibi concha eſt vas marmoreum in veſtibulo Eccleſiæ, in quo pueri expoſititii deponi ſolebant, ut à matriculariis Eccleſiæ colligerentur. Wandelbert. Diacon. in Vit. S. Goar. apud Surium 8. Julii: *Moris quippe tunc Trevirorum erat, ut cùm caſa qualibet femina infantem peperiſſet, cujus nollet ſciri parentes, aut certè quem præ inopia rei familiaris nequaquam nutrire ſufficeret, ortum parvulum in quadam marmorea concha, quæ ad hoc ipſum ſtatuta erat, exponeret.*

IN EUGENIO.

Q*UID aliud pertinentes, niſi quod ipſe ſuis honeſtis gerebat moribus, & ipſi pariter gerebant.* Pertinentes ſunt cognati & propinqui, qui ad nos pertinent, id eſt, pertinent ad affectum noſtrum, ut pertinentiæ ſunt res quæ ad nos pertinent, tanquam acceſſiones rei majoris, cap. *Cùm ad ſedem. de reſtit. ſpoliat. Cum poſſeſſionibus & pertinentiis.* Impertinentes ſunt alieni. Martianus Capella libr. 1. *Poſt hos quamplures alii, pro ſuis gradibus coelites, ac Deorum omnium populus, abſque impertinentibus convocandi.* Pertinentia ſunt, quæ proximè pertinent & juvant ad rem. Plin. libr. 29. cap. 7. *Quonam modo exoleverint in Medicinæ uſu, quæ tum parata, atque pertinentia erant.*

IN GREGORIO IV.

O*BTULIT veſtem de fundato unam habentem mucrones per circuitum.* In re veſtiaria mucrones ſunt acumina fimbriæ veſtis, ut infrà hoc loco: *Cortinam Alexandrinam unam, vela alia habentia mucrones de fundato quatuor.* Aliàs mucro eſt acumen teli vel gladii. Papias: *Mucro non tantùm gladius eſt, ſed cujuſlibet teli acumen.* Hieronym. ad Heliodor. *Nunc verò inobediens ſpiritali mucrone truncatur,* Mucrones unguium leonis, acumina unguium interpretatur ipſe Solin. Polyhiſt. cap. 30. *Gradientes mucrones unguium vaginis corporum claudunt, ne acumina attritu retundantur.* Et ante eum Plinius libr. 8. cap. 15. *Mirum par-*

Digitized by Google

dos, pantheras, leones & ſimilia, condito in corporis vagina unguium mucrone, ne refringatur, hebeteturve, ingredi. Mucrones cornuum, Plin. libr. 11. cap. 37. *Omnia in mucronem migrantia.*

Vela de rodino quatuor, quæ ſacrum altare circumdant. Vela rodina ſunt, vela roſei coloris. Anaſtaſ. in Benedict. III. *Veſtem rubeam de rhodina.* Idem in Zacharia: *Vela alithina, quæ & ornavit cum rhodicis.* Leo Oſtienſ. Chronic. Caſſinenſ. libr. 1. cap. 58. *Planetam diarodinam Byſantiorum* XX. *Pallium altaris diarodinum Byſant.* XVI. Idem libr. 3. cap. 19. *Pluviale diarodinum magnum, undique auro contextum. Pannum diarodinum cum aureis liſtis.*

Gemmas albas trecentas & octuaginta. Gemmæ albæ ſunt margaritæ, ut infrà eod. *Gemmas diverſas albas numero ſeptuaginta tres.* Et infrà: *Albas majores numero viginti & novem.* Et rurſus: *Albas modicas habens circum capitis coronam diverſè philopares.* Lege *filopares.* Sic interpretatur Anaſtaſ. in Leone IV. *Cum gemmis albis, id eſt, margaritis ſeptem.* Lamprid. in Heliogabal. *Orizam cum albis exhibens. Albas præterea in vicem piperis piſcibus & tuberibus conſperſit.*

Fecit veſtem auro textilem habentem in circuitu alvaviras legente de nomine Domni Gregorii quarti Papæ. Lege *albas virias.* Viriæ ſunt armillæ manuum. Iſidor. Origin. libr. 19. cap. 31. *Armillæ propriè virorum ſunt collatæ victoriæ causâ militibus, ob armorum virtutem, unde & quondam vulgò viriliæ dicebantur.* Inde viriæ Celticæ. Plin. libr. 33. cap. 3. *Viriæ Celticæ dicuntur, viriles Celtibericæ.* Tertull. de Pallio: *Veſtigia caſtuum viria occupavit.* Ambroſius 1. de Abraham: *Inaures habebat quæ non gravarent aurem, ſed demulcerent: virias quæ manum non materiali auro onerarent, ſed ſpiritali actu levarent.* Viriæ diminutivum viriola. Inter ornamenta cenſentur viriolæ, quæ erant brachialia ex auro, vel ſmaragdis, aut aliis gemmis, L. *Quod tamen.* ff. *De contrah. empt.* L. ult. §. ult. *De auro & arg. legat.* L. 8. *De opt. legat.* Inde emendandus locus Anaſtaſ. in Benedict. III. *Rete factum miro opere totum ex gemmis alvaberis.* Lege *albis viriis*, id eſt, ex gemmis diſpoſitis in modum albarum viriarum, id eſt, armillatum. Ait: *Legente de nomine Domni Gregorii IV.* quia donariis inſcribebatur nomen donantis, ut infr. eod. *Legente de donis Dei & ſanctæ Mariæ quod vocatur Præſepe trans Tyberim, Domni Gregorii Papæ quarti.* Ut infrà eod. *Caniſtra argentea quatuor, legente ſancta Dei Genitrice Gregorii IV. Papæ.*

Digitized by Google

Item fecit & in Diaconia beati Hadriani Martyris in tribus fatis veſtem de fundato. Diaconia S. Adriani Martyris fuit in vico de tribus fatis. Ibidem fuit Baſilica ſanctorum Coſmæ & Damiani. Anaſtaſ. in Adriano: *Pariter & Baſilicam ſanctorum Coſmæ & Damiani ſitam in tribus fatis reſtauravit.* Fortè legendum *in tribus ſatis.*

In quo etiam Monachos Canonicos aggregavit, qui inibi officium facerent. Gregorius IV. reſtituit Baſilicam S. Mariæ, quæ dicta eſt Caliſti trans Tyberim, & ibi conſtituit Monachos Canonicos, id eſt, Canonicos regulares, & in eadem fecit ſanctum Præſepe, id eſt, oratorium Præſepis illius inſtar, quod eſt in Baſilica ſanctæ Mariæ Majoris, quæ inde ad Præſepe dicta eſt; de quo ſuprà in Eugenio.

Albas modicas habens circum capitis coronam, diverſè philopares. Lege *filopares, id eſt, lineam margaritarum quæ filo pariter pendebant.* Ut infrà eodem: *Gabathas aureas puriſſimas interraſiles philopares.* Lege *filopares,*

Cercelli paria duo habet gemmas pretioſiſſimas. Lege *circelli*, quod eſt diminutivum circuli. Circelli aurei vel argentei offerri ſolebant ornati variis gemmis. Gloſſ. G. B. *ψέλλια, κερκέλλια, δακτυλίδια.* Circuli aurei ſunt inter ornamenta mulierum. Hieronym. 4. in Ezechiel, cap. 16. *Et uſque hodie inter cætera ornamenta mulierum ſolent aurei circuli in os ex fronte pendere.*

Murenas praſinales pretioſiſſimas duas. Murenæ ſunt torques aurei, ſeu monilia ex auro gemmis ornata, in longum ducta ad ſimilitudinem murenarum, quod eſt genus piſcis, ut infrà eod. *Item murenam trifilem auream.* Et rurſus: *Murenam in qua pendent gemmæ hyacinthinæ tredecim.* Hieronym. ad Marcellam de laudibus Aſellæ: *Aurum colli ſui, quod quidem murenulam vulgus vocat.* Murenæ erant textæ auri & argenti virgulis. Hieronym. in Eſaiam cap. 3. *Et murenulas quæ auri & argenti texuntur virgulis,* Murenulas praſinales dixit Auctor noſter, quia erant ornatæ gemmis praſinis. Hic enim gemmas ſolet ſæpius notatione coloris, quàm nominis deſignare, & paſſim facit ſimul mentionem gemmarum praſinarum, hyacinthinarum & albarum.

Item murenam trifilem auream, quæ habet gemmas diverſas albas numero ſeptuaginta, & buticulas triginta tres. Murenam trifilem vocat, quæ erat contexta tribus filis, id eſt, lineis margaritarum. Murenam filatam vocat infrà: *Item murenam filatam, ex qua gemmæ pendent quatuordecim.* Et quæ infrà habebat plures buti-

Digitized by Google

cullas, id eſt, orbiculos vel bullas aureas, *des bouillons d'or.* Anaſtaſ. in Sergio II. *Gabathas interraſiles deauratis cum bullis duabus.* Idem in Leone IV. *Vela habentia cruces, & gammadias de chryſoclavo, & gemmis de bullis aureis* 23. Et infrà: *Fecit coronas ex argento puriſſimo duas pendentes in catenulis aureis cum gemmis & bullis deauratis.* Et infrà: *Cruces & gammadias de chryſoclavo cum orbiculis.* Hieronym. in Eſaiam cap. 3. in illa verba, *& lunulas & torques: Habent mulieres in lunæ ſimilitudinem bullulas dependentes, quas nos ad Eccleſiæ ornamenta transferimus.*

Digitia aureæ novem pendent in filo aureo. Digitiæ hic ſunt murenæ aureæ ſeu annuli, in modum murenularum, quæ digitiæ dicuntur, quia digitis inſeri ſolent, inſtar annulorum. Gregor. Tur. de glor. Confeſſ. cap. 35. *Aiebant etiam annulos murenulaſque aureas circa eam repertas.*

Signum Chriſti habet navicellas duas, & murenas tres. Id eſt, ſignum crucis, Crucifixus ex auro habet pendentes navicellas, id eſt, naviculas ex auro. Leo Oſtienſ. Chr. Caſſ. libr. 3. cap. 57. *Quinque pallia, & naviculam auream.* Et murenas, id eſt, torques ex auro & gemmis pendentes ornatus cauſâ.

Omnes morenas cum petinante eorum. Lege *omnes murenas cum pertinente eorum,* id eſt, cum pertinentiis ſuis. Pertinentia murenarum erant gemmæ, & buticulæ, id eſt, buticulæ ſeu pilulæ, orbiculi aurei, qui pendebant ex eis, ut ſuprà obſervatum eſt. Vel, ſi mavis, lege *cum pectinante,* id eſt, pectinato opere. Pectinatum opus. Feſtus.

Signum Chriſti habet hiſtoriam in modum leonis incapillatam, cum diverſis operibus puriſſimis aureis pendentibus in catenulis quatuor & uncino uno. Signum Chriſti eſt ſignum crucis, quod dicitur habere hiſtoriam incapillatam, quia tegi ſolebat velo cilicino, quod dicitur capillatium, quia contextum eſt capillis, id eſt, pilis hircorum: ſic tabernaculum opertum erat capillatio, Exod. 26. *Et facies vela capillacia operire ſuper tabernaculum.* Quem in locum Auguſtin. Quæſt. in Exod. cap. 108. *Quæ capillatia, inquit, vela ſunt, id eſt, cilicina.* Idem de Civit. Dei libr. 22. cap. 8. *A quodam Judæo dicit ſibi fuiſſe perſuaſum, ut annulum capillatio vinculo insereret, quo ſub omni veſte ad nuda corpori cingeretur.* Et mox: *Surgens ut iter perageret, ante pedes ſuos illum jacentem annulum vidit, & capillatiam zonam qua fuerat alligatus, mirata tentavit.* Statuæ & ſigna Deorum velis operiri ſolebant, quæ obducebantur & reducebantur. Apuleius de Aſino aureo lib.

11. *Sic ad inſtar ſolis exornato, & in vicem ſimulacri conſtituto, repente velis reductis, in aſpectum populi errabam.* Vela cilicia etiam præfigebantur ædificiis, putà foribus, vel feneſtris, ne vento aut pluvia laborarent. L. *Fundi.* §. *Reticuli.* ff. *De act. empt.* L. *Quæſitum.* §. *Vela. de inſtr. inſtrum. legat.* Vela cilicia etiam texta in caſtrorum & nautarum uſum. Virgil. 3. Georgic.

Nec minus interea barbas incanaque menta
Cinyphii tondent hirci, ſetaſque comantes
Uſum in caſtrorum, & miſeris velamina nautis.

Et ibi Servius: *Quia de ciliciis poliuntur loricæ, & teguntur tabulata turrium, ne jactis facibus ignis poſſit adhærere.* Signum Chriſti memoratur habens hiſtoriam in modum leonum incapillatam, quia opertum erat velo cilicino intexto figuris textilibus leonum. Ait, *uncino uno.* Uncinum eſt diminutivum unci, ex quo pendebant orbiculi ſeu bullæ aureæ, quæ ornatûs causâ apponebantur murenis. Anaſtaſ. in Leone IV. *Coronam obtulit cum catenulis quatuor & delphinis decem, habentem lilium & uncinum penſantem libras duas.*

Nam priùs altare in humili loco ſitum fuerat, penè in media teſtudine. Teſtudo eſt camera fornicata. Apud veteres omnia templa erant facta in modum teſtudinis. Virgil. 1. Æneidos: *In foribus Divæ media teſtudine templi.* Et ibi Servius: *Quidam tradunt apud veteres omnia templa in modum teſtudinis facta.* Similis ferè erat forma ſacrarum ædium. Media pars ædii aſſurgebat in teſtudinem, ſub qua altare collocari ſolebat.

Gemmiliones octo penſ. ſinguli libras duas. Gemelliones, ut legunt Lacerda & Voſſius, ſunt unci pares formâ, quaſi gemelli fratres.

Necnon & in fronte paradyſi jam fatæ Eccleſiæ. Paradyſus eſt atrium Eccleſiæ, de quo ſuprà in Dono.

Et alia nova adjecit, in quibus tres caminatas fieri juſſit. Gregorius IV. Paracellario B. Petri adjecit tres caminatas. Caminata eſt camera habens caminum. Sangallenſ. de geſt. Carol. M. libr. 1. cap. 5. *Finitis autem laudibus matutinis, cùm Rex ad Palatium vel caminatam dormitoriam, calefaciendi & ornandi ſe gratiâ, pro tantæ feſtivitatis honore rediret.* Helmold. Hiſt. Slav. libr. 1. cap. 14. *In loco qui dicitur Neronnæ, ubi etiam fuit oratorium & caminata muratore opere facta.* Et Anaſtaſ. ipſe in Nicolao I. *Fecit triclinium cum caminatis ad honorem & decorem ejus.*

Siclonem unum penſantem libras tres. Siclonem perperam pro *ſcyphonem.* Scyphus vel ſcypho eſt genus vaſis vinarii. Scyphus

Digitized by Google

eſt vas anſatum, è quo vinum funditur in pocula, L. *Sed ſi meis.* *§. Proculus. de adquir. rer. dom.* Anaſtaſ. in Leone III. *Item calicem majorem fundatum cum ſcyphone penſ. libras triginta & ſeptem.* Veget. de re veterinar. libr. 1. cap. 10. *Ad ſcyphonem paulatim infundes, non ſemel à cornu.* Idem libr. 2. cap. 20. *Paululum aquæ frigidæ cum foliis hederæ diutiſſimè contundes, ſuccum exprimes, & per ſiphonem ei in oculum defundes.* Hiſpanis guillones vaſcula vinaria. Paul. Diacon. de Vit. Patrum Emeritenſ. cap. 2. *Vaſcula vinaria, quæ uſitato nomine guillones, aut flaſcones appellant.*

Portis ſimul ac ſeris, & catharactis eam undique permunivit. Cataracta eſt crates ferrea, portæ urbis vel caſtri munimentum, *une herſe.* Livius libr. 27. cap. 30. *Porta cataracta dejecta clauſa erat, eam partim vectibus levant, partim funibus ſubducunt.* Aliàs cataracta eſt ſuffuſio oculorum. Gregor. Tur. de Mirac. D. Martini libr. 2. cap. 15. *Luceſcente autem die reſeratis cataractis luminum lumen videre promeruit.* Idem de Vit. Patr. cap. 19. *Statimque reſeratis cataractis mundum latè patentem, quæ fuerat cæca, proſpexit.*

Petrarias nobili arte compoſuit. Petraria eſt machina bellica graviores lapides mittens ad quatiendos muros. Paulus Diaconus de geſt. Longobard. libr. 5. cap. 8. *Cumque hoc dixiſſet, caput ejus abſciſſum eſt, atque cum belli machina quam petrariam vocant, in urbem projectum eſt.* Ademarus Monachus S. Eparchii Engoliſmenſis in Vita Caroli M. *Deoque volente petrarias quas paraverunt, in ſuo plus damno ſenſerunt, quàm illi de caſtello.* Turpin. in Vit. ejuſd. cap. 9. *Aptatis juxta murum petrariis & manganellis & Troiis & arietibus.* Matth. Paris ad annum 1215. *Petrariam, quæ* Malveiſine *Gallicè nuncupatur*, id eſt, malus vicinus.

Fecit velum Alexandrinum habens phaſianos duodecim. In deliciis hac ætate erant veſtes belluatæ, id eſt, variis figuris animalium intextæ. Ammian. libr. 14. *Longiores fimbriæ tunicæ, perſpicua lucent varietate liciorum, effigiatæ in ſpecies animalium multiformes.* Anaſtaſ. ipſe ſuprà eod. *Vela Alexandrina tria, ante portus majores pendentia, habentia homines & caballos.* Alexandrina tapetia variis belluarum, avium, hominum figuris intexta erant. Plaut. in Pſeudolo: *Neque Alexandrina belluata conchyliata tapetia.* Hoc genus veſtium polymitas appellant, vel Alexandrinas, quia fuit inventum Alexandriæ. Plin. libr. 8. cap. 48. *Plurimis verò liciis texere, quæ polymita appellant, Alexandria inſtituit.*

Vbi obediens opportunum fuerit. Fecit domum in curte, cui no-

Digitized by Google

men erat Galvia, ut ibi cum ſuis hoſpitaretur, ubi obediens, lege *obdiens*, vel *obdieſcens*, id eſt, diem habens, opportunum fuerit. Sic *dietim* pro *in dies* dixit idem in Adrian. II. *Sed dietim fervore ſancti Spiritus temperati, ad unitatem ſacræ Synodi reverſi ſunt.*

IN SERGIO II.

T*UNC Præſul eum Scholæ Cantorum ad erudiendum communibus tradidit litteris.* Schola Cantorum eſt Ordo Cantorum, vel locus ubi Cantores inſtituebantur, ut infrà hoc loco: *Ut omnes ipſius præcelleret Scholæ puerulos.* Anaſtaſ. infrà in Leone IV. *Hic pius Antiſtes in Baſilica beati Pauli Apoſtoli veſpertinas publicè à cuncto Clero & Schola conſtituit die natali ejus pſalli laudes.* Et idem antè in eodem: *Scholam Cantorum quæ pridem orphanotrophium vocabatur, à fundamentis reſtauravit.* Scholam Cantorum Romæ inſtituit Gregorius I. & eis ædes diſpoſuit in Baſilica S. Petri, & Lateranenſi Patriarchio. Jo. Diaconus libr. 2. cap. 6. *Scholam quoque Cantorum, quæ hactenus eiſdem inſtitutionibus in ſancta Romana Eccleſia modulatur, conſtituit, eique cum nonnullis prædiis duo habitacula, ſcilicet ſub gradibus Baſilicæ beati Petri Apoſtoli, alterum verò ſub Lateranenſis Patriarchii domibus fabricavit, &c.* Hinc Magiſter Scholæ eſt Præfectus Scholæ ſeu Ordinis Cantorum. Ademar. in Vit. Caroli M. *Domnus verò Rex revertens in Franciam miſit unum Cantorem in Mettis civitate, alterum in Sueſſionis civitate, præcipiens de omnibus civitatibus Franciæ Magiſtros Scholæ Antiphonarias eis ad corrigendum tradere; & ab eis diſcere cantare.* Eadem analogiâ Scholæ palatinæ dicuntur Ordines militantium in Palatio, L. 22. C. Th. *De erogat. milit. annon.* L. 8. C. eod. *De annon. civilib. & pane gradili.* Ambroſ. 1. ad Timoth. cap. 12. *Scholæ enim ſunt, quæ poſitis in ſe dant dignitatem, ut loci honor hominem faciat glorioſum, non propria laus.* Coripp. de laud. Juſt. libr. 3.

Acciti Proceres omnes, Scholaque palati eſt.

Anaſtaſ. ipſe infrà hoc loco: *Univerſas militiæ Scholas unà cum Patronis direxit.* Et infrà: *Tunc ſuo univerſo cum populo omnibus Romanis Judicibus & Scholis antecedentibus, ad beatum Petrum ſtuduit properare.* Idem infrà in Adriano II. *Obviari omnibus Scholis, videlicet Spathariorum, Cnadidatorum, Strategorum, Mandatorum, cæterorumque palatinorum Ordinum.*

Dixit quòd nullo maligno animo, aut aliqua pravitate, vel malo

ingenio

Digitized by Google

ingenio adveniſſet. Malum ingenium, vel ingenium ſimpliciter, pro malo animo & conſilio. Anaſtaſ. in Leone IV. *Videntes itaque quia in Anaſtaſium Chriſti unitas, almaque concordia nullo flectebatur ingenio.* Idem in Nicolao I. *Nihilominus præcipimus tibi, ut nunquam res cujuſcumque perſonæ qualicumque ingenio vel carthulâ acquiſitas, & poſſeſſas olim, modò occupes.* Aliàs ingenia ſunt machinæ bellicæ, quibus muri urbium & caſtrorum quatiuntur. Jo. Bromton. in Ricardo I, ad ann. 1189. *Ingenia verò & pararia Chriſtianorum ita retro foſſata erant, quòd nullus ex parte adverſa poterat eis nocere.*

Poſt hæc verò Ebbo quidam, & Bartholomeus Archiepiſcopi, qui pro criminibus ſuis privati honore, ab Eccleſia fuerant expulſi, à ſanctiſſimo Summo Pontifice poſtulabant, ut eos reconciliare, ac Pallium eis tribuere dignaretur. Ebbo Rhemenſis Epiſcopus depoſitus ob conjurationem in Ludovicum P. Imp. Flodoard. Hiſt. Rhemenſ. libr. 2. cap. 20. Baldric. Nov. libr. 1. cap. 41. Ebbo depoſitus redactus ad communionem laicam, poſtulabat à Pontifice ſe reſtitui communioni Eccleſiaſticæ; ſed non eſt auditus. Et hoc eſt quod ſequitur: *Quos etiam idem Præſul nec communionem inter Clerum dignos eſſe ſuſcipere dicebat, ſed inter communem populum communicandi licentiam tantummodo haberent.* Sic Guntherus Archiepiſcopus Colonienſis, & Thietgaudus Archiepiſcopus Trevirenſis, à Nicolao I. depoſiti & excommunicati, quòd Thietbergam Lotharii uxorem illegitimam pronunciaſſent, in Italia exulantes mortui laica communione ſibi tantùm conceſſa. Regin. 1. Chronic. Sigebert. ad ann. 883. Can. *Scelus.* 2. qu. 1. Nicolaus I. epiſt. 58.

IN LEONE IV.

HIC primùm à parentibus ob ſtudia litterarum in Monaſterium beati Martini Confeſſoris Chriſti, quouſque ſacras Litteras plenitus diſceret, ſponte conceſſit. Hac ætate Scholæ erant in Monaſteriis, in quibus nobiles pueri inſtituebantur. De quo ſatis dixi in Aſceticis.

Peregrinos ac pauperes, minuſque habentes. Minus habentes, ſunt tenuiores facultatibus. Daniel. 5. *Appenſus es in ſtatera, & inventus es minus habens.* Habere eſt opum copiam habere. Solin. Polyhiſt. cap. 34. *Troglodytæ ſpecus excavant, illis teguntur, nullus ibi habendi amor, à divitiis paupertate ſe abdicarunt volun-*

Digitized by Google

taria. In jure habere dicitur, qui rem obtinet jure dominii, L. *Habere licere.* ff. *De evict.* L. *Stipulatio iſta.* §. *Hi qui ſunt. de V. O.* L. *Nomen filiarum.* §. ult. *de V. S.* Pomp. Mela de ſit. orbis libr. 1. cap. 4. *Et Satyri ſine tectis paſſim & ſedibus vagi habent potiùs terras, quàm habitent.* Senec. de Benefic. libr. 7. cap. 10. *Cautiones vacua habendi ſimulacra.* Inde vulgare *avoir.* Eo pertinet quod dicitur in L. 4. §. *Inopes. de muner. & honor.* inopes onera patrimonii ipſa non habendi neceſſitate non ſuſtinere.

Ipſe ſolertiſſimus Pontifex ſecundùm antiquam conſuetudinem, canonica auctoritate decrevit, atque conſtituit, ut dum ſacra Miſſarum ſolemnia in Eccleſia celebrantur, nullus ex laïcis in Presbyterio ſtare, vel ſedere aut ingredi præſumat, niſi tantùm ſacra plebs; quæ in adminiſtratione ſacri officii conſtituta videtur. Idem refert Sigebert. in Chronic. ad ann. 847. in hoc deceptus, quòd id tribuit Leoni V. Idem refertur ex Concilio Moguntino in cap. 1. *de vit. & honeſt. Cleric.* Hoc decreto ne laïci ſtent intra Presbyterium, jus novum non eſt ſtatutum à Leone IV. ſed antiquum comprobatum. Antiquiſſimus enim mos Eccleſiæ fuit, ut laïci ſtarent extra cancellos altaris. Auguſtin. de Civit. Dei libr. 22. cap. 8. *Venit & Paſcha atque ipſo die Dominico mane, cùm jam frequens populus præſens eſſet, & loci ſancti cancellos, ubi Martyrium erat, idem juvenis orans teneret.* Et notatur ſequior uſus Donatiſtarum, quòd laïci cum Clericis promiſcuè ſtarent intra cancellos. Idem epiſt. 168. *Minatur & tranſit ad partem Donati, rebaptizatur furens, & in maternum ſanguinem fremens albis veſtibus candidatur. Conſtituitur intra cancellos eminens atque conſpicuus.* Communicaturi laïci tantùm admittebantur intra cancellos. Idem Homil. 49. *Ego ſcio quia ſapientes amant me: in hoc à communione ſe cohibent, qui ſciunt quia novi peccata ipſorum, ne de cancellis projiciantur.* Et hoc eſt quod in Capit. Moguntino modò laudato integrum ſervatur, ut laïcis ad communicandum, ſicut mos eſt, pateant ſancta ſanctorum. Uni Imperatori licuit ſanctuarium ingredi, cùm dona oblaturus eſſet, Synodi VI. in Trull. can. 69. Vertigine correptum Valentem Imperatorem, dum in die Epiphaniæ dona oblaturus ex more intra velum altaris ſtetiſſet, εἴσω τοῦ παραπετάσματος, tradit Gregor. Nanzianz. orat. 20.

Fecit coronas ex argento puriſſimo, habentes unà clamacterios argenteos ſubter pendentes triginta & ſeptem. Clamacterii ſunt tintinnabula, ſeu crepitacula, quæ pendebant è coronis ornatûs causâ.

Digitized by Google

Anaſtaſ. in Sergio II. *Regnum de argento cum tintinnabulis.*

Sancta præcedente icona, ad Baſilicam ſancti Hadriani Martyris, ſicut mos eſt, propriis pedibus, cum omni Clero perrexit. Icona ſeu icon eſt imago. Anaſtaſ. infr. eod. *Calicem ſanctam Evangeliſtarum habentem iconam.* Et infrà: *Cum beatiſſimi Stephani primi Martyris icona.* Idem in Benedicto III. *Dominique Jeſu-Chriſti, ejuſque ſemper Virginis genitricis iconam bipenni, quod non debuerat, ad ima dejecit.* Et infrà: *Ex argento puriſſimo, auroque perfuſam fecit iconam.* Iconia. Papias: *Iconia imago, à Græco εἰκὼν.* Robertus Montenſis in Supplemen. Sigebert. ad ann. 1183. *Et obtulit ei ſigillum iconiæ ſuæ.* Matth. Paris ad ann. 1204. *De iconia Dei Genitricis.* Jo. Bromton. in Ricardo I. ad ann. 1190. *Faron dicitur locus, ubi civitas ſita eſt: & Chriſtiani qui eam ædificaverunt, ſic eam nominaverunt, qui in nomine Dei Genitricis Mariæ quamdam iconiam ſupra murum ſtatuerunt.*

Et crucis propriis faciens ſignaculum digitis, ampliùs ignis extendere flammas non potuit. Vico Saxonum flagrante, Pontifex ſigno crucis ignem extinxit.

Octavam Aſſumptionis beatæ Dei Genitricis diem, quæ minimè Romæ antea celebatur, vigiliis ſacris matutiniſque cum omni Clero pernoctans laudibus in Baſilica ejuſdem ſemper Virginis Dominæ noſtræ, quæ foris muros juxta Baſilicam beati Laurentii Martyris ſita eſt, celebrari præcepit. Octava Aſſumptionis B. Mariæ à Leone IV. inſtituta. Aſſumptio B. Mariæ inter majores feſtivitates anni. Capitular. libr. 1. cap. 164.

Omnes qui aderant huic celebritati, plures argenteos erogavit. In die Aſſumptionis B. Mariæ Leo IV. largitionem fecit in plebem: quod fuiſſe moris Pontificii, jam obſervatum eſt ſuprà in Theodoro. Sic in die benedictionis Leoninæ urbis largitio in plebem facta à Leone IV. ut infrà: *In qua ſcilicet civitate magnam ſive Romanis, ſive diverſis nationibus, in ſummæ ſolemnitatis die rogam diſtribuit.* Et in die benedictionis alterius urbis Leopolis dictæ, æquè largitio facta in plebem, ut ſubjungitur infrà hoc loco: *Et non modicam manibus propriis, præ amoris magnitudine, univerſo populo rogam diſtribuit.*

Fecit iſdem benigniſſimus crucem auream noviter, & ipſa crux, ut mos antiquitus eſt, Subdiaconi manibus ferebatur ante equum prædeceſſorum Pontificum. Crux ubique præfertur ante Romanum Pontificem. Patriarchæ habent jus præferendæ crucis ubique, niſi in urbe Roma, & ubicumque Pontifex præſens extiterit,

Digitized by Google

vel Legatus ejus utens inſignibus Legationis, Cap. *Antiqua. de privilegiis.* Ro. Pontificem equo vectari moris fuit. Anaſtaſ. in Benedict. III. *De qua exeuntes, cum ſuper equum ovantes, in quo Leo Præſul ſedere conſueverat, poſuerunt.* Idem in Adriano II. *Plerique in equo, cujus ſeſſione ſanctiſſimus Papa Nicolaus ad ſanctum Petrum pergens, uſus fuerat, eum cum Pontificali Pallio impoſitum præcedentibus Axiomaticis, in urbem redire, Patriarchiumque ſubire conſpexerunt.*

Fecit denique tabulam de ſmalto, opus ducentas ſexdecim auri obrizi penſan. libras. Smaltum eſt genus picturæ encauſticæ. Anaſtaſ. in Benedict. III. *Rete factum miro opere totum ex gemmis alvaberis, & bullis aureis, concluſas etiam auri petias in ſe habens ſmaltitas.* Leo Oſtienſ. Chronic. Caſſinenſ. libr. 1. cap. 20. *Super altare autem S. Benedicti argenteum cyborium ſtatuit, illud auro & ſmaltis ſimul exornans.* Et cap. 56. ejuſd. libr. *Crucem etiam pulcherrimam cum gemmis ac ſmaltis ad præcedendum fecit.* Idem lib. 2. cap. 24. *Hic Abbas fecit capſam argenteam magnam inauratam, cum ſmaltis coloris varii & gemmis.* Vulgò *émail*, Italis *ſmalto.*

In Baſilica ſancti Sebaſtiani Martyris, quæ in Fraſcata conſiſtit. Fraſcata eſt vicus ſuburbanus hortis & aquis irriguis amœniſſimus. Anaſtaſ. in Benedicto III. *Necnon & in Baſilica ſancti Chriſti Martyris beati Sebaſtiani, quæ ponitur in loco qui vocatur Fraſcata.* Idem in Nicolao: *In Principis Apoſtolorum æde Fraſcatæ conſtructa.* Antiquis Tuſculum.

In Monaſterio S. Silveſtri, ſanctique Benedicti, & ſanctæ Scholaſticæ, quod nuncupatur ſub Lacu, veſtes de fundato tres. Monaſterium ſancti Benedicti ſub Lacu, eſt primum Monaſterium quod condidit Benedictus, & unde migravit Montem Caſſinum. Sigebertus in Chronic. ad ann. 559. Leo Oſtienſ. libr. 1. cap. 1. Extat celeberrima Conſtitutio Innocentii III. in cap. *Cùm ad Monaſterium, de ſtat. Monachor.* ad Abbatem & Conventum Sublacenſem.

Necnon & in Eccleſia ſanctæ Genitricis Dei Mariæ, quæ ponitur in Morenico Narrano, fecit veſtem de fundato unam. Perperam Morenicum legitur, pro *Marenico.* Marenicum eſt regio maritima Latii, vulgò *Mareſme.* Narranum dicitur, quà Nar amnis influit in Tyberim, cujus meminit Plin. libr. 3. cap. 5.

Chriſto ſolatiante. Solatiari eſt ſolatio levare. Gregor. libr. 1. epiſt. 13. *Huic vos ſolatiari, in quo ſibi neceſſe fuerit, admonemus.*

Digitized by Google

Et idem epiſt. 19. ejuſd. libr. *Solatiante Domino nobis.* Thom. Cantiprat. libr. 1. cap. 10. *Si Moniales ſuas ad ſolatium educebat, in medio omnium conſidebat, & aliquid de Deo, vel de Scripturis, vel etiam de moribus proponebat.*

Ut prædicta civitas, quæ à proprio conditoris ſui nomine Leoniana vocabatur. Leo IV. collem Vaticanum, ubi eſt Baſilica B. Petri, muris cinxit, adverſus Sarracenorum irruptiones, & Leoninam urbem de ſuo nomine appellavit: quam Corſis à Sarracenis patriis ſedibus pulſis habitandam & tuendam tradidit, ut ait Anaſtaſ. hìc. Luitprand. Ticinenſ. Hiſt. libr. 1. cap. 8. Sigebert. ad annum 836. Leo Oſtienſ. libr. 1. cap. 29. Hoc factum eſt collatis operis civitatum, maſſarum & Monaſteriorum, ut paulò antè indicat Anaſtaſ. *Tunc omnibus ita viſum eſt, ut de ſingulis civitatibus maſſiſque univerſis publicis, ac Monaſteriis per vices ſuas generaliter advenire feciſſet, ſicut & factum eſt.* Leoninæ urbis meminit Gunter. Ligurin. libr. 3.

qui ſacra beati
Corripiant poſitâ formidine limina Petri,
Atque Leoninæ munimina fortiter urbis.

Vaticanum hodie nobile Baſilicâ S. Petri, & Pontificio Palatio, olim domicilium vilis plebiculæ. Tacit. 2. Hiſt. *Poſtremò ne ſalutis quidem curâ, infamibus Vaticani locis magna pars tetendit.* Ammian. libr. 27. *Ut liberalem ſe & multitudinis oſtenderet contemptorem, accitos è Vaticano quoſdam egentes opibus ditaverat magnis.*

Et inter cætera ab Epiſcopis Cardinalibus aquam fieri benedictam præcipit. Leo IV. cum Clero univerſo Leoninam urbem ſemel exædificatam nudis pedibus circuivit, & benedixit aquâ benedictâ ad hoc per Epiſcopos Cardinales. Idem aliam urbem de ſuo nomine Leopolim dictam condidit, & pedes circuivit, & benedixit aqua benedicta per muros ſparſa, ut infrà ſubjungitur.

Super poſterulam, ubi mirum in modum Caſtellum præeminet, quæ vocitatur ſancti Angeli. Poſterula eſt poſtica, ut infr. eod. *Tertiam verò orationem cecinit ſuper poſterulam aliam, quæ reſpicit ad Scholam Saxonum, quæ ex eorum vocabulo Saxonum poſterula appellatur.* Idem in Benedict. III. *Et ingreſſus eſt per poſterulam, quæ appellatur ſanctæ Agathæ, in urbem Romanam.* Porta poſterula hìc eſt una è ſeptem portis urbis Leonianæ. Poſticam Græci ψευδόθυρον, unde tranſlatum eſt Latinum pſeudothyrum. Am-

Digitized by Google

mian. libr. 14. *Per Palatii pſeudothyrum introducta.* Alii poſticulam. Leo Oſtienſ. Chron. Caſſ. libr. 3. cap. 1. *Eccleſiæ poſticulam.*

Caſtellum ſancti Angeli, ad Tyberim. Olim moles Adriani. Baron. in Martyrolog. R. Sept. 29. Leo IV. Adriani molem munivit, & ex ea caſtrum fecit, quod dictum eſt S. Angeli. Leo Oſtienſ. Chronic. Caſſinenſ. libr. 2. cap. 18. *Quo tempore idem Imperator Creſcentium Romanum Senatorem, qui ſe in Caſtello ſancti Angeli, juxta pontem ſancti Petri, adverſus eum rebellando ſe munierat, ſacramento deceptum cepit.*

Super poſterulam aliam quæ reſpicit ad Scholam Saxonum. Romæ fuit Schola Saxonum, quam ab omni cenſu liberavit Marinus Pontifex, rogante Elfredo Rege. Rogerus Hoveden. ad ann. 887. *Marinus Papa Scholam Saxonum in Roma morantium, pro amore & deprecatione Regis Elfredi ab omni tributo & telone liberavit benignè.* Romæ quamplures & diverſæ fuere Scholæ peregrinorum, ut Francorum, Friſonum, Saxonum & Longobardorum, de quibus meminit Anaſtaſ. in Leone III. *Simul etiam & cunctæ Scholæ peregrinorum, videlicet Francorum, Friſonum, Saxonum atque Longobardorum, &c.* Et idem infr. hoc loco: *Et in Eccleſia ſanctæ Dei Genitricis Mariæ, quam ipſe beatiſſimus Pontifex, à fundamentis ſuper Scholam Saxonum noviter conſtruxit, obtulit veſtes de fundato tres.*

In exordio ſui Pontificii. Pontificium pro Pontificatu, vel ſumma poteſtatis. Arnob. adverſ. Gent. libr. 2. *Ita unius Pontificium Chriſti eſt, dare animis ſalutem.* Idem vel alius in Pſalm. 68. *Ergo hi accipiunt Pontificium judicandi.* Idem in Pſalm. 113. *Dabat Pontificium dominandi Sacerdotibus templorum.* Solin. Polyhiſt. cap. 21. *Devotionis quam peregrè proſequebantur, Pontificium mox intra fines ſuos receperunt.* Symmach. libr. 10. ep. 44. cauſæ Pontificium; & in L. 1. C. Th. *de Epiſc. judic.* Pontificium diſceptationis; & in L. 1. C. eod. *De bon. matern.* fruendi Pontificium.

In hac denique poſt cætera Synodo Anaſtaſius Presbyter Cardinalis tituli beati Marcelli, ab omnibus canonicè eſt depoſitus, eo quòd Parochiam ſuam per annos quinque, contra Canonum inſtituta, deſeruit. Anaſtaſius Preſbyter Cardinalis tit. B. Marcelli in Synodo Romana depoſitus ob moram quinquennii in aliena Parochia, propriâ relictâ, ut conſtat ex hoc loco Anaſtaſ. & ex d. Synodo. Unde deſumptum eſt cap. 2. *De Cleric. non reſidentib.* Ejuſdem Anaſtaſii meminit Auctor noſter in Adriano II.

Inter quos ipſe Præſul civitatem quam fieri juſſerat, Petro inter-

Digitized by Google

veniente, offert depictam. Leo IV. Leoninam urbem à ſe conditam in tabula depictam Petro obtulit. Romæ urbis imaginem ſpecie mulieris ponit Corippus de laud. Juſtin. libr. I.

Addidit antiquam tendentem brachia Romam,
Exerto & nudam geſtantem pectore mammam.

Obtulit tres oleas mazoricas admirabilis pulcritudinis, ſerico textas, coloreque depictas, quæ videlicet feſtis diebus in circuitu altaris majoris dependerent. Obtulit oleas majoricas: ſic legendum exiſtimo, id eſt, majores, id eſt, pallia ſerica majora, intexta majoribus oleis, & coloris oleæ, id eſt, viridia. Oleæ majores regiæ & majorinæ dictæ. Plin. libr. 15. cap. 3. *Indicio ſint, quæ regiæ vocantur, ab aliis majorinæ.* Sic calcei hederacei dicti à colore hederæ, id eſt, virides. Trebell. Pollio in Claudio: *Calceos mulleos, & cereos, & albos, & hederacios viris omnibus tulit, mulieribus reliquit.* Herbarum colorem pro viridi dixit Martial. libr. 5. epigr. 24.

Herbarum fueras indutus, Baſſe, colores.

Majorica pro major. Duæ ſunt Baleares inſulæ, quarum altera major, Majorica, altera minor, Minorica dicta eſt.

Fecit autem & in Eccleſia ſancti Marciani, quæ ſita eſt in Domucella, quæ vocatur Balnearola, veſtem de fundato unam. Eccleſia S. Marciani Martyris fuit Romæ, ſita in loco, cui nomen Domucella. Domucella, Domuncula, οἰκίσκος: inde nomen loco, quia ibi fortè erant humiliores ædes, in quibus tenuiores habitabant. Eidem loco nomen fuit Balneorola, quia ibidem erant balneola, id eſt, minora balnea publica in uſum plebis. Romæ in ſingulis regionibus urbis erant balnea. Lamprid. in Alexandr. Severo: *Alexander balnea omnibus regionibus addidit, quæ fortè non habebant.* Inde ſublatis balneis quamplura loca, balnei vel balneoli ibi olim poſiti nomen retinuerunt. Balneola ſunt minora balnea. Senec. epiſt. 86. *Balneolum anguſtum tenebricoſum ex conſuetudine antiqua.*

Baucas exauratas tres. Bauca eſt genus armillæ. Anaſtaſ. in Benedict. III. *Baucas ex auro puriſſimo duas penſ. libras.* Papias: *Bauca, armillæ.* Aliis baugæ. Capitular. appendic. 2. cap. 5. *Ut bauga & bruniæ non dentur negotiatoribus.* quod redditur armillæ. Capitul. libr. 6. cap. 212. *Ut armillæ & bruniæ non dentur negotiatoribus.*

Antiphonarium, Pſalterium, & Sacramentorium, Geſtorum & Sermones, ſed & Evangelium cum tabulis argenteis Antiphonarium eſt codex antiphonarum, quo utuntur in Eccleſiis antiphonis

Digitized by Google

canendis. Antiphonarium Eccleſiæ Romanæ compoſuit Gregorius I. Jo. Diacon. libr. 2. cap. 6. *Antiphonarium centonem Cantorum ſtudioſiſſimus nimis utiliter compilavit.* Pſalterium eſt codex Pſalmorum Davidis: Sacramentorium eſt liber Sacramentorum, continens rationem & ordinem Sacramentorum adminiſtrandorum; & hic eſt libellus officialis, qui Preſbyteris ordinandis tradi debet ab Epiſcopo, ut ex eo diſcant ritum & ordinem adminiſtrandorum. Syn. Tolet. IV. can. 25. *Quando Presbyteri in Parochiis ordinantur, libellum officialem à ſuo Sacerdote accipiant, ut ad Eccleſias ſibi deputatas inſtructi ſuccedant, ne per ignorantiam in ipſis divinis Sacramentis offendant.* Can. *Quando.* 38. diſt. Codex geſtorum eſt codex actorum ſanctorum Martyrum & Confeſſorum: is cenſetur inter codices Eccleſiaſticos, quia geſta ſanctorum Martyrum & Confeſſorum legi ſolebant in Eccleſiis, in die anniverſario eorum. Concil. vulgò dictum African. can. 13. *Liceat etiam legi Paſſiones Martyrum, cùm anniverſarii dies eorum celebrantur.* Gregor. Tur. de mirac. Martyr. libr. 1. cap. 86. *Dies Paſſionis erat Polycarpi Martyris magni, & in Ricomagenſi vico civitatis Arvernæ ejus ſolennia celebrabantur. Lecta igitur Paſſione cum reliquis Lectionibus quas canon ſacerdotalis invexit, tempus ad ſacrificium offerendum advenit.* Idem de mirac. Martyr. libr. 2. cap. 16. *Procedente verò Lectore qui beatæ Paſſionis recenſeret hiſtoriam, ut revolvit librum, & in principio Lectionis ſancti Iuliani protulit nomen, &c.* Idem de mirac. B. Martini libr. 2. cap. 49. *Denique Sacerdotibus qui advenerant, ad agenda ſolennia procedentibus, cùm Lector cui legendi erat officium, adveniſſet, & accepto libro, Vitam Sancti cœpiſſet legere Confeſſoris, &c.* Conſcribebantur quoque libelli de miraculis ſanctorum Martyrum, qui publicè legebantur in Eccleſiis. Auguſt. de Civit. Dei libr. 22. cap. 8. *Canon quippe ſacrarum litterarum, quem diffamatum eſſe oportebat, illa facit ubique veritati, & memoriæ cunctorum inhærere populorum.* Et infrà: *Si enim miracula ſanitatum, ut alia taceam, modò velim ſcribere, quæ per hunc Martyrem, id eſt, glorioſiſſimum Stephanum facta ſunt in Colonia Calamenſi, & in noſtra, plurimi conficiendi ſunt libri, nec tamen omnia colligi poterunt; ſed tantùm de quibus libelli dati ſunt, qui recitarentur in populis.* Et infrà: *Sed libellorum dandorum ibi conſuetudo non eſt, vel potius non fuit: nam fortaſſe nunc eſſe jam cæpit.* Et rurſus: *Nam & ubi diligentia eſt, quæ nunc apud nos eſſe cœpit, ut libelli eorum qui beneficia percipiunt, recitentur in populo.* Sermones ſunt Homiliæ SS. Patrum, quæ per anni

Digitized by Google

anni circulum Dominicis & aliis feſtis diebus recitantur, Can. *Quæ ipſis.* 38. diſt. Conc. Vaſenſ. II. can. 2. *Si Presbyter aliqua infirmitate prohibente, per ſe ipſum non potuerit prædicare, ſanctorum Patrum Homiliæ à Diaconibus recitentur.*

Gratianum eminentiſſimum Magiſtrum militum, & Romani Palatii egregium Superiſtam. Magiſter militum Superiſta, id eſt, Superior ſeu Præfectus Palatii, ut infrà eodem: *Gratianus Romanæ urbis Superiſta.* Ejuſdem meminit Anaſtaſ. in Benedicto III. *Gratianum verò ſacri Superiſtam Patriarchii.*

Illico clementiſſimus Imperator nolens contra inſtituta veterum Auguſtorum peragere Romanorum, eos ſecundùm Romanam legem inſtituit judicare. Gratianus Magiſter militum rem poſtulatus à Daniele, de ſtudio pro Græcis, adverſus Francos, Ludovico Imperatore permittente judicatus juxta legem Romanam. Conſpiratores adverſus Leonem III. æquè annuente Carolo M. damnati ſunt juxta legem Romanam. Ademar. in Vit. Caroli M. *Poſt paucos autem dies juſſit eos, qui Papam anno ſuperiori dehoneſtaverant, exhiberi, & habita decies quæſtione, ſecundùm legem Romanam, ut majeſtatis rei, capite damnati ſunt.* Idem Aimoin. libr. 4. cap. 28. cap. 90. Si Presbyter vel Diaconus redarguatur falſam ab apoſtolica Sede epiſtolam detuliſſe, conſulendus eſt Pontifex, quid de talibus juſto ordine lex Romana ſtatuat definire, ex Capitulis Caroli, unde deſumptus eſt Can. *In memoriam.* 29. diſt. ideo jam dicto Gratiano ante omnes eſt traditus, ut quicquid de eo facere vellet, poteſtatem haberet. Daniel inſimulatus de calumnia adverſus Gratianum Magiſtrum militum, ultro confeſſus de crimine, traditus eſt Gratiano, ut de eo faceret quicquid vellet.

IN BENEDICTO III.

ET cuidam Balneo-Regienſi Epiſcopo, qui vocitabatur nomine Romanus. Balneo-Regium civitas Epiſcopalis Thuſciæ, cujus meminit Gregor. I. libr. 8. epiſt. 38. *In caſto Balneum-Regis dicto.* Paul. Diaconus de geſt. Longobard. libr. 4. cap. 33. *Civitates quoque Thuſciæ, hoc eſt, Balneum-Regis, & urbs vetus, à Longobardis invaſæ ſunt.*

His itaque peractis, Clerus & cuncti Proceres decretum componentes propriis manibus roboraverunt, & conſuetudo priſca, ut poſcit, inviċtiſſimis Lothario ac Ludovico deſtinaverunt Auguſtis. Eâ conſuetudine

V

decretum electionis Rom. Pontificis ſolebat deſtinari, id eſt, mitti ad Imperatorem, & ab eo confirmatio petebatur. Hoc jure electio Benedicti III. deſtinata eſt Lothario & Ludovico Auguſtis.

Altera verò die prædicti Epiſcopi cum univerſo Clero, in Æmilianæ titulo convenerunt. Hæc eſt Eccleſia ſanctæ Æmilianæ Martyris, quæ eſt titulus Cardinalis, cujus fit mentio in Concilio Romano ſub Symmacho, & apud Anaſtaſ. in Gregorio IV. *Pari modo & in titulo Æmilianæ obtulit veſtem de fundato.*

Et impetu facto, abſidam, in qua Epiſcopi pſallentes reſidebant cum Clero. Abſis eſt ſedes Epiſcopi ad quam gradibus datur aſcenſus. Auguſt. epiſt. 203. *Tranſit honor hujus ſæculi in futuro Chriſti judicio, nec abſidæ gradatæ, nec cathedræ velatæ.*

Candelabra ſeptem cum cornibus ex argento puriſſimo obtulit. Candelabrum cum cornibus, id eſt, brachiis hinc inde, quæ cornua vocantur, quia habent ſpeciem cornuum: ſic cornua antennarum navis, extremitates antennarum. Valer. Flac. libr. 1. *Antennaque levo prona dehiſcentem cornu, cùm ſuſtulit undam.* Tertull. adverſus Marcion. libr. 3. cap. 18. *Nam & in antenna navis, quæ crucis pars eſt, extremitates cornua vocantur.* Virgil. 5. Æneidos. *Una ardua torquent, cornua detorquent.* Sic cornu menſæ dextrum vel ſiniſtrum, quia apud veteres menſæ erant efformatæ in ſpeciem hemicycli, qui habet duplex cornu. Sidon. libr. 1. epiſt. 11. *Primus jacebat cornu ſiniſtro.* Gregor. Tur. de mirac. Martyr. libr. 1. cap. 80. *Diſcumbentibus autem ad convivium, vir ille cum Presbytero dextræ partis cornu occupat.* Idem in Nicolao iiſdem verbis.

Ac inde aſcendit per plateas & vicos, uſque ad clivum argentarii. Romæ fuit vicus argentarius, is eſt vicus argentariorum, ſeu nummulariorum, de quo Auguſtin. in Pſalm. 37. *Hic in terra ſi velles ſervare divitias, quæreres horreum: non fortè crederes domui tuæ, propter domeſticos tuos commendares ad vicum argentarium: difficilis eſt enim ibi caſus, fur non facilè accedit, bene omnia ſervantur.* Vel eſt vicus argentariorum, qui vaſa argentea conflant. Idem de Civit. Dei libr. 7. cap. 4. *Vel tanquam opificum in vico argentario, ubi unum vaſculum ut perfectum exeat, per multos artifices tranſit, cùm ab uno perfecto perfici poſſet.* Capitolin. in Macrin. *Argentariorum, aurificum.*

Die ſexto Apparitionis Domini noſtri Ieſu-Chriſti ſecundùm carnem, id eſt, Theophaniæ. Επιφάνεια, id eſt, apparitio appellatur,

dies qua Chriſtus baptizatus eſt, quia in hunc uſque diem incognitus fuit. Eo die Chriſtus aquas ſanctificavit: idcirco in hac ſolemnitate ſub mediam noctem, omnes cùm aquati fuerint, domum latices referunt, ac per integrum annum conſervant, quòd hoc die ſanctificatæ ſint aquæ. Jo. Chryſoſtom. homil. 24. ad Antiochen. Eamdem Græci vocant θεοφανείαν, inde Latini Theophania, veteribus Francis *la Tiphaine*. Celebratur die 6. Januarii Martyrolog. R. ubi Baron. Epiphaniam vocat Ammian. libr. 20. *Et ut hæc interim celarentur, feriarum die, quem celebrantes menſe Januario, Chriſtiani Epiphania dictitant, progreſſus in eorum Eccleſiam ſolemniter numine orato diſceſſit.* Et Ambroſ. ſermon. 17. *Quomodo igitur poteſtis religioſi Epiphaniam Domini procurare, qui jam Kalendas, quantum in vobis eſt, devotiſſimè celebraſtis.*

Ad cooperiendum billicum confeſſionis, fecit cooperculum ex auro puriſſimo. Lege *umbilicum*, id eſt, medium confeſſionis. Sic rectè reſtituit Lacerda Adverſ. cap. 95. num. 18. Umbilicus eſt medium corporis, vel regionis, vel cujuſlibet rei. Plin. libr. 3. cap. 12. *In agro Reatino Cutiliæ lacum, in quo fluctuet inſula, umbilicum eſſe M. Varro tradidit.* M. Tull. Verrin. 6. *Ex Ennenſium nemore, qui locus, quòd in media eſt inſula ſitus, umbilicus Siciliæ nominatur.* Umbilicus libri eſt medium libri. Martial. libr. 3. epigram. 2. *Cedro nunc licèt ambules perunctus, & frontis gemino decens honore, pictis luxurieris umbilicis.* Umbilici etiam ſunt alveoli ex auro, qui monilibus ex utroque capite inter gemmas adhibentur. Solin. Polyhiſt. cap. 55. *Indici Reges hoc genus gemmarum, & ad monilia habent, quæ plerumque ex utroque capite inſertis aureis umbilicis incendunt ad nitelam pinguiorem, ut pro induſtria metallo hinc inde addito, fulgentiorem trahant lucem.* Umbilicus etiam ovis tribuitur Plin. libr. 10. cap. 52. *Umbilicus ovis à cacumine ineſt, ſeu gutta eminens in putamine.* Umbilicus diei, eſt tempus meridianum diei. Plautus in Menæchm. *Dies quidem jam ad umbilicum eſt dimidiatus mortuus.*

Obtulit veſtem Annunciationis habentem hiſtoriam, & Hypopanti, qualiter ipſe unigenitus Dei Filius, templum ingreſſus, Doctorum in medio reſidebat. Hipopante eſt feſtum Purificationis B. Mariæ, quòd Græcis ὑπαπαντὴ ab occurſu Symeonis, cujus ſolemnitatis imago intexta erat in veſte quæ oblata eſt à Pontifice. Hujus feſti meminit Auctor noſter ſuprà in Sergio, ubi dixi.

Rete factum miro opere totum ex gemmis albaveris & bullis au-

Digitized by Google

reus, concluſas etiam auri petias in ſe habens ſmaltitas. Rete ſeu reticulum contextum ex auro & gemmis alvaberis, id eſt, ex gemmis diſpoſitis in modum albarum viriarum ſeu armillarum, habens incluſas auro petias ſmaltitas, id eſt, ſegmenta ſeu plagulas ex ſmalto, quod fit ex vitro fuſili. Reticulum eſt velum ex auro & gemmis confectum opere reticulato, quo mulierum capilli conſtringuntur. Servius in illum verſ. 4. Æneid. *Crines nodantur in aurum. Retiolum dicit, quod colligit comas, quæ Græcè* κρωβύλη *dicitur.* Lamprid. in Heliogabalo: *Erant amici improbi & ſenes quidam & ſpecie Philoſophi, qui caput reticulo componerent.* Idem in Alexandro Severo: *Matronas autem regias contentas eſſe debere uno reticulo, atque inauribus & baccato monili.* Capitolin. in Maximino Juniore: *Manſerunt autem apud eam arræ regiæ monilium de albis novem, reticulum de praſinis undecim.* Calicem cum reticulo pendente de gemmis albis, id eſt, margaritis, obtulit Imperator. Anaſtaſ. in Benedicto III. *Calicem reticulo pendente de gemmis albis.* Baſiliſci cadaver in Æde Apollinis reticulo aureo ſuſpenſum, refert Solin. Polyhiſt. cap. 30. Lecti etiam Principum reticulo incluſi, ne offenderentur. Spartian. in Vero: *Nam lectum eminentibus quatuor anacliteriis fecerat, minuto reticulo undique incluſum.* Reticuli quoque circa columnas ponebantur. Bullæ aureæ pendebant ornatûs causâ. M. Tull. Verrin. 6. *Bullas omnes aureas ex his valvis, quæ erant & multæ & graves, non dubitavit auferre.* Leo Oſtienſ. Chronic. Caſſ. libr. 3. cap. 31. *Alteram etiam iconam argenteis bullis extrinſecùs in gyro circumdatam.* Auri petia, eſt auri bracteola ornatûs causâ reticulo incluſa. Hinc petiolus eſt pediculus, quo ficus, mala & alii fructus hærent ramis arboris. Apitius de re culinar. libr. 1. *Ficum recentem, mala, pruna, pira, ceraſia, ut diu ſerves, omnia cum petiolis diligenter legito.* Columell. de arborib. cap. 23. *Cùm jam matura mala fuerint; antequam rumpantur, petiolos quibus pendent, intorqueto.*

Necnon & amendulas aureas numero undecim. Amygdalæ, quæ vulgò amendulæ, ex auro ornatûs causâ proponebantur in ſacris ædibus. Leo Oſtienſ. Chron. Caſſin. libr. 2. cap. 38. *Amygdala quoque & inauratas nuces,*

Pauli Apoſtoli & aliorum Apoſtolorum Epiſtolæ atque Prophetarum ordinabiliter conſtitutæ Lectiones, quæ à Subdiaconibus leguntur per cunctas Eccleſiarum ſtationes more ſolito ſurſum in ambone, raptum vel perditum. Lectiones à Subdiaconis leguntur in ambone per ſtationes.

Græcas & Latinas Lectiones, quas die Sabbatho ſancto Paſchæ, ſimulque

& ſancto Pentecoſtes Subdiaconi legere ſoliti ſunt. Die Sabathi ſancti & Pentecoſtes Græcæ & Latinæ Lectiones lectitantur in Eccleſia Romana, ut oſtendatur concordia & communio Eccleſiarum inter ſe.

Per manum Lazari Monachi, & pictoriæ artis nimiè eruditi, genere verò Chazai. Lege *Chazari.* Cazari ſunt Turci Orientales. Paul. Diacon. libr. 18. *Turcos ab Oriente, quos Cazaros vocant, in auxilium advocat.* Idem Anaſtaſ. in Hiſt. iiſdem verbis.

Saraca de olovero cum chryſoclavo. Saracum genus eſt pallii ſerici auro clavati. Alibi ſaracum eſt genus vehiculi Gallici. Hieronym. in Eſaiam libr. 18. cap. 66. *De Sarraco Gallico, covinisque Belgicis.* Chryſoclavum eſt auro clavata veſtis. Trebell. Pollio in Tacito: *Auro clavatis veſtibus idem interdixit.*

Camiſias albas ſigillatas holoſericas cum chryſoclavo. Camiſiæ albæ ſigillatæ, id eſt, ſigillis ſeu parvulis ſignis aſperæ non erant ad uſum, ſed offerebantur ad ornatum ſacrarum ædium. Camiſia eſt tunica interior linea. Iſidor. Origin. libr. 19. cap. 22. *Camiſias vocamus, quòd in his dormimus in camis, id eſt, in ſtratis noſtris.* Idem Papias. Hieronym. ad Fabiolam de veſte militari: *Solent militantes habere lineas, quas camiſias vocant, ſicaptas membris, & aſtrictas corporibus, ut expediti ſint vel ad curſum, vel ad prælia, dirigere jacula, tenere clypeum, enſem librare, & quocumque neceſſitas traxerit.* Gregor. libr. 6. epiſt. 27. *Duas autem camiſias & quatuor oraria vobis tranſmiſi, quæ prædictis viris ex benedictione ſancti Petri peto humiliter offerri.* Ubi dixi. Sic ſcyphi ſigillati erant ſignis inſculpti. M. Tull. Verrin. 6. *Jubet me ſchyphos ſigillatos ad Prætorem ſtatim afferre.* Et putealia ſigillata, erant opercula puteorum, quæ erant ſigillis exornata. M. Tull. 1. ad Attic. 8. *Et putealia ſigillata duo.* Hinc & Sigillaria vicus in urbe, in quo vaſa cælata, quæ erant ſigillis aſpera, venibant. L. penult. §. *Paterf. de legat.* 3. Cujac. 11. obſ. 36. Et ſigillaria ſunt ipſa ſigilla. Senec. epiſt. 12. *Ego ſum Felicio, cui ſolebas ſigillaria afferre.*

IN NICOLAO I.

FECIT in confeſſione ipſius Baſilicæ jugulum de auro mundiſſimo penſant. libras numero duas. Jugulum confeſſionis B. Petri eſt jugum minus. Jugum confeſſionis B. Petri eſt ſummum confeſſionis, ut jugum montis. Eadem analogia jugulum cauſæ, pro ſummo cauſæ. Plin. 1. epiſt. 20. *Tu omnia quæ ſunt in cauſa, putas exequenda, ego jugulum ſtatim video, hunc premo.*

Digitized by Google

Calicem de auro ex lapidibus circumdatum, & in circuitu pendentes hyacinthinos in filo aureo, & repidis duobus in typo pavonum. Repida ſunt ſigilla ſeu parva ſigna, quæ ornatûs causâ propendebant ex calice aureo, à Græco ῥέπω, propendeo. Suidas: ῥέπει, κλίνει, *propendet, inclinat.*

Cautiones & indiculos qui ſoliti ſunt ab Archiepiſcopis Ravennatibus in ſcrinio fieri, in initio conſecrationis ſuæ, more Felicis deceſſoris ſui falſavit. Epiſcopi tempore ordinationis ſolebant indiculum, id eſt, deſcriptionem ſeu inventarium rerum Eccleſiæ facere, & cautionem, id eſt, chirographum in ſcrinio Eccleſiæ deponere de rebus Eccleſiæ tuendis & reſtituendis, ne impune in his graſſarentur. Eiſdem moris erat & deſcriptionem rerum propriarum facere, ut liqueret quæ eſſent propria Eccleſiæ, quæ Epiſcopi. Can. *de Syracuſanæ.* 18. diſt. Balſamo in can. 22. Conc. Calched.

Item ſancimus ut Epiſcopos per Æmiliam non conſecres, niſi poſt electionem Ducis, Cleri & populi, per epiſtolam Apoſtolicæ Sedis Præſulis acceperis eos conſecrandi licentiam. Nicolaus I. Joannem Archiepiſcopum Ravennatem regradatum reſtituit, ut Epiſcopos Æmiliæ etiam legitimè electus non conſecraret, niſi priùs acceptâ licentiâ eos conſecrandi per litteras Pontificias. Hinc deſumptus eſt Can. *Epiſcopos.* 63. diſt. Rem narrat Hieronym. Rubeus Hiſt. Ravenn. libr. 5. ad ann. 866. Epiſcoporum Æmiliæ conſecratio pertinet ad Archiepiſcopum Ravennatem. Ravenna eſt caput & metropolis Æmiliæ provinciæ, can. *Denunciamus.* 25. qu. 2. Paul. Diacon. de geſt. Longobard. libr. 2. cap. 18.

Conſuetudinem, quæ à quibuſdam triceſimalis dicitur. Vetat ne Epiſcopi Æmilæ conſuetudinem, quæ triceſimalis dicebatur, exhiberent Archiepiſcopo Ravennati. Conſuetudo triceſimalis erat triceſima redituum, quam Epiſcopi Æmiliæ præſtabant Archiepiſcopo Ravennati. Ex conſuetudine vel privilegio nonnulli Epiſcopi, vel Archidiaconi, ſuos faciunt fructus primi anni vacantium Beneficiorum, deportûs ſeu annatæ nomine. Cap. *Si propter. de reſcript.* in VI. Innocent. libr. 1. epiſt. 126. Hoc jure utuntur Epiſcopi Normanniæ, necnon Epiſcopus Pariſienſis. Gloſſ. in Pragmatic. tit. de annat. §. 1. v. *Conſuetudinis.* & §. *Noluit tamen. v. Permutationis.* Conſuetudo ſæpius occurrit pro vectigali, quod conſuetudine inductum eſt, ut ſunt pleraque, cap. *Super quibuſdam. de V. S.* Hoc ſenſu conſuetudo de ſecundis

Digitized by Google

auxiliis, quam reprobat Jo. Sariſber. epiſt. *Domino vovimus inter cætera, quòd conſuetudinem de ſecundis auxiliis, quam frater noſter Archidiaconus Eccleſiis impoſuit, deſtrueremus.*

Præcipimus tibi, ut nunquam res cujuſcumque perſonæ qualicumque ingenio, vel chartula acquiſitas, & poſſeſſas olim, modò occupes, aut titulum ſuperimponas. Nicolaus I. vetuit Joanni Archiepiſcopo Ravennati, ne rebus alienis titulos imponat ſine judicio Pontificis, vel Miſſi ejus. Hoc ſumptum eſt de jure, ne quis prædiis alienis titulos vel vela regia, id eſt, ſigna imponat, in ſignum poſſeſſionis vel pignoris, ſine auctoritate Judicis vel Principis, L. unic. C. *De his qui potent. nomine titul. præd. affig.* Auguſtin. in Pſalm. 21. *Quid ad defenſionem poſſeſſionis tuæ titulos Chriſti poſuiſti? nonne hoc faciunt nonnulli in domo ſua, ne domum ipſius invadat aliquis potens? ponis ibi titulos potentis, titulos mendaces.* Idem de verbis Domini ſermone 62. de hæreticis & ſchiſmaticis: *Planè in ipſis deprædationibus ſuis titulum illius poſuerunt, ut prædæ ipſorum quaſi defenderentur per titulum potentis.* Et infrà: *Titulum non deponit, & poſſidet domum, quia invenit ibi titulum ſuum.* Cortinas regias vocat Ambroſ. epiſt. 33. Ne Eccleſia fiſci more titulos imponat prædiis alienis, vetuit Gregorius libr. 4. epiſt. 44.

Tunc è latere ſuo duos Epiſcopos Radualdum Portuenſem, & Zachariam Anagninum, quos idoneos ad hoc opus eſſe putavit, direxit. Ignatio Patriarcha C P. depoſito, & Photio ex laïco ſublecto, Pontifex duos Legatos è latere miſit, Rodoaldum Portuenſem, & Zachariam Anagninum Epiſcopos, ut de cauſis depoſitionis Ignatii cognoſcerent, & ad eum referrent. Hac ætate Legati à latere dicebantur quicumque Epiſcopi miſſi eſſent ex Curia Romana: & hi ſunt quos Græci vocant Legatos ἐκ προσώπου, ut notat Balſamo ad Syn. VI. in Trull. in princ. Hodie Legati à latere dicuntur Legati Cardinales, cap. 1. *de offic. Legat.* in VI.

Pontifex quendam Peponem Diaconum à Pandulpho Epiſcopo Sedem Apoſtolicam appellantem, injuſtè depoſitum officio ſuo reſtitui juſſit. Per hoc tempus ab Epiſcopis appellabatur ad Pontificem, omiſſo medio. Can. *ad Romanam.* can. *Qui ſe ſcit.* 2. qu. 6. can. *Cuncta per mundum.* 9. qu. 3.

Denique convocata Synodo in Lateranenſi poſt hac Palatio ſub Apoſtolis, inventi ſunt iidem, ut dictum eſt, Archiepiſcopi, unde damnationis notam incurrerent. Thetgaudus Trevirenſis, & Gunthe-

Digitized by Google

rius Colonienſis Archiepiſcopi, à Nicolao in Synodo Lateranenſi depoſiti, quòd divortio Lotharii & Thetbergæ ſuffragium accommodaſſent in Synodo Metenſi, ut mox Valdradam uxorem duceret, de quo Nicolaus epiſt. 58. unde deſumptus eſt can. *Scelus*. 2. qu. 1. can. *Theugualdum*. can. *Ita corporis*. 11. qu. 3. 2. Regino 2. Chronic. Jo. Diacon. libr. 1. cap. 94.

Et ſententiam quam in Ingeltrudin uxorem Boſonis Papa tulerat, quæ eundem virum ſuum Boſonem per ſeptenne tempus reliquerat, atque excommunicata etiam, & à ſummæ Sedis Pio Papa legata & anathematizata extiterat. Inter cauſas depoſitionis Thetgualdi & Guntherii fuit & altera, quòd Engeltrudi excommunicatæ ob diſceſſum à Boſone Comite marito, communicaſſent, de quo Nicolaus præd. epiſt. 58. Engeltrudem uxorem Boſonis non ſolùm excommunicatione, ſed etiam anathemate crebrò percuſſam, fertur in can. *Engeltrudem*. 3. qu. 4. quem Gratianus malè tribuit Joanni VIII. Eſt enim reddendus Nicolao I. qui in Synodo Lateranenſi Engeltrudem hanc à ſe fuiſſe bis excommunicatam refert. Engeltrudis crebrò excommunicata dicitur, id eſt, iterum denunciata, excommunicata. Aliàs ſemel poſitus extra Eccleſiam, non poteſt ampliùs extra poni. Hoſtienſ. in cap. *Ita quorumdam de Iudæis*.

In hac quidem Synodo benignus Præſul Metenſem Synodum, ubi geſta illa contra voluntatem Dei & ſuam digeſta fuerant, caſſavit. Nicolaus in Synodo Lateranenſi irritam pronuntiavit Synodum Metenſem, in qua divortium Lotharii & Thetbergæ comprobatum fuerat.

Nam reliquis pauperibus, ut viciſſim eos paſceret, ſapienter reperit modum, ſcilicet bullas ſuo nomine titulatas, & has eis dari præcepit. Pontifex paſcebat pauperes, datis eis bullis inſcriptis ſuo nomine, quarum ſigno ſtipes eis pro modo cujuſque erogabantur. Et hoc eſt quòd dicitur mox: *Per ſignum bullarum faciliùs noſceretur.* Bullæ ſunt chartulæ ſigno munitæ. *Bulletins.* Bullæ ſunt ſigilla aurea vel plumbea tympano incluſa, diplomatibus Regiis vel Pontificiis apponi ſolita ob fidem publicam. Willelmus Rex Siciliæ apud Robert. Montenſ. in Supplem. Sigebert. ad ann. 1178. & apud Roger. Hoved. ad ann. 1176. *Privilegium per manus Alexandri Notarii noſtri ſcribi, & bullâ aureâ tympano impreſſâ roboratum noſtro ſigillo juſſimus decorari.* Et Fridericus II. apud Petrum de Vineis, ejus Cancellarium, libr. 6. epiſt. 26. *Præſens privilegium fieri, & bulla aurea typario noſtra*

majeſtatis

Digitized by Google

majeſtatis impreſſa juſſimus communiri. Tympanum eſt loculus ceu cellula qua includitur bulla ſeu ſignum, vel gemma. Hieronym. in Ezechiel. libr. 2. cap. 28. *Denique auri tympanum vocat, in quo infixi ſunt lapides.* Inde bullatus. Anaſtaſ. in Adriano II. de libro Photii: *Quem bullatum quaſi verè contagioſum, à ſua urbe penitus propulere.*

Sicuti veniente de inſula Sardiniæ relatione, quod etiam & per domeſticos ſuos genere Sardos agnoſcens, hujuſcemodi verbis ei relatum fuit. Sardos inceſtis nuptiis fœdatos compeſcuit, re cognita relatione, id eſt, epiſtola ad ſe miſſa, & per domeſticos genere Sardos. Pontifices utebantur domeſticis genere Sardis, ut eos quaſi obſides haberent fidei, quia Sardinia erat Patrimonii Eccleſiæ Romanæ, ex donatione Conſtantini, ut ſuprà obſervatum eſt in Conſtantino.

Quidam præterea Hincmarus Remorum Archiepiſcopus Rhotadum Sueſſonicæ urbis Epiſcopum Sedis Apoſtolicæ judicium appellantem contra Sardicenſis Concilii regulas depoſuit, cuſtodiaque rectè ſervari præcepit. Nicolaus Rothadum Sueſſionenſem Epiſcopum reſtituit, quòd ab Hincmaro Rhemenſi Archiepiſcopo depoſitus eſſet, & cuſtodiæ traditus, ſpreta ejus appellatione ad Sedem Apoſtolicam, de quo Nicolaus epiſt. 44. unde deſumptus eſt can. *Arguta.* 2. qu. 6.

Calices argenteos duos, & ſtaupos argenteos duos. Staupi ſunt vaſa, è quibus aqua & vinum funditur in calicem, à Græco *ςάζειν*, ſtillare, fundere. Hinc ſtaupi adjunguntur calicibus, quaſi acceſſiones calicum.

Et in ciborio Conſtantinianæ Baſilicæ, optimos de ſiſori, & de fundato quatuor pannos appendit. Quid ſint panni de ſiſori, hæret Lacerda Adverſar. cap. 95. num. 25. Mihi ſi quis divinationi locus, ſunt panni peregrini barbarici, id eſt, Babylonici verſicolores & belluati, ſic dicti, quia foris, id eſt, peregrè advehebantur: de quibus Senec. de Benefic. libr. 7. cap. 9. *Video ſericas veſtes: hæ ingenti ſumma, ab ignotis etiam ad commercium gentibus accerſuntur.* Sidon. libr. 9. epiſt. 13. *Peregrina det ſupellex Cteſiphontis ac Niphatis juga texta, belluaſque rapidas vacante panno.* Hinc exoticum plumatile, quod erat veſtis peregrinæ genus plumatili opere contextum. Plaut. in Epidico: *Aut exoticum cumatile, aut plumatile.* Leo Oſtienſ. Chron. Caſſ. libr. 1. cap. 28. *Sericam itidem ſtericam de ſilphori, cum auro & gemmis.* Panni de fundato ſunt panni auro contexti, quia fundi pretium æquant.

X

Eo alludens Plautus in Epidico: *Quaſi non fundis exornatæ, multæ incedant per vias.* Tertull. de habit. muliebri. *Saltus & inſulas tenera cervix fert, graciles aurium cutes. Kalendarium expendunt.* De his Anaſtaſ. ſupr. in Gregor. IV. *Obtulit veſtem de fundato unam habentem mucrones in circuitu.* Inde Leo Oſtienſ. . . I

IN HADRIANO II.

PRÆCEDENTIBUS *Axiomaticis.* Axiomatici ſunt Senatores, & alii poſiti in dignitate, à Græco ἀξίωμα, dignitas: inde ἀξιωματικὸν eſt ſalarium quod præſtatur dignitatibus. Gloſſ. B. libr. 1. cap. 8. & 28. *Fundatos duplices.* Vel panni auro texti dicuntur de fundato, quia fiunt ex auro quod funditur. Idem in Hiſtor. *Tribus quidem Comitibus, duobus verò Axiomaticis.*

Domno noſtro Hadriano à Deo decreto ſummo Pontifici, & Univerſali Papæ, Vita dictum eſt ter. Adclamari ſolebat Epiſcopis. Hieronym. in Matth. cap. 21. *Sacerdotes audientes populum & pueros clamantes Chriſto, Oſanna filio David, teſtimonium vertunt in calumniam, quod hoc non dicatur niſi Filio Dei. Videant ergo Epiſcopi, & quantumlibet ſancti homines, cum quanto periculo dici iſta ſibi patiantur, &c.* Auguſt. de verb. Apoſtol. ſerm. 30. *Quaſi verò parvus ſit fructus ſudoris hujus mei, ſi omnes qui me acclamaverunt, clament & contra ſe, ne falſum jurent adverſum ſe.*

Et Spatharius calce ſuo enſeque librum percutiens nihilominus ait. Liber Photii pſeudo-Patriarchæ damnatus pedibus conculcatur, tum igni crematur, ut infrà eod. *Ad extremum præ foribus graduum, nefandi dogmatis librum, cunctorum pedibus conculcatum excuſſit, quem nimirum rogus, ut fomentum quoddam ignis, excuſſit.*

Legati ſanctæ Romanæ Eccleſiæ textum Synodi, ne quid Græca levitas falſum in eam congeſſerit. Anaſtaſio ſanctæ Sedis Apoſtolicæ Bibliothecario, ſubtiliter inquirendum, antequam ſubſcriberent, committunt. Acta Synodi VIII. in qua reſtituto Ignatio P.C. Photius damnatus eſt à Legatis Sedis Apoſtolicæ, antequam ſubſcriberent, diſpungenda mandata ſunt Anaſtaſio Sedis Apoſtolicæ Bibliothecario, quia erat peritus utriuſque linguæ, ut mox ſubjungitur, & idem probatur Syn. VIII. act. 1. quæ refertur in can. *Adrianus.* 63. diſt.

Sed intueri nec decet, quia aliud ordinant jura ſedium, aliud patiuntur diviſiones regnorum. Diviſio regni non mutat ſtatum Eccleſiarum. Innocent. I. epiſt. 18. Gelaſ. epiſt. 6. ad Darda-

Digitized by Google

num, Nicolaus I. epiſt. 32. quæ refertur in can. *Lege.* 10. diſt. Syn. Calched. can. 12. Can. *Pervenit.* 101. diſt. Syn. VI. in Trull. can. 38.

Acodyrcharium uſque perducti. Lege, *à quo Dyrrachium uſque perducti.* Dyrrachium hodie *Durazzo*, urbs Illyrici in ora maris Ionii, è qua tranſfretatur Brunduſium. Tranquill. in Julio cap. 58. *A Brunduſio Dyrrachium inter oppoſitas claſſes hieme tranſmiſit*, Plin. lib. 3. cap. 11. *Dyrrachium* CCXX. M. *trajecta à Brunduſio.* Tempore belli civilis eo ſeceſſit M. Tullius. Teſtis ipſe libr. 14. famil. epiſt. 1. *Dyrrachium veni, quòd & libera civitas eſt, & in me officioſa, & proxima Italiæ.* Nomina locorum facilè corrupta invenies etiam apud ipſos Romanos, ut Brunduſium dictum Brenteſium, L. *Qui Roma.* §. *Callimachus. de V. O.*

FINIS.

Digitized by Google

ERRATA ET ADDENDA.

PAG. 2. *lin.* 23. σγλαὶ *lege* σγλά.
P. 18. *lin.* 13. ſpectacula, *lege* ſpectaculo.
P. 23. *lin.* 26. Subdiaconatum, *lege* Diaconatum.
P. 34. *lin.* 30. maximè, *lege* proximè.
P. 48. *lin.* 3. *poſt templum*, *adde* : M. Tull. 4. ad Atticum epiſt. 1. *Cùm veniſſem ad portam Capenam, gradus templorum ab infima plebe completi erant.*
P. 51. *lin.* 19. poſt *ſerico* deeſt *uteretur*.
P. 53. *lin.* 21. veniret, *lege* væniret.
P. 70. *lin.* 18. è Vitriaco, *lege* à Vitriaco.
P. 78. *lin.* 28. circi, *lege* citri.
P. 83. *lin.* 19. vera, *lege* vela.
P. 90. *lin.* 8. *poſt* apud, *adde* Bedam.
P. 99. lin. 22. *orationis*, lege *orationes*.
P. 108. lin. 29. *coidato*, lege *cendato*.
P. 112. *lin.* 2. ſpecie, *lege* ſpe.
P. 115. *lin.* 20. *poſt* Atticum *adde* epiſt. 4.
P. 117. lin. 33. *Inter*, lege *Intus*.
P. 120. *lin.* 10. *poſt* non eſt, *adde* alienum.
P. 130. *lin.* 20. teneretur, *lege* texeretur.
P. 135. lin. 28. *Nutneſtanen*, lege *Nuineſtanen*.
P. 136. lin. 7. *ſpogiam*, lege *ſpongiam*.
P. 138. lin. 10. *caſa*, lege *caſu*.
Ibid. lin. 22. *coelites*, lege *cælites*.
P. 142. *lin.* 24. ædii, *lege* ædis.
P. 144. lin. 36. *Cnadidatorum*, lege *Candidatorum*.
P. 151. *poſt lineam* 5. *adde* : Galliam & ſpecie muliebri depinxit Claudian. de laudibus Stilichon. lib. 1.

Tum flava repexo
Gallia crine ferox, evinctaque torque decoro,
Binaque geſta tenens, animoſo pectore fatur.

P. 153. *lin.* 24. *Hæc verba* : Ideo jam dicto Gratiano ante omnes eſt traditus, ut quicquid de eo facere vellet, poteſtatem haberet. *cùm ſint è textu Anaſtaſii, ponenda erant à capite, Italico charactere cuſa.*
Ibid. lin. 32. *caſto*, lege *caſtro*.
P. 155. lin. 20. poſt *umbilicum* addе *Italiæ*.
P. 157. lin. 26. *ſchyphos*, lege *ſcyphos*.
P. 159. *lin.* 1. *poſt* epiſt. *adde* 159.
In Indiculo Romanorum Pontificum, poſt Epiſtolam nuncupatoriam, poſt Adrianus I. *adde* Adrianus II. 162.

Digitized by Google

INDEX
RERUM ET VERBORUM

A

ABBAS Preſbyter. 87
Abſis, abſida. 28. 154
Aclamationes Vita. 162
Acephali. 77
Acolythi ne tangant reliquias Martyrum. 60. 61
Accubitum, lectulus tricliniaris. 99
Acta Concilii publicata. 112
Adoptio per tonſuram capillorum. 78
Adoratio S. Crucis per oſculum. 83
Ætas velandarum virginum varia pro temporibus. 40
Agaunum oppidum Allobrogum. 106
Agenda, ſacrificium pro defunctis. 77
Agentes in rebus. 28. 33
Alabandinæ gemmæ. 24
Albæ, margaritæ. 139. 140
Alexandrina tapetia. 143
Almariæ ſericum. 130
Amæ, vaſa aquaria: inde demunitivum Amulæ. 20
Anaglypha cælata. 30. 130
Anaſtaſius B. peritus utriuſque linguæ. 162
Anteropta, Salvatoris imago. 124
Annatæ ſeu deportus jus. 158
Antiphonarium. 151
Apocriſiarii ſeu Reſponſales, Miſſi Apoſtolici. 53. 54
Appar, exemplum inſtrumenti. 117
Appellationes ad S. Pontificem. 159. 161
Aquæ benedictæ inſtitutio & gratia. 5. 6
Aquimanile. 96. 132
Arcarius Eccleſiæ. 72
Archidiaconi officium & poteſtas. 14
Arcus argentei ad ornamentum ſacrarum ædium. 46
Area ſepulturæ. 27
Arenarium, cœmiterium. *ibid.*
Argentum dolaticum. 24
Argumentum, dolus. 114
Armilauſa, veſtis militaris. 93
Articuli montium. 109
Aurea Virgo & Martyr, eadem quæ Petronilla. 84
Auricularis. 115
Aurum trimme. 24
Autocephalia Eccleſiæ Ravennatis. 71. 75
Axiomatici. 162
Aſyla Eccleſiarum. 60

B

BALNEORUM uſus Chriſtianis permiſſus. 33
Balneoregium, civitas Thuſciæ. 153
Baltheum, *Baudrier*. 93
Bandora, Bandum. 116
Baptiſterium. 25
Baptiſterium in limine Eccleſiæ. 27
Baptiſteria habebant ſua altaria. 43
Baſilica S. Pancratii, titulus Cardinalis. 68

Digitized by Google

Baſilica S. Mariæ ad Præſepe, hodie Majoris. 68
Baſilica S. Mariæ ad Martyres, hodie Rotundę. 69
Bauca, armillæ genus. 158
Benedictio novarum frugum & uvarum. 16
Benedictio pontificia. 55
Benedictio pro refectione. 100. 101
Bibliothecæ in majoribus Eccleſiis. 45
Bibliothecarius Eccleſiæ Romanæ. *ibid.*
Blattea veſtis, Blatta. 51. 97
Boia, vinculi genus. 64
Bonifacius Germaniæ Apoſtolus. 91
Bullæ. 160
Bullæ aureę. 156
Burgus, caſtrum. 137
Butro, Buticula. 130
Byzantini, nummi genus. 127
Byzantini Sarracenati. *ibid.*

C

Caballus, Caballicare, Caballicata. 72
Calcaria. 87
Caldaria. 121
Calices communicales, cum ſyphone, ſeu fiſtula. 30
Calices communionis cauſa pro modo baptizatis. 37
Calices miniſteriales, calices majores ad ornatum. 29. 30
Camelaucum, pileus Pontificis. 89
Caminata. 142
Camiſiæ ſigillatæ. 157
Campanę datur ſignum ad Matutinas, Campanile. 10. 113
Campeſtria, Campeſtrati. 96
Cancelli abſidæ. 120
Caniſtra exaphodia, Caniſtra ſiccaria. 92. 93
Canonici regulares. 140
Canon Miſſæ. 94
Capella, ſyntheſis ſacrarum veſtium. 39
Capellani, Clerici Palatini. 117
Capillatium. 141
Capita, Capitationes. 69. 79. 80
Capitulum variè acceptum. 75
Cariſiacus, villa regia. 106
Carnis eſus in Nativitate Dominicę, etiam ſi incidat in feriæ ſextæ. 8
Carſamatia. 103
Caſalia, prædia ſuburbana. 70. 111
Caſtellum S. Angeli. 150
Caſtra in urbe. 85
Catabulum, equile Cæſaris, ad quod damnari ſolebant Martyres. 19
Cataracta. 143
Catacumbæ, locus ubi condebantur corpora Martyrum. 12. 13
Cauponis interdictum Clericis. 38
Cazari. 157
Cella, Cellarium. 108. 110. 111
Cellarium Lateranenſe, Paracellarium. 104
Centenarium. 122
Cereus Paſchalis. 38
Ceroſtrata, vaſa quibus imponebantur cerei, vel lucernæ. 22
Chartophylax, cuſtos archivi Eccleſiæ. 73
Cheriſmos, dextrocherium. 126
Chriſmatis conſecratio eſt Ordinis Epiſcopalis. 21
Chryſoclavum, veſtis ornata clavulis aureis. 125
Ciborium, operculum Altaris. 46. 47
Cincinnorum fimbriæ. 78
Circelli. 140
Circus, locus concionum. 86
Clamacterii. 146. 147
Clavium traditio. 117
Clerici debent eſſe in obſequio Epiſcopi, teſtes ejus converſationis. 40
Clerici vetantur ſiſtere apud Judicem laïcum. 22
Clerici tonſi in coronam. 8
Cluſæ, fauces Alpium. 105. 106

Digitized by Google

Colatorium, Colum. 127
Collare, monile aureum. 96
Coloſſeum, Coliſeum. 110
Columnæ ragiatæ, id eſt, reticulatæ. 41
Columnæ Aquitanicæ. 42
Commercium ſervorum. 103
Communia laica. 145
Confeſſores quid diſtant à Martyribus. 54
Confeſſiones ſunt ſepulcra Apoſtolorum & Martyrum. 39
Confirmatio electi Rom. Pontificis. 153
Conjungere. 113
Conſignatio, ſeu confirmatio baptizatorum eſt Ordinis Epiſcopalis. 21. 22
Conſuetudo triceſimalis. 158
Conſuetudo de ſecundis auxiliis. 159
Conſtitutiones Apoſtolicæ, cuſtodiæ causâ depoſitæ in archivo Eccleſiæ. 35
Cornua candelabri, antennarum. 154
Corona Domini, Ordo Eccleſiæ. 13
Coronæ Deo & Martyribus oblatæ. 27
Corona conſecrata eſt Euchariſtia. 10
Corpora Martyrum condita in loculis plumbeis. 53
Corpus Eccleſiæ. 136
Cortinæ, vela. 119
Crux in collo. 94
Crucis præferendæ jus. 147
Cryptę, loca ſubterranea in quibus condebantur corpora Martyrum. 13. 124
Cubicularii, Matricularii Eccleſiæ. 40
Cubicula, oratoria. 47
Cultus lucorum, arborum & fontium. 82
Cuppa, Cuppella. 121
Cymelium, Veſtiarium Eccleſiæ. 63
Cyprium æs. 130

D

DALMATICA, veſtis Diaconorum. 16. 22
Damnatorum corpora publicè propoſita ad exemplum. 64
Decimata, menſura vini. 120
Defenſores Eccleſiæ Romanæ. 145
Delitioſus. 115
Delegatum pro legato. 33
Depoſitio ſolemnis Epiſcoporum. 78
Detruſio in Monaſterium pœnitentiæ causâ, pœnæ genus. 36. 71
Diaconi ſeptem inſtituti in Eccleſia R. 4
Diaconi diviſi per ſeptem regiones Urbis, horum officium. 12
Diaconorum manipulum. 38
Diaconorum eſt baptizare. 61
Diaconiæ ſunt loca, in quibus annonæ egentibus erogabantur. 78. 123
Diagrapha, deſcriptiones cenſus. 69
Dies anniverſarius ordinationis Epiſcoporum. 76
Diligentiæ nocturnæ. 137
Diligentia, indiligentia. *ibid.*
Diplomata Imperatoris, aureâ bullâ obſignata. 86
Diviſio provinciarum non mutat ſtatum Eccleſiarum. 162. 163
Domoculta. 102. 103
Domucella. 151
Donariis inſcriptum nomen donantis. 138
Donationis piæ ſolemnia. 117
Dypticha Eccleſiæ. 74
Dyrrachium. 163

E

ECCLESIA S. Angeli in monte Gargano. 45
Eccleſiæ tectæ plumbo. 60. 69. 84

Digitized by Google

Eccleſiæ depictæ. 38
Egumenus, Præpoſitus Monaſterii. 114
Egumenarchium, Præpoſitura Monaſterii. *ibid.*
Electio Rom. Pontificis. 59
Electio libera Rom. Pontificis reſtituta. 78
Electio Rom. Pontificis in Eccleſia Lateranenſi. *ibid.*
Electio Rom. Pontificis per adorationem & oſculum. 81
Electio Epiſcopi cum acclamatione plebis. 109
Elevatio reliquiarum Sanctorum. 65
Epiphania. 155
Epiſcopi & Preſbyteri ſedent in Concilio, adſtant Diaconi. 60
Epiſcopus dat pacem, id eſt, benedictionem. 67
Equitii Eccleſia, titulus Cardinalis. 29
Evangelii lectio, ejuſque ſolemnitas. 36
Evangelii codex in ciſta aurea, vel argentea. 51
Euchariſtia datur Clericis per Epiſcopum, plebi per Preſbyterum. 10
Eugubium, ſeu Comiaclum. 107
Exarchatus Ravennatis donatio per Pipinum. 107
Excommunicatio repetita. 160
Exempla, teſſellæ. 127

F

Familia, grex ſervorum. 80. 114
Faſtigium batutile ædium ſacrarum. 23
Faſtigia, capitella columnarum. 42
Fermentum, panis fermentatus per Eccleſias miſſitari ſolitus vice eulogiæ. 19. 35
Fibula, Fibulatorium. 96
Flammula, vexillum. 108
Formatæ, ſigna communionis Eccleſiæ. 6
Formæ, aquæductus. 31
Forma Sabathena. 61. 62. 122
Foſſata, caſtra militum. 85
Freſcata, olim Tuſculum. 148
Funda, marſupium. Fundatum pro auro. 120. 162

G

Gabatha, patellæ genus. 95
Gabatha Saxiſca. *ibid.*
Gallinæ albæ, id nomen loco urbis. 37
Galli cantus. 71
Gammadium. 126
Gemelliones. 124
Genuculum, Geniculatio, Genicula. 108. 109
Geſtationes. 121
Gloria & laudes. 50
Gradus Eccleſiarum & Templorum. 47. 48
Grafiones, Judices municipales. 115
Gremium Baſilicæ. 38

H

Habente, Habere. 145
Hæretici flagellis cæſi. 50
Haſtilia. 77. 78
Hiſtoriæ, variæ figuræ. 125
Hiſtoria incapillata. 141
Honorati, functi muneribus. 55
Horæ canonicæ. 98. 101
Hoſtis, manus militum. 85
Hymnus Angelicus in ſacrificio Miſſæ. 8. 48
Hypante, ſeu Hypopante, feſtum Purificationis. 84. 85. 155
Hypogæum, locus ſubterraneus in quo condebantur mortui. 13

I

Icon, Iconia, imago. 147
Imagines Principum in Templis. 86

Imago Urbium vel Provinciarum ſpecie muliebri. 151
Imaginum ſublatio. 75
Jejunium Quadrageſimæ. 7
Jejunium Sabati. 10. 11
Imizinum, Hermizinum. 130
Imminere, obſervare quempiam. 12
Imola olim Forum Cornelii. 110. 111
Incluſæ auro gemmæ, Incluſores, Excluſores. 24
Inclyti, Senatores. 73
Ingenium. 145
Intartizare, Intarta. 63. 64
Inter duas Lauros, id nomen loco via Lavicanâ. 29
Interraſile aurum. 95
Inſtar, Imagines. 125
Inventarium rerum initio ordinationis Epiſcopi. 158
Italia diviſa per Ducatus. 99
Iter exercitus indictum per teſſeram vel per buccinam. 107
Judex cinctus, id eſt, civilis. 22. 23
Judicium juxta legem Romanam. 153
Jugulum confeſſionis. 157
Jugulum cauſæ. *ibid.*
Juſtitiæ B. Petri. 113

L

LABARUM variè accipitur. 26
Lacus & conchæ trientes. 41
Laïci ne teſtes audiantur adverſus Epiſcopum. 22
Laïci ne ſtent intra cancellos. 145
Largitio in plebem. 65. 147
Lateranenſis Baſilica dicta Salvatoris. 53. 66
Lateranenſe Palatium diripitur in electione Pontificis. 62. 63
Laudamentum, Laus, Laudare. 120
Laudanæ, vaſa Eccleſiaſtica. *ibid.*
Lectio Paſſionis Chriſti ſemel in anno in Sacrificio Miſſæ. 5
Lectionum lectio, munus Subdiaconorum. 156
Lectiones Græcæ & Latinæ. *ibid.*
Lecticaria. 121
Lectorium, analogium, *Letrin*. 133
Legati à latere. 159
Leonina urbs. 149
Letaniæ cum evangeliis & crucibus. 91. 129
Letania, proceſſio ſolemnis. 57
Letaniæ indictæ ob varias cauſas. 70
Letania ante Aſcenſionem. 130
Letania ante Aſcenſionem inſtituta à Mamerco in Galliis. 131
Letania major. 128
Levæ, prædationes eorum Eccleſia in morte Pontificis. 62
Libellus officialis. 88
Libri damnati publicè cremati. 45. 162
Linea veſtis propria Sacerdotum. 23
Liſta, ora veſtis. 131
Loculus pro feretro, *une Biere*. 53
Lucernæ ardentes ante ſepulcra Martyrum. 29

M

MAGISTRIANI. 82
Majoricæ oleæ. 151
Mala hora, Bona hora. 129
Mallones capillorum. 78
Mancuſi, nummi genus. 124
Manſionarii, æditui ſacrarum ædium. 78
Mantum, breve pallium. 93
Manumiſſiones in Eccleſia. 33
Mappulæ, linteolæ albæ. 89
Martyria ſunt oratoria poſita ſuper ſepulcra Martyrum. 15
Martyrarii, Preſbyteri impoſiti hujuſmodi oratoriis. *ibid.*
Martyres ſepulti cum dalmatica, vel colobio. 16

Digitized by Google

Martyrum bona fiſco addicta. 29
Matroneum, pars mulierum in Eccleſiis. 48
Mediana. 132
Medimnus continet modios ſex. 6
Memoria Paſſionis Chriſti in Sacrificio Miſſæ. 4. 5
Memoriæ Apoſtolorum & Martyrum. 3
Menianum. 121
Metallum pro marmore. 26
Metreta, menſura liquidorum. 24. 25
Miniſteria ſunt vaſa ſacra. 6
Miniſteria debent eſſe argentea. 11. 39
Miſſa nocturna in Nativitate Dominica. 7
Miſſæ tres in Nativitate Dominica. 7. 8
Miſſa publica. 60
Miſſio Epiſcoporum ad converſionem infidelium. 90
Molæ. 121
Monaſteria non ſubjecta titulis Cardinalibus. 98
Monaſterium in clivo Scauri. 109
Monaſterium Græcorum Romæ. 137
Mucrones. 138
Mulieres velatæ in Eccleſia. 1
Mulieribus locus tabulato diſtinctus in Eccleſia. 1. 2
Murena, Murenula. 140
Muſivum opus, id eſt, teſſellatum. 42
Myxum, ellychnium. 26

N

Natales Martyrum. 48. 94
Navis Eccleſiæ. 126
Navicellæ. 141
Naumachia Romæ. 134
Nomenclator. 72. 87
Non nominandus. 70
Notarii per ſeptem regiones Urbis diſpoſiti, qui geſta Martyrum exciperent. 2
Notariorum officium. 2. 3
Notarii regionarii unde dicti. 3
Notitia rerum Eccleſiæ. 32
Nymphæum variè acceptum. 40. 53

O

Oblationarius. 100
Obſcœna honeſta appellatione velantur. 137
Octava Aſſumptionis. 147
Occurſûs honor cum cereis. 68
Olitanum. 123
Olovera veſtis. 51
Oraculum pro oratorio. 66
Orarium, inſigne Diaconorum. 22
Oratio Clericatus. 108
Oratoria in cemiteriis. 80
Ordinatio non ſine titulo. 4
Ordinationes ne fiant ſine aſſenſu Cleri & plebis. 9. 10
Ordinationes per gradus. 17. 111
Ordinator. 88
Ordines Eccleſiæ diſtincti. 8
Oſculum liminis Templi. 116
Oſculum pedum S. Pontificis. 81. 82
Oſtienſis Epiſcopus conſecrat S. Pontificem, & ad hoc utitur jure pallii. 31. 32

P

Palergium. 77
Pallacenis, id nomen cloacæ Urbis. 32
Pallium, ſignum plenitudinis Pontificalis officii. 100
Pallium gratìs dandum. 76
Panni de ſiſori. 161
Pantheon, hodie Eccleſia S. Mariæ Rotundæ. 59
Paradyſus, atrium Templi. 142

Digitized by Google

Parochiæ diviſæ à Dionyſio. 15
Paſcha ſemper celebrandum die Dominica. 9
Patena chriſmatis. 20. 30
Patricius & Comes. 55
Peculium, Pecus. 114
Pentapolis. 113
Peregrinatio frequens ad limina Apoſtolorum. 64
Pergula, exedra ante Altare, in qua exponebantur donaria. 31. 32. 94. 95
Pergula, pars projecta ædium. 95
Periclyſis, limbus veſtis. 125
Pertinentes, Pertinentiæ. 138
Petalum, corona aurea. 83
Petia, Petiolus. 156
Petraria. 143
Pharus, lychni genus. 20. 21
Piſtica nardus. 21
Pitacium, ſchedula. 103
Plagare. 90
Platinæ, Platoniæ, tabulæ marmoreæ. 54
Planeta, veſtis ſacerdotalis. 128
Plumatium, velum ſericum. 82. 183
Plumbatæ, flagelli genus. 13
Pœnę ad exemplum. 18
Pœnitentiarii. 43
Polycandelum. 132
Pontia, inſula in ora maris Tyrrheni. 54
Pontificium. 150
Pontigone villa regia. 106
Poſterula. 149
Preſbyteria, annonæ Preſbyterorum. 67
Primatus Eccleſię Romanę. 44
Proceſſio cum pſallentio. 123
Proceſſus Imperatoris ad Baſilicam Petri. 68
Profeſſio fidei Imperatoris. 52
Propitiatorium altaris. 137
Pſalterium Romanum & Gallicanum. 34
Pſellia. 137
Pſeudothyrum. 149
Pulmentum. 121
Purgatio in ambone Eccleſię. 57

R

RAVENNA metropolis Æmiliæ. 158
Reconciliatio pœnitentium. 19. 110
Referendarius, Cancellarius Regis. 114
Regiæ, fores majorum Eccleſiarum. 61
Regnum pro corona. 50. 62
Regnum Spanoclyſtum. 133
Regulæ, regulares virgæ. 96. 97. 112
Regulæ Monachorum. 37
Relatio pro delatione, vel conſultatione. 44
Reliquiarum loculis apponebatur pitacium. 103
Repida, parva ſigna. 158
Reſpectare. 82
Reticulum. 156
Roga, erogatio ſolemnis. 60
Rom. Pontifex non poteſt deſignare ſucceſſorem. 52
Rom. Pontifex à nemine judicatur. 129
Romipetæ ſunt ſub protectione Apoſtolica. 65
Romani raſi & tonſi. 115
Rotæ textiles. 126. 135
Ruga, via ſemita. 113. 118

S

SACELLARII officium. 64. 87
Sacra, epiſtola Principis. 49
Sacramentorium. 152
Sanctimoniales vaſa ſacra vel pallium altaris ne contingant. 9
Saracum. 157
Sardinia, inſula juris Eccleſiæ Rom. 30. 80

Sarta tecta. 126
Saxonicia, veſtis genus. 95
Scara, turma equeſtris. 88
Scebrum, horreum. 82
Scholę in Monaſteriis. 145
Scholæ peregrinorum Romę. 128. 150
Schola Cantorum, Magiſter Scholæ. 144
Scholaſtici. 150
Schola Palatina. 144
Scribonum varium manus. 55
Scutella pro annona, quæ erogatur per ſcutellas, id eſt, per ſigna ſeu teſſeras. 51. 52
Scutum, Scutulum. 34
Scyphus. 142. 143
Scyphi ſtationales. 51
Secretarium Eccleſię. 58
Secretarium pro Prætorio. *ibid.*
Sella, Sellare. 88
Sequipedes. 114
Signa inter columnas. 102
Signa deorum velata. 141
Sigilla, parvula ſigna. 69
Sigillatę veſtes. 25
Sigillum, præceptum ſigillo munitum. 88
Silentiarius. 105
Silvę inter columnas ædium. 102
Smaltum, *Email.* 148
Solarium. 122
Solatiari. 148
Soracte, mons vicinus Urbi. 19
Spatharius, Spatha. 67
Spongiarum varius uſus. 92. 136
Spongiæ pro nocturnis diligentiis. 136
Spongiæ miſſę benedictionis causâ. 92
Sportulę menſurnę, Sportulantes. 52
Stationes die Dominica. 169
Stationes, Stationum miniſteriales. 42. 44
Stauracis, velum ſericum. 83. 119
Strator, ejus officium. 106
Statura, pro ſtatura hominis. 129
Staupi. 161
Sublacus, prius Monaſt. S. Benedicti, 148
Suggeſtio, Suggerenda monitio, 56
Superiſta. 153
Suſceptum, ſecuritas à portu. 56
Syllabę pro literis. 115
Synodi Romanę in Eccleſia Lateranenſi. 66

T

TessERÆ frumentarię. 52
Teſtudo, camera fornicata. 142
Textus pro libro ſeu codice. 49
Thecæ reliquiarum obſignatæ. 82
Thuris ſuffitus. 25
Thymiamateria. *ibid.*
Tituli ſeu vela regia. 159
Tituli Cardinales inſtituti in Eccleſia Romana. 4. 135
Tituli Cardinales requirunt reſidentiam. 150
Tractatus, Tractatores. 40
Tranſenna. 39
Tranſitus, obitus Sanctorum. 131
Tria Fata, locus in Urbe. 62
Trullus, Palatium C. P. 73
Trulla, vas vinarium. 83. 84
Turris cum columba ob cuſtodiam SS. Euchariſtię. 26
Tympanum, cellula bullę. 161
Typus, pragmaticum edictum. 65

V

VAcANTE Sede nihil innovandum. 45
Vaſa ſacra non attingenda ab aliis quàm à ſacris Miniſtris. 6
Vaticanum. 149
Vectigal pro confirmatione S. Pon-

Digitized by Google

tificis remiſſum. 75
Velum ad fores. 54
Vela inter columnas ædium ſacrarum. 102
Vela Rhodina. 139
Vela cilicia. 142
Veſtes ſacræ ne ſint in uſu quotidiano. 14
Veſtiarium. 123
Vicedominus, Vicarius Epiſcopi in temporalibus. 56
Vicedominus, Vicedominium. 108
Vigiliæ non ſine jejunio. 56
Vigiliæ in cemiteriis. 100
Vigiliæ omnium Sanctorum celebrantur in Eccleſia B. Petri. *ibid.*
Virginibus proprius locus in Eccleſia. 2
Viriæ, armillæ manuum. 139
Viſitator Sedis Apoſtolicæ datus in ſchiſmate. 46
Vitreæ vice tectorii. 105
Votarea vel Pancarea, imago Synodi ſextæ. 89
Umbilicus. 155
Uncus, Uncinum. 142
Urſus pileatus, id nomen vico Urbis. 36. 37

Y

YPATI, Conſules. 73

FINIS.

Digitized by Google

SUMMA PRIVILEGII.

LUDOVICI XIV. Franciæ & Navarræ Regis Chriſtianiſſimi Diplomate cautum eſt, ne quis in ipſius regno, aliiſve locis ejus ditioni ſubjectis, intra proximos ſex annos à die editionis perfectæ inchoandos, excudat, vendat, vendendum aut excudendum quovis modo ac ratione curet, Librum qui ſic inſcribitur : ANTONII DADINI ALTESERRÆ *Notæ & Obſervationes in Anaſtaſium de Vitis Romanorum Pontificum*; ſub pœnis in originali Diplomate contra delinquentes expreſſis, præter illum Typographum aut Bibliopolam quem Auctor elegerit. Apud Sanctum Germanum in Laya 23. Aprilis 1679.

Sic ſignatum, JUNQUIERES.

Ipſe verò Auctor ANTONIUS DADINUS ALTESERRA hoc Privilegium tranſfudit in LUDOVICUM BILLAINE, Typographum Bibliopolam Pariſienſem.

Hocce Diploma in Codicem Typographiæ Pariſienſis relatum eſt à CAROLO ANGOT, *Syndico, die* 18. *Decembris anni* 1679.

Hæc Editio abſoluta fuit die 23. Decembris ejuſdem anni 1679.

LIBERTE ET PATRIE

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google